This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

+ *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.

+ *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.

+ *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.

+ *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter `http://books.google.com` durchsuchen.

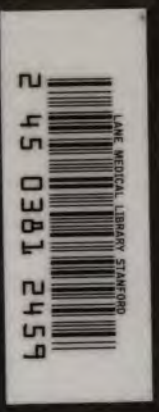
LANE MEDICAL LIBRARY STANFORD
2 45 0381 2459

Verlag von Julius Groos in Heidelberg.

Methode Gaspey-Otto-Sauer
zur Erlernung der neueren Sprachen.

„Mit jeder neuerlernten Sprache gewinnt man eine neue Seele.“ Karl V.

Die Lehrbücher der **Methode Gaspey-Otto-Sauer** haben sich innerhalb der letzten Jahrzehnte einen Weltruf erworben, je mehr die Erlernung der neuen Sprachen ein unabweisbares Erfordernis des modernen Lebens wurde. Ihre Vorzüge, vermöge deren sie sich durch Tausende ähnlicher Bücher Bahn gebrochen, bestehen neben billigem Preise und guter Ausstattung in der glücklichen Vereinigung von Theorie und Praxis, in dem klaren wissenschaftlichen Aufbau der eigentlichen Grammatik, verbunden mit praktischen Sprechübungen, in der

LANE
MEDICAL LIBRARY
SEAL OF THE LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
SEMPER VIRENS
1885
HISTORY OF MEDICINE
AND NATURAL SCIENCES
AMERICAN BANK NOTE CO. LITHO.

rigs Archiv für das Studium der neueren Sprachen, Handelsakademie, Wiener Presse, Wiener Allgemeine Zeitung, Hamburger Nachrichten, Centralorgan für die Interessen des Realschulwesens, Franco-Gallia, Exportear, The Educational Times, Publisher's Circular, The Schoolmaster, The Athenæum, School Board Chronicle, Journal des Débats, Journal officiel des Expositions, Bibliografia Italiana, Boletin de la Agencia Literaria Internacional u. s. w.), durch die zahlreichen bis jetzt erschienenen Auflagen, durch den Erfolg der fremdsprachlichen Bearbeitungen, selbst durch die vielfach versuchten Nachahmungen, Plagiate und Nachdrucke.

Die neuen Auflagen werden unablässig verbessert und auf der Höhe des Sprachstudiums erhalten.

Methode Gaspey-Otto-Sauer.

Die Preise sind hier nach der deutschen Reichswährung berechnet, die Bücher werden aber im Auslande zu den von den dortigen Buchhandlungen festgesetzten Preisen verkauft.

Für Deutsche.

	M.	Pf.
Englisch:		
Englische Konversations-Grammatik v. Dr. **Th. Gaspey.** 22. Aufl. geb.	3	60
Schlüssel dazu von **Mauron.** (Nur für Lehrer und zum Selbstunterricht.) kart.	1	60
Englisches Konversations-Lesebuch v. Dr. **Th. Gaspey.** 5. Aufl. geb.	3	20
Kleine englische Sprachlehre v. **Otto-Runge.** 3. Aufl. geb.	1	60
Englische Gespräche v. **H. Runge.** geb.	1	80
Materialien z. Übersetzen ins Englische v. Dr. **E. Otto.** 2. Aufl. geb.	1	80
Englische Chrestomathie v. **Süpfle-Wright.** 8. Aufl. geb.	3	20
'The Guardian'. Ein engl. Lustspiel v. **D. Garrick.** 2. Aufl. brosch.	—	40
Französisch:		
Französische Konversations-Grammatik v. Dr. **E. Otto.** 24. Aufl. geb.	3	60
Schlüssel dazu von **Runge.** (Nur für Lehrer und zum Selbstunterricht.) 2. Aufl. kart.	1	60
Französisches Konv.-Lesebuch I. Abt. v. Dr. **E. Otto.** 8. Aufl. geb.	2	30
Französisches Konv.-Lesebuch II. Abt. v. Dr. **E. Otto.** 4. Aufl. geb.	2	30
Franz. Konv.-Lesebuch f. Mädchenschulen I. Kurs. v. **Otto-Runge.** 4. Aufl. geb.	2	80
Franz. Konv.-Lesebuch f. Mädchenschln. II. Kurs. v. Dr. **E. Otto.** 2. Aufl. geb.	2	30
Kleine französische Sprachlehre v. Dr. **E. Otto.** 5. Aufl. geb.	1	60
Französische Gespräche v. Dr. **E. Otto.** 6 Aufl. geb.	1	80
Französische Schulgrammatik v. Dr. **L. Süpfle.** 5. Aufl. geb.	3	30
Französisches Lesebuch v. Dr. **L. Süpfle.** 10. Aufl. geb.	2	80
Französische Chrestomathie v. Dr. **L. Süpfle.** 4. Aufl. geb.	5	40
Italienisch:		
Italienische Konversations-Grammatik v. **C. M. Sauer.** 9. Aufl. geb.	3	60
Schlüssel dazu von **Cattaneo.** (Nur für Lehrer und zum Selbstunterricht.) 2. Aufl. kart.	1	60
Italienisches Konversations-Lesebuch v. **C. M. Sauer.** 4. Aufl. geb.	3	60
Italienische Chrestomathie v. **G. Cattaneo.** geb.	2	40
Kleine italienische Sprachlehre v. **C. M. Sauer.** 5. Aufl. geb.	1	80
Italienische Gespräche v. **Sauer-Motti.** .. Aufl. geb.	1	80
Übungsstücke zum [illegible] **d. Deutschen i. Ital.** v. **J. Lardelli.** 3. Aufl. geb.	1	60
Niederländisch:		
Niederländische Konversations-Grammatik v. **T. G. G. Valette.** geb.	4	60
Schlüssel dazu v. **T. G. G. Valette.** kart.	1	60
Niederländisches Konv.-Lesebuch v. **T. G. G. Valette.** geb.	2	80
Kleine niederländische Sprachlehre v. **T. G. G. Valette.** geb.	1	80
Polnisch:		
Polnische Konversations-Grammatik v. Dr. **Wicherkiewicz.** geb.	4	60
Schlüssel dazu v. Dr. **Wicherkiewicz.** kart.	2	—
Portugiesisch:		
Portugiesische Konversations-Grammatik v. **Sauer-Kordgien.** geb.	4	60
Schlüssel dazu v. **Sauer-Kordgien.** kart.	1	60
Kleine portugiesische Sprachlehre v. **Otto-Kordgien.** 2. Aufl. geb.	1	80
Russisch:		
Russische Konversations-Grammatik v. **P. Fuchs.** 2. Aufl. geb.	5	—
Schlüssel dazu v. **P. Fuchs.** 2. Aufl. kart.	2	—
Spanisch:		
Spanische Konversations-Grammatik v. **C. M. Sauer.** 5. Aufl. geb.	4	60
Schlüssel dazu von **Röhrich.** kart.	1	60
Spanisches Lesebuch v. **Sauer-Röhrich.** 2. Aufl. geb.	3	60
Kleine spanische Sprachlehre v. **Sauer-Runge.** geb.	1	80
Spanische Gespräche v. **C. M. Sauer.** 2. Aufl. geb.	1	
Spanische Rektionsliste v. **Sauer-Kordgien.** kart.		

Julius Groos' Verlag, Heidelberg.

Auszug

a. d. Litterarischen Rundschau (von J. M. Stamminger).

Hilfsmittel zum Studium der neueren Sprachen nach der Methode Gaspey-Otto-Sauer, aus dem Verlage von Julius Groos in Heidelberg.

Schon seit den fünfziger Jahren hat die Verlagsbuchhandlung von Julius Groos in Heidelberg ihre besondere Aufmerksamkeit der neusprachlichen Unterrichtslitteratur zugewandt und in einer sehr stattlichen Reihe von größeren und kleineren Werken eine Anzahl von Hilfsmitteln für das Studium der gangbarsten neueren Sprachen veröffentlicht, **wie sie bis jetzt wohl kein anderer deutscher Verlag** auf diesem Gebiete aufzuweisen vermöchte. Es **sind nicht mehr und nicht weniger als 120 Bände und Bändchen,** bei denen **ein einziges von den Verfassern treu festgehaltenes Prinzip** fast durch die ganze Sammlung geht. Gleich der erste Blick in die Hauptwerke (wir meinen die Grammatiken) läßt ein solches Prinzip unzweifelhaft erkennen; denn sie gleichen einander wie Brüder: wer die eine kennt, wird sich unschwer in allerkürzester Frist auch in der andern zurechtfinden, ein Umstand, der vom pädagogischen Standpunkte gewiß nur zu loben ist, da unserer anspruchsvollen Zeit, die sich meist nicht mit einer fremden Sprache begnügt, nichts erwünschter sein kann, als Parallel-Grammatiken.

Das genannte Prinzip zeigt sich nun einerseits in der Anordnung und Behandlung des eigentlichen grammatischen Materials, anderseits aber in dem Streben, den Lernenden möglichst bald zum Verständnis zusammenhängender Lesestücke, besonders aber zu dem mündlichen Gebrauche der fremden Sprache zu befähigen. Dieser letzte Punkt scheint den Verfassern an ihren Lehrbüchern so charakteristisch zu sein, daß sie dieselben, um sie von andern zu unterscheiden, Konversations-Grammatiken nennen.

Was nun zunächst die Anordnung und Behandlung des grammatischen Stoffes angeht, so sind die Grammatiken durchgehends in zwei Kurse (mit Lektionen) geteilt, denen eine systematische Darstellung der Aussprache vorausgeschickt ist. Jeder Kursus behandelt der Reihe nach die Redeteile, und zwar giebt der erste mehr die Grundlage in allgemeinen Umrissen, während der zweite den ersten erweitert und ergänzt (nach dem auch auf andern Gebieten vielfach mit Glück angewandten Systeme konzentrischer Kreise); in dem ersten richtet sich die Aufmerksamkeit mehr auf die Formenlehre, im zweiten mehr auf die Syntax, ohne daß jedoch diese beiden Dinge, wie in den lediglich systematischen Grammatiken, streng auseinander gehalten sind. Bei den Regeln ist es, wie uns scheint, vorzugsweise auf möglichst einfache und gemeinverständliche Mitteilung von Thatsachen abgesehen. Der Übungsstoff ist sehr reichlich.

Wir müssen den Verfassern dieser Lehrbücher das Verdienst lassen, daß sie demjenigen Teile des sprachenlernenden Publikums, der vorzugsweise aus praktischen Gründen ein fremdes Idiom sich bis zur Sprach- und Schreibfertigkeit aneignen will, den grammatischen Stoff in sehr mundgerechter und leichtfaßlicher Form darbieten, wie wir auch nicht

umhin können, der Verlagshandlung für die elegante und schöne Ausstattung unsere vollste Anerkennung auszusprechen. Diesen Umständen ist es wohl ganz besonders zu verdanken, daß diese Lehrbücher sich einer solchen Beliebtheit erfreuen, und mehrere derselben ungewöhnlich rasch ihren Weg gemacht haben.

Die erste Gruppe umfaßt die Lehrbücher für **Deutsche.** Sie zerfällt zunächst in eine **englische** Abteilung mit folgenden Lehrbüchern:

Englische Konv.-Grammatik (22. Aufl.) mit Schlüssel (nur für Lehrer und zum Selbstunterricht); **Englisches Konvers.-Lesebuch** (5. Aufl.); **Englische Chrestomathie** von **Süpfle-Wright** (8. Aufl.) die eine sorgfältige und vortreffliche, nach Stoffen geordnete Auswahl von Lesestücken aus den verschiedenen Perioden der englischen Litteratur enthält; **Englische Gespräche** Unterhaltungen aus dem Gebiete des Handels und Wandels und des modernen Lebens; Kleine **englische Sprachlehre** (3. Aufl.); **Materialien** zum Übersetzen ins Englische für vorgerücktere Schüler (2. Aufl.), zusammenhängende Stücke von kürzerem Umfange mit Konversationsübungen.

Zu der **französischen** Abteilung gehören:

Französische Konvers.-Grammatik (24. Aufl.) mit Schlüssel (nur für Lehrer und zum Selbstunterricht); **Franz. Konv.-Lesebuch.** 1. Teil (8. Aufl.), 2. Teil (4. Aufl.); **Franz. Konv.-Lesebuch** für **Mädchenschulen** 1. Teil (4. Aufl.), 2. Teil (2. Aufl.); Kleine **französische Sprachlehre** (5. Aufl.); **Französische Gespräche** (6. Aufl.). Das Dr. **L. Süpfle**'sche **Französische Lesebuch** (10. Aufl.), besonders aber die **Franz. Chrestomathie** (4. Aufl.) für die oberen Klassen, enthält eine sorgfältige und vortreffliche, nach Stoffen geordnete Auswahl von Lesestücken aus den verschiedenen Perioden der französischen Litteratur.

Die **italienische** Abteilung enthält folgende Lehrbücher:

Italienische Konversations-Grammatik (9. Aufl.) mit Schlüssel (nur für Lehrer und zum Selbstunterricht); **Italienisches Konversations-Lesebuch** (4. Aufl.); **Ital. Chrestomathie.** Auswahl moderner; geeigneter Lesestücke; Kleine **italienische Sprachlehre** (5. Aufl.); **Ital. Gespräche** (3. Aufl.), nicht nur für die Schule, sondern auch für solche bestimmt, die Italien besuchen wollen; **Übungsstücke** zum Übersetzen aus dem **Deutschen** ins **Italienische** (3. Aufl.).

Für **Neugriechisch** erschien:

Neugriechische Konv.-Grammatik mit Schlüssel.

Für **Niederländisch** erschien:

Niederländische Konv.-Grammatik mit Schlüssel; **Niederländisches Lesebuch;** Kleine **niederländische Sprachlehre.**

Für das **Polnische** erschien:

Polnische Konversations-Grammatik mit Schlüssel.

Für das **Portugiesische:**

Portugiesische Konv.-Grammatik mit Schlüssel; Kleine **portugiesische Sprachlehre** (2. Aufl.).

Für das **Russische:**

Russische Konversations-Grammatik (2. Aufl.) mit Schlüssel.

Das **Spanische** vertreten:

Spanische Konversations-Grammatik (5. Aufl.) mit Schlüssel (nur für Lehrer und zum Selbstunterricht); **Span. Lesebuch** (2. Aufl.); **Kleine spanische Sprachlehre; Spanische Gespräche** (2. Aufl.); **Spanische Rektionsliste.**

Für **Türkisch** erschien:

Türkische Konv.-Grammatik mit Schlüssel.

Unser **Staunen** über den **Reichtum** und die **Konsequenz** dieser Sammlung, wie über die Fruchtbarkeit einzelner Verfasser, erhöht sich um ein Bedeutendes, wenn wir die ebenso starke andere Hälfte, nämlich die Gruppe für Ausländer, betrachten.

Die **englische** Abteilung zählt 34 Bände, darunter 19 für den Unterricht im **Deutschen** und **Französischen:**

German Conv.-Grammar (26. Ed.), Schlüssel (17. Ed.); **Suppl. Exercises** to the **Germ. Grammar** (2. Ed.); **Elementary German Grammar** (6. Ed.); **First German Book** (7. Ed.); **German Reader** I. (6. Ed.), II. (4. Ed.), III. (2. Ed.); **Materials** for translating **English** into **German** I. (6. Ed.), m. Schlüss. (2. Ed.), II. (2. Ed.); **German Dialogues** (3. Ed.); **Accidence** of the **german language** (2. Ed.); **English and Germ. Idioms; Dutch Conv.-Gramm.** m. Schlüss.; **Dutch Reader; French Conv.-Grammar** (11. Ed.), m. Schlüss. (5. Ed.); **Elementary French Grammar; French Dialogues; Materials** f. tr. **English** into **French** (4. Ed.); **Italian Conv.-Gramm.** (6. Ed.), Schlüssel (5. Ed.); **Elementary Ital. Grammar; Italian Reader; Russian Conv.-Grammar** m. Schlüssel; **Elementary Russian Grammar** m. Schlüssel; **Spanish Grammar** (5. Ed.), m. Schlüssel (3. Ed.); **Spanish Dialogues; Spanish Reader** (2. Ed.).

Die Abteilung für **Franzosen** umfaßt 24 Bände, darunter 7 für die **deutsche** Sprache:

Grammaire allemande (14. éd.) Schlüssel (4. éd.); Petite **grammaire allemande** (6. éd.); **Lectures allemandes.** I. (5. éd.), II. (3. éd.), III. (2. éd.); **Conversations allemandes** (3. éd.);

5 für die **englische** Sprache:

Grammaire anglaise (6. éd.), Schlüssel (2. éd.); Petite **grammaire anglaise** (3. éd.); **Lectures anglaises** (2. éd.); **Conversations anglaises;**

12 für die **italienische, niederländische, russische, spanische** Sprache:

Grammaire italienne (7. éd.), Schlüssel (4. éd.); Petite **grammaire italienne; Chrestomathie italienne; Grammaire néerlandaise,** mit Schlüssel; **Lectures néerlandaises; Grammaire russe** (2. éd.), Schlüssel (2. éd.); **Grammaire espagnole** (2. éd.) m. Schlüss. (2. éd.); **Lectures espagnoles** (2. éd.).

Für **Griechen** erschien:

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ. (Kleine deutsche Sprachlehre); ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ, (Deutsche Gespräche für Griechen).

Für **Niederländer** erschien:
Kleine Hoogduitsche Grammatica.
Für die **Italiener** sind 12 Bände:
Grammatica tedesca (5. Ed.) mit Schlüssel; **Grammatica elementare tedesca** (3. Ed.); **Letture tedesche** (3. Ed.); **Conversazioni tedesche; Avviamento al tradurre dal tedesco in italiano** (3. Ed.); **Grammatica inglese** (3. Ed.) mit Schlüssel; **Grammatica elem.** della lingua **inglese; Grammatica francese; Grammatichetta francese; Grammatica elem.** del. l. **Spagnuola.**
für die **Portugiesen** 3 Bände:
Grammatica allemã m. Schlüss.; **Grammatica elementar allemã.**
und für die **Spanier** 6 Bände bestimmt:
Nueva **Gramática alemana** mit Schlüssel; **Gramática** sucinta de la lengua **alemana** (3. Ed.); **Gramática** sucinta de la lengua **francesa** (2. Ed.); **Gramática** sucinta de la lengua **inglesa** (2. Ed.); **Gramática** sucinta de la lengua **italiana.**

So wird man denn gern konstatieren, daß die ganze in ihren Zielen wie in ihren Mitteln wohl abgerundete Sammlung ein gutes Stück Fleiß und Arbeitskraft, sowie eine anerkennenswerte Leistung auf buchhändlerischem Gebiete repräsentiert und in dieser Beziehung wohl als einzig in ihrer Art zu bezeichnen ist.
Paderborn. .v . . t.

Auszug aus dem „Fränkischen Courier"
vom 30. Oktober 1891, Nr. 556.

„Solange Bellamy's Zukunftsstaat noch nicht fertig ist, solange es noch Millionäre und Sozialdemokraten giebt, solange nicht jeder Schusterjunge mit akademischer Bildung ausgerüstet den ersten Schritt auf den Schauplatz seiner Wirksamkeit thut, solange wird man auch noch Privatunterricht nötig haben. Da den Privatlehrer keine „pädagogischen Rücksichten" fesseln, sollte man denken, die Wahl eines Lehrbuches könnte ihm nicht schwer fallen; heißt es doch, und mit Recht, daß jedes Buch gut sei, wenn nur der Lehrer etwas tauge. Aber die Zahl derjenigen, welche Grammatiken schreiben, vom seligen Ahn bis zu Denen, die nur schreiben, um ihr Lichtlein nicht unter den Scheffel zu stellen, ist zu groß. Der Zweck ist doch lediglich, den Schüler baldmöglichst auf seine eigenen Füße zu stellen, d. h. den Lehrer entbehrlich zu machen, Zeit und Geld zu sparen. Da heißt es denn: „An ihren Früchten sollt ihr sie erkennen", und deshalb soll hier ein Wort geredet werden für die Bücher nach der Methode Gaspey-Otto-Sauer, die im Verlage der Firma Julius Groos in Heidelberg erschienen sind. Auch in Schulen haben sich diese Bücher bewährt, aber für den Privatunterricht sind sie geradezu unentbehrlich. Der Rahmen derselben enthält genau das, was ich oben beanspruchte, nicht zu viel und nicht zu wenig. Leicht faßlich, sind die Kapitel so eingeteilt, daß sie sich von einer Stunde zur anderen bewältigen lassen, und dabei wird der Stoff in einer Weise bearbeitet, daß der Schüler alsbald zum Sprechen gelangt. Welch einen Erfolg diese Bücher haben, dafür spricht die immer wachsende Reichhaltigkeit des Verlags, der in verschiedenen Gruppen für Deutsche, Franzosen, Engländer, Italiener und Spanier nicht weniger als 64 Haupt- und Nebenwerke enthält, von denen ich selbst mit dem besten Erfolg benützte und benütze zum Unterricht für Deutsche: die französische Grammatik (24. Auflage), die englische (21. Auflage), die spanische, italienische, holländische und russische; für Engländer und Franzosen u. s. w.: die deutsche Grammatik, ohne von den Nebenbüchern zu reden. Was man mit dieser Methode innerhalb 6—12 Monaten erzielen kann, ist ganz erstaunlich. Nach einem solchen Kursus muß der Schüler befähigt sein, sich in der betreffenden Handelskorrespondenz selbst fortzubilden."

Die Verlagsbuchhandlung ist fortwährend bemüht, den Cyklus ihrer Unterrichts-Werke nach allen Richtungen hin zu vervollständigen; eine Anzahl neuer Lehrbücher ist in Vorbereitung.

Druck von Julius Groos in Heidelberg.

Methode Gaspey-Otto-Sauer.

Türkische Konversations-Grammatik

von

Henry Jehlitschka,

k. u. k. Österr.-Ung. Vice-Konsul, früher Dozent an der k. u. k. Orientalischen Akademie in Wien.

Mit einem Anhang von Schriftproben in türkischer Kursivschrift nebst Anleitung.

Heidelberg.

Julius Groos' Verlag.

1895.

Die **Methode Gaspey-Otto-Sauer** ist mein durch Kauf von den Autoren erworbenes alleiniges Eigentum. Die nach dieser Methode bearbeiteten Lehrbücher werden unablässig verbessert. Alle Rechte, namentlich das Bearbeitungsrecht und Übersetzungsrecht für alle Sprachen, sind vorbehalten. Nachahmungen und Nachdruck werden gerichtlich verfolgt. Für entsprechende Mitteilungen bin ich dankbar.

Heidelberg. **Julius Groos' Verlag.**

C. F. Winter'sche Buchdruckerei in Darmstadt.

A219H
T919
1895

Vorrede.

Unter den orientalischen Sprachen ist die osmanische vielleicht diejenige, welche vermöge ihrer Wichtigkeit als Staatssprache eines großen, auch heute noch über drei Weltteile sich erstreckenden Reiches, sowie wegen der mannigfachen Beziehungen zwischen den Osmanen und den übrigen Völkern Europas zuerst eingehende Bearbeitung gefunden hat. Von dem 16. Jahrhundert bis in die jüngste Zeit zieht sich eine stattliche Reihe von Werken über diese Sprache und es kann daher bei dem vorliegenden nicht die Rede davon sein, einem fühlbaren Mangel in dieser Richtung abzuhelfen.

Der Zweck dieses Buches scheint mir in etwas anderem zu liegen. Die überwiegende Mehrheit der existierenden Werke über die türkische Sprache begnügt sich mit einer mehr oder minder erschöpfenden Darstellung der Formenlehre und der Syntax; nur wenige enthalten zugleich Lese- und Übersetzungsübungen zur praktischen Verwertung des gebotenen Materials. Unter diesen sind die gründlichen Werke Dr. Wahrmunds und Dr. Wells' wohl an erster Stelle hervorzuheben.

Das vorliegende Werk enthält nun neben der Formenlehre und Syntax auch eine große Anzahl praktischer Übungen und Lesestücke, die Behandlung und Gruppierung des Stoffes ist jedoch von derjenigen früherer Werke einigermaßen verschieden und stützt sich auf die folgenden Erwägungen.

Das Osmanisch-Türkische ist eine Mischsprache, in welche arabische und persische Wörter und Konstruktionen in großer Anzahl aufgenommen sind. Man muß jedoch das gesprochene

84424

Türkisch genau unterscheiden von dem geschriebenen. Die Konversationssprache bedient sich mit Vorliebe echt türkischer Ausdrücke und Wendungen, besonders Mindergebildeten würden die eleganten arabischen und persischen Phrasen oft gänzlich unverständlich sein. Das Entgegengesetzte ist bei der Schriftsprache der Fall, welche dem arabischen und persischen Elemente den Vorzug vor dem türkischen einräumt. Es handelte sich also darum, zwischen Konversations- und Schriftsprache eine gewisse Scheidung einzuführen. Dazu bot die Methode Gaspey-Otto-Sauer eine vortreffliche Handhabe, indem sie mir gestattete, den gesamten Stoff in zwei Teile zu zerlegen.

Dem natürlichen Entwicklungsgange entsprechend, lernt der Schüler im ersten Teile die türkische Volks- und Konversationssprache kennen, während der zweite Teil ihn mit dem arabischen und persischen Elemente und mit dessen Anwendung vertraut macht. Dadurch hoffe ich wenigstens einigermaßen dem für türkische Ohren äußerst unharmonisch und lächerlich klingenden Zusammenwürfeln hochtrabender persischer und arabischer Redensarten mit vulgären Ausdrücken vorgebeugt zu haben, eine Klippe, an welcher oft selbst gründliche Kenntnisse — und diese vielleicht am ehesten — scheitern.

Außer der Druckschrift bietet vorliegendes Werk auch die türkische Kursivschrift, das sogenannte Riqqa. Die lithographierten Übungen sind von einem bewährten türkischen Kalligraphen geschrieben und hoffe ich, daß diese bis jetzt noch von keiner türkischen Grammatik gebotene Beilage den praktischen Wert des Ganzen wesentlich erhöhen möge.

Was die Transskription anbetrifft, verzichtete ich darauf, jeden Buchstaben des türkischen Alphabetes durch ein besonderes Zeichen wiederzugeben, da dies dem Anfänger einerseits unnötige Schwierigkeiten bereitet hätte, andererseits doch wieder überflüssig gewesen wäre, da die Originalorthographie ohnehin aus dem beigegebenen Texte zu entnehmen ist. Ich begnügte mich daher mit einer lautlichen Transskription, für

welche ich einige Zeichen dem Systeme des verstorbenen Hofrates Barb entlehnte.

Selbstverständlich habe ich bei der Bearbeitung dieses Werkes die vorzüglichsten Sprachwerke benutzt. Die Terminologie ist hauptsächlich nach dem neuesten türkischen Wörterbuche Sami Bej's, dem Qamussi franssewi (französisch-türkisch und türkisch-französisch), wiedergegeben, einem Lexikon, welches allen, die sich mit der türkischen Sprache eingehender zu befassen wünschen, auf das wärmste empfohlen werden kann.

Die Lesestücke und Briefe wurden guten türkischen Originalen, Schulbüchern, Zeitungen, wissenschaftlichen Werken ꝛc. entnommen.

Es ist mir zugleich eine angenehme Pflicht, Herrn General-Konsul Holzinger, Ritter von Weidich, Vicedirektor der k. k. orientalischen Akademie in Wien, meinen innigen Dank für die Zuvorkommenheit auszusprechen, mit welcher mir die Benutzung der Bibliothek dieses Instituts gestattet wurde. Auch habe ich einige Partieen dieses Werkes, insbesondere das Verbum „Haben", nach den mündlichen Andeutungen dieses ausgezeichneten Fachmannes, meines einstigen Lehrers, bearbeitet. Herrn Karabet Kujumdschian, ehemaligem Korrepetitor der türkischen Sprache an derselben Lehranstalt, bin ich für die Mitteilung vieler echt türkischer Redensarten und Sprichwörter, sowie für die kalligraphische Ausführung der Kursiv-Schriftproben zum Danke verpflichtet.

Herrn Geh. Hofrat Professor Dr. Merx in Heidelberg, welcher in liebenswürdigster Weise die Besorgung der Korrektur übernommen hat, spreche ich hierfür meinen verbindlichsten Dank aus.

Cairo.

Der Verfasser.

Inhaltsverzeichnis.

Seite

Einleitung. Übersicht des Alphabets 1

Allgemeiner Teil: Alphabet, Zahlzeichen, Aussprache, Betonung, Vokalsystem (arabisches und türkisches), Vokalharmonie, Orthographie 4

Erster Teil.

1. **Lektion.** Artikel, Geschlecht, Stellung des Adjektives. Die Kopula در und دکل (Regel 1—5) 21

2. **Lektion.** Plural eines und mehrerer Substantive, attributives und prädikatives Adjektiv, Singular nach den Grundzahlen, die Fragepartikel می ، وار und یوق (Regel 6—11) . . . 24

3. **Lektion.** Die Possessivsuffixe und ihre Anwendung, Bezeichnung des Eigentumsbegriffes (Regel 12—21) 30

4. **Lektion.** Deklination der Substantive, persönlichen und hinweisenden Fürwörter, Bezeichnung des Besitzbegriffes, bestimmte und unbestimmte Genitivkonstruktion (Regel 22—31) . . . 39

5. **Lektion.** Die Postpositionen ایچون ایله قدر کبی Komparativ, Superlativ, Postpositionen mit Ablativ, teilweise Konjugation von „Sein", Yzafétkonstruktion (Regel 32—40) 55

6. **Lektion.** Anwendung des Ablativs, Postpositionen und einige Adjektive, die den Dativ regieren, die Bildungssilbe کی und ihre Deklination, Fortsetzung der Konjugation von „Sein" وار und یوق (Regel 41—47) 64

7. **Lektion.** Postpositionen in der Bedeutung von Präpositionen (Regel 48—50) 74

Seite

8. Lektion. Ableitung von Substantiven und Adjektiven (Regel 51—53) 82
9. Lektion. Das Fürwort (Regel 54—59) 89
10. Lektion. Das Zahlwort (Regel 60—65) 97
11. Lektion. Das Zeitwort, Verbalstämme (Regel 66—68), türkische Stammzeitwörter 106
12. Lektion. Abgeleitete u. zusammengesetzte Verben (Regel 69–70) 116
13. Lektion. Infinitiv, Imperativ (Regel 71—73) 123
14. Lektion. Temporalstämme, Präsens (Regel 74—75) . . . 129
15. Lektion. Der Aorist (Regel 76) 137
16. Lektion. Das bestimmte und das unbestimmte Präteritum (Regel 77—78) 146
17. Lektion. Das Futurum (Regel 79) 154
18. Lektion. Der Konditional (Regel 80) 161
19. Lektion. Der Optativ und der Necessitativ (Regel 81—82) . 168
20. Lektion. Die Partizipien. Anwendung derselben zur Umschreibung von Relativsätzen (Regel 83—87) 176
21. Lektion. Das Zeitwort olmaq und seine verschiedenen Bedeutungen (Regel 88—91) 186
22. Lektion. Verbaladjektiv und Verbalsubstantiv (Regel 92–94) 198
23. Lektion. Die Gerundien (Regel 95—96) 206
24. Lektion. Von Zeitwörtern abgeleitete Substantive und Adjektive (Regel 97—98) 215
25. Lektion. Adverbien (Regel 99—102) 222
26. Lektion. Konjunktionen und Interjektionen (Regel 103—104) 230
Anhang I. Mit Zeitwörtern gebildete Ausdrücke 236
Anhang II. Sprichwörter, Redensarten 240

Zweiter Teil.

Allgemeines 245
1. Lektion. Der arabische Artikel (Regel 105—107) 247
2. Lektion. Das arabische Geschlecht (Regel 108—110) . . . 252
3. Lektion. Der persische Plural; der arabische Dual und Plural (Regel 111—116) 255
4. Lektion. Der gebrochene arabische Plural (Regel 117—119) 259
5. Lektion. Arabische Plurale im türkischen Gebrauche (Regel 120 bis 121) 269

Seite

6. Lektion. Die persische oder Yzafétkonstruktion (Regel 122 bis 128) 274
7. Lektion. Die arabische Wortbildung (Regel 129—138) . 281
8. Lektion. Die Nißbé (Regel 139—142) 288
9. Lektion. Das arabische Verbum (Regel 143—162) 292
10. Lektion. Die arabischen Verbalformen im türkischen Gebrauche (Regel 163—169) 300
11. Lektion. Auf arabische Weise zusammengesetzte arabische Substantive und Adjektive (Regel 170—173) 307
12. Lektion. Auf persische Weise (mit Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke (Regel 174—177) 311
13. Lektion. Die persische Wortbildung (Regel 178—183) . . . 315
14. Lektion. Das persische Verbum (Regel 184—189) 320
15. Lektion. Auf persische Weise (ohne Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke (Regel 190—198) 326
16. Lektion. Das arabische und persische Zahlwort (Regel 199 bis 203) 331
17. Lektion. Das arabische und persische Adverb (Regel 204—209) 335
18. Lektion. Das arabische und persische Pronomen (Regel 210—216) 339
19. Lektion. Arabische Präpositionen in arabischer Konstruktion (Regel 217) 343
20. Lektion. Die persischen Präpositionen (Regel 218—222) . . 349
Konjugations-Schema des Verbums سومك SSewmék lieben . . . 355
Sachregister 359

Anhang.

I. Anleitung zur türkischen Kursivschrift mit 4 autographierten Schrifttafeln 367
II. 22 autographierte Blätter, enthaltend die türkische Übersetzung der deutschen Übersetzungsaufgaben 1—10 des I. Teiles . . 373
III. 26 autographierte Blätter, enthaltend Formularien für Briefe verschiedenen Inhalts, Eingaben ꝛc. 395

Einleitung.

Die osmanisch-türkische Sprache ist der westlichste Ausläufer der großen türkisch-tartarischen Sprachfamilie, deren Gebiet sich von dem Norden Asiens bis an die Grenzen Afghanistans einerseits, bis an die Küsten des Mittelmeeres andererseits erstreckt und welche in das Dschagatai, das Tartarische und das eigentliche Türkische zerfällt. Unter den verschiedenen Dialekten des letzteren zeichnet sich der rumelische durch besondere Weichheit und Wohlklang aus, und dieser ist es, welcher von Stambul, seinem Hauptsitze aus sich unter dem Namen der osmanisch-türkischen Sprache zur Amtssprache des türkischen Reiches, sowie zur Schriftsprache aller gebildeten Türken emporgeschwungen hat.

Die osmanische Sprache, wie sie heute in Stambul gesprochen und geschrieben wird, bietet das vollendete Bild einer Mischsprache. Mit der Annahme des Islam und dem Eindringen persischer Kunst und Wissenschaft war der türkischen Sprache auch schon die Bahn ihrer künftigen Entwickelung vorgezeichnet. Arabische und persische Wörter, Redensarten, Konstruktionen sind in zahlloser Menge aufgenommen worden und bilden gegenwärtig einen integrierenden Bestandteil der türkischen Sprache. Außerdem haben die Osmanen auch den Sprachen verschiedener anderer Völker, mit welchen sie, sei es in friedliche, sei es in kriegerische Berührung traten, zahlreiche Wörter entlehnt, so besonders dem Italienischen und dem Griechischen; auch slawische, ungarische, albanesische Wörter finden sich, wenn auch nur in geringer Menge. Seit neuerer Zeit ergänzt sich die türkische Terminologie vorzugsweise aus dem Französischen, gelegentlich wohl auch aus dem Englischen.

Was nun die arabischen und persischen Bestandteile des Türkischen anbetrifft, so läßt sich ihre Bedeutung und Anwendung am besten an folgendem zeigen. Innerhalb der türkischen Sprache selbst lassen sich drei Abstufungen deutlich erkennen: das Qaba-türktsche, das Orta-türktsche und das Fassih-türktsche. Das Qaba-türktsche oder die Bulgärsprache bedient sich nur einer gewissen, ziemlich genau abgegrenzten Anzahl arabischer und persischer Fremdwörter, welche im Türkischen bereits das volle Heimatsrecht erlangt haben. Das Orta-türktsche oder Mitteltürkisch, die Sprache der Gebildeten,

enthält eine bei weitem größere, nicht genau zu bestimmende Menge von arabischen und persischen Wörtern und Konstruktionen, wie sie eben jedem gebildeten Osmanen aus seinen arabischen und persischen Studien, welche unserem Studium der klassischen Sprachen beiläufig entsprechen, bekannt sind. Das Fassih-türktsche oder Hochtürkische endlich, die Sprache der Poesie, gelehrter Werke ꝛc. schöpft seine Ausdrücke unbeschränkt aus dem unerschöpflichen Quelle des arabischen und persischen Sprachschatzes und gefällt sich darin, die seltensten Wörter und die gesuchtesten Bilder aufeinander zu häufen, so daß selbst der gebildete Osmane bei der Lektüre eines solchen Werkes die Hülfe eines Lexikons oder eines Kommentars sehr oft nicht entbehren kann. Das Fassih-türktsche liegt deshalb auch außerhalb des Rahmens vorliegenden Werkes, welches in seinem ersten Teile mehr das Qaba-türktsche, in seinem zweiten das Orta-türktsche mit seinen arabischen und persischen Elementen behandelt. Doch gewöhne sich der Schüler schon von Anbeginn daran, neben Orthographie, Aussprache und Bedeutung eines Wortes auch auf dessen Ursprung seine Aufmerksamkeit zu richten. Dieser ist bei arabischen Wörtern durch ein vorgesetztes a., bei persischen durch ein p. ersichtlich gemacht.

Übersicht des Alphabets.

Türkischer Name.	Alleinstehende Figur.	Am Ende des Wortes.	In der Mitte.	Am Anfang.	Transkription.	Zahlenwert.	Bemerkungen.
Elif . .	ا	ـا	—	—	—	1	
baj . .	ب	ـب	ـبـ	بـ	b	2	
pê . .	پ	ـپ	ـپـ	پـ	p	—	Nie in arab. Wörtern.
te . .	ت	ـت	ـتـ	تـ	t	400	
ssê . .	ث	ـث	ـثـ	ثـ	ß	500	Nur in arab. Wörtern.
dschim	ج	ـج	ـجـ	جـ	ǯ	3	
tschim .	چ	ـچ	ـچـ	چـ	c	—	
hâ . .	ح	ـح	ـحـ	حـ	h	8	Nur in arab. Wörtern.
châ . .	خ	ـخ	ـخـ	خـ	χ	600	

Türkischer Name.	Alleinstehende Figur.	Am Ende des Wortes.	In der Mitte.	Am Anfang.	Transskription.	Zahlenwert.	Bemerkungen.
dâl . .	د	د	—	—	d	4	
sel . .	ذ	ذ	—	—	z	700	Nur in arab. Wörtern.
rê . .	ر	ر	—	—	r	200	
sê . .	ز	ز	—	—	z	7	
žê . .	ژ	ژ	—	—	ž	—	Nur in pers. Wörtern.
ssîn . .	س	س	سـ	سـ	ß	60	
schîn .	ش	ش	شـ	شـ	ƨ	300	
ssad .	ص	ص	صـ	صـ	ß	90	
dhâd .	ض	ض	ضـ	ضـ	d, z	800	Nur in arab. Wörtern.
ty . .	ط	ط	طـ	طـ	t	9	
sy . .	ظ	ظ	ظـ	ظـ	z	900	Nur in arab. Wörtern.
ajn . .	ع	ع	ـعـ	عـ	ʕ	70	Nur in arab. Wörtern.
gajn .	غ	غ	ـغـ	غـ	g, ɣ	1000	
fe . .	ف	ف	ـفـ	فـ	f	80	
qâf . .	ق	ق	ـقـ	قـ	q	100	
kjäf. .	ك	ك	ـكـ	كـ	k, g,	20	
lâm . .	ل	ل	ـلـ	لـ	l	30	
mîm .	م	م	ـمـ	مـ	m	40	
nûn . .	ن	ن	ـنـ	نـ	n	50	
wâw .	و	و	—	—	w, v	6	
hê . .	ه ة	ه ة	ـهـ	هـ	h, t	5	
jê . .	ى	ى	ـيـ	يـ	j	10	
lâm-elif	لا	لا	—	—	la	—	

Allgemeiner Teil.

Alphabet.

Die Türken bedienen sich gleich den Persern des arabischen Alphabets, welches von rechts nach links geschrieben wird. Gleich hier tritt uns eine Eigentümlichkeit entgegen, auf welche hinzuweisen nicht ohne Wichtigkeit ist. Das arabische Alphabet enthält eine Anzahl Zeichen, für welche die entsprechenden Laute im Türkischen fehlen. So hat der Araber 4 verschiedene z, während der Türke für dieselben nur eine Aussprache kennt. Der im Arabischen äußerst energisch hervorgestoßene Kehllaut ع ajn wird im Türkischen gar nicht ausgesprochen. Andererseits besitzt die türkische Sprache Laute, für welche das arabische Alphabet kein Buchstabenzeichen aufzuweisen hat, so das p, tsch, ñ, g. Daraus folgt, daß das arabische Alphabet für die türkische Sprache auf der einen Seite zu weit, auf der andern zu enge ist. Immerhin scheute man dennoch davor zurück, um diesem Übelstande abzuhelfen, neue Zeichen einzuführen, sondern begnügte sich mit den vorhandenen, denen man, wie z. B. dem p, tsch, noch Unterscheidungspunkte hinzufügte. Das Zeichen ك kann allerdings sowohl k als auch g, j oder ñ gelesen werden. Der Übung bleibt es, wie in so vielen Fällen, auch hier überlassen, das Richtige zu treffen.

Außer der vorliegenden, hauptsächlich im Druck verwendeten Schrift, der sogenannten neßχí (a. نسخی) besitzen die Türken noch verschiedene andere Schriftgattungen:

Ryqqá (a. رقعه) — gewöhnliche Kursivschrift.

Diwaní (p. دیوانی) — Amtsschrift in Dokumenten.

Tālýq (a. تعلیق) — eigentlich die Schrift der Perser, meist bei poetischen Werken gebraucht.

Andere seltenere Schriftarten sind ßülüßí, qyrmá, neßtālýq ꝛc.

Gestalt und Verbindung der Buchstaben.

Bei genauer Betrachtung der Tabelle des Alphabets wird man erkennen, daß die 4 verschiedenen Formen der einzelnen Buchstaben auf einer Grundgestalt beruhen, welche durch Ansetzen eines Striches nach der verbundenen Richtung schreibflüchtiger gemacht wird. Die End- resp. die alleinstehende Form weist meistens einen Schlußschnörkel auf.

Sieben Zeichen verbinden sich nur nach rechts, untereinander aber gar nicht. Es sind dies die folgenden:

ا د ذ ر ز ژ و

Z. B.: درد derd, او ew, زور zor, يرار jarar, ارى ary.

Zahlzeichen.

Wie in der Tabelle des Alphabets bereits ersichtlich gemacht wurde, besitzen die rein arabischen Buchstaben zugleich Zahlenwert. Ihre Anwendung als Zahlzeichen ist jedoch eine seltene und beschränkt sich fast nur auf Chronogramme und astronomische oder vielmehr astrologische Schriften.

Beispiel: قلد = 100 + 30 + 4 = 134.

Die gebräuchlichen Zahlzeichen sind die folgenden, welche genau wie die unseren angewendet werden:

١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ٠

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0.

Z. B.: 1887 = ١٨٨٧, 5728 = ٥٧٢٨.

Konsonanten und Vokale.

Das arabisch-türkische Alphabet besteht, das Zeichen ا elif etwa ausgenommen, bloß aus Konsonanten. Die Vokale werden teilweise bloß gedacht, teilweise durch gewisse Buchstaben, welche dann Direktionsbuchstaben heißen, angedeutet. Diese Buchstaben sind:

ا elif, و waw, ه hê, ى jê.

Und zwar dient ا elif als Direktionsbuchstabe für a, و waw für o, u, ö, ü, y, ه hê für a, e, ى jê für i, y.

Bei arabischen und persischen Wörtern werden diese Buchstaben auch als Dehnungsbuchstaben gebraucht. ا elif also für â,

و waw für û, ی jê für î. Dem Türkiſchen iſt die Einteilung der Vokale in lange und kurze fremd.

Ausſprache und Bedeutung der einzelnen Zeichen des Alphabets.

ا elif — Am Anfange eines Wortes kann ا elif der Träger eines beliebigen Vokales ſein. Meiſt wird bei türkiſchen Wörtern noch einer der oben erwähnten Direktionsvokale hinzugefügt. Soll es a ausgeſprochen werden, ſo erhält es meiſtens ein wagrechtes Elif aufgeſetzt, das Medda (a. مده Dehnung). Z. B.: او ew Haus, ات et Fleiſch, آت at Pferd, ایت it Hund, اوت ot Gras.

In der Mitte und am Ende eines Wortes wird ا elif meiſt wie a ausgeſprochen. Z. B.: كتاب a. kitáb Buch, الما elmá Apfel. Bisweilen wie e z. B.: دكرمان dejirmén Mühle.

Bei arabiſchen und perſiſchen Wörtern dient elif als Dehnungsbuchſtabe des kurzen a; z. B.: a. اسلام ißlâm Islam, p. بهار behâr Frühling.

Wenn über ا elif in der Mitte eines Wortes das Zeichen ـٔ hemze (a. همزه) ſteht, wird es e-e (die zwei e getrennt) ausgeſprochen. Z. B.: a. تأمين te-emín Verſicherung. a. تأسف te-eßüf Bedauern.

Anmerkung: Bei türkiſchen Wörtern kommt das Zeichen Hemze nie vor.

Elif am Schluſſe eines Wortes erhält bisweilen das Zeichen ـٰ und iſt dann änn auszuſprechen. Z. B. a. غربًا garbänn weſtlich (Adv.), doch wird es häufig auch dann bloß a ausgeſprochen, ja ſogar das Zeichen ـٰ oft ganz vernachläſſigt. Z. B.: a. حالاً halá noch, jetzt, a. مثلا méßelā zum Beiſpiele.

Anmerkung: Auch dieſes Zeichen findet ſich nur bei arabiſchen Wörtern.

ب **baj** — entſpricht vollkommen unſerem weichen b. Z.B.: بك bej Bej, بوش bosch leer. Vor t und am Schluſſe wird baj härter, oft wie p ausgeſprochen. Z. B.:

a. ابتدا iptidá Anfang, a. مكتوب mektup Brief.

پ **pê** — entſpricht unſerem harten p. Z. B.: پلتك pelték ſtotternd, پنير penír Käſe. Dieſer Buchſtabe findet ſich nur in türkiſchen und perſiſchen, nie aber in arabiſchen Wörtern.

ت **te** — entſpricht unſerem t. Z. B.: p. تازه friſch, تاتار tatár, Tatare, Kourier. Bei Anhängung vokaliſcher Endungen wird t oft zu d erweicht. Z. B.: اتمك et-mek machen — ايديورم edijórum ich mache. Davon ſpäter.

Das Wort اتمك etmék Brot wird ekmék ausgeſprochen.

ث **ssê** — wird im Türkiſchen wie ein ſcharfes ss ausgeſprochen. Wir bezeichnen es mit ß. Dieſer Buchſtabe findet ſich nur in Wörtern arabiſchen Urſprungs. Z. B.:

a. ثنا ßená Lob. a. ثالث ßaliß der dritte.

ج **dschim** — entſpricht dem italieniſchen g vor i und e (gentile, Giuseppe). Wir bezeichnen es mit ƒ. Z. B.: p. جان ƒan Seele, Leben, a. جلد ƒild, Haut, Leder. Nach harten Konſonanten klingt es faſt wie tsch und wird auch häufig ſo geſchrieben, z. B.: قايقجى qajqƒý (qajqʧý) Bootführer.

چ **tschim** — wird tsch ausgeſprochen. Wir bezeichnen es mit ʧ. Z. B.: چوق ʧoq viel, چفت ʧift Acker, چول ʧöl Wüſte. Dieſer Buchſtabe findet ſich nie in Wörtern arabiſchen Urſprungs.

ح **hâ** — iſt ein ziemlich ſtark aſpirirtes h. Z. B.: حاچ haʧ Kreuz, a. حاجى haƒí Mekkapilger.

Auch dieſer Buchſtabe findet ſich faſt nur in arabiſchen Wörtern. Türkiſche Wörter ſind richtig mit hê (ſ. unten) zu ſchreiben. Z.B.: هاولى hawlí Hof, هانكى hankí welcher?

خ **châ** — entspricht dem deutschen ch in „machen, lachen". In diesem Werke wird es mit χ bezeichnet. Im Türkischen wird dieser Buchstabe oft sehr weich, fast wie h ausgesprochen. Z. B.:

p. خردهبین — hurdebín — Mikroskop.

p. خرشید — hurschíd — Sonne.

Dagegen wird das Wort اخشام (a. Abend) aqschám ausgesprochen.

د **dâl** — ist das deutsche d. Z. B.:

p. درد derd Schmerz, دره deré Thal.

Anmerkung. Das Wort a. خدمت Dienst wird χizmet ausgesprochen.

Tritt eine grammatische Endung, welche mit d beginnt, an ein auslautendes t, so verschmelzen beide zu tt. Z. B.:

آت at Pferd, آتده attá bei dem Pferde.

ات et Fleisch, اتدن ettän von dem Fleische.

Auch im Auslaute wird dâl wie t gesprochen. Z. B.:

تريد tirít Brotsuppe, شريد schirít Band.

ذ **sel** — ist das französische z in zéro. Dieses Zeichen findet sich nur in arabischen Wörtern. Z. B.:

ذره zerré Atom.

Gleich hier muß bemerkt werden, daß der Laut des deutschen z (wie in Zahn, Zirkel) dem Türkischen nicht fremd ist, daß er aber nur durch Zusammensetzung des t und s wiedergegeben werden kann. Z. B.: آتسز atßyz ohne Pferd, اتسز etßiz ohne Fleisch klingen wie: atzis, etzis. Ein Zeichen für dieses harte z besitzt der Türke jedoch nicht und ist somit jedes in diesem Buche vorkommende z weich auszusprechen, beiläufig wie das deutsche s in Segen, Sieb, Sonne.

ر **rê** — entspricht dem deutschen r. Z. B.: ار er Mann, p. رنك renk Farbe.

ز **sê** — entspricht dem französischen z in zéro. Z. B.: از az wenig, گوزل güzél schön.

ژ **žê** — ist das weiche französische j in jour, journal. Es findet sich nur in persischen oder aus dem Französischen entlehnten Wörtern. Z. B.:

p. مژده müždé gute Nachricht,

p. ژیوه živá Queckſilber,

p. پژمرده pežmürdé verwelkt,

ژورنال žurnál Journal.

Wir bezeichnen diesen Buchstaben mit ž.

س **ssîn** — ist ein scharfes s. Wir bezeichnen es, gleich dem zweitnächsten Buchstaben, mit ß. Beide Buchstaben sind immer scharf auszusprechen. Z. B.:

سرین ßerín kühl, سرت ßert rauh, heftig.

ش **schîn** — ist das deutsche sch. Wir bezeichnen es mit ş. Z. B.:

پاشا paşá Pascha, شن şen heiter, froh.

ص **ssad** — ist wie ssîn ein scharfes s und wird in diesem Werke gleich jenem mit ß bezeichnet. Z. B.:

صاغ ßag gesund, rechts, صول ßol links.

ض **dhad** — wird gleichfalls wie das weiche französische z in zéro ausgesprochen. Dieser Buchstabe findet sich nur in arabischen Wörtern. Z. B.:

a. ضابط zabýt Offizier, a. ضبطیه zaptijé Gendarm.

In einigen wenigen Wörtern hat das Türkische die arabische Aussprache dieses Buchstabens beibehalten. Z. B.: a. ضربه darbá Schlag, a. قاضی qadý geistlicher Richter, a. فضول fudúl Windbeutel.

ط **ty** — entspricht dem deutschen t. Z. B.:

a. طرف taráf Seite.

Im Anlaute türkischer Worte wird ط sehr häufig wie d ausgesprochen. Z. B.:

طراق daráq Kamm, طاغ dag Berg.

Bisweilen auch im Inlaute. Z. B.:

اطه adá Insel, اوطه odá Zimmer.

ظ **sy** — ist ein weiches z, wie ذ, ز, ض. Dieser Buchstabe findet sich nur in arabischen Wörtern. Z. B.:

a. ظفر zafér Sieg, a. ظن zann Meinung.

ع **ajn** — ist ein dem Arabischen eigentümlicher, rauher Kehllaut. Im Türkischen findet sich derselbe nur in arabischen Wörtern und wird im Anlaute gar nicht, im Mittellaute nur durch eine kurze Stockung angedeutet. Z. B.:

a. عالم além Welt. a. سعادت ße-adét Glückseligkeit.

a. علم ilm Wissenschaft. a. معلوم mâlúm bekannt.

Wir haben daher für ajn im Anlaute und Mittellaute kein eigenes Zeichen aufgestellt, wohl aber im Auslaute. Im Auslaute wird ajn zwar auch nicht ausgesprochen, dafür ist es aber bei der Anhängung von Suffixen von Wichtigkeit, ob ein Wort mit einem Vokale oder mit einem Konsonanten endigt. Ajn am Schlusse bezeichnen wir daher mit ʼ und bemerken hierbei ausdrücklich, daß ajn ein Konsonant ist, ein solches Wort also konsonantisch endet, obwohl es scheinbar, der Aussprache nach, mit einem Vokale auslautet. Z. B.:

a. موقع mefqiʼ Ort, Lage. a. نافع nafíʼ nützlich.

Anmerkung. Das ajn im Türkischen gleich den Arabern rauh hervorzustoßen, gilt bei den Osmanen für affektiert. Dieser Aussprache befleißigen sich meist Gelehrte, Theologen ꝛc., welche mit ihrer arabischen Bildung Staat machen wollen.

غ **gajn** — entspricht im allgemeinen einem dumpferen g. Z. B.: غزته gazetá Zeitung, غروش gruz Piaster (ca. 11 kr. ö. W.).

Sehr häufig wird jedoch gajn in der Aussprache erweicht, so daß es fast nicht mehr hörbar ist. In diesem Falle wird es in diesem Werke durch ɣ wiedergegeben. Z. B.: اغا aɣá (fast wie a-á) Aga, Herr, اوغلان oɣlán Bursche (fast wie

ō-lán). Vor harten Konsonanten dagegen wird es härter, fast wie q gesprochen. Z. B.: p. باغچه baqʒé Garten.

Anmerkung. قغلجم Funke, قوغه Wassereimer, قوغلمق davonjagen werden qywylʒým, qowá, qowmáq ausgesprochen.

ف **fe** — entspricht dem deutschen f. Z. B.:

a. فنا fená schlecht, p. فیل fil Elefant.

ق **qâf** — ist ein dumpferes k. Wir bezeichnen es mit q. Z. B.: قیز qyz Mädchen, قاری qarý Frau. Bei Annahme einer vokalisch anlautenden Endung erweicht sich qâf zu gajn. Z. B.: اياق ajáq Fuß, اياغم ajaʒým mein Fuß.

Anmerkung. قنغی welcher? wird hanki ausgesprochen. Dieses Wort wird übrigens auch oft هانكي geschrieben.

ك **kjäf** — hat sehr verschiedene Aussprachen.

1. Entspricht es unserem hellen k. Als solches findet es sich in arabischen, persischen und türkischen Wörtern. Z. B.: كيسه keßé Beutel, p. كس keß Person, a. كتاب kitáb Buch.

2. In persischen und türkischen Wörtern entspricht es dem deutschen g. (Der Araber kennt diesen Laut nicht.) In diesem Falle heißt es كاف عجمی kjáfi aʒemí persisches kjäf, während das obengenannte كاف عربی kjáfi arabí arabisches kjäf genannt wird. Beide lassen übrigens vor Vokalen, besonders vor a, ein j hören. Z. B.: كاذب kjazíb unecht, كور kjör blind, كرچك gerʒék wahr, aufrichtig, كونش günéʒ Sonne.

3. In vielen türkischen Wörtern hat ك im In- und Auslaut die Aussprache j. Z. B.: يكت jijít junger Mann, Held, دكرمان dejirmén Mühle, اكه ejé Feile.

4. Nur in türkischen Wörtern, jedoch nie im Anlaute, findet sich das ك mit der Aussprache eines leicht nasalen n. Wir bezeichnen dieses n, welches in der Aussprache häufig ganz mit dem gewöhnlichen n zusammenfällt, mit ñ. Der türkische

Name dieſes naſalen ñ iſt صاغر بون ßaγγýr nun dumpfes n. З. В.: دكز deníz Meer. صولك ßon letzter. آكلامق añlamáq verſtehen.

Anmerkung. صكره ſpäter wird ßora (das o etwas naſal), طوكز Schwein domúz ausgeſprochen. كوكرجين Taube, كوكرته Schiffsdeck lauten in der Ausſprache güwerʒín, güwerté (vom italieniſchen coperta).

Zu bemerken iſt noch, daß auslautendes arabiſches kjäf (1) bei der Annahme vokaliſch anlautender Endungen ſich zu ك (3) mit der Ausſprache erweicht.

In europäiſchen Druckwerken wird das perſiſche kjäf (2) bisweilen durch einen oberhalb befindlichen Strich (ک), das ßaγýr nun durch 3 Punkte oberhalb (ڭ) bezeichnet. Dem Türken ſind dieſe Unterſcheidungen fremd.

ل **lâm** — iſt das deutſche l. З. В.: a. حال hal Zuſtand, a. لازم lazím notwendig, a. مال mal Vermögen.

م **mîm** — entſpricht dem deutſchen m. З. В.: a. مراد mürád Wunſch, Wille, a. مكتب mektéb Schule.

ن **nûn** — iſt das deutſche n. З. В.: a. نادر nadír ſelten, p. تن ten Körper. Vor b wird nûn wie m ausgeſprochen. З. В.: منبت mümbít fruchtbar, p. پنبه pembé Baumwolle, استانبول ißtambúl Konſtantinopel (aus d. griech. εἰς τὴν πόλιν).

و **wâw** — iſt im Anlaute immer Konſonant und entſpricht dann unſerem w. З. В.: a. وقت waqýt Zeit, والى walí Gouverneur, Statthalter.

Im In- ſowie im Auslaute kann es ſowohl Konſonant als Vokalzeichen ſein.

1. Als Konſonant wird es w, im Auslaute beinahe wie f ausgeſprochen. З. В.: اوقات ewqät Zeiten, آو aff (aw) Jagd, او eff (ew) Haus, آوجى awʒý Jäger, اوت ewwét ja.

2. Als Vokalzeichen bezeichnet wâw bei arabischen und persischen Wörtern die Dehnung des u. Z. B.: a. موجب mûǧib bewirkend, a. مكتوب mektúb Brief, p. گور gûr Grab, p. دور dûr fern. Bei türkischen Wörtern hingegen dient wâw als sogen. Direktionsbuchstabe für die Vokale o, u, ö, ü. Z. B.: يول jol Weg, اوزون uzún lang, p. كور kjör blind, كوپرو kjöprü Brücke, قپو qapú Thor, اردو ordú Lager, Armeecorps (daher das deutsche „Horde"). Ein mit einem Hemze (siehe oben bei elif) versehenes wâw ist als kurzes u zu sprechen. Z. B.:

a. سؤال ßuál Frage.

• **hê** — kann gleichfalls sowohl Konsonant als Vokalzeichen sein.

1. Als Konsonant ist es ein leichtes h. Z. B.:

a. هوس hewéß Lust, Passion, p. هنگام hengjâm Zeit.

Im Auslaute mit 2 Punkten versehen (ۃ) lautet es t und wird dann nur in arabischen Wörtern gefunden. Darüber mehr im 2. Teile dieses Werkes. Z. B.: سعادۃ ße-adét Glückseligkeit, شهوۃ zehwét sinnliche Leidenschaft.

2. Als Vokalzeichen im Auslaute deutet hê die Vokale e, a an. Z. B.:

p. میوه mejwé Frucht, Obst, p. هفته haftá Woche.

In diesem Falle verbindet sich hê in der Schrift nicht mit etwa anzuhängenden Endungen. Z. B.:

p. خانه χané Haus, خانهٔ‌ن χané-nín des Hauses.

Als Konsonant jedoch läßt hê die schriftliche Verbindung mit nachfolgenden Endungen zu. Z. B.: p. شاه zah Schah (König von Persien), شاهك zahín des Schahs.

hê mit Hemze (siehe oben) versehen, ist é-i auszusprechen. Z. B.: خانهٔ پدر χané-i pedér das Haus des Vaters.

ی **jê** — als Konsonant entspricht dem deutschen j. Z. B.:

p. یاور jawér Adjutant, یکیچری jeñiceri Janitſchar, a. یمین jemín Eid.

Als Vokal dient jê bei perſiſchen und arabiſchen Wörtern zur Dehnung des kurzen i. Z. B.: p. میخ mîχ Nagel, a. انجیل inǧîl Evangelium.

Anmerkung: Im Auslaute arabiſcher Wörter wird jê bisweilen a ausgeſprochen. Z. B.: a. معنی ma-ná Sinn, Bedeutung, a. دعوی da-awá Prozeß. Doch ſchreibt man im türkiſchen Gebrauche meiſt معنا, دعوا.

In türkiſchen Wörtern iſt jê Direktionsbuchſtabe und zwar für die folgenden Vokale:

i — z. B.: اریك erík Pflaume.
ایلك ilk Erſter.

y — z. B.: قیش qyz Winter.
قلیچ qylyǧ Säbel.

ü — z. B.: کوپری kjöprü Brücke.

u — z. B.: قوطی qutú Schachtel, Doſe.

e — z. B.: ارته erté der folgende Tag.
کیجه geǧé Nacht.

Dafür, wie jê im einzelnen Falle zu leſen ſei, werden die folgenden Bemerkungen einige Anhaltspunkte gewähren.

ﻟ lâm-elîf — iſt nur eine Verbindung von lâm (l) und elif und iſt la, in türkiſchen Wörtern bisweilen auch le auszuſprechen. Z. B.:

لاقردی laqyrdý Wort.
a. ملازم mülazím Leutnant.
اولان ölén ſterbend (olán ſeiend).

Das arabiſche Vokalſyſtem.

Nach dem arabiſchen Syſtem iſt ein Buchſtabe entweder ruhend (nicht vokaliſiert) oder bewegt (vokaliſiert). Ein ruhender

Buchstabe erhält das Zeichen Sukjún (a. سكون Ruhe, auch a. جزم Jezm Abschnitt genannt) ـْـ.

Bewegt (vokalisiert) kann ein Buchstabe mit folgenden 3 Vokalen sein:

ـَـ (a. فتحه fatha) kurzes a (türkisch اوستون üßtün).

ـِـ (a. كسره keßre) kurzes i (türkisch اسره eßre).

ـُـ (a. ضمه dhamma) kurzes u (türkisch اوتورى ötürü).

Als Dehnungsbuchstaben entspricht dem Fatha elif für langes a, dem Keßre jê für langes i, dem Dhamma wâw für langes u, so daß sich das Schema folgendermaßen stellt:

ا ـَـ = langes a.

ى ـِـ = langes i.

و ـُـ = langes u.

e = aj = ى ـَـ

o = au = و ـَـ

Ferner am Schluffe die sog. Nunation:

ـًـ = an.

ـٍـ = in.

ـٌـ = un.

Diese Zeichen nennt man Tenwín (Nunation) des Fatha, Keßre, Dhamma.

Fatha, Keßre und Dhamma bezeichnet man zusammen mit dem Namen der Herekets (a. حركت Bewegung). Dieselben werden nur in arabischen Koranhandschriften gebraucht, im Türkischen nur ausnahmsweise, wenn die Lesart eines mehrdeutigen Wortes genau fixiert werden soll.

Das türkische Vokalsystem.

Das türkische Vokalsystem unterscheidet weder lange noch kurze Vokale, sondern teilt dieselben nach ihrer Klangfarbe in **helle** und **dumpfe** ein.

Hell sind: ä, e, i, ö, ü.
Dumpf sind: a, y, o, u.

Schon aus lautphysiologischen Gründen ergiebt sich, daß gewisse Konsonanten nur mit hellen, andere dagegen nur mit dumpfen Vokalen gesprochen werden können.

So werden kjäf (k, g), ßîn (س), tê (ت) nur mit hellen, qâf (ق), gajn (غ), ßâd (ص), ty (ط) nur mit dumpfen

Vokalen gesprochen. Die übrigen Konsonanten verhalten sich meistens neutral, d. h. sie nehmen sowohl helle als dumpfe Vokale an.

Z. B.: قي qyj Ufer, كي ki daß, قول qol Arm, كول gjöl See, سس ßeß Stimme, صوص ßuß schweige, سوس ßüß Schmuck, Toilette, طارلا tarlá Feld, ترله terlé schwitze, غول gûl Wüstengespenst, p. كل gül Rose.

Man kann also von hellen resp. dumpfen Silben sprechen.

Ist nun die erste Silbe eines Wortes dumpf, so sind auch die folgenden mit dumpfer Tonfärbung auszusprechen, ist dieselbe dagegen hell, so nehmen auch die übrigen Silben hellere Vokale an, so daß in jedem Falle das betreffende Wort gleichmäßig vokalisiert erscheint.

Im Türkischen haben die meisten grammatikalischen Endungen eine doppelte Form, oder wenigstens eine doppelte Aussprache, eine helle und eine dumpfe. Tritt nun eine solche Endung an ein hell vokalisiertes Wort, so geschieht dies in der hellen Form, während ein dumpf vokalisiertes Wort dagegen die dumpfe Form erheischt. Diese Gleichmäßigkeit, welche das oberste und ausnahmsloseste Gesetz der türkischen Sprache genannt werden kann, bezeichnet man mit dem Namen der **Vokalharmonie.**

Z. B.: آت at Pferd, ات et Fleisch,

Dumpf: آتلو atlý Reiter, Hell: اتلى etli fleischig,

آتدن attán vom Pferde, اتدن ettén vom Fleische,

آتلر atlár Pferde. اتلر etlér Fleischarten.

Hierdurch wird es auch erklärlich, wieso jê (ى) auch u, wâw (و) in gewissen Fällen y, i ausgesprochen werden können. Z. B.:

Dumpf: يول jol Weg. Hell: الدوان eldiwén Handschuh.

يولجى jolǯú Reisender. الدونجى {eldiwenǯí Handschuhmacher.

(Nicht eldiwan, eldiwanǯi, da auch elif Direktionsbuchstabe sowohl für a als auch für e sein kann.

Ferner:

Dumpf: يوللو jollú ordentlich, Hell: اولو ewlí verheiratet,

طاغلو dagly gebirgig. ايو ejí gut.

Man sieht an obigen Beispielen, daß sich die Aussprache des schließenden wâw oder jê nach der hellen oder dumpfen Aussprache der ersten Silbe richtet.

Anmerkung. Was die arabischen und persischen Wörter anbetrifft, welche mit ihrer unveränderlichen Originalorthographie in das Türkische aufgenommen wurden, so unterliegen sie, was ihre innere Orthographie anbetrifft, natürlich nicht obigem Gesetze. In ihrer Aussprache dagegen kommt das Gesetz der Vokalharmonie bisweilen zur Geltung, während in anderen Fällen wieder die Originalaussprache erhalten bleibt.

Wo türkische Endungen, welche eine doppelte (helle und dumpfe) Form besitzen, an sie gefügt werden sollen, ist der Gebrauch oft schwankend. So schreibt man:

سلاملك ßelamlík und سلاملق ßelamlýq Männergemach (vom a. سلام Friede). خستەلك χaßtalík und خستەلق χaßtalýq Krankheit (vom p. خسته krank).

Der Sprach- resp. Schriftgebrauch ist hier allein maßgebend.

Was die Aussprache der Vokale anbetrifft, so entsprechen a, i, o, ö, ü, u so ziemlich den analogen deutschen Lauten. Das e hingegen nähert sich mehr dem deutschen ä und ist nie so hell zu sprechen wie z. B. in Ehre, eben. Das y ist ein dumpfes i, mehr zum ü hinneigend, ähnlich dem y in Hypothek, Hypothese.

Aussprache und Accent.

Das Türkische wird nicht scharf artikuliert, sondern mehr gleichmäßig, die Worte ineinander verfließend gesprochen. So besonders in Konstantinopel, dessen Dialekt sich, wie schon erwähnt, durch besondere Weichheit auszeichnet, während der anatolische z. B. schon bedeutend härter ist.

Wort- und Satzaccent neigen sich mehr zum Ende des Wortes resp. Satzes hin. Der Accent ruht fast immer auf der Schlußsilbe eines Wortes, besonders wenn dieselbe eine grammatikalische Endung ist. Es wird daher in diesem Buche später der Accent nur in Ausnahmsfällen, d. h. wenn er nicht auf der Endsilbe ruht, bezeichnet werden.

Orthographie.

Wie schon erwähnt, behalten die arabischen und persischen Wörter auch im türkischen Gebrauche ihre unwandelbare Originalorthographie bei.

Immerhin haben zahlreiche, im Türkischen häufig gebrauchte arabische und persische Wörter im Munde des Volkes eine Verstümmelung erlitten, welche sie dem türkischen Organe mundgerechter machte, und diese verstümmelte Form wurde schließlich auch von der Schriftsprache acceptiert; eine solche Verstümmelung heißt Tahrif (تحريف). Wir werden im Laufe dieses Werkes noch öfter Gelegenheit finden, auf diesen Punkt zurückzukommen.

So spricht und schreibt der Türke z. B.:

خرسز χirßíz Schurke statt عرضسز yrz-ßýz

(vom a. عرض Ehre).

باغچوان baqɪewán Gärtner statt باغچه‌بان baqɪebán

(vom p. باغچه Garten und بان Hüter).

زنپاره zampará Mädchenjäger statt زنپرست zenperéßt

(vom p. زن Frau und پرست verehrend).

الكم صاغمه eléjim ßaγmá Regenbogen statt علأم‌سما alajým-i ßemá (vom a. علأم Zeichen und سما Himmel).

Was die türkischen Wörter anbetrifft, so muß vor allem bemerkt werden, daß eine absolut festgesetzte Orthographie nicht existiert. Die Direktionsvokale schwanken, insbesondere:

ا elif wird bald gesetzt, bald nicht. Man schreibt:

پرماق und پرمق parmáq Finger.

قابوق und قبوق qabúq Rinde, Schale.

Am Ende wechselt elif bisweilen mit hê. Z. B.:

باجا und باجه baɟá Kamin, Schlot.

و wâw wechselt oft mit ى jê. Z. B.:

كتورمك und كتيرمك getürmék bringen.

يازيلو und يازيلى jazylý geschrieben.

ی jê wird bald gesetzt, bald weggelassen. Z. B.:

قیز und قز qyz Mädchen.

قیل und قل qyl Haar, Borste.

Von den Konsonanten wechseln bisweilen:

ب und پ بازار und پازار pazár Markt.

د und ط طوغری und دوغری doγrú gerade, ehrlich.

طوغمه und دوغمه doγmá Geburt.

د und ت درزی und ترزی terzí Schneider.

دلکی und تلکی tilkí Fuchs.

ج und چ تفنکجی und تفنکچی tüfenkčí Büchsenmacher, Musketier.

Der Schüler halte sich an die in diesem Buche beobachtete Orthographie, welche die der modernen türkischen Werke und Zeitungen ist. Über abweichende Schreibarten, welche ihm bei der Lektüre solcher Werke später begegnen sollten, wird ihm jedes bessere Lexikon Aufschluß geben, wenn ihm nicht schon das Sprachgefühl selbst über diese Schwierigkeit hinweg helfen sollte.

Ähnliche Wörter.

Aus der unvollkommenen Bezeichnung der Vokale, sowie aus dem mehrfachen Lautwerte einzelner Buchstabenzeichen ergiebt sich eine der Hauptschwierigkeiten der türkischen Sprache, auf welche wir den Schüler insbesondere aufmerksam machen.

Im Türkischen finden sich zahlreiche Wörter, welche oft ganz gleich oder doch ähnlich geschrieben, jedoch verschieden ausgesprochen werden und verschiedene Bedeutungen besitzen. Wir heben aus der großen Menge derselben einige Beispiele hervor:

کل gel komme.	کور kjör blind.
کل kel krätzig.	کور giör sieh'.
کل kül Asche.	p. کور gur Grab.
p. کل gül Rose.	اولو ewlü verheiratet.
p. کل gil Lehm.	اولو ölü Leichnam.
a. کل küll jeder, alles.	اولو ulu groß.

كورك kürk Pelz.
كورك kürék Ruder.
كورك kjörúk Blasebalg.
كورك gewrék Biskuit.
قابوق qabúq Schale, Rinde.
قاوق qawúq Kopfbund.
قباق qabáq Kürbis.
قپاق qapáq Deckel.
قواق qawáq Pappel.

ايلك ilk erster.
الك elék Sieb.
الك elíñ deine Hand.
ايلك ilík Knopfloch.
كوبك gjöbék Nabel.
كوپك kjöpék Hund.
كوپك kjöpúk Schaum.

Der Schüler wird daher bestrebt sein müssen, von Anfang an die geringsten Unterschiede in der Orthographie, die feinsten Nüancen der Aussprache, soweit dieselben hier angedeutet werden können, seinem Gedächtnis einzuprägen. Er halte sich stets gegenwärtig, daß es ohne genaues Verständnis der Grammatik und ohne ausgebreitete Wörterkenntnis unmöglich ist, auch nur einen einzigen türkischen Satz richtig zu lesen, geschweige denn zu verstehen.

Erſter Teil.

1. Lektion.

1. Die türkiſche Sprache kennt weder Artikel noch **grammatiſchen** Geſchlechtsunterſchied. Die Beſtimmtheit eines Subſtantivs wird im Nominativ durch das Wort allein ausgedrückt. Z. B.:

p. ادم adám der Menſch. a. حيوان hajwán das Tier.

Zur Bezeichnung der Beſtimmtheit in anderen Fällen bedient ſich das Türkiſche verſchiedener Mittel, wovon ſpäter.

Die Unbeſtimmtheit wird durch das vorgeſetzte Zahlwort بر bir eins bezeichnet. Z. B.:

بر قارى bir qarý eine Frau,

بر چوجق bir ċoǧúq ein Kind.

2. Zur Bezeichnung des **natürlichen** Geſchlechtsunterſchiedes beſitzt das Türkiſche teils eigene Wörter, z. B.:

ايغر ajgýr Hengſt, قصراق qyßráq Stute,

بوغا bugá Stier, اينك inék Kuh,

خروس χoróß Hahn, طاوق ta-úq Henne,

teils wird das Geſchlecht durch Vorſetzung von Wörtern bezeichnet. Und zwar bei Perſonen durch اركك erkék Mann, قيز qyz Mädchen, قارى qarý Frau. Z. B.:

بر اركك چوجق bir erkék ċoǧúq ein männliches Kind,

بر قيز چوجق bir qyz ċoǧúq ein weibliches Kind.

Bei Tieren wird ار er für das männliche, ديشى dizí für das weibliche Geſchlecht gebraucht. Z. B.:

ار ارسلان er arßlán Löwe,

ديشى ارسلان dizí arßlán Löwin,

ار كدى er kedí Kater,

ديشى كدى dizí kedí Katze.

Anmerkung. Doch werden dieſe Wörter nur dann vorgeſetzt, wenn es ſich darum handelt, das Geſchlecht beſondes hervorzuheben, ſonſt ſagt man bloß ارسلان Löwe, كدى Katze.

Bei dem Worte سلطان ßultán Herrſcher, Sultan iſt die Stellung, ob vor oder nach dem Eigennamen, maßgebend. Z. B.:

سلطان سليم ßultán ßelím der Sultan Selim.

سليمه سلطان ßelíma ßultán die Sultanin (Prinzeſſin) Selima.

3. Das **Adjektiv** iſt im Türkiſchen unveränderlich, außer wenn es alleinſtehend als Hauptwort gebraucht wird. Attributiv gebraucht ſteht es vor dem Subſtantiv. Z. B.:

كوزل güzél ſchön, p. چركين zirkín häßlich,

ايى ejí gut, a. فنا fená ſchlecht.

ايى ادم ejí adám der gute Menſch (Mann),

بر كوزل قيز bir güzél qyz ein ſchönes Mädchen.

4. Die **Kopula**: er, ſie, es iſt — heißt türkiſch در dir. Dieſes Wort iſt tonlos, wird ſtets dem letzten Worte des Satzes angehängt und mit dieſem auch in der Schrift verbunden. Das prädikative Adjektiv oder Subſtantiv ſteht immer unmittelbar vor در dir. Z. B.:

كدى بر حيواندر { kedí bir hajwándyr die Katze iſt ein Tier.

ارسلان بر كوزل حيواندر { arßlán bir güzél hajwándyr
ارسلان كوزل بر حيوندار { arßlán güzél bir hajwándyr } Der Löwe iſt ein ſchönes Tier.

قيز كوزلدر qyz güzéldir das Mädchen iſt ſchön.

Je nach der hellen oder dumpfen Vokaliſation des vorhergehenden Wortes wird در: dir, dyr, dür, dur, ausgeſprochen.

5. Die Negation von در iſt دكل dejíl, auch دكلدر dejíldir. Dieſes Wort iſt betont, verbindet ſich in der Schrift nicht mit dem vorhergehenden und bleibt durch die helle oder dumpfe Vokaliſation desſelben unberührt. Z. B.: بو ادم ايى دكلدر bu adám ejí dejíldir dieſer Mann iſt nicht gut.

Vokabeln.

a. هوا hawá Luft, Wetter.
p. شهر zehír Stadt.
كوى kjöj Dorf.
a. مملكت memlekét Land, Reich.
طاغ daγ Berg.
دكز deñíz Meer.
اغاج aγáǯ Baum.
طاش taz Stein.
قوش quz Vogel.
a. شى zej Sache, Ding.
بيوك büjúk groß.
p. كوچك kürúk klein.
يوكسك jükßék hoch.

الچق alcáq niedrig.
درين derín tief.
صوغوق ßo-úq kalt.
صيجاق ßyǯáq heiß.
قره qará ſchwarz.
اق aq weiß.
اوزاق uzáq weit.
يقين jaqýn nahe.
بو bu dieſer, -e, -es.
شو zu jener, -e, -es.
پك pek ſehr.
نه ne was? was für ein? was für ein!

Übung 1.

(Auch پكى geſchrieben) بر ادم — بر شهر — بر كوزل شى — پك ايى — بر پك يوكسك طاغ — پك اوزاق بر مملكت — قره اغاج (Ulme) — قره قوش (Adler) — قره طاغ (Montenegro) — قره طاش (Schiefer) — قره دكز (Schwarzes Meer) — اق دكز (Mittelländiſches Meer) — بو نه شيدر — بو بر كويدر — هوا پك صوغوقدر — شو يوكسك طاغ — نه كوزل حيوان — بو نه حيواندر — بو بر قره قوشدر — بر حيوان دكلدر — بو كوى پك يقين دكلدر — هوا پك صيجاق دكل — نه صوغوق هوا — بو بر فنا شيدر — قره قوش بر بيوك قوشدر — شو كوى كوچكدر — طاوق بر قوشدر[1] —

[1] Eigene Interpunktionen beſitzt der Türke nicht. Mitunter findet man in neueren türkiſchen Werken aus der europäiſchen Schrift entlehnte Interpunktionen, beſonders das Ausrufungs- und das Fragezeichen. Beim Schreiben jedoch bedient ſich der Türke derſelben nie.

Überſetzung 1.

Das ſchöne Wetter. Ein guter Menſch. Ein häßliches Tier. Ein ſehr kleiner Stein. Der große Baum. Der Stein iſt ſchwarz. Der Schiefer iſt nicht weiß. Der Adler iſt ein ſchönes Tier. Der Löwe iſt kein Vogel (iſt nicht e. V.). Dieſer Baum iſt ſehr niedrig. Was iſt dies für ein Baum? Dies iſt eine Ulme. Was für ein ſchöner Baum! Montenegro iſt ein ſehr kleines Land. Das ſchwarze Meer iſt nicht ſehr groß. Was für ein hoher Berg! Welch tiefes Meer! Jene Stadt iſt ſehr weit. Dieſes kleine Dorf iſt ſehr ſchön. Es iſt ſehr nahe. Es iſt ſehr heiß. Das Wetter iſt kalt. Jener Berg iſt weit. Dieſes ſchöne Meer iſt das Mittelländiſche Meer.

2. Lektion.

6. Außer dem Singular beſitzt das Türkiſche auch den **Plural.** Der Plural wird durch Anhängung des betonten Affixes لر gebildet, welches bei hellen Worten ler, bei dumpfen lar ausgeſprochen wird. Z. B.:

اولر ewlér Häuſer. آتلر atlár Pferde.

7. Das **attributive** Adjektiv bleibt unverändert vor dem Subſtantiv ſtehen, z. B.: بيوك اولر büjük ewlér die großen Häuſer. Das **prädikative** Adjektiv bleibt gleichfalls unverändert, dagegen tritt, wenn das im Plural ſtehende Subjekt ein lebendes Weſen bezeichnet, die Kopula dir in den Plural, welcher درلر dirlér (dyrlár ꝛc.) lautet. Z. B.: شو طاغلر يوكسكدر zu daglár jükßékdir jene Berge ſind hoch; Dagegen: بو ادملر فنا درلر bu adamlár fená dirlér dieſe Menſchen ſind ſchlecht.

8. Wenn zwei Subſtantive ohne Verbindung nebeneinander ſtehen, nehmen **beide** die Pluralendung an. Z. B.: ادملر حيوانلر adamlér hajwanlár Menſchen, Tiere. Sind ſie jedoch verbunden, z. B. mit a. و we und, و يا we ja oder ꝛc., ſo nimmt nur das **letzte** Wort die Pluralendung an. Z. B.: ادم و حيوانلر adám we hajwanlár Menſchen und Tiere.

Dieselbe Regel gilt auch bezüglich der in einer späteren Lektion zu erwähnenden Possessiv- und Deklinationssuffixe.

9. Das Türkische besitzt eine eigene unbetonte **Fragepartikel**: مى, welche an das in der Frage hervorgehobene Wort angehängt und je nach dessen heller oder dumpfer Vokalisation mi, my, mü, mu ausgesprochen wird. Z. B.:

بو حيوانمى در { bu hajwánmy dyr ist es dieses Tier? oder: ist dies ein Tier?

حيوان بومیدر hajwán búmydyr ist dies das Tier?

حيوان كوزلميدر hajwán güzélmidir ist das Tier schön?

حيوانمى كوزلدر hajwánmy güzéldir ist das Tier schön?

بو حيوانمى كوزلدر { bú hajwánmy güzéldir ist dieses Tier schön?

Wie man aus den Beispielen ersieht, darf die Fragepartikel nie zwischen dem attributiven Adjektiv und dem Substantiv eingeschoben werden.

Die Fragepartikel darf **nie** gesetzt werden, wenn die Frage schon durch ein anderes Wort, z. B. wer? wie? was? ausgedrückt erscheint. Dagegen ist die Verstärkung der Fragepartikel durch das Wort a. عجبا ágeba (etwa) zulässig. Z. B.: بو ادمیدر عجبا ágeba bu adámmydyr ist es vielleicht dieser Mann?

10. Nach bestimmten Zahlwörtern steht das Substantiv stets im Singular, nach unbestimmten meist im Plural. Z. B.: ایکی ادم ikí adám zwei Menschen, بعضی ادملر bázi adamlár einige Menschen.

11. „Es giebt, es ist vorhanden" heißt auf Türkisch وار war; „es giebt nicht, es ist nicht vorhanden" یوق joq. Beide Wörter sind unveränderlich und entsprechen dem französischen il y a, il n'y a pas. Die Fragepartikel مى my wird denselben angehängt. Z. B.:

بر شهر وارمى bir zehír wár-my giebt es eine Stadt?

بر شهر یوق bir zehír joq es giebt keine Stadt.

Man kann auch wr-dyr, wármy-dyr, jóqtur (يوقدر), jóqmydyr ſagen, doch bedient man ſich in der Konverſation meiſt der kürzeren Form. Überhaupt wird dir in kurzen Sätzen in der Konverſation mitunter ausgelaſſen. .

Vokabeln.

[1]افندى efféndi Herr.	اوت ewwét ja.
افندم efféndim mein Herr.	خير χajr nein.

Anmerkung. Die Höflichkeit erheiſcht, daß man in der Antwort das Zeitwort der Frage wiederholt, bisweilen auch das vorhergehende Wort, z. B.: اوزاقمى كوى kjöj uzáqmy iſt das Dorf weit? Antwort: خير افندم اوزاق دكل χajr efféndim uzáq dejſl nein, mein Herr, es iſt nicht weit.

بر bir eins.	يوز jüz hundert.
ايكى ikí zwei.	اون بر on bir elf.
اوچ üʒ drei.	اون ايكى on ikí zwölf ꝛc.
درت dört vier.	ايكى يوز / ايكيوز } ikí jüz zweihundert.
بش beʒ fünf.	
اون on zehn.	اوچيوز üʒjüz dreihundert ꝛc.

Anmerkung. Das Wort a. ساعت ßa-át bedeutet, wenn es vor einem Zahlworte ſteht, Uhr, nach demſelben Stunde. Z. B.:

ساعت ايكيدر ßa-át ikídir es iſt zwei Uhr.

ايكى ساعتدر ikí ßa-áttyr es ſind zwei Stunden.

ساعت قاچدر ßa-át qáʒtyr wieviel Uhr iſt es?

قاچ ساعتدر qaʒ ßa-áttyr wieviele Stunden ſind es?

كوك gjök Himmel.	يل jel } Wind.
صو ßu Waſſer.	p. روزكار ruzkjár }

[1] Aus dem griechiſchen αὐθέντης. Effendi iſt auch ein Titel für Zivilperſonen. Effendimíz, unſer Herr, bedeutet „Sultan". Damen ſpricht man mit خانم افندم χánem efféndim an, was buchſtäblich „Mein Herr Dame" bedeutet.

تپه tepé Hügel.

دره deré Thal.

اطه adá Inſel.

چیچك cicék Blume, Blüte.

پیراق {japráq Blatt (eines Baumes).

او ew
p. خانه χané } Haus.

p. سرای ßeráj Palaſt.

p. باغچه baqcé Garten.

a. حمام hammám Bad.

a. شراب caráb Wein.

a. قهوه qahwé Kaffee.

a. حمال hammál Laſtträger.

a. عسكر aßkér Soldat.

a. ضابط zabýt Offizier.

a. ضرر zarár der Schade.

p. تازه tazé friſch.

سرت {ßert rauh, ſtrenge, heftig.

a. شدید zedíd heftig.

a. ماوی mawí } blau.
كوك gjök }

يشل jezíl grün.

a. لطيف latíf angenehm.

a. اعلا álá vortrefflich.

طاتلو {tatlý ſüß; angenehm (von Menſchen).

a. حاضر hazýr bereit, fertig.

اسكی eßkí alt (v. Sachen).

اختيار {ixtijár alt (von Menſchen).

يكی jeñí neu.

كنج genǯ jung.

صاغ ßaγ geſund.

p. خسته χaßtá krank.

p. بيچاره {bicaré arm, bedauernswert.

كيم kim wer?

قاچ {qac wieviel? wie viele?

نصل {náßyl wie? was für ein?

نصل شی {náßyl cej was für ein Ding?

a. بعضی bâzi } einige.
بر قاچ bir qac }

چوق coq {viel, viele; zu viel, zu viele; zu ſehr.

آز az wenig, wenige.

p. يا jâ oder.

هپيسی {hepißí (nachgeſetzt) hepßí alle —

ادملر هپيسی {adamlár hepßí alle Menſchen.

p. چاره caré Mittel.

Übung 2.

كوچك تپه‌لر — ماوی چيچكلر — يشل پيراقلر — كوزل باغچه‌لر — خانه
اسكيدر — اسكی سرايدر — اطالر كوچكدر — بيچاره ضابطلر —

خسته درلر — حاملر کوزلدر — شراب پك اعلادر — عسکرلر ضابطلر حاضردرلر — سرای و باغچه‌لر پك کوزلدر — کوزل چیچکلر پك لطیفدر — روزکار شدیدمی — خیر افندم شدید دکل — هوا پك لطیفدر — قهوه حاضرمی — اوت افندم حاضردر — بو کنج ادمی ضابطدر — بو افندی کیمدر — کنجمی اختیارمی — مأمورمی (a. me-emur Beamter) عسکرمی — عسکردر — حسن (Haßan Eigenname) افندی کیمدر — عجبا بو افندیمی‌در — خیر افندم بو بر افندی دکل حمالدر — بیوك دره (Villeggiatur von Konſtantinopel) اوزاقمی — خیر افندم یقیندر — ضابطمی خسته عسکرمی — ضابط صاغدر عسکر خسته — شو نه سرایدر — شو سرای دکل خسته خانه‌در (Krankenhaus) — حمام وارمی — خیر افندم یوقدر — بو ایکی اغاج نه کوزلدر — قره اغاجدر — ادملر هپسی ایی دکل — چوق فنا ادملر وار — حسن افندی نه طاتلوادمدر — بو ایکی حمال پك اختیاردر — اوت افندم شو بیچاره ادملر یمشلك (70jährig) ادملردرلر — ساعت قاچدر — ساعت بر در — شراب وارمی — شراب یوق — افندم ضرری یوق (Das macht nichts) — تازه صو وارمی — وار افندم — بر کون (gün Tag) قاچ ساعتدر — بر کون یکرمی درت (24) ساعتدر — شراب نصلدر —

Überſetzung 2.

Der Wind iſt ſehr heftig. Iſt das Wetter nicht ſchön? Das Waſſer iſt nicht ſehr friſch. Kaffee und Wein ſind vortrefflich. Der neue Palaſt iſt ſehr weit. Wie iſt der Garten? Der Garten iſt ſehr klein. Ein Hügel iſt ein kleiner Berg und ein Berg iſt ein großer Hügel. Wer iſt dieſer Offizier? Dieſer junge Offizier iſt Haſſan Effendi. Was für ein junger Mann! Tatly SSu iſt ein kleines Thal. Bäder ſind ſehr angenehm. Giebt es ein Bad? Nein, mein Herr, es giebt kein Bad. Giebt es Laſtträger? Ja, mein Herr, es giebt Laſtträger. Thut Nichts! Was iſt das für eine ſchöne Blume? Es iſt eine friſche Roſe. Iſt das Krankenhaus nahe? Nein. mein Herr, es iſt ſehr weit. Es giebt (hier) keine Kranken,

Was für grüne Blätter, welch' blauer Himmel! Ist dieses Haus neu? Nein, mein Herr, es ist sehr alt. Ist dies ein Palast, ein Bad? Giebt es (hier) Soldaten? Es sind 200 Soldaten und einige Offiziere da. Wieviel sind die Offiziere? Es sind 5. Wieviel Uhr ist es? Es ist 3 Uhr. Diese Uhr ist sehr gut. Ist sie alt, neu? Sie ist neu. Wieviel Uhren giebt es (hier)? Es giebt nur (انجق ánǯaq [vorauszusetzen]) eine Uhr. Wieviel Stunden sind es? Es sind 14 Stunden. 2 und 3 sind 5. Hundert und dreihundert sind vierhundert. Ist diese Stadt nicht groß? Es giebt (darin) 3 große Paläste, 14 Bäder, 5 Krankenhäuser, einige schöne Gärten und viele neue Häuser. Kreta (کریت kirít) ist eine große Insel. Viele Soldaten sind krank. Der alten Leute sind wenige. Es giebt einige blaue Blumen. Diese Lastträger sind alle jung. Das Wetter ist zu schlecht. Das nützt nichts (es giebt kein Mittel). Das arme Kind ist sehr krank.

مکاله mükjalemé.

Converſation.

(ج) جواب ǯewáb Antwort.	(س) سؤال ßuál Frage.
خیر افندم صاغدر	افندی خسته میدر؟
خیر افندم هپسی دکل	پیرقلر هپسی یشلمیدر؟
اوت افندم پك بیوکدر	شو باغچه بیوکیدر؟
پك اعلادر	شراب ایومیدر؟
پك کوزل چیچکلر وار	چیچکلر وارمی؟
اوت افندم طاتلودر	قهوه طاتلو میدر؟
ساعت اون بردر	ساعت قاچدر؟
صو پك تازه دکل	صو نصلدر؟
ضرری یوق	ضرری وارمی؟
ضابطدر	شو اختیار افندی کیمدر؟
اسکی سرایدر	بو نه‌در سرایمی حمامی؟

16. Fi.

3. Lektion.

12. Um das Beſitzverhältnis zu bezeichnen, bedient ſich das Türkiſche der folgenden Suffixe, welche an das betreffende Wort angehängt und mit demſelben in der Schrift verbunden werden.

1. Perſon Singular م — Bei vokal. Auslaute m. Bei konſon. Auslaute im, ym, üm, um.

1. Perſon Plural مز — Bei vokal. Auslaute miz, myz, müz, muz. Bei konſon. Ausl. imiz, ymyz, ümüz, umuz.

2. Perſ. Sing. ك — Bei vokal. Auslaute ñ. Bei konſ. Auslaute iñ, yñ, üñ, uñ.

2. Perſ. Plur. كز — Bei vokal. Auslaute ñiz, ñyz, ñüz, ñuz. Bei konſon. Auslaute iñiz, yñyz, üñüz, uñuz.

3. Perſ. Sing. Bei vokaliſchem Auslaute سى ßi, ßy, ßü, ßu. — Bei konſon. Auslaute ى i, y, ü, u.

3. Perſ. Plur. Sowohl bei vokal. als konſon. Auslaute لرى leri, lary.

Die verſchiedenen Ausſprachen beziehen ſich auf das bei der Vokalharmonie Erwähnte.

Ausnahme. صو ßu Waſſer nimmt die Suffixe in der Weiſe an, als ob es صوى ßuj geſchrieben wäre, alſo: صويم ßujúm mein Waſſer, صويك ßujúñ dein Waſſer ꝛc. افندى efféndi Herr bildet: افندم efféndim, افندك effendíñ, افنديسى effendißí, mein Herr, dein Herr, ſein Herr.

13. Gewiſſe auslautende Konſonanten werden durch die an ſie tretenden, vokaliſch anlautenden Suffixe erweicht, und zwar **qâf** (ق) zu **gajn** (غ). Z.B.: اياق ajáq Fuß — اياغم ajaγým mein Fuß, پرمق parmáq Finger — پرمغم parmaγým mein Finger.

Anmerkung. Einſilbige Wörter erweichen das qâf nicht. اوق oq Pfeil, اوقك oqúñ dein Pfeil.

Kjäfi arabí (k) zu **j** (das Schriftzeichen bleibt unverändert). . Z. B.: كوپك kjöpék Hund — كوپکی kjöpejí sein Hund.

Auch hier bleibt bei einsilbigen Wörtern die Aussprache des k erhalten. Z. B.: كوك kjök Wurzel — كوکی kjökú seine Wurzel.

Tê (ت) zu **dâl** (د), z. B.: قورت qurt Wolf — قوردم qurdúm mein Wolf. Die meisten einsilbigen Wörter behalten indes ت, z. B.: اوتم otúm mein Gras. In der 3. Pers. Plur. kommt der ursprüngliche Konsonant wieder zur Geltung. Z. B.: پرمقلری parmaqlarý, کوپکلری kjöpeklerí, قورتلری qurtlarý.

Anmerkung. Diesen Regeln unterliegen jedoch bloß die Wörter türkischen Ursprungs — die a. und p. Wörter bleiben in ihrer Orthographie stets unverändert.

14. Die Stellung des Possessiv-Suffixes ist nach der Pluralendung. Z. B.: اولرم ewlerím meine Häuser. Hier muß hervorgehoben werden, daß das Suffix der 3. Pers. Plur. mit der Pluralendung nie gebraucht wird. Also nicht: اولرلری ewler-leri ihre Häuser, sondern bloß: اولری ewlerí. Hieraus ergiebt sich eine gewisse Zweideutigkeit, denn ewlerí kann bedeuten:

1. ew-lerí — ihr Haus (das Haus von mehreren).
2. ewler-i — seine Häuser.
3. ewler-i statt ewler-leri — ihre Häuser (die Häuser von mehreren).

Wie der Türke diese Zweideutigkeit vermeidet, wird noch in dieser Lektion erwähnt werden.

Übrigens muß hier bemerkt werden, daß der Türke sehr häufig das Suffix der 3. Pers. Sing. statt des Suff. der 3. Pers. Plur. gebraucht. Z. B.: بعضیسی bâzißí einige von ihnen — statt بعضیلری bâzilerí.

Bei einigen wenigen Wörtern findet man ein doppeltes Suffix der 3. Person Singular. اکثریسی ekßerißí die meisten von ihnen (a. اکثر ekßér) — بریسی birißí einer von ihnen. Doch auch ekßerí, birí.

15. Eine weitere Eigentümlichkeit iſt die Ausſtoßung von Vokalen bei der Annahme von vokaliſch anlautenden Suffixen, welche jedoch nur bei einigen Wörtern eintritt. Z. B.:

اوغل ogúl Sohn اوغلم oγlúm ſtatt ogulúm mein Sohn.

آغز agýz Mund. آغزك aγzýñ ſtatt agyzýñ dein Mund.

بورن burún Naſe. بورنى burnú ſtatt burunú ſeine Naſe.

a. عقل aqýl Verſtand عقلمز aqlymýz ſtatt aqylymýz unſer Verſtand.

a. اسم iß́ím Name. اسمكز iß́miñíz ſtatt iß́iminíz euer Name.

a. قسم qyß́ým Teil. قسمى qyß́mý ſtatt qyß́ymý ſein Teil.

a. وقت waqýt Zeit. وقتك waqtýñ ſtatt waqytýn deine Zeit.

Aber: اوغللرى ogullarý ihre Söhne, اغزلرى agyzlarý ihr Mund, بورنلرى burunlarý ꝛc.

Beiſpiele.

1. Vokaliſch auslautend (hell).

خانهم	χaném mein	خانهلرم	χanelerím meine		
خانهك	χanéñ dein	خانهلرك	χaneleríñ deine		
خانهسى	χaneß́í ſein	خانهلرى	χanelerí ſeine	Haus.	Häuſer.
خانهمز	χanemíz unſer	خانهلرمز	χanelerimíz unſere		
خانهكز	χaneñíz euer	خانهلريكز	χaneleriñíz euere		
خانهلرى	χanelerí ihr	خانهلرى	χanelerí ihre		

(Dumpf.)

قويوم	qujúm mein	قويولرم	qujularým meine		
قويوك	qujúñ dein	قويولرك	qujularýñ deine		
قويوسى	qujuß́ú ſein	قويولرى	qujularý ſeine	Brunnen.	Brunnen.
قويومز	qujumúz unſer	قويولرمز	qujularymýzunſere		
قويوكز	qujuñúz euer	قويولريكز	qujularyñýz euere		
قويولرى	qujularý ihr	قويولرى	qujularý ihre		

2. Konsonantisch auslautend (hell).

الم	elím meine		اللرم	ellerím meine	
الك	elíñ deine		اللرك	elleríñ deine	
الى	elí seine	Hand.	اللرى	ellerí seine	Hände.
المز	elimíz unsere		اللريمز	ellerimíz unsere	
الكز	eliñíz euere		اللريكز	elleriñíz euere	
اللرى	ellerí ihre		اللرى	ellerí ihre	

(Dumpf.)

يولم	jolúm mein		يوللرم	jollarým meine	
يولك	jolúñ dein		يوللرك	jollaryñ deine	
يولى	jolú sein	Weg.	يوللرى	jollarý seine	Wege.
يولمز	jolumúz unser		يوللريمز	jollarymýz unsere	
يولكز	joluñúz euer		يوللريكز	jollaryñýz euere	
يوللرى	jollarý ihr		يوللرى	jollarý ihre	

Auf qâf (ق) auslautend.

چبوغم	cybuɣúm mein		چبوقلرم	cybuqlarýmmeine	
چبوغك	cybuɣúñ dein		چبوقلرك	cybuqlaryñ deine	
چبوغى	cybuɣú sein	Pfeifenrohr.	چبوقلرى	cybuqlarý seine	Pfeifenrohre.
چبوغمز	cybuɣumúz unser		چبوقلريمز	cybuqlarymýz unsere	
چبوغكز	cybuɣuñúz euer		چبوقلريكز	cybuqlaryñýz euere	
چبوقلرى	cybuqlarý ihr		چبوقلرى	cybuqlarý ihre	

Auf kjäf (ك) auslautend.

اتكم	etejím mein		اتكلرم	eteklerím meine	
اتكك	etejíñ dein		اتكلرك	etekleríñ deine	
اتكى	etejí sein	Gaum.	اتكلرى	eteklerí seine	Gäume.
اتكمز	etejimiz unser		اتكلريمز	eteklerimíz unsere	
اتككز	etejiñíz euer		اتكلريكز	etekleriñíz euere	
اتكلرى	eteklerí ihr		اتكلرى	eteklerí ihre	

15. Eine weitere Eigentümlichkeit iſt die Ausſtoßung von Vokalen bei der Annahme von vokaliſch anlautenden Suffixen, welche jedoch nur bei einigen Wörtern eintritt. Z. B.:

اوغل ogúl Sohn اوغلم oγlúm ſtatt ogulúm mein Sohn.

آغز agýz Mund. آغزك aγzýñ ſtatt agyzýñ dein Mund.

بورن burún Naſe. بورنی burnú ſtatt burunú ſeine Naſe.

a. عقل aqýl Verſtand عقلمز aqlymýz ſtatt aqylymýz unſer Verſtand.

a. اسم ißím Name. اسمكز ißmiñíz ſtatt ißiminíz euer Name.

a. قسم qyßým Teil. قسمی qyßmý ſtatt qyßymý ſein Teil.

a. وقت waqýt Zeit. وقتك waqtýñ ſtatt waqytýn deine Zeit.

Aber: اوغللری ogullarý ihre Söhne, اغزلری agyzlarý ihr Mund, بورنلری burunlarý ꝛc.

Beiſpiele.

1. Vokaliſch auslautend (hell).

خانهم	χaném mein	خانهلرم	χanelerím meine	Häuſer.
خانهك	χanéñ dein	خانهلرك	χaneleríñ deine	
خانهسی	χaneßí ſein	خانهلری	χanelerí ſeine	
خانهمز	χanemízunſer	خانهلرمز	χanelerimíz unſere	
خانهكز	χaneñíz euer	خانهلركز	χaneleriñíz euere	
خانهلری	χanelerí ihr	خانهلری	χanelerí ihre	

Haus.

(Dumpf.)

قویوم	qujúm mein	قویولرم	qujularým meine	Brunnen.
قویوك	qujúñ dein	قویولرك	qujularýñ deine	
قویوسی	qujußú ſein	قویولری	qujularý ſeine	
قویومز	qujumúz unſer	قویولرمز	qujularymýzunſere	
قویوكز	qujuñúz euer	قویولركز	qujularyñýz euere	
قویولری	qujularý ihr	قویولری	qujularý ihre	

Brunnen.

2. Konsonantisch auslautend (hell).

الم	elím meine	Hand.	اللرم	ellerím meine	Hände.
الك	elíñ deine		اللرك	elleríñ deine	
الى	elí seine		اللرى	ellerí seine	
المز	elimíz unsere		اللريمز	ellerimíz unsere	
الكز	eliñíz euere		اللريكز	elleriñíz euere	
اللرى	ellerí ihre		اللرى	ellerí ihre	

(Dumpf.)

يولم	jolúm mein	Weg.	يوللرم	jollarým meine	Wege.
يولك	jolúñ dein		يوللرك	jollaryñ deine	
يولى	jolú sein		يوللرى	jollarý seine	
يولمز	jolumúz unser		يوللريمز	jollarymýz unsere	
يولكز	joluñúz euer		يوللريكز	jollaryñýz euere	
يوللرى	jollarý ihr		يوللرى	jollarý ihre	

Auf qâf (ق) auslautend.

چبوغم	cybuγúm mein	Pfeifenrohr.	چبوقلرم	cybuqlarýmmeine	Pfeifenrohre.
چبوغك	cybuγúñ dein		چبوقلرك	cybuqlaryñ deine	
چبوغى	cybuγú sein		چبوقلرى	cybuqlarý seine	
چبوغمز	cybuγumúz unser		چبوقلريمز	cybuqlarymýz unsere	
چبوغكز	cybuγuñúz euer		چبوقلريكز	cybuqlaryñýz euere	
چبوقلرى	cybuqlarý ihr		چبوقلرى	cybuqlarý ihre	

Auf kjäf (ك) auslautend.

اتكم	etejím mein	Gaum.	اتكلرم	eteklerím meine	Gaume.
اتكك	etejíñ dein		اتكلرك	etekleríñ deine	
اتكى	etejí sein		اتكلرى	eteklerí seine	
اتكمز	etejimiz unser		اتكلريمز	eteklerimíz unsere	
اتككز	etejiñíz euer		اتكلريكز	etekleriñíz euere	
اتكلرى	eteklerí ihr		اتكلرى	eteklerí ihre	

16. Zur Hervorhebung des Poſſeſſivbegriffes, ſowie zur Vermeidung der unter 14 erwähnten Zweideutigkeit ſetzt das Türkiſche vor das mit dem Suffixe verſehene Wort den Genitiv des entſprechenden Perſonalpronomens.

Der Genitiv des Perſonalpronomens lautet:

بنم benim meiner.	بزم bizim unſer.
سنك ßeniñ deiner.	سزك ßiziñ euer.
انك anyñ ſeiner.	انلرك anlaryñ ihrer.

Z. B.: بو بنم كتابمدر bu benim kitabımdir dies iſt mein Buch, سزك كتابكزميدر ßiziñ kitabiñizmidir iſt (es) euer Buch? بزمدر bizimdir es iſt das unſere, es gehört uns.

Bulgär ſagt man auch: بزم كتاب bizim kitáb ſtatt بزم كتابمز bizim kitabimiz. Nur bei der 3. Perſ. Sing. und Plur. muß das Poſſeſſ.-Suffix ſtets geſetzt werden.

17. Das Eigentum an einem beſtimmten Gegenſtande wird im Türkiſchen durch benim, ßenin ꝛc. in Verbindung mit dir ausgedrückt. Z. B.: كاغد بزمدر kjaγγt bizimdir das Papier gehört uns, قلم سزك دكل شو zu qalém ßiziñ dejil jene Feder gehört nicht euch.

Um das Eigentum an einem nicht näher beſtimmten, nicht individualiſierten Gegenſtande zu bezeichnen, wird das Wort, welches dieſen Gegenſtand angiebt, mit dem betreffenden Perſonalſuffixe verſehen und war reſp. joq angehängt. Z. B.: وقتم وار waqtym war ich habe Zeit, ايشك وارمى izíñ wármy haſt du ein Geſchäft, zu thun? ايشم يوق izím joq ich habe nichts zu thun. سنك وارمى ßeniñ wár-my haſt du (zu thun)? يوق (ich) habe nichts (zu thun).

Benim, ßenin ꝛc. mit der vorerwähnten Konſtruktion dienen zur Hervorhebung. Z. B.: بزم بش كتابمز وار سزك بر كتابكز يوق bizim beꝛ kitabimíz war, ßiziñ bir kitabiñiz joq wir haben 5 Bücher, ihr habt Nicht(einmal) ein einziges!

18. Das Suffix der 3. Perſ. Sing. dient auch ſpeziell zur Bezeichnung des Gattungsbegriffes. So ſagt man:

كريد اطاسى kiríd adaßý die Inſel Kreta.

استانبول شهرى ißtanból zehirí die Stadt Konſtantinopel.

مرمره دكزى marmará deñizí das Marmarameer.

طونه نهرى tuna nehrí der Donauſtrom.

ايتاليا دولتى itálija dewletí der Staat Italien.

19. Ein einzeln ſtehendes, mit dem Suffixe der 3. Perſ. Sing. verſehenes Wort bezieht ſich auf ein bereits früher genanntes Wort. Das Suffix wird dann häufig mit „davon" wiederzugeben ſein. Z. B.: بريسى birißí einer davon, چوغى zogý und چوغيسى zogyßý viele davon, بر پارچه‌سى bir parzaßý ein Stück davon.

20. Die unter 8 erwähnte Regel findet auch bei den Poſſeſſiv-Suffixen Anwendung. Z. B.: اناسى باباسى ánaßý bábaßý ſeine Mutter und ſein Vater, oder: انا و باباسى aná we babaßý.

21. Die Vergangenheit von در dir iſt ايدى idí, von دكل dejil — ايدى دكل dejíl idí. War, joq lauten in der Vergangenheit: وارايدى wárydý — يوغيدى jóɣudú es gab, es gab nicht. Fragend: ايدى وارمى wármy ydý, يوقمى ايدى jóqmy ydý.

Vokabeln.

a. كتاب	kitâb Buch.	اوشاق	uzáq Diener.
p. شاكرد	zagírd Schüler.	a. سنه	ßenné Jahr.
p. خواجه	χoɣá Lehrer.	آى	aj Monat, Mond.
a. مركب	mürekkéb Tinte.	كونش	günéz Sonne.
p. برادر	biradér Bruder.	p. هفته	haftá Woche.
p. همشيره	hemziré Schweſter.	كون	gün Tag.
a. حكيم	hekím Arzt.	كيجه	geɣé Nacht.

a. صباح ßabáh d. Morgen.
a. اخشام aqzám Abend.
بوكون bu gün heute.
بو صباح { bu ßabáh heute Morgen.
دون dün geſtern.
اولسی كون { ewwelßí gün vorgeſtern.
اوطه odá Zimmer.
قپو qapú Thüre.
p. پنجره penzeré Fenſter.
سود ßüd Milch.
اكمك / اتمك } ekmék Brot.
يومرطه jumurtá Ei.
p. ميوه { mejwé Frucht, Obſt.
a. خبر { χabér Nachricht, Kunde.
p. دوست dost Freund.
الما elmá Apfel.
ارمود armúd Birne.
صارى ßarý gelb.
قرمزى qyrmyzý rot.
p. سياه ßyjáh ſchwarz.
a. بياض bejáz weiß.
اچيق azýq offen, hell.
قپالو qapalý geſchloſſen.
تنبل tembél träge, faul.

چالشقان zalyzqán fleißig.
آجى azý bitter.
اكشى ekzí ſauer.
اولغون olgún reif.
اولمامش olmamýz unreif.
a. معلوم mā-lúm bekannt.
a. معمور { mā-múr wohlbeſtellt, blühend.
قنغى / هانكى } hánki welcher, -e, -es?
p. هر her jeder, -e, -es.
بر شى bir zej etwas.
هر شى her zej alles.
آلتى altý ſechs.
يدى jedí ſieben.
سكز ßekíz acht.
طقوز doqúz neun.
يكرمى jirmí zwanzig.
اوتوز otúz dreißig.
قرق qyrq vierzig.
اللى ellí fünfzig.
يكرمى ايكى { jirmí ikí zweiundzwanzig.
اوتوز اوچ { otúz üz dreiunddreißig.
اوچيوز قرق درت { üzjüz qyrq dört dreihundert vierundvierzig ꝛc.

Übung 8.

برادرم پك كنجدر — خواجهم اختياردر — بو ادم اوشاغك
ميدر — شاكردلرم هپسي پك چالشقان درلر — تازه صو وارمي —
كوپكم پك كوچكدر — بيوك برادريمز عسكردر (Unſer älterer Bruder) —
كوچك برادرك نه‌در (Was iſt dein jüngerer Bruder?) — حكيمدر
— بر سنه قاچ آيدر — بر سنه اون ايكي آيدر — خانه‌لري پك
بيوكدر — بو چوجقلرايي شاكردلر ميدر — بعضيسي تنبل و بعضيسي
چالشقان درلر — بو افندي كيمدر — اوغلمدر — اسمي نه — اسمي
احمددر (Ahmét, Eigenname) — نه كوزل چوجق — بو قيز همشيره
سيميدر — اوت افندم همشيره سيدر — سنك كتابك ميدر — خير
افندم بنم دكل — اوطه‌لريكز پك كوزلدر — مركبك كاغدك وارمي —
اوت افندم وار — سياه مركبي قرمزي‌مي — اچيق قرمزي مركبم
وار — بو قلمار سزك ميدر — بزم دكل — بر هفته قاچ كوندر —
بر هفته يدي كوندر — بر سنه اللي ايكي هفته‌در — بو كون هوا
پك صيجاقدر — قپوك اچيقمي — خير افندم پنجرهم اچيقدر — يمورطه
ايي‌مي — صاريسي فنادر — نه وار نه يوق (Was giebt's Neues?) —
افندم — بر شي يوق — احمد افندي خسته ميدر — معلومم دكل
(Das iſt mir nicht bekannt) — سزك معلومكز ميدر — خبريمز يوق (Wir haben [davon] nicht Kenntnis)
— بو المار اكشيدر — بو ميوه اولغون دكلدر — فرانسه مملكتي
(Das Land Frankreich) پك معمورdر — بو اختيار افندي مشهور
(a. mezhúr berühmt) بر حكيمدر — بش چوجغي وار — دردي
(Vier davon) عسكر و بري حكيمدر — بو كيجه هوا پك صوغوق
ايدي — سياه قهوه‌كز وارمي — چوق طاتلودر — بو اوطه سزك ميدر
— خير افندم بو بنم دكل — بر كتابم وارايدي — قاچ ارمودك
وارايدي — التي ارمودم وارايدي — المام يوغيدي — ايكي دوستم
وارايدي — بر كوزل باغچه‌كز يوقمي ايدي — بو بزم خانه‌مزدر — اوچ

خانه وار هانکیسی سزکدر — ایکیسی بزمدر — هر شاکرد چالشقان دکل — هر کون بیرام (bajrám Feſt) دکل —

Überſetzung 3.

Meine beiden (zwei) Brüder ſind krank. Der eine von ihnen iſt ſehr jung. Haſt du eine Schweſter? Ich habe zwei Schweſtern. Welcher von euch iſt Soldat? Jeder von uns (هر بریمز her birimíz) iſt Soldat. Haſt du Brot? Ich habe. Iſt das Obſt reif? Die Äpfel ſind reif, die Birnen nicht. Wie iſt dein Befinden? (a. کیف kejf). Es geht mir nicht gut (کیفم یوق kejfím joq). Wie geht es euch? Unſer Befinden iſt ſehr gut. Iſt das Fenſter offen? Nein, mein Herr, es iſt geſchloſſen. Geſtern Abend war das Wetter ſehr ſchlecht. Der vorgeſtrige Morgen war ſehr angenehm. Wieviel Uhr war es? Es war zwölf Uhr. Haſt du weißes Papier? Ja, mein Herr, ich habe. Iſt der Lehrer krank? Nein, mein Herr, ſein Vater iſt krank. Das Waſſer iſt bitter. Euere Diener ſind ſehr faul. Gehört dieſer Palaſt euch? Wie viele Zimmer hat er? Er hat 36 Zimmer. Hat er einen Garten? Unſer Garten iſt nicht ſehr groß. Paris (پاریس) und London (لوندره londra) ſind zwei große Städte. Beide (ایکیسیده ikißíde) ſind ſehr blühend. Iſt ſein Bruder Unteroffizier (کوچك ضابط küzük zabýt)? Das iſt mir nicht bekannt. Wie heißeſt du? (Was iſt dein Name?) Ich heiße (mein Name iſt) Ahmed. Wie heißt er? Ich weiß nicht (ich habe keine Nachricht). Was für ein alter Baum! Seine Blätter ſind alle gelb. Iſt dieſer rote Wein gut? Er iſt ziemlich (اولدچه oldúqza) gut. Gehört er vielleicht (ſiehe 9 Schluß) euch? Nein, mein Herr, er gehört nicht uns, wir haben keinen Wein. Wie iſt euer Herr Vater? (baba effendi.) Es geht ihm nicht gut (kejfi joq). Was hat er? (نه سی وار neßí war.) Er iſt müde (یورغون jorgún). Das iſt nichts Gefährliches (بر شی دکل bir zej dejil). Dieſe Nacht gab es ſehr heftigen Wind. Iſt dieſer Herr euer Lehrer? Ja, mein Herr, es iſt unſer Lehrer. Wieviele Bücher habt ihr? Wir haben im Ganzen (طوپی طوپی topú topú) ſiebenundzwanzig. Ihre Bücher ſind alle ſehr ſchön. Er hat

ziemlich schöne Gärten. Gehört diese Birne ihm? Ist das sein Vater? Er hat keinen Vater. Das arme Kind ist eine Waise (a. يتيم jetim). Mein junger Freund ist Arzt.

مكالمه

س	ج
باغچه‌ك وارمی؟	اوت افندم وار
قاچ كتابكز وار؟	بزم بش كتابمز وار
قاچ اوشاغی وار؟	اوچ اوشاغی وار
بو يمورطه سنكميدر؟	خير افندم سزكدر
شاكردلر چالشقانميدرلر؟	معلومم دكلدر
شو افندی برادركز ميدر؟	خير افندم خواجه‌مزدر
بو كيجه هوا نصل ايدی؟	آچيق ايدی
اوطه‌سی بو ميدر؟	خير افندم بو بزم اوطه‌مزدر
كوزل كتابلری وارمی؟	وار افندم
ارمودلر هپيسی اكشيميدر؟	چوغی طاتلودر
بابانك قاچ كون خسته ايدی؟	ايكی كون افندم
ميوه‌سی وارمی ايدی؟	يوغيدی

4. Lektion.

22. Die **Deklination** erfolgt im Türkischen durch Anhängung von Suffixen. Das Wort selbst bleibt unverändert. Die Deklinationssuffixe sind die folgenden:

1. Für konsonantisch auslautende Wörter:

Genitiv	ك iñ, yñ, üñ, uñ.
Dativ	ه e, a.
Akkusativ	ی i, y, ü, u.
Lokativ	ده de, da.
Ablativ	دن den, dan.

2. Für vokaliſch auslautende Wörter:

Genitiv	ك	niñ, nyñ, nüñ, nuñ.
Dativ	يه	je, ja.
Akkuſativ	ى	ji, jy, jü, ju.
Lokativ	ده	de, da.
Ablativ	دن	den, dan.

Bei vokaliſchem Auslaute werden alſo, um den Hiatus zu vermeiden, euphoniſche Buchſtaben eingeſchoben, und zwar im Genitiv ein n, im Dativ und Akkuſativ ein j.

Die für konſonantiſch auslautende Wörter beſtimmten Suffixe an die Pluralendung angehängt, ergeben die Deklination des Plurals. Sämtliche Deklinationsſuffixe ſind betont.

Indeſſen ſind die nachfolgenden Eigentümlichkeiten hervorzuheben.

23. 1. Zunächſt gilt auch für die Deklination die unter 13 erwähnte Regel im vollen Umfange. Im Lokativ, Ablativ ſowie im ganzen Plural tritt die daſelbſt erwähnte Konſonantenerweichung nicht ein.

2. Desgleichen iſt Regel 15 auch bei der Deklination zu beobachten. Auch hier ſind Lokativ, Ablativ und der ganze Plural von der erwähnten Eliſion ausgenommen.

3. Auch Regel 8 kommt bei der Deklination in Anwendung. Nicht verbunden nebeneinander ſtehende Wörter werden jedes einzeln dekliniert, von verbundenen dagegen nur das letzte.

4. Mit Poſſeſſivſuffixen der 1. und 2. Perſ. Sing. oder Plur. verſehene Wörter werden regelmäßig dekliniert, ſolche mit Poſſeſſivſuffixen der 3. Perſ. Sing. oder Plur. haben beſondere Deklination, welche noch in dieſer Lektion beſonders erwähnt werden wird.

5. صو Bu Waſſer dekliniert: صو يك Bujúñ, صويه Bujá, صوى Bujú analog nach der Anmerkung zu Regel 12.

24. Wie die beigeſetzten verſchiedenen Ausſprachen der Deklinationsſuffixe andeuten, iſt auch hier das Geſetz der Vokalharmonie ſtrenge zu beobachten.

Beispiele.

1. Konsonantisch auslautende Wörter.

Hell.

Singular.		Plural.	
گوز	gjöz das Auge.	گوزلر	gjözlér die Augen.
گوزك	gjözíñ des Auges.	گوزلرك	gjözleríñ der Augen.
گوزه	gjözé dem Auge.	گوزلره	gjözleré den Augen.
گوزی	gjözí das Auge.	گوزلری	gjözlerí die Augen.
گوزده	gjözdé im Auge.	گوزلرده	gjözlerdé in den Augen.
گوزدن	gjözdén vom Auge.	گوزلردن	gjözlerdén von den Augen.

Dumpf.

Singular.		Plural.	
باش	baz der Kopf.	باشلر	bazlár die Köpfe.
باشك	bazýñ des Kopfes.	باشلرك	bazlarýñ der Köpfe.
باشه	bazá dem Kopfe.	باشلره	bazlará den Köpfen.
باشی	bazý den Kopf.	باشلری	bazlarý die Köpfe.
باشده	bazdá im Kopfe.	باشلرده	bazlardá in den Köpfen.
باشدن	baztán vom Kopfe.	باشلردن	bazlardán von den Köpfen.

Auf qâf (ق) auslautend.

Singular.		Plural.	
قولاق	qulaq das Ohr.	قولاقلر	qulaqlár die
قولاغك	qulaγýñ des Ohres.	قولاقلرك	qulaqlarýñ der
قولاغه	qulaγá dem Ohre.	قولاقلره	qulaqlará den
قولاغی	qulaγý das Ohr.	قولاقلری	qulaqlarý die
قولاقده	qulaqtá im Ohre.	قولاقلرده	qulaqlardá in den
قولاقدن	qulaqtán vom Ohre.	قولاقلردن	qulaqlardán von den

Ohren.

Auf kjäf (ك) auslautend.

Singular.		Plural.	
كوملك gjömlék das Hemd.		كوملكلر gjömleklér die	Hemden.
كوملكك gjömlejíñ des Hemdes.		كوملكلرك gjömlekleríñ der	
كوملكه gjömlejé dem Hemde.		كوملكلره gjömlekleré den	
كوملكى gjömlejí das Hemd.		كوملكلرى gjömleklerí die	
كوملكده gjömlekté im Hemde.		كوملكلرده gjömleklerdé in den Hemden.	
كوملكدن gjömlektén vom Hemde.		كوملكلردن gjömleklerdén von den Hemden.	

Mit Poſſeſſivſuffixen der 1. und 2. Perſon verſehene Wörter.

Singular.		Plural.	
بابام babám mein Vater.		بابالرم babalarým.	
بابامك babamýñ meines Vaters.		بابالريمك babalarymýñ.	
بابامه babamá meinem Vater.		بابالريمه babalarymá.	
بابامى babamý meinen Vater.		بابالريمى babalarymý.	
بابامده babamdá bei meinem Vater.		بابالرمده babalarymdá.	
بابامدن babamdán von meinem Vater.		بابالرمدن babalarymdán.	

Singular.		Plural.	
آدك adýñ dein Name.		آدلرك adlarýñ deine	Namen.
آدكك adyñýñ deines Namens.		آدلركك adlaryñýñ deiner	
آدكه adyñá deinem	Namen.	آدلركه adlaryñá deinen	
آدكى adyñý deinen		آدلركى adlaryñý deine	
آدكده adyñdá bei deinem		آدلركده adlaryñdá bei deinen	
آدكدن adyñdán von deinem		آدلركدن adlaryñdán von deinen	

Singular (1. Perſ. Plur.).		Plural (2. Perſ. Plur.).	
وقتمز waqtymýz unſere Zeit.		وقتلريكز waqytlaryñýz euere Zeiten.	
وقتمزك waqtymyzýñ unſerer Zeit.		وقتلريكزك waqytlaryñyzýñ euerer Zeiten.	

وقتمزه waqtymyzá unſerer		وقتلريكزه waqytlaryñyzá eueren	
وقتمزى waqtymyzý unſere		وقتلريكزى waqytlaryñyzý euere	
وقتمزده waqtymyzdá in unſerer	Zeit.	وقتلريكزده waqytlaryñyzdá in eueren	Zeiten.
وقتمزدن waqtymyzdán von unſerer		وقتلريكزدن waqytlaryñyzdán von eueren	

2. Vokaliſch auslautende Wörter.

Hell.

Singular.		Plural.	
دوه dewé das Kamel.		دوهلر deweler die Kamele.	
دوهنك deweníñ des Kamels.		دوهلرك deweleríñ der Kamele.	
دوهيه dewejé dem Kamel.		دوهلره deweleré den Kamelen.	
دوهيى dewejí das Kamel.		دوهلرى deweleri die Kamele.	
دوهده dewedé beim Kamel.		دوهلرده dewelerdé bei den Kamelen.	
دوهدن dewedén vom Kamel.		دوهلردن dewelerdén von den Kamelen.	

Dumpf.

Singular.		Plural.	
قارى qarý die		قارىلر qarylár die	
قارينك qarynýñ der		قارىلرك qarylaryñ der	
قاريه qaryjá der	Frau.	قارىلره qarylará den	Frauen.
قارىيى qaryjý die		قارىلرى qarylarý die	
قاريده qarydá bei der		قارىلرده qarylardá bei den	
قاريدن qarydán von der		قارىلردن qarylardán von den	

25. Die mit Poſſeſſivſuffixen der 3. Perſ. Sing. oder Plur. verſehenen Wörter haben eine etwas abweichende Deklination, indem ſie nicht bloß im Genitiv, ſondern in allen Fällen, auch dem Lokativ und Ablativ, vor der Deklinationsſilbe ein n einſchieben. Das jê des Poſſeſſivſuffixes verſchwindet in der Schrift, tritt jedoch in derſelben wieder hervor, wenn der dem i-Laute unmittelbar vorhergehende Buchſtabe ein ſolcher iſt, welcher ſich nach links nicht verbindet, wie z. B.: ز ر ذ د. Außer im Lokativ und Ablativ.

Man ſtudiere dieſe Regel an den folgenden Beiſpielen und achte beſonders auf die Orthographie derſelben.

Singular.		Plural.	
الى	elí ſeine	اللرى	ellerí ſeine Hände.
النك	eliníñ ſeiner	اللرينك	elleriníñ ſeiner Hände.
النه	eliné ſeiner	اللرينه	elleriné ſeinen Händen.
الني	eliní ſeine	اللريني	elleriní ſeine Hände.
الندە	elindé in ſeiner	اللرندە	ellerindé in ſeinen Händen.
الندن	elindén von ſeiner	اللرندن	ellerindén von ſeinen Händen.

Hand.

Singular.		Plural.	
خانەسى	χaneßí ſein Haus.	خانەلرى	χanelerí ſeine Häuſer.
خانەسنك	χaneßiníñ ſeines Hauſes.	خانەلرينك	χaneleriníñ ſeiner Häuſer.
خانەسنه	χaneßin á ſeinem Hauſe.	خانەلرينه	χaneleriná ſeinen Häuſern.
خانەسنى	χaneßiní ſein Haus.	خانەلرينى	χaneleriní ſeine Häuſer.
خانەسندە	χaneßindá in ſeinem Hauſe.	خانەلرندە	χanelerindá in ſeinen Häuſern.
خانەسندن	χaneßindán von ſeinem Hauſe.	خانەلرندن	χanelerindán von ſeinen Häuſern.

Singular.		Plural.	
قلپاغى	qalpaγý ſeine	قلپاقلرى	qalpaqlarý ſeine
قلپاغنك	qalpaγynýñ ſeiner	قلپاقلرينك	qalpaqlarynýñ ſeiner
قلپاغنه	qalpaγyná ſeiner	قلپاقلرينه	qalpaqlaryná ſeinen
قلپاغنى	qalpaγyný ſeine	قلپاقلرينى	qalpaqlaryný ſeine
قلپاغندە	qalpaγyndá bei ſeiner	قلپاقلرندە	qalpaqlaryndá bei ſeinen
قلپاغندن	qalpaγyndán von ſeiner	قلپاقلرندن	qalpaqlaryndán von ſeinen

Mütze. Mützen.

26. Eine beſondere Deklination beſitzen die folgenden Pronomina:

1. Perſönliche Pronomina.

بن	ben ich.	بز	biz wir.
بنم	bením meiner.	بزم	bizím unſer.

بکا bañá mir.	بزه bizé uns.
بنی bení mich.	بزی bizí uns.
بنده bendé bei mir.	بزده bizdé bei uns.
بندن bendén von mir.	بزدن bizdén von uns.

سن ßen du.	سز ßiz ihr.
سنك ßeníñ deiner.	سزك ßizíñ euer.
سکا ßañá dir.	سزه ßizé euch.
سنی ßení dich.	سزی ßizí euch.
سنده ßendé bei dir.	سزده ßizdé bei euch.
سندن ßendén von dir.	سزدن ßizdén von euch.

او o, auch اول ol er, ſie, es.	انلر anlár ſie.
انك anýñ ſeiner, ihre.	انلرك anlarýñ ihrer.
اکا añá ihm, ihr.	انلره anlará ihnen.
انی aný ihn, ſie, es.	انلری anlarý ſie.
انده andá bei ihm, ihr.	انلرده anlardá bei ihnen.
اندن andán von ihm, ihr.	انلردن anlardán von ihnen.

2. Demonſtrativpronomina.

Singular.	Plural.
بو bu Dieſer.	بونلر bunlár Dieſe.
بونك bunúñ Dieſes.	بونلرك bunlarýñ Dieſer.
بوکا buñá Dieſem.	بونلره bunlará Dieſen.
بونی bunú Dieſen.	بونلری bunlarý Dieſe.
بونده bundá bei Dieſem.	بونلرده bunlardá bei Dieſen.
بوندن bundán von Dieſem.	بونلردن bunlardán von Dieſen.

Singular.		Plural.	
شو	zu Jener.	شونلر	zunlár Jene.
شونك	zunúñ Jenes.	شونلرك	zunlaryñ Jener.
شوكا	zuñá Jenem.	شونلره	zunlará Jenen.
شونى	zunú Jenen.	شونلرى	zunlarý Jene.
شونده	zundá bei Jenem.	شونلرده	zunlardá bei Jenen.
شوندن	zundán von Jenem.	شونلردن	zunlardán von Jenen.

Doch werden dieſe Demonſtrativa nur dann dekliniert, wenn ſie allein ſtehen. Vor einem Hauptworte bleiben ſie wie die Adjektiva unverändert. Z. B.:

بو كوزل ادم bu güzél adám dieſer ſchöne Mann.
بو كوزل ادمك bu güzél adamýñ dieſes ſchönen Mannes.
بو كوزل ادمه bu güzél adamá dieſem ſchönen Manne.
ꝛc. ꝛc. ꝛc.

3. Ferner noch die folgenden.

كندى kendí er, ſie, es ſelbſt.
كنديسنه kendiniñ ſeiner, ihrer
كنديسنك kendiné ihm, ihr
كنديسنى kendiní ihn, ſie, es
كنديسنده kendindé bei ihm, ihr
كنديسندن kendindén von ihm, ihm

ſelbſt.

Kendi nimmt auch die Poſſeſſivſuffixe an und wird dann entſprechend dekliniert. Z. B.:

كنديمه kendimé mir ſelbſt.
كندكى kendiñí dich ſelbſt.
كنديسندن kendißindén von ihm, ihr ſelbſt. ꝛc.

قنغى hánki welcher, -e, -es?
قنغينك hankiniñ welches, -er?
قنغنه hankiné welchem, -er?
قنغنى hankiní welchen, -e, -es?
قنغنده hankindé bei welchem, -er?
قنغندن hankindén von welchem, -er?

Auch hanki (oft هانكى geſchrieben) nimmt die Poſſeſſivſuffixe an. Z. B.:

هانكيمزده hankimizdá bei welchem von uns?
هانكيكزه hankiñizá welchem von euch?

Alle übrigen Wörter werden nach den vorerwähnten Regeln dekliniert. Die einzige noch anzuführende Ausnahme wird später angegeben werden. (Siehe 44 Schluß.)

27. Was die Bedeutung der einzelnen Fälle betrifft, so bezeichnet:

der Dativ die Richtung, auch die Willensrichtung: den Zweck. Er antwortet also auf die Frage: Wohin? wozu? Antwort: بابایه babajá zum Vater, شهره zehiré in die Stadt.

Der Akkusativ wird beim Verbum nähere Besprechung finden.

Der Lokativ entspricht der Frage: Wo? Antwort: بنده bendé bei mir, کویده kjöjdé im Dorfe.

Wohl zu beachten ist der Gebrauch des Lokativs mit dir und joq.

Der Aufenthaltsort resp. das zufällige Besitzen (ohne Eigentum) eines bestimmten Gegenstandes wird durch den Lokativ in Verbindung mit dir ausgedrückt. Z. B.: کتاب بنده در kitáb bendé dir das Buch ist bei mir, ich „habe" das Buch. شو قلم سنده دکل zu qalém ßendé dejíl jene Feder ist nicht bei dir, du „hast" jene Feder nicht.

Ist der Gegenstand dagegen unbestimmt, so steht war resp. joq. Z. B.: بنده کتاب وار bendé kitáb war bei mir giebt's Bücher, ich „habe" Bücher. سنده قلم یوقی ßendé qalém jóqmu giebt es bei dir keine Feder, „hast" du keine Feder?

Auf diese feine Unterscheidung wird daher bei der Wiedergabe des deutschen Zeitwortes „haben" stets zu achten sein. Vergleiche übrigens Regel 17.

Der Ablativ antwortet auf die Frage: woher? wodurch? weshalb? Wir werden denselben gleichfalls später eingehend erörtern.

28. Nach dem in Regel 16 Gesagten heißt انك کتابی anýñ kitabí sein Buch (buchstäblich: von ihm sein Buch).

Setzt man nun an die Stelle von انك anýñ ein beliebiges Subſtantiv im Genitiv, ſo ergiebt ſich die beſtimmte türkiſche Genitivkonſtruktion. Z. B.:

بابانك كتابى babanýñ kitabí das Buch des Vaters,

انانك كتابى ananýñ kitabí das Buch der Mutter. Im Plural: بابالرك كتابلرى babalarýñ kitablarí die Bücher der Väter — oder: das Buch der Väter (vergl. 14).

Es ergiebt ſich hieraus die wichtige Regel, daß im Türkiſchen jeder Genitiv ſeine Erledigung finden muß und zwar durch ein nachfolgendes Wort mit dem Suffixe der 3. Perſon Singular reſp. Plural. Dieſe Regel iſt ohne Ausnahme.

Nur eine ſcheinbare Ausnahme iſt folgende: بو كتاب كيمكدر bu kitáb kimíñdir wem gehört dieſes Buch? Antwort: بندر benímdir es gehört mir. Hier iſt die Erledigung kitabím ſtillſchweigend zu verſtehen und nur aus Gründen der Sprachflüchtigkeit weggelaſſen worden. Man vergleiche übrigens auch die Anmerkung bei 16.

Bei der Deklination einer Genitivkonſtruktion bleibt natürlich der Genitiv unverändert. Z. B.:

بابامك كتابى babamýñ kitabí das Buch meines Vaters.

بابامك كتابنك babamýñ kitabíníñ des Buches meines Vaters.

بابامك كتابنه babamýñ kitabiná dem Buche meines Vaters.

بابامك كتابنى babamýñ kitabiní das Buch meines Vaters.

29. Außer der obenerwähnten beſtimmten Genitivkonſtruktion giebt es noch zwei Arten der Verbindung zweier Subſtantiva.

Die erſte beſteht in der einfachen Aneinanderreihung. Sie wird häufig benützt bei der Angabe des Stoffes, aus welchem ein Gegenſtand beſteht. Z. B.:

التون ساعت altyn ßa-át Gold-Uhr (goldene Uhr).

كارگير او kjargír ew Steinmaterial-Haus (ſteinernes Haus).

Oft auch bei Ortsnamen:

دمر قپو demír qapú Eisenthor (die bekannten Stromschnellen der Donau).

يلدز كوشك jildíz kjözk Sternenkiosk (Palast und Residenz des gegenwärtigen Sultans).

طولمه باغچه dolmá baqʒé Gefüllselgarten (Residenz des verst. Sultans Abd ül Azíz).

Die zweite Art der Verbindung besteht darin, daß das 1. Wort im Nominativ stehen bleibt, das 2. jedoch das Suffix der 3. Person annimmt. Diese Verbindung heißt die unbestimmte. Z. B.:

باغچه قپوسی baqʒé qapußú die Gartenthür.

شهر قپوسی ʒehír qapußú das Stadtthor.

Wohl zu unterscheiden ist:

بر شهر قپوسی bir ʒehír qapußú ein Stadtthor.

شهرك قپوسی ʒehiríñ qapußú das Thor der Stadt.

بر شهرك قپوسی bir ʒehiríñ qapußú das Thor einer Stadt.

شهرك بر قپوسی ʒehiríñ bir qapußú ein Thor der Stadt.

برشهرك بر قپوسی bir ʒehiríñ bir qapußú ein Thor einer Stadt.

Weiter bezeichnet diese unbestimmte Verbindung auch den Gattungsbegriff. Z. B.: سويش جدولی ßüwejs ǯedwelí der Suezkanal, وينه شهری wijena ʒehirí die Stadt Wien. Vergleiche Regel 18.

30. „Auch" wird im Türkischen durch das unbetonte Wörtchen دخی daχy (in der Konversation meist ده da, de) ausgedrückt, welches gleich der Fragepartikel mi dem betonten Worte angehängt wird. Z. B.: بوده كوزلدر búda güzéldir auch dies ist schön.

Man unterscheide wohl von dieser Partikel die betonte Lokativendung. Z. B.: بنده bendé bei mir, بنده bénde auch ich.

Nach dem Lokativ gebraucht man aus Gründen der Euphonie meist دخی daχy. Z. B. اوده دخی ewdédaχy — auch im Hause — statt ewdéde.

31. „Weder — noch“ heißt نه — نه, ne — ne. Wird von einem Subjekte Verſchiedenes ausgeſagt, ſo ſteht das Zeitwort nicht in der Negation. Z. B.:

شراب نه بیاض و نه‌ده قرمزیدر zaráb ne bejáz we néde qyrmyzýdir der Wein iſt weder weiß noch rot.

Statt des zweiten ne wird häufig we néde (und auch nicht) geſetzt.

Wird dagegen von verſchiedenen Subjekten Dasſelbe ausgeſagt, ſo ſteht das Zeitwort in der Negation. Z. B.:

حسن نه احمد عسکر دکل ne haßán ne ahméd aßkér dejíl weder Haſſan noch Ahmed ſind Soldaten.

Vokabeln.

کولکه kjölgé Schatten.

p. امید ümíd Hoffnung.

برون burun Naſe; Vorgebirge.

a. شرق zarq Oſten, Orient.

a. غرب garb Weſten, Occident.

a. شمال zimál Norden.

a. جنوب ǯenúb Süden.

a. طرف taráf Seite, Gegend.

a. موسم meßím Jahreszeit.

t. p. ایلك بهار ilk pahár Frühling.

یاز jaz Sommer.

t. p. صوك بهار ßoñ bahár Herbſt.

قیش qyz Winter.

a. معدن mādén Metall; Bergwerk.

آلتون altýn Gold.

کومش gümüz Silber.

دمر demír Eiſen.

باقر baqýr Kupfer.

a. اهالی ahalí die Bevölkerung, die Bewohner.

a. عقل aqýl Verſtand.

p. بها pahá Preis.

یاش jaz das Alter.

اوزون uzún lange.

قصه qyßá kurz.

a. وحشی wahzí wild.

p. جنکاور ǯengawér kriegeriſch.

قورو qurú trocken.

قیمتلو qymetlú wertvoll.

a. قیمت qymét Wert.

a. فائده fajdé Nutzen.

فائده‌لی fajdelí nützlich.

p. دشمن düzmén Feind.

التمش altmýz 60.

يتمش jetmíz 70. بيك biñ 1000.

سكسان ßekßén 80. اولسون olßún er, ſie, es ſoll ſein.

طقسان doqßán 90. a. خير χajr gut.

صباحكز خير اولسون ßabahyñýz χajr olßun guten Morgen.

(Ebenſo „Guten Abend“ und „Gute Nacht“.)

بيورك bujurúñ befehlen! belieben!

Höflichkeitsformel, entſprechend dem deutſchen „bitte!“, dem franz. s'il vous plaît, dem engl. if you please!)

a. شكر zükűr Dank; چوق شكر coq zükűr vielen Dank.

شمدى zimdí jetzt. ير jer Ort.

نره neredé wo? (ſtatt ne jerdé).

ارا ará Mitte. ارامزده aramyzdá zwiſchen uns.

بوراده buradá hier (ſtatt bu aradá).

شوراده zuradá hier. هم — هم hem — hem ſowohl-

اوراده oradá dort. هم — و همده hem — we hémde als auch.

Übung 4.

بوسرای کیمکدر — بابامکدر — قاچ پنجره سی وار — تقریبا (a.tágriba beiläufig) اوتوز پنجره سی وار — امید بورنی نرده‌در (Wo iſt das Kap der guten Hoffnung?) — امید بورنی افریقانك جنوب طرفنده‌در — اغاجلرك کولکه‌سی پك لطیفدر — قره طاغك اهالیسی پك جنکاوردر — مصر مملکتی (myßýr memleketí) das Land Ägypten) افریقه‌نك هانکی طرفنده‌در — شمال طرفنده‌در — برسنه‌نك قاچ موسمی وار — هر سنه‌نك درت موسمی وار — اسملری نه‌در — اسملری شونلردر ایلك بهار یاز صوك بهار قیش — احمد افندی قاچ یاشنده‌در (Wie alt iſt A. E.?) — یکرمی التی یاشنده‌در — یکرمی التی یاشنده بر ادم کنجدر (Ein Mann, welcher 26 Jahre alt iſt — iſt jung) — بیك درتیوز طقسان ایکی سنه‌سی (das Jahr 1492) پك مشهور بر سنه‌در —

امریقانك كاشفی (a. kjazíf der Entdecker) قولون اسمنده بر ذاتدر — (qolon ißmindé Namens Colon — a. zat Perſon, Herr) التون پك قیمتلو بر معدنندر — بو كتابك بهاسی نه‌در — بر التوندر (Ein Goldſtück) — اناطولیده (anadolú Kleinaſien) كومش معدنلری وار — بزم مملكتلرمزده دمر معدنلری وار — باقر پك فائده‌لی بر معدندر — بو اختیار افندی كیمدر — حكیم باشیدر (hekím bazý Leibarzt) — باش ترجمان (baz terǧümán erſter Dragoman) نرده‌در — استانبولده‌در — شو عسكر اون باشیدر (on bazý Korporal) — یوزباشیدر (Hauptmann) — بیكباشیدر (Major) — دوستك دوستی دوستدر دوستك دشمنی دشمندر دشمنك دوستی دشمندر دشمنك دشمنی دوستدر — صباحلركز خیر اولسون افندم — كیفكز نصل — چوق شكر ایدر — احمد افندی دوستكز نصل — بیچاره پك خسته‌در — خسته خانه‌ده میدر — خیر افندم كندی اونده‌در — همشیره سی‌ده خسته‌در — دوستكز نه‌در — هم كندیسی وهمده برادری عسكردر — بیچاره چوجغك نه باباسی وار نه اناسی دیتیمدر — شو ادمك عقلی باشنده میدر (Iſt dieſer Menſch ganz geſcheit?) — خیر افندم بر از دلیدر (deli verrückt) — بو كون یل باشیدر (jil Jahr, jil bazý Neujahr) — اوكز نرده‌در — افندم بو راده‌در — شو كتاب سزكیدر برادركزكی — نه بخدر و نه‌ده برادرمك شو افدینكدر — بزده كوزل چیچكلر وار — بزده ده وار — سزده یوقی — سنده كاغد وارمی — شو قلم سنكمیدر — بنم دكل — بو ساعت قیمتلو میدر — التونمی كومشمی — قیمتی یوق باقردر — امریقانك غرب طرفلرنده چوق وحشی ادملر وار — افریقانك اكثر یرلری پك قورودر — شمدی ساعت قاچدر — ساعت طقوزدر — قاچ ساعتكز وار — انجق بر ساعتم وار — یاز موسمی پك صیجاقدر — قیش كونلرنده هوا پك صوغوقدر — ایلك بهار پك لطیف بر موسمدر — صوك بهارك بزه فائده‌سی‌ده وار — الحاصل (a. elhábyl kurzum)

هر موسمك مخصوص (a. maχßúß ſpeziell) بر صفتی وار — (a. ßyfát Eigenſchaft)

Überſetzung 4.

Das Haus des Arztes. Der Garten meines Vaters. Im Zimmer deines Freundes. Die Fenſter unſeres Palaſtes. Die Bücher unſerer Schüler. Im Buche meines Lehrers. Die hohen Berge von Montenegro. Die trockenen Gegenden von Kleinaſien. In der Stadt London. In den Tagen des ſtrengen Winters (قره قیش qará qyz). Guten Morgen, mein Herr! Wie iſt ihr Befinden? Gottlob (حمد اولسون hamd olßun Lob ſoll ſein), ſehr gut. Wer iſt dieſer Offizier? Iſt er vielleicht der Freund deines Sohnes? Die Wilden Amerikas ſind ſehr kriegeriſch. Das Jahr 1453. Wie alt iſt dein Bruder? Er iſt 48 Jahre alt. Dieſer junge Mann iſt Major. Unſer Vater war Leibarzt. Wieviele Kinder haſt du? Ich habe drei. Wie heißen ſie? Sie heißen Ahmed, Haſſan und Omar (اسملری حسن احمد و عمر در ißimlerí haßán, ahméd we omár dir). Welcher davon iſt Dragoman? Es iſt Ahmed. Wo iſt er jetzt? Jetzt iſt er in London. In welchem (هانکی) Jahre war er hier? Im Jahre 1884. Was iſt dieſe Uhr wert? (Was iſt der Wert dieſer Uhr?) Dieſe Uhr iſt 5 Dukaten (مجار التونی maχár altyný) wert. (Der Wert dieſer Uhr iſt 5 Dukaten.) In Kleinaſien giebt es ein Dorf namens Gümüſchtepe. (کومش تپه اسمنده بر کوی). An vielen Orten Amerikas giebt es berühmte Silberbergwerke. Haſt du die Uhr? (Iſt die Uhr bei dir?) Nicht ich habe die Uhr, mein Bruder hat ſie. Wo iſt unſer Buch? Unſer Buch iſt im Zimmer des Lehrers. Ich habe nicht einen Feind. Jeder große Mann hat viele Feinde. Wir haben ſehr wenige Freunde. Das Wetter Ägyptens iſt ſehr warm. Das Wetter Konſtantinopels iſt ſehr milde (a. ملائم mülajím). Die hauptſächlichſten (باشلیجه baßlyχá) Städte Ägyptens ſind Kairo (قاهره qahyra) und Alexandrien (اسکندریه ißkenderijé). Die Stadt Smyrna (ازمیر izmír) hat ein ſehr angenehmes Klima (p. آب و هوا ab u hawá). Was koſten dieſe Bücher?

(Was iſt der Preis dieſer Bücher?) Dieſe Bücher koſten 10 Dukaten. Das iſt ſehr viel. Die Winternächte ſind ſehr lang. Was iſt der Nutzen des Eiſens? (Oder: Was nützt das Eiſen?) Wo iſt die Eiſenbahn? (دمر يول démir jol). Hier giebt es keine Eiſenbahn. Alles iſt in Ordnung (هپسی يولنده‌در hépßi jolundádir). Wo ſind die Feinde? Die Feinde ſind auf der jenſeitigen Gegend der Donau (طونه‌نك اوته طرفنده tunaniñ öte tarafyndá). In unſerem Garten giebt es verſchiedene Blumen (درلو türlú türlú verſchiedene), einige davon ſind ſehr ſchön und einige davon ſehr häßlich. Giebt es zwiſchen euch eine Verſtimmung? (a. بروديت burudét Kälte). Giebt es Inſeln im Schwarzen Meere? Es giebt nur eine. Wie heißt ſie? Sie heißt Schlangeninſel (يلان اطاسی jilán adaßý). Es giebt auch eine andere (p. ديگر digér) (davon). Ihr Name iſt mir nicht bekannt.

مكاله

س	ج
بر موسمك قاچ آيی وار؟	هر موسمك اوچ ايی وار
افريقانك اهاليسی نصل ادملردر؟	پك وحشی و جنكاور ادملردر
آب و هواسی لطيفمی؟	پك فنادر پك آز معمور يرلری وار
اوروپانك باشليجه شهرلری هانكيلريدر؟	باشليجه شهرلری لوندره باريس وينه و بعضی ديگر بيوك شهرلردر
كتابم كيمده‌در؟	كتابكز خواجه‌مك برادرنده‌در
دشمن نره‌ده‌در؟	دشمن شهرك اوته طرفنده‌در
شو كوزل خانه كيمكدر؟	بابامزك برادرينكدر
هانكيكزك مركبی وار؟	هر بريمزك وار
شو كوچك اوك بهاسی نه‌در؟	اللی التوندر
شو بيچاره چوجوغك نه‌سی وار؟	پك يورغوندر
اناطوليده معدنلر وارمی؟	كومش و باقر معدنلری وار

برادرلرك قاچ ياشنده درلر؟ بريسى اون آلتى وديكرى يكرمى ياشنده‌در

اسملرى نه‌در؟ احمد و عمر در

هانكى سنه‌ده استانبولده ايديلر؟ بيك سكز يوز يتمش طقوز سنه‌سنده

5. Lektion.

32. Die folgenden Partikeln werden den Wörtern, auf welche sie sich beziehen, nachgesetzt und heißen daher **Postpositionen.** Die betreffenden Wörter selbst bleiben im Nominativ, mit Ausnahme einiger Pronomina, welche stets mit Genitivform gebraucht werden, und zwar

بنم bením.	سزك ßizíñ.	شونك zunúñ.
سنك ßeníñ.	بونك bunúñ.	كيمك kimíñ.
انك anýñ.	Anlár, bunlár, zunlár bleiben jedoch im Nominativ stehen.	
بزم bizím.		

ايچون iчűn wegen, für. بابا ايچون babá iчűn für den Vater, نه ايچون (نيچون niчűn) ne iчűn wegen was, warum? بونك ايچون bunúñ iчűn darum, باغچه‌سيچون baqчeßíчün (statt باغچه‌سى ايچون baqчeßí iчűn) wegen seines Gartens. بنم ايچون bením iчűn meinethalben, für mich.

ايله ilé mit. Bei konsonant. Auslaute meist le, z. B.: باشله báźla mit dem Kopfe. Doch auch ايله, z. B.: ال ايله el ilé mit der Hand. Nach Vokalen schreibt man ايله, z. B.: قپو ايله qapú ylá mit der Thüre.

Wie iчűn wird auch ilé mit einem vorhergehenden Suffixe der 3. Pers. meist zusammen geschrieben. Z. B.: الیله elíle mit seiner Hand, قپوسیله qapußýla mit seiner Thür.

Ilé bedeutet bisweilen auch „und". Z. B.: سن ايله بن ßen ilé ben du und ich.

In der Bedeutung „mit" erhält ile oft noch das p. Wort برابر berabér angehängt. Z. B.: سنكله برابر ßenínle berabér mit dir.

كبى gibí dient zur Vergleichung, ohne Rückſicht auf eine ſpezielle Eigenſchaft. Z. B.:

حيوان كبى hajwán gibí wie ein Tier,

بنم كبى ادم bením gibí adám wie ich ein Menſch (ein Menſch wie ich).

In verächtlichem Sinne ſagt man auch ßenín gibilér, anýñ gibilér, deines-, ſeinesgleichen ꝛc. Dieſe Wörter ſind auch deklinierbar.

قدر qadár dient zur Vergleichung mit Rückſicht auf eine ſpezielle Eigenſchaft. Z. B.:

او قدر بيوك ew qadár büjúk groß wie ein Haus.

بابام قدر اختيار دكل babám qadár ixtijár dejíl er iſt nicht ſo alt wie mein Vater.

نه قدر ne qadár wie viel? بو قدر bu qadár ſo viel, ſo — (auch zu qadár, o qadár); z. B.: او قدر بيوك بر خانه o qadár büjúk bir xané ein ſo großes Haus (wie jenes ferner liegende. Für das näher liegende gebraucht man bu qadár, zu qadár).

33. Zur Verſtärkung der Bedeutung des Adjektivs gebraucht das Türkiſche folgende Wörter:

پك pek, چوق coq } ſehr.

a. غايت gajét ungemein.

اشورى aßurý außerordentlich.

„Ziemlich" wird durch Anhängung der Silbe ɣé ausgedrückt. Z. B.:

ايیجه ejiɣé ziemlich gut, recht gut.

كوزلجه güzelɣé ziemlich ſchön.

Bisweilen wird das Wort wiederholt. Z. B.:

اجى اجى aɣý aɣý ſehr bitter, طاتلو طاتلو tatlý tatlý ſehr ſüß.

Manche Adjektiva nehmen Vorſatzſilben an, welche mit demſelben Konſonanten und Vokale beginnen, ſonſt aber ziemlich willkürlich ſind. Z. B.:

اپ ايى ep ejí recht gut.

بز بللو bez bellí ganz gewiß.

دوم دوز düm düz ganz flach.

صرصقلام ßyr ßyqlám ganz naß.

بسبتون büßbütún gänzlich. قیپ قرمزی qyp qyrmyzý { ganz rot.

چر چپلاق cyr cypláq ganz nackt. موس مور moß mor ganz violett.

سم سیاه ßim ßijáh } ganz schwarz. طوپ دولو top dolú ganz voll.

قاپ قره qap qará } ganz schwarz. بوم بوش bom boz ganz leer.

آپ اق ap aq } ganz weiß. آپ اکسز ap añßýz ganz plötzlich.

بم بیاض bem bejáz } ganz weiß. صیم صیق ßym ßyqý ganz dicht.

صاپ صاری ßap ßarý } ganz gelb. قارمه قاریشیق qarma qaryzýq ganz verwickelt.

ماس ماوی maß mawí ganz blau. یاپ یالکز jap jalyñýz { ganz allein.

یم یشیل jem jeźíl ganz grün. قوس قوجه qoß qoǯá riesengroß.

34. Der **Komparativ** wird bisweilen durch den Ablativ des verglichenen Gegenstandes allein ausgedrückt; meist tritt jedoch vor das Adjektiv دها dahá „noch" oder a. زیاده zijadé „mehr". Z. B.: بندن ایدر bendén ejídir er ist besser als ich.

ایو قورددن دها بیوکدر ajú qurttán dahá büjúktir der Bär ist größer als der Wolf.

بزدن زیاده چالشقاندر bizdén zijadé calyzqándyr er ist fleißiger als wir.

35. Das Wörtchen اك eń einem Adjektiv vorgesetzt, erhebt dasselbe in den **Superlativ**. Z. B. ادم اك بیوك eń büjúk adám der größte Mensch. Der Superlativ wird meistens mit der bestimmten Genitivkonstruktion (Regel 28) gebraucht. Z. B.: چوجقلرك اك کوچکی coǯuqlarýñ eń kücüjí das kleinste der Kinder, von den Kindern, اعلاسی اك eń ālaßý der, die, das Vortrefflichste davon.

36. Der **Ablativ** besitzt außer einer örtlichen Bedeutung auch eine kausale und temporale. Es regieren ihn daher die folgenden Postpositionen:

طولایی dolajý wegen. Z. B.: بوندن طولایی bundán dolajý deshalb.

a. ناشی nazí entſpringend aus, wegen. Z. B.: بو سبیدن ناشی aus dieſer Urſache entſpringend, darum.

برو beri, berú ſeit. Z. B.: ایکی سنه‌دنبرو ikí ßenne-dénberu ſeit zwei Jahren.

a. اعتباراً ítibárän von — an gerechnet. Z. B.: بوکوندن اعتباراً bu gündén ítibárän von dieſem Tage an gerechnet.

In demſelben Sinne ſagt man auch بوکوندن ایلرو bu gündén ilerú — von heute an.

a. اول ewwél
a. اقدم aqdém
a. مقدم muqaddám
} vor. Z. B.: بوندن بر ساعت اول bundán bir ßa-át ewwél vor einer Stunde.

صکره ßóñra (ßōra) nach. Z. B.: بوندن یوز سنه صکره bundan jüz ßenné ßoñra nach 100 Jahren.

Nie ſagt der Türke: bir ßaattán ewwel, jüz ßennedén ßoñra.

بشقه bazqá
a. غیری gajrý
a. ماعدا mâdá
} außer. Z. B.: بزدن بشقه bizdén bazqá außer uns, اندن ماعدا andán mâdá außer ihm.

طیشاری dyzarý außerhalb. Z. B.: شهردن طیشاری zehirdén dyzarý außerhalb der Stadt.

Ebenſo: ایچری icerí innerhalb, یوقاری joqarý oberhalb, آشاغی azaγá unterhalb, ایلرو ilerú vorwärts, vor, کرو gerí rückwärts, zurück.

37. Das Präſens des Zeitwortes „ſein“ wird durch die folgenden Konjugationsſilben gebildet, welche dem Prädikate angehängt werden.

م im	کاتبم	kjatíbim ich bin	Schreiber.
سن ßin	کاتبسن	kjatíbßin du biſt	
در dir	کاتبدر	kjatíbdir er iſt	

ز iz	كاتبز	kjatíbiz wir ſind	Schreiber.
سڭز ßyñyz	كاتبسڭز	kjatíbßyñyz ihr ſeid	
درلر dirler	كاتبدرلر	kjatíbdirlér ſie ſind	

Regel 13 gilt auch hier für die 1. Perſ. Sing. und Plur.

چوجغم	coǯúγum ich bin	ein Kind.
چوجقسن	coǯúqßyn du biſt	
چوجقدر	coǯúqdyr er iſt	
چوجغز	coǯúγuz wir ſind	Kinder.
چوجقسڭز	coǯúqßuñuz ihr ſeid	
چوجقدرلر	coǯúqtyrlar ſie ſind	

Nach vokaliſchem Auslaute wird in der 1. Perſ. Sing. und Plur. in der Ausſprache und in der Schrift zur Vermeidung des Hiatus ein euphoniſches j eingeſchoben. Z. B.:

عقللى يم aqyllý jim ich bin klug.

عقللى يز aqyllý jiz wir ſind klug.

Die Negation iſt:

دكلم déjilim ich bin nicht.

دكلسن déjilßin du biſt nicht.

دكلدر déjildir er iſt nicht.

دكلز déjiliz wir ſind nicht.

دكلسڭز déjilßyñyz ihr ſeid nicht.

دكلدرلر déjildirlér ſie ſind nicht.

Die Frage:

كاتبمىيم kjatíbmijim bin ich Schreiber?

كاتبمىسن (كاتبيسن) kjatíbmißin biſt du Schreiber?

كاتبمىيز kjatíbmijiz ſind wir Schreiber?

ꝛc. ꝛc.

Die negative Frage:

ادم دكلمى ايم adám déjilmijim bin ich kein Menſch?
ادم دكلمىسن adám déjilmißin biſt du kein Menſch?
ادم دكلمى adám déjilmi iſt er kein Menſch?
ꝛc. ꝛc.

Die Vergangenheit lautet:

ايدم idím
ايدك idíñ
ايدى idí
ايدك idík
ايديكز idiñíz
ايديلر idilér

Die negative, die fragende ſowie die negativ fragende Form ſind den obigen analog zu bilden. Z. B.:

دكل ايدم déjil idím ich war nicht.
كوچكمى ايدم küczükmi idím war ich klein?
كوچك دكلمى ايدم küczük déjilmi idím war ich nicht klein?

38. Das perſönliche Pronomen braucht hier nicht geſetzt zu werden; bei längeren Sätzen kann es am Anfange ſtehen. Iſt es jedoch betont, ſo rückt es, wie jedes betonte Wort, unmittelbar vor das Zeitwort. Z. B.: بابا كك قاتلى بنى ايم babañýñ qatilí bénmijim bin ich der Mörder deines Vaters?

39. Die Poſtpoſition جه ʒe, ʒa regiert keinen Kaſus, ſondern wird an den unveränderten Nominativ angefügt und auch in der Schrift verbunden. Nur Wörter, die mit einem Suffixe der 3. Perſon Sing. oder Plur. verſehen ſind, ſchieben ein euphoniſches n ein. Z. B.: خانەسنجه χaneßínʒa, حسابلرنجه hißablarínʒa.

Die Bedeutung dieſer Poſtpoſition iſt: Was — anbetrifft, für, nach. Z. B.:

بنجه bénʒe was mich anbetrifft.
فيلسوفجه fejloßúfʒa als Philoſoph, wie ein Philoſoph.
آفيونك صحتجه ضررى وار afijuníñ ßyhátʒa zararí war das Opium hat Schaden für die Geſundheit.
بو حسابجه bu hißábʒe nach dieſer Berechnung.

40. Außer der türkischen Verbindungsart von Substant. mit Substant. und von Substant. mit Adjektiven giebt es für beide noch eine gemeinsame persische Verbindungsart, das sogenannte Yzafét. Dieselbe wird jedoch nur bei arabischen und persischen Wörtern gebraucht, bei türkischen nicht. Sie besteht in einem kurzen i, welches nicht geschrieben, sondern nur dem ersten Worte angehängt wird. Die Stellung zweier Substantiva ist dabei wie im Deutschen; das Adjektiv steht bei der Verbindung mit dem Substantiv nach demselben. Z.B.: كتاب شاعر kitáb-i za-ír das Buch des Dichters, ملازم اول mülazím-i ewwél erster Leutnant.

Die ganze Konstruktion wird übrigens wie ein Wort dekliniert und mit Suffixen versehen.

Der Schüler unterlasse es, selbst diese Konstruktion zu bilden und begnüge sich mit den vorkommenden Beispielen. Ausführliches darüber folgt im zweiten Teil.

Vokabeln.

a. محله mahallá Stadtviertel.

چفتلك çiftlík Meierei, Landgut.

چفتجی çiftçí Bauer, Landmann.

يولجی jolçú Reisender.

چای çaj Thee.

a. سفره ßofrá Tisch.

طاقم taqým Zubehör; Klasse.

چای طاقمی çaj taqymý Theegeschirr.

سفره طاقمی ßofrá taqymý Tischgeräte.

a. قدح qadáh Becher, Glas.

فنجان finçán Tasse.

a. تجارت tiçarét Handel.

a. تجار tüçár Kaufmann.

a. دكان dükján Kaufladen.

a. زراعت zira-át Landwirtschaft.

a. اشتها iztihá (iztáh) Appetit.

a. زمان zemán Zeit.

a. دولت dewlét Macht, Glück; Staat.

امپراطور imperatór Kaiser.

قرال qral König.

Diese beiden Wörter werden nur von nicht mohammedanischen Herrschern gebraucht. qral hängt, wie das slaw. král, das ungar. király, mit Carolus (Karl d. Großen) zusammen.

a. p. حكمدار hükümdár Herrscher.

a. عادل adíl gerecht.

a. مشهور mezhúr berühmt.

a. مشغول mezgúl beſchäftigt.
a. لازم lazím notwendig.
a. مهم mühímm wichtig.
تميز temíz rein.
كيرلى kirlí ſchmutzig.
قريق qyryq zerbrochen.
پهالى pahalí teuer.
اوجوز uzúz wohlfeil.
a. فقرا fuqará arm.
زنكين zengín reich.
بشقه { baszqá ein anderer, =e, =es.

آج aç hungrig.
طوق toq ſatt.
ايرو ايرو { ajrý ajrý geſondert, getrennt.
اشته izté ſieh' da!
Das ital. ecco, das franz. voici!
a. غالبا { gálibā wahrſcheinlich.
يا — يا ja — ja } Entweder–oder.
يا — و يا ja — we ja }
يارين jarín morgen.
او بر كون { o bir gün übermorgen.
نه زمان ne zemán wann?
او زمان { o zemán dann, damals.

Übung 5.

صوغوق هوا زراعت ايچون پك فنادر — تجار نيچون دكانده دكل — غالبا بر ايشى وار — بو فنجان چاى بنم ايچونميدر — انكلتره (Iſt wegen ſeines Handels berühmt) تجارتيله مشهوردر (ingiltera England) اهاليسى — بيوك اسكندر (ißkender Alexander der Große) كبى پك از حكمدارلر وارايدى — كومش التون قدر قيمتلو دكل — دمر باقر كبى پك فائدهلى بر معدندر — سنك قدر زنكين دكلم — خواجه افندى نه ايله مشغولدر — يارين بيرامدر — دلى پترو (deli petrow Peter der Große) روسيه (rußija Rußland) امپراطورلرينك اك مشهوريدر — بو قدح بسبتون قريقدر — آكك بزه لازمدر — قره طاغك زراعتى يوق كبيدر — چفتجيلر هيپسى فقرا دكل بعضيلرينك پك كوزل (Es iſt ſo viel wie nichts) چفتلكلرى وار — بزم ايرو ايرو اوطهلريمز وار — بك اوغلى استانبولك بر كوزل محله سيدر — دها كوزلى وارمى (bej oγlú Pera) — يوق — دمر التوندن دها اوجوزدر — كومش معدنلرك اك قيمتلوسى

دكل — بو كوندن اعتباراً دكانم بك اوغلنده‌در — يولجى ايكى كوندنبرو شهرده‌در — بوندن ايكيبوز سنه اول بوراده بر سراى وار ايدى — سزدنصكره چفتلكده كيم ايدى — بزدن بشقه دكانده كيمسه يوغيدى (kimßé jemand) — اسپانيا قرالى كيمدر — بو افندى كيم؟ — يانجاردر يا كاتب — آجيسن — خير افندم طوقم — اشتهام يوق — چفتلكلر شهردن طيشارى ميدر — اوطه كزده سفره وارمى — سفره طاقى‌ده وار — برادرك نه زمان خسته ايدى — بوندن اوج هفته مقدم —

Überſetzung 5.

Wie heißt dieſes Stadtviertel? Iſt es größer, als jenes? Der Palaſt des Kaiſers iſt außerhalb der Stadt. Sind wir nicht reicher als die Kaufleute? Die Kaufleute (tüǯár taqymý die Klaſſe der Kaufleute) iſt für einen Staat ſehr wichtig. Öſterreich (اوسترىا außtrija) iſt wegen ſeiner Landwirtſchaft berühmt. Das Tafelgeſchirr iſt ſchmutzig. Waren Sie Soldat? Sind Sie ſatt? Hier iſt Brod, Wein. Iſt noch (دها daha) etwas (eine Sache) notwendig? Giebt es einen gerechteren Herrſcher als Alexander den Großen? Cypern (قبرس qybrýß) iſt eine Inſel des Mittelländiſchen Meeres. Giebt es noch größere? Iſt Kreta nicht größer? So guten Wein wie Cypernwein giebt es hier nicht. Er iſt der beſte. Der kleine Vogel hat einen großen Schnabel (Mund — Sprüchw.). Vor 400 Jahren war der Handel Venedigs (وندیك) ſehr berühmt. Waret ihr nicht ſo arm wie wir? Nach der Entdeckung Amerikas war Spanien der reichſte der Staaten. Im alten Griechenland (يونانستان junanißtán) gab es weder König noch Kaiſer. Wo iſt das Landgut des Herrn Ahmed? Biſt Du der Sohn des Kaufmanns? Wann iſt der Lehrer in der Stadt? Morgen? Damals gab es weder Arme noch Reiche. Seid ihr die Brüder dieſes Kindes? Waren (denn) wir in der Stadt? Dieſer Tiſch iſt nicht ſo rein wie jener. Iſt das Eiſen wohlfeiler als das Kupfer? Beide ſind nicht teuer. Giebt es kein anderes Mittel dafür? Es iſt eine ſehr wichtige Sache.

مكاله

س	ج
معدنلرك الك قيمتلوسى هانكيسيدر؟	الك قيمتلو معدن التوندر
بيوك اسكندر كيم ايدى؟	اسكى زمانلرك الك مشهور و الك جنكاور حكيمدارى ايدى
شو فنجان كيمك ايچوندر؟	دوستكزك برادر يچوندر
انكلتره قدر زنكين بر مملكت وارمى؟	يوقدر
زراعتك فائده‌سى وارمى؟	تجارتدن دها بيوك فائده‌سى وار
سزدنصكره اوطه‌مزده كيم ايدى؟	بزدنصكره خواجه افندى اوطه كزده ايدى
قاچ كوندنبرو مملكتمزده سكز؟	ايكى هفته در بوراده يز
حكيم افندى سزميسكز؟	بن حكيم دكل ضابطم
كريد اطه‌سى اق دكزك بر اطاسيمى؟	اق دكزك بر اطه سيدر
بوندن يوز بيك سنه اقدم ادم حيوان وارمى ايدى؟	خيرمز يوق
امريقا كشفنك فائده‌سى وارمى ايدى؟	هم فائده‌سى و همده بعضى شهر و مملكتلرك تجارتلر نجه بيوك ضررى وار ايدى

6. Lektion.

41. Dem Ablativ wohnt auch an und für ſich oft eine temporale oder kauſale Bedeutung inne. Z. B.: چوقدندر شهرده دكل ايدم zoqdándyr zehirde dejil idim es iſt lange her, (daß) ich nicht in der Stadt war. بو ندندر bu nedéndir woher iſt das? was iſt die Urſache? Antwort: حرصندندر hyrßyndándyr es iſt wegen ſeiner Gier. Außerdem beſitzt

der Ablativ eine partitive Bedeutung. Z. B.: دوستلرمدن بری doßtlarymdán birí einer von meinen Freunden, اوسترپا دولتی تبعه‌سندن außtrijá dewletí tab-aßindán (Giuseppe Morelli) der österreichische Unterthan Giuseppe Morelli. (Von den österreichischen Unterthanen Giuseppe Morelli.)

Anmerkung. Doch sagt man auch دوستلرمك بری doßtlarymýñ birí und sogar دوستمك بری doßtumuñ birí einer von meinen Freunden.

Das prädikative „einer von" wird fast immer durch den Ablativ wiedergegeben. Z. B.:
وینه اوسترپا دولتنك اك كوزل شهرلرندندر wijena aúßtrija dewletiníñ eñ güzél zehirlerindéndir Wien ist eine von den schönsten Städten Österreichs.

Auch zur Bezeichnung des Stoffes dient häufig der Ablativ. Z. B.: گومشدن بر ساعت gümüztén bir ßa-át eine Uhr aus Silber.

42. Den Dativ regieren die folgenden Postpositionen:

دك dek bis. Z. B.: اخشامه دك aqzamá dek bis zum Abend. Es findet sich auch die ältere Form دكین dejín, z. B.: بو زمانه دكین bo zamáne dejín bis zu dieser Zeit.

a. قدر qadár bis. Z. B.: او شهره قدر o zehiré qadár bis zu jener Stadt. Bisweilen wird noch die persische Partikel ta (تا) vorgesetzt, z. B.: تا اخشامه قدر ta aqzamá qadár bis zum Abend.

گوره gjöré mit Hinblick auf, mit Rücksicht auf. Z. B.: سزه گوره فنا شیدر ßizé gjöré fená zéjdir nach Ihnen (nach dem, was Sie sagen) ist es eine schlechte Sache. بو مملكتك احوالنه گوره bo memleketíñ ahwalyná gjöré mit Rücksicht auf die Lage dieses Landes. شو روایته گوره zu riwajetá gjöre nach dieser Erzählung.

a. دائر dá-ir betreffend. Z. B.: سزه دائر ßizé da-ir über Sie (Sie betreffend), بو علمه دائر بر كتابكز وارمی bu ilmé da-ír bir kitabiñíz wármy haben Sie ein Buch über diese Wissenschaft?

طوغرى doγrú geradeaus los, nach — hin. بكا طوغرى baña doγrú auf mich los.

قارشو qarzú gegen. سزه قارشو ßizé qarzú gegen euch. شو اوه قارشو zu ewé qarzú dieſem Hauſe gegenüber.

Außerdem noch zahlreiche arabiſche Wörter, welche, wie z. B. auch da-ir eigentlich Adjektiva oder Subſtantiva ſind, im Türkiſchen jedoch ſchon ganz wie türkiſche Poſtpoſitionen gebraucht werden. Z. B.:

a. نسبتله nißpétle (im Verhältniſſe, mit Vergleich). سزه نسبتله كوچكم ßizé nißpétle küčükim im Vergleich zu Ihnen bin ich klein.

a. بدل bedél und مقابل muqabíl für, als Äquivalent. Z. B.: شوكا بدل zuñá bedél dafür, بو اچه‌يه مقابل bu aqčejé muqabíl für dieſes Geld.

43. Den Dativ regieren auch die folgenden Adjektiva:

a. محتاج muhtáǯ bedürftig. اچه‌يه محتاج دكلم aqčejé muhtáǯ déǰilim ich bedarf kein Geld.

a. مجبور meǯbúr gezwungen. شوكا مجبورميسن zuñá meǯbúrmißin biſt Du dazu gezwungen?

a. مخصوص maχßúß eigentümlich, ſpeziell. سزه مخصوصدر ßizé maχßúßdyr es iſt für Sie beſtimmt, ſpeziell.

a. لائق la-ýq würdig, verdienend. مكافاته لائقدر mükjafatá la-ýqtyr er verdient Belohnung. جزايه لائق بر جرم ǯezajá la-ýq bir ǯürm ein ſtrafwürdiges Verbrechen.

a. مساعد müßa-íd günſtig. مقصودمزه مساعد maqßudymyzá müßa-íd unſerem Zwecke günſtig.

a. موافق müwafýq entſprechend, paſſend. صحته موافق ßyhatá müwafýq der Geſundheit entſprechend, günſtig für die Geſundheit.

a. مخالف müχalíf entgegen, zuwiderlaufend. قانونه مخالف qanuná müχalíf dem Geſetze zuwiderlaufend, widerſprechend.

a. صالح ßalýh tauglich. زراعته صالح zira-atá ßalýh tauglich zur Bebauung.

a. مقتدر muqtedír fähig, die Kraft zu etwas beſitzend. شوكا مقتدر دكلز zuñá muqtedír déjiliz wir ſind dazu nicht im Stande, nicht fähig.

a. راضى razí einverſtanden, zufrieden. شوكا راضيميسكز zuñá razímißiñiz ſeid ihr damit einverſtanden?

Dieſe Adjektiva ſind nur als Beiſpiele zu betrachten für die Begriffe, mit welchen das Türkiſche den Dativ verbindet. Mehr davon im 2. Teile.

44. Zur Wiedergabe gewiſſer Wendungen, welche im Deutſchen oft nur durch Umſchreibungen ausgedrückt werden können, beſitzt das Türkiſche die Endung كى ki. Dieſelbe bildet Adjektiva und kann angehängt werden:

1. An jeden Genitiv. Z. B.:

بنمكى benímki der, die, das meinige,

سنكى ßeníñki der, die, das deinige ꝛc.

بابانكى babanyñki der, die, das, des Vaters.

بنم كتابم بورادەدر افندينكى اورادەدر bením kitabím búradádir effendiníñki oradádir mein Buch iſt hier, das des Herrn iſt dort.

Dieſe Form wird alleinſtehend gebraucht, alſo nicht بزمكى كتاب bizímki kitab, ſondern بزم كتابمز bizím kitabimíz.

2. An jeden Lokativ. Wie im vorigen Falle das Eigentum, ſo wird hier der Aufenthaltsort bezeichnet. Z. B.:

المدەكى قوش { elimdéki quz der in meiner Hand befindliche Vogel.

خانەمزدەكى اوطەلر { χanemizdéki odalár die in unſerem Hauſe befindlichen Zimmer.

3. An einige gewiſſe Wörter. Z. B.:

بوكونكى bu gűnki heutig, der heutige,

دونكى dűnki geſtrig, der, die, das geſtrige,

شمديكى zimdíki jetzig, der, die, das jetzige,

اولکی ewwélki der, die, das erſte,

صوککی ßóñki der, die, das letzte,

صکره کی ßoñráki der, die, das ſpätere,

یارینکی jarýnki der, die, das morgige.

Die auf dieſe Weiſe gebildeten Adjektiva nehmen, wenn ſie alleinſtehend (wie z. B. 1) gebraucht werden, gleich den Subſtantiven die Pluralendung ſowie die Deklinationsendungen an, letztere jedoch in der Weiſe, daß durchwegs ein euphoniſches n eingeſchoben wird. Z. B.:

بنمکی benímki der, die, das meinige.

بنمکنك benimkiníñ des meinigen.

بنمکنه benimkiné dem meinigen.

بنمکنی benimkiní dem, die, das meinige.

بنمکنده benimkindé in dem meinigen.

بنمکندن benimkindén von dem meinigen.

Der Plural iſt regelmäßig. Alſo: سزککیلر ßiziñkilér die eurigen, انلرککیلرده bei den ihrigen ꝛc.

45. Der Konditionalis des Zeitwortes „ſein" lautet:

ایسم ißém wenn ich bin.

ایسك ißéñ wenn du biſt.

ایسه ißé wenn er iſt.

ایسك ißék wenn wir ſind.

ایسکز ißeñíz wenn ihr ſeid.

ایسلر ißelér wenn ſie ſind.

Die negative Form lautet analog:

دکل ایسم déjil ißém wenn ich nicht bin.

دکل ایسك déjil ißén wenn du nicht biſt.

ꝛc. ꝛc.

Hiervon die Verbindung:

ایسمده ißémde wenn ich auch bin, obwohl ich bin.

ایسکده ißéñde wenn du auch biſt, obwohl du biſt.

ایسه ißéde wenn er auch iſt, obwohl er iſt.

ایسه‌كده ißékde wenn wir auch sind, obwohl wir sind.

ایسه‌كزده ißeñízde wenn ihr auch seid, obwohl ihr seid.

ایسه‌لرده ißelérde wenn sie auch sind, obwohl sie sind.

Negativ: déjil ißémde, déjil ißéñde etc.

Anmerkung: ایسه ißе an ein Substantiv resp. Personalpronom. angehängt heißt: Was anbetrifft. Z. B.: بو كتاب ایسه bu kitáb ißе was dieses Buch anbetrifft. بن ایسه ben ißе was mich betrifft.

Mit idi (ایدی) kombiniert, ist zu unterscheiden:

1. ایدم ایسه idím ißе wenn ich war.

ایدك ایسه idíñ ißе wenn du warst.

ایدی ایسه idí ißе wenn er war.

ایدك ایسه idík ißе wenn wir waren.

ایدیكز ایسه idiñíz ißе wenn ihr waret.

ایدلر ایسه idilér ißе wenn sie waren.

Dazu: ایدم ایسه‌ده idím ißede wenn ich auch war, obwohl ich war.

ایدك ایسه‌ده idíñ ißede obwohl du warst ꝛc.

Negativ: دكل ایدم ایسه déjil idím ißе wenn ich nicht war.

دكل ایدك ایسه déjil idíñ ißе wenn du nicht warst ꝛc.

Ferner: دكل ایدم ایسه‌ده déjil idím ißede obwohl ich nicht war.

دكل ایدك ایسه‌ده déjil idíñ ißede obwohl du nicht warst ꝛc.

2. ایسه‌ایدم ißéjdim wenn ich gewesen wäre.

ایسه‌ایدك ißéjdiñ wenn du gewesen wärest.

ایسه‌ایدی ißéjdi wenn er gewesen wäre.

ایسه‌ایدك ißéjdik wenn wir gewesen wären.

ایسه‌ایدیكز ißéjdiñiz wenn ihr gewesen wäret.

ایسه‌ایدیلر ißéjdiler wenn sie gewesen wären.

Dazu: ißéjdimde, ißéjdiñde, wenn ich auch geweſen wäre, wenn du auch geweſen wäreſt ꝛc.

Das Türkiſche beſitzt eine eigene unbeſtimmte Form, welche man auch das Präteritum nennt. Dieſe Form deutet an, daß das Ausgeſagte dem Sprecher nicht aus eigener Anſchauung bekannt iſt.

ایمشم imízim ich war wohl, ich dürfte geweſen ſein.
ایمشسن imízßin du warſt.
ایمش imíz er war.
ایمشز imíziz wir waren.
ایمشسکز imízßiñiz ihr waret.
ایمشلر imizlér ſie waren.

Negativ: déjil imizim, imizßin etc.

46. War und Joq verbinden ſich mit dem Zeitworte „ſein" in folgender Weiſe:

		Analog:	
واردر	wárdyr es giebt.	یوقدر	jóqdur es giebt nicht.
وارایدی	wárydy es gab.	یوغیدی	jóγydy es gab nicht.
وارایمش	wárymyz es gab wohl.	یوق ایمش	jóq ymyz es gab wohl nicht.
وارایسه	wáryßa wenn es giebt.	یوغیسه	jóγyßa wenn es nicht giebt.
وارایسه‌ده	wár yßada obwohl es giebt.	یوق ایسه‌ده	jóq yßada obwohl es nicht giebt.
وار ایدی ایسه	wár ydý yßa wenn es gab.	یوق ایدی ایسه	jóq ydý yßa wenn es nicht gab.
وار ایدی ایسه‌ده	wár ydý yßada obwohl es gab.	یوق ایدی ایسه‌ده	jóq ydý yßada obwohl es nicht gab.

Anmerkung: یوغیسه jóγyßa „wenn nicht" bedeutet im Türkiſchen oft „ſonſt", „oder". Es wird dann meiſt یوخسه joχßa geſchrieben.

47. Eine dem Türkischen eigentümliche Form ist das Gerundium des Zeitwortes „sein". ایکن ikén bedeutet: während, da doch, obwohl ich bin, du bist, er ist ꝛc.

Die Person muß daher stets besonders ausgedrückt werden. Z. B.: سن بو قدر کنج ایکن ßen bu qadar genǯ ikén obwohl du so jung bist. بن شهرده ایکن ben ꝛehirdé ikén während ich in der Stadt bin, war (je nach dem Nachsatze). وار ایکن wár ikén, یوق ایکن joq ikén bedeuten: während, obwohl es gab, nicht gab.

Die übrigen Formen des Zeitwortes „sein", welches im Türkischen ein defektives ist, werden von dem Verbum اولق olmaq abgeleitet. Hierüber später.

Vokabeln.

a. دولت علیه {dewléti alijé (die hohe Regierung) die Türkei, der türkische Staat.

عثمانلو {oßmanlý der Osmane.

Das Wort ترك türk wird nur in verächtlichem Sinne gebraucht.

a. لسان ließan Sprache.

ترکچه لسان {túrkce ließan die türk. Sprache.

a. ولایت wilajét Provinz.

a. مکتب mektéb Schule.

gr. قانون qanún Gesetz.

a. روایت riwajét Erzählung.

a. عادت {ādét Sitte, Gebrauch.

a. عبارت {ibarét aus etw. bestehend (Ablat.)

a. معدود {mādúd zu etw. gerechnet (Ablat.)

a. جائز ǯā-íz erlaubt.

a. ممنوع memnúʕ verboten.

a. نفیس {nefíß köstlich, kostbar.

a. ممکن mümkín möglich.

a. موجود {mefǯúd vorhanden.

اغر agyr schwer } an Gewicht.
خفیف χafif leicht }

a. اشیا {ezjá (a. Plur. von zej) Sachen, Waren.

a. قماش {qumaz Stoff (Kleiderstoff).

a. حال hal Zustand.

a. احوال {ahwal (a. Plur. v. حال) Lage, Situation, Zustände.

a. دین dîn Religion.

a. مسلمان müßülmân Mohammedaner.	a. محصولات mahßulát Produkte.
a. ملت millét Nation.	a. بنا bina Bau.
a. اصول ußûl Gebräuche.	a. فصل faßl Abſchnitt, Kapitel.
a. ادخال idχâl Import.	گوچ gür ſchwer } im moraliſchen Sinne.
a. اخراج ixrâʒ Export.	قولای qolaj leicht }
جمعه ʒum-á Freitag.	هر درلو her türlü allerhand.
جمعه ارتهسی ʒum-á ertеßi Samstag.	ینه jéne dennoch.
بازار کونی pazár gunú Sonntag.	بیله bilé ſogar.
بازار ارتهسی pazár ertеßí Montag.	شمدیيه قدر ʒimdijé qadár bis jetzt.
صالی کونی ßalý gunú Dienstag.	شمدن صکره ʒimden ßoñra von jetzt an.
چارشنبه ʒarʒembé Mittwoch.	اوتهدن برو öteden beru ſeit langem.
پنجشنبه penʒʒembé Donnerstag, vulg. perʒembé.	ایرتهسی کون erteßí gün der folgende, nächſte Tag.

Übung 6.

طیتوس رومانك اك مشهور امپراطورلرندن — دوستلرمدن ارتین افندی — برادریله برابر بزده ایدی — نه زماندنبرو — شهرده ایدیکز — چارشنبهدنبرو — ادم اون درت یاشنه قدر چوجقدر — سزك روایتکزه کوره — اسکی رومادہ بزمکیلردن دهاکوزل حاملر وارایدی — بیوك اسکندره دائر چوق روایتلر وار — هانکی لسان دهاکوچدن — (oder die franzöſiſche Sprache) ترکچه لسانمی فرانسزجه لسانمی — ایکیسی قولای دکل ایسهده اك کوچی ینه ترکچه لساندر — سز یاشجه اندن بیوك ایسه کزده — ینه عقلجه بیوك اودر — بزم ساعتمه نسبتله سزککی پك بهالودر — شام شریف (ʒámi ʒerif „das edle Syrien“.) دولت علیهنك ولایتلرندن معدوددر — هرملتك مخصوص عادتلری وار — هوا بزم سفرمزه (a. ßefér Reiſe) مساعد دکل ایدی — بو احوال

قانونه موافق دكلدر — بو بر خسته خانه‌نك بناسنه صالحميدر — سن شوكا راضى دكل ايسه‌ك بن دخى راضى دكلم — بعضى اشيانك ادخالى قانونجه ممنوعدر — شرابك دولت عليه‌نك ولايتلرينه مسلمانلرك دينلرينه مخالف ايسه‌ده ينه جائزدر — بو قماش دكانكده ايكندن زياده نفيسدر — بعضى مملكتلر محصولاتنك اخراجنه مقتدر دكلدر — سنده‌كى ساعت سنكمى خواجه‌نكمى — تجارت اصولى بزجه معلوم دكل — بو كتاب اوچ فصلدن عبارتدر — بو قدر قورو يرلرك زراعتى ممكنميدر — صو يوغيسه ممكن دكل — دكانمزده هر درلو اشيا موجوددر — التون معدنلرك اك اغريدر اوطون طاشدن زياده خفيفدر —

ادخالى ۴

Übersetzung 6.

Giebt es für (ixün) den Handel ein spezielles Gesetz? Ja, mein Herr. Sind in dieser Bibliothek (کتبخانه kütübχané) viele Bücher vorhanden? Vor 100 Jahren waren 3000 Bücher vorhanden, jetzt besteht die Bibliothek nur (یالکز jalyñýz) aus 2000 Bänden (a. جلد ǯild). Ostrumelien (روم ایلئ شرقی rum ilʃi ʒarqí) wird zu den Provinzen der Türkei gerechnet. Dieses Buch handelt von (übers.: ist über) den Gebräuchen der Wilden. Nach den Erzählungen einiger Reisenden (a. سیاح ßajjáh) haben einige Wilde weder Gesetze noch Religion. Bis zum Jahre 1850 gab es in diesem Stadtviertel keine Schule. Gehört das uns gegenüber befindliche Haus euch? Nein, mein Herr, es gehört dem Lehrer. Obwohl ihr nicht Mohammedaner seid, gehört ihr doch (übers.: seid ihr doch von) zu den Unterthanen der Türkei. Diese Nachricht ist nicht offiziell (dewlétɛe) bekannt. Obwohl es in dem Laden des Kaufmanns sehr kostbare Stoffe giebt, sind doch unsere die schönsten. Euer Land ist dem Ackerbau sehr günstig, das unsere dem Handel. Im Vergleiche mit der türkischen Sprache ist die französische leicht. Die Religionsgebräuche sind an jedem Orte verschieden (a. مختلف müχtelíf). Sind die Produkte eures Landes zum Export geignet? Obwohl sie geeignet sind, ist doch der Export nicht möglich.

Wir haben keine Eiſenbahn. Wenn ihr nicht einverſtanden ſeid, bin ich auch nicht einverſtanden. Der reiche Menſch hat alles (jede Sache), er braucht nichts (iſt nicht einer Sache bedürftig). Obwohl wir alles haben, ſind wir dennoch nicht zufrieden (خشنود χoznúd). Obwohl dein Bruder ſehr jung war, war er doch ſehr klug (عقلی aqilli). Obwohl wir keinen Palaſt hatten, waren wir doch zufrieden.

مکاله

س	ج
برادرك دكاننده‌كی قاشلر بزده‌كيلردن زياده نفيسميدر دكلميدر؟	بزده‌كيلر قدر نفيس دكل ايسه‌ده ينه پك كوزلدر
مملكتكزده اخراجه صالح محصولات وارمی؟	هر درلو محصولات وارايسه‌ده ديكر مملكتلره ادخالی ينه قابل دكلدر
شو سفره سزكيدر؟	خير افندم بنم دكل دوستكزكدر
مكتبلرك هر بريسنك مخصوص بر كتبخانه وارمی؟	انجق هر مكتبك دكل هر خواجه و هر شاكردك بيله بر كوچك كتبخانه‌سی وار
بو كون هانكی كوندر؟	بو كون چار شنبه‌در
بعضی اشيانك دولت عليه‌نك ولايتلرينه ادخالی ممنوع دكلميدر؟	اوت افندم بعضی اشيانك ادخالی قانونجه جائز دكلدر
كيفكز نصل خسته‌ميسكز؟	اوت افندم خسته‌يم چوجوقلرمده خسته‌درلر

7. Lektion.

48. Die Präpoſitionen, wie z. B.: über, unter ꝛc., werden im Türkiſchen durch nachgeſetzte Wörter, alſo durch Poſtpoſitionen ausgedrückt.

Dieſe Poſtpoſitionen beſitzen eigentlich ſubſtantiviſchen

Charakter und werden auch manchmal in dieſer Weiſe gebraucht[1]. Z. B.:

الت alt das Untere.

طام التی dam altý das Untere des Daches (der Dachboden).

ير التی jer altý das Souterrain.

اوزره üzeré das Obere.

مكتوب اوزری mektup üzerí das Obere des Briefes (die Aufſchrift, Adreſſe).

Sehr viele dieſer Poſtpoſitionen ſind übrigens direkt Subſtantive; z. B.: ارا ara Mitte, يان jan Seite ꝛc.

Die Konſtruktion der Poſtpoſitionen entſpricht daher jener der Subſtantive. Z. B.:

الت alt das Untere.

سفره التی ßofrá altý das Untere des Tiſches.

سفره التنه ßofrá altyná (Dativ d. Richtung) unter den Tiſch.

سفره التنده ßofrá altyndá unter dem Tiſche.

سفره التندن ßofrá altyndán von unterhalb des Tiſches her.

Die Verbindung iſt gewöhnlich die der unbeſtimmten Genitivkonſtruktion, außer wenn das Subſtantiv ganz genau beſtimmt iſt.

Unter mir, unter dir ꝛc. heißt:

التمده altymdá, reſp. benim altymdá.

التكده altyñdá, „ ßeniñ altyñdá.
etc. etc.

49. Es folgen nunmehr die gebräuchlichſten türkiſchen Poſtpoſitionen. Zu beobachten iſt bei ihrem Gebrauche: 1. Nehmen ſie das Poſſeſſivſuffix der entſprechenden Perſon an. 2. Stehen ſie nach dem betreffenden Subſtantiv. 3. Stehen ſie im Dativ, Lokativ oder Ablativ, je nachdem ſie auf die Frage: Wohin? Wo? oder Woher? antworten.

[1] Auch adjektiviſch werden manche Poſtpoſitionen häufig gebraucht. Z. B.: آلت طرف alt taraf die untere Seite, اوست قات üßt qat das obere Stockwerk, اوك آياق öñ ajaq Rädelsführer (der den Fuß vorne hat) ꝛc.

ايچ iç das Innere; z. B.: اوايچنده ew içinde im Innern des Hauſes, innerhalb des Hauſes. شهر ايچنه şehir içine in das Innere der Stadt.

طشره taşra das außerhalb Befindliche; z. B.: شهر طشره‌سنده şehir taşraßynda außerhalb der Stadt.

اوست üßt das oberhalb Befindliche; z. B.: اوستمده üßtümde auf mir, über mir.

اوزره üzere das Obere. Man beobachte, wie dieſe Poſtpoſition die Suffixe annimmt (wie von üzer). اوزرمه üzerime auf mich, اوزرينه üzerine auf ihn, اوزرنده üzerinde auf ihm.

الت alt das Untere; z. B.: شهر التنده şehir altynda unter der Stadt.

ارا ara Mitte; z. B.: ارامزده aramyzda zwiſchen uns, روسيه و اوسترپا اراسنده rußija we außtrija araßynda zwiſchen Rußland und Öſterreich.

يان jan Seite; z. B.: يانمده janimda bei mir, يانه janima zu mir, يانمدن janimdan von meiner Seite weg.

قارشو qarşu gegenüber; قارشومده qarşumda mir gegenüber, قارشومزدن qarşumuzdan von uns gegenüber her.

برو beru diesſeits; بروسنده طونه tuna berußinde diesſeits der Donau.

اوته öte jenſeits; دكز اوته‌سندن deñiz öteßinden von jenſeits des Meeres her.

اوك öñ vor; اوكزده öñümüzde vor uns, سراى اوكنده ßeraj öñünde vor dem Palaſte.

ايلرو ilerü vor; اردو ايلروسنده ordu ilerüßinde vor dem Heere.

كرو gerü rückwärts; اغاج كروسنده aγaç gerüßinde hinter dem Baume.

ارقه arqa Rücken; ارقه‌مزده arqamyzda hinter uns, ارقه‌لرندن arqalaryndan hinter ihrem Rücken her.

50. Außerdem werden zahlreiche arabische und persische Substantive, Adjektive und Präpositionen mit dieser Konstruktion zur Wiedergabe von Präpositionen verwendet. Die wichtigsten sind die folgenden:

a. داخل daχil
p. درون derun
das Innere; z. B.: مملکت داخلنده memleket daχilinde (deruninde) im Lande.

a. خارج χariǧ
p. بیرون birun
das außerhalb Befindliche; z. B.: عادت خارجنده ādet χariǧinde außerhalb der Gewohnheit.

a. فوق fewq über (meist im Sinne der Überlegenheit gebraucht); z. B.: فوقمزده fewqimizde über uns.

a. دون dun niedrig; z. B.: دونمزده dunimizde unter uns (d. h. uns nachstehend).

a. تحت taχt
p. زیر zir
unter; z. B.: انکلتره حکومتی تحتنده ingiltera hukjumetí taχtinda unter der Regierung Englands.

a. بین bejn
p. میانه mijane
zwischen; z. B.: بینمزده bejnimizde zwischen uns.

a. عند ind
p. نزد nezd
bei; z. B.: عندمده indimde bei mir (nach meiner Ansicht). امپراطور نزدنده imperator nezdinde bei dem Kaiser.

a. اثنا eßna während; z. B.: محاربه اثناسنده muharabe eßnaßinda während des Krieges.

a. ظرف zarf innerhalb, binnen; z. B.: ایکی آی ظرفنده iki aj zarfynda binnen zwei Monaten.

a. قرب qurb Nähe,
a. جوار ǧiwar Nachbarschaft,
a. اطراف atraf Umgegend,
a. جهت ǧihet Richtung,
z. B.: کوپرونك قربنده kjöprüniñ qurbinda nahe bei der Brücke.

a. جانب ǯanib
a. طرف taraf
} Seite, Richtung; dieſe Wörter werden aus Höflichkeitsrückſichten oft geſetzt, wo ſchon der bloße Dativ reſp. Ablativ allein genügen würde. Z. B.:

حكومت جانبندن hukjumet ǯanibinden von der Regierung (ſtatt bloß hukjumetdan); قدسی شریف طرفنه qudßi zerif tarafina nach Jeruſalem.

Anmerkung. Schon jetzt möge bemerkt werden, daß die Konverſation die reine türkiſche Sprache vorzieht; man wende daher die in Reg. 50 gegebenen arabiſchen und perſiſchen Poſtpoſitionen vorläufig nur dort an, wo ihr Gebrauch angedeutet erſcheint.

Ähnlich werden die folgenden Wörter zur Wiedergabe von Präpoſitionen benützt:

a. طریق tariq Weg, Straße. a. واسطه waßytá Mittel.

a. معرفت márifét Kenntnis. a. حق haqq Recht.

a. ضمن zymn Abſicht. a. باب bab Kapitel; das Thor.

Ihre Bedeutung ergiebt ſich aus folgenden Beiſpielen:

وینه طریقیله wijéna tariqíla über Wien.

حكومت معرفتیله hukjumét márifetíle durch die Regierung.

بر مباشر واسطه سیله bir mübazír waßytaßýla durch, vermittelſt eines Delegierten.

حقمده haqqymdá betreffs meiner.

بابانك حقنده babanýñ haqqynda betreffs des Vaters.

وفاتی یابنده wefatí babyndá betreffs, punkto ſeines Ablebens.

تبریك ضمنینده tebrík zymnindá behufs der Gratulation, um zu gratulieren.

Die folgenden arabiſchen Wörter werden gleich den ebenerwähnten meiſt mit dem Poſſeſſivſuffixe der 3. Perſon gebraucht und mögen daher gleich in Verbindung mit denſelben angeführt werden.

موجبنجه muǯibínǯe kraft, gemäß . . .

اقتضاسنجه iqtizaßínǯa nach Maßgabe . . .

مفادنجه müfadínǯa laut, gemäß . . .

فحواسنجه fehwaßínǯa nach dem Zitate . . .

Z. B.: اشبو فرمان موجنجه izbu fermán muǧibínǧa kraft dieſes Fermans (Befehlsſchreiben). مكتوبكز مفادنجه mektubuñuzúñ müfadínǧa nach dem Inhalt eures Briefes (= مكتوبكزك مفادى اوزره mektubuñuzúñ müfadí üzeré). قرق نصيحتدن بر مصيبت فهواسنجه qyrq naßyhattán bir mußibét fehwaßínǧa nach dem Sprichworte: ein Unglück (iſt beſſer) als 40 Ratſchläge.

Andere Wörter, die gleichfalls zur Wiedergabe von Präpoſitionen dienen, ſind:

اغور oγur Vorzeichen; Zweck (Augurium).

a. ثمره ßemeré Frucht.

p. سايه ßaje Schatten; Schutz, Auſpizien.

Z. B.: وطن اغورنده watan oγurunda für das Vaterland. غيرتى ثمره سيله gajreti ßemereßíle (mit der Frucht ſeines Eifers) durch, Dank ſeinem Eifer, durch ſeinen Eifer. توجهاتى سايه‌سنده teweǧǧühati ßajeßinde unter den Auſpizien ſeiner Gunſtbezeugungen, Dank ſeinen Gunſtbezeugungen, durch ſeine Gunſtbezeugungen.

Vokabeln.

اوست باش { üßt baſ Kleidung, Exterieur.

اوستم باشم { üßtüm baſým meine Kleidung ꝛc.

a. تصرف { taßarrúf Verwaltung.

a. هندستان hindußtán Indien.

طام dam } Dach.
چاتى ſaty }

چكمجه ſekmeǧé Schublade.

اسكمله ißkemlé Stuhl.

يتاق jatáq Bett

ياصديق jaßtýq Kiſſen.

يورغان jorgán Bettdecke.

a. صندق { ßandýq Kiſte, Kaſten.

a. سلاح ßiláh Waffe.

a. محاربه muharebé Krieg.

a. محاصره { muhaßará Belagerung.

a. فتح feth Eroberung.

a. قلعه qallá Feſtung.

طبانجه tabanǧá Piſtole.

خنجر χanǧár Dolch.

قوناق {qonáq Regierungs-gebäude.
گمرکخانه {gömrükχané Zoll-amt.
p. هنوز henúz noch.
a. سفير ßefír Geſandter.
a. مصارف maßaryf die Koſten.
a. دوام dewám die Dauer.
a. ملحوظ {malhúz wahrſchein-lich.
a. صحيح ßahíh wahr.
يلان {jalán lügneriſch, falſch.
اينجه inǯé dünn, fein.
پارلاق parláq glänzend.
a. مرغوب margúb } beliebt.
a. مقبول maqbúl }
a. اطاعت yta-át Gehorſam.
a. فرض farz Pflicht.
a. جريده ǯeridé Zeitung.
a. منازعات {münaza-át Streitig-keiten.
a. تسويه {teßwijé Ausglei-chung, Beilegung.
a. فصل faßl Entſcheidung.
a. محافظه {muhafazá die Er-haltung.
a. اسباب {eßbáb die Mittel (Plural).
a. تدابير {tedabír die Maß-regeln.
a. اتخاذ ittiχáz das Ergreifen.
a. صلح ßulχ der Friede.
a. قوت quwwet die Kraft.
a. كافى {kjafí hinreichend, genügend.
a. ممكن mümkín möglich.
a. البسه elbißé Kleider.

Übung 7.

اوستكز باشكز نيچون تميز دكلدر — طام اوزرنده بر ادم وار — قلعه‌نك ايچنده قاچ عسكر وار — هندستان مملكتى انكلتره‌نك تصرفى تحتنده در — اناسنه باباسنه اطاعت هر چوجوق اوزرنده فرضدر — بعضى جريده‌لرك روايتلرينه كوره — دولت عليه و روسيه دولتى ارالرندكى منازعاتك تسويه‌سى قابل دكلدر — محاربه اثناسنده سلاحلرك دولت عليه‌نك ولايتلرندن اخراجى ممنوعدر — بو صندغك ايچنده‌كى طبانجه‌لر سزكيدر — خير افندم بنكيلر چكمجه‌ده‌در — صلحك محافظه‌سيچون بعضى تدابيرك اتخاذى لازمدر — اشياكز هنوز كمركخانه‌ده‌ميدر — خير افندم ايكى كوندر بزم دكانمزده‌در — يورغان يتاق اوزرنده‌ميدر — ياصديق نره‌ده‌در — اسكمله اوزرنده‌كى اوزون خنجر برادركميدر — قاچ عسكر سلاح التنده‌در قوناغك ايچنه

دخول (duχûl Eintritt) جائز دكل — خسته‌خانه قلعه‌نك طشره سنه‌در — بيك درتيوز اللى اوچ سنه سنه قدر استانبولك فتحى ممكن دكل ايدى — چاى چينلر (Chineſen) عندنده غايت مقبولدر — محاصره‌نك دوامى اوچ سنه ايدى — شو قارشومزده‌كى سراى كيمكدر؟ — جوارگزده بر دكان وارمى؟ — قره طاغك هر طرفنده يوكسك طاغلر وار — قوناق دكزك قرينده دكليدر؟ — قلعه‌نك داخلنده‌كى عسكرلر هپيسى سلاح التنده ايديلر — فرانسه و انكلتره دولتلرى بينلرنده‌كى منازعاتك فصلى ضمننده بر قاچ تدابيرك اتخاذى ملحوظدر — ايچلرنده (unter ihnen) عسكر يوغيدى

Überſetzung 7.

Auf dem Kaſten. Auf dem Bett. Aus dem inneren (داخل daχil) Indiens. Unter dem Stuhle. Die auf mir [befindlichen] Kleider (اوستمده‌كى üßtumdéki). Wem gehört dieſer glänzende Dolch, welcher ſich auf dem Tiſche befindet? Es iſt Pflicht für (üzerlerinde) die Soldaten, den Offizieren zu gehorchen (der Gehorſam gegen die Offiziere iſt Pflicht). Die in einigen Zeitungen [enthaltenen] Nachrichten über (dair) die Eroberung Ägyptens ſind alle falſch. Auf Koſten (bloß Dativ) des Geſandten Englands. Die Ausgleichung der zwiſchen England und Rußland ſchwebenden (aralaryndáki) Streitigkeiten iſt mittels eines Geſandten nicht möglich. Das Zollamt iſt vor dem Regierungsgebäude. Hat England im Innern Indiens genügende Kräfte? Sind die behufs (haqqyndaki) Erhaltung des Friedens [getroffenen] Maßregeln genügend? Giebt es unter uns (izimizdé) nicht Soldaten? Der Feind iſt in der Nähe der Feſtung. Der Palaſt des Kaiſers war auf dem Gipfel (تپه tepé) des Berges. Ruſtſchuck (رسچوق) liegt an der Donau (üzerinde). Ich habe keine Waffen bei mir (üßtümde-joq). Dieſe Bettdecke iſt feiner als die Deine. Nach (gjöre) den in den Zeitungen [enthaltenen] Nachrichten iſt die Ergreifung einiger Maßregeln behufs Beilegung der betreffs Ägyptens [ſchwebenden] (haqqyndáki) Streitigkeiten

Anmerkung. Die eckigen Klammern bezeichnen das bei der Überſetzung Auszulaſſende, die runden dagegen das dafür zu Setzende.

wahrſcheinlich. Wenn dieſe Nachricht wahr iſt, iſt der Krieg nicht möglich.

مكالمه

قارشومزده‌کی او کیمکدر؟	دوستمزك برادرینکدر
سرایك هانکی قاتی اك کوزلیدر؟	اوست قاتی اك کوزلیدر
شهر اطرافنده چفتلك وارمی؟	وار افندم ایچنده وار
محاربه اثناسنده تجارت‌وار	
می‌ایدی؟	هیچ یوغیدی
بو قماشك هانکی‌یوزی دها	اوست طرفی الت طرفندن دها
کوزلدر؟	کوزلدر

23. VI 97.

8. Lektion.

51. Die Ableitung von Adjektiven und Subſtantiven erfolgt im Türkiſchen durch Anhängung gewiſſer Endſilben, welche in den folgenden Regeln genauer beſprochen werden.

Auf ſolche Weiſe gebildete Adjektiva und Subſtantiva, mögen ſie auch von arabiſchen oder perſiſchen Wörtern abgeleitet ſein, gelten als türkiſche Wörter, ſind ſtets als ſolche zu konſtruieren und folgen daher allen bis jetzt für ſolche gegebenen Regeln.

52. Adjektiva werden durch folgende betonte Anhängſilben gebildet:

لی li, lü (bei dumpfen Silben لو ly, lu). Entſpricht meiſtens dem deutſchen „lich“, bildet aber auch oft Subſtantiva. Z. B.

a. فائده fä'ide Nutzen — فائده‌لی faidelí nützlich.

یر jer Ort — یرلی jerlí örtlich; einheimiſch.

یاره jara Wunde — یاره‌لو jaralý verwundet.

اوِ ew Haus — اولی ewli verheiratet.

An Orts-, Landesnamen angefügt, bildet dieſe Silbe auch Subſtantiva. Z. B.:

المنیا alemanja Deutſchland — المنیالو alemanjalý Deutſcher.

Auch sagt man: بورالی buralý ein Hiesiger und نرەلی nereli ein woher Stammender (von buradá und neredé abgeleitet).

Auch zusammengesetzte Ausdrücke finden sich, wie:

دلی قانلو deli qanlý, (tollblütig) Jüngling.

ایکی قاتلو iki qatlý zweifach, doppelt.

درت آیاقلو dört ajaqlý vierfüßig ꝛc.

سز ßiz ohne. Diese Silbe tritt nur an Substantive und entspricht dem deutschen „los" in: herzlos, kopflos ꝛc. z. B. اوسز ewßiz ohne Haus, hauslos — صاچسز ßaczyz haarlos.

Ausnahme لازمسز lazimßiz unnötig. Hier ist die Endung ßiz an das Adjektiv lazim angehängt.

جه (چه) ʒe, ce tritt meist an Eigennamen von Völkern und bezeichnet die Sprache, z. B.

ترکچه türkce Türkisch. انگلیزجه inglizʒe Englisch.

فرانسزجه franßizʒe Französisch. تالیانجه talijanʒe Italienisch.

عربچه arabce Arabisch. فارسیجه farßiʒe Persisch.

Erwähnung mag hier noch ein Adjektiv قلقلو qylyqly finden, welches nur an Substantive angefügt wird und dem deutschen „artig" entspricht, z. B. سرای قلقلو ßeraj qylyqly palastartig.

53. Substantive werden durch die Anhängung folgender Silben gebildet:

لق lyq, لك lik (lyq bei dumpfen, lik bei hellen Wörtern).

An Substantiva gefügt, bildet diese Endung meist konkrete Substantiva. Z. B.:

دوه dewe Kamel, دوەلك dewelik Kamelstall.

یغمور jaγmur Regen, یغمورلق jaγmurluq {Regenmantel.

کیجه geʒe Nacht, کیجەلك geʒelik Nachtmütze.

a. سنه ßenne Jahr, سنەلك ßennelik Jahresgehalt.

An Adjektiva gefügt, meist abstrakte Substantiva.

З. В.: خسته χaßta krank, خسته لك χaßtalik Krankheit.
صاغ ßaγ geſund, صاغلق ßaγlyq Geſundheit.
كوزل güzel ſchön, كوزللك güzellik Schönheit.
تميز temiz rein, تميزلك temizlik Reinheit.

Auch an Zahlwörter tritt dieſe Endung. З. В.:
برلك birlik Einheit.
بشلك beßlik Fünfer (Fünfpiaſterſtück).

In manchen Fällen verleiht die Endung lyq, lik indes einen adjektiviſchen Charakter. So bei den folgenden Wörtern:
طاشلق taßlyq ſteinig. آيدينلق ajdynlyq hell, licht.
طاغلق daγlyq gebirgig. قراكلق qarañlyq finſter.
اورمانلق ormanlyq waldig. صاتيلق ßatylyq verkäuflich.

Ebenſo bei gewiſſen Verbindungen mit Zahlwörtern, wie z. В.:
قرق ييللق حكيم qyrq jyllyq hekim ein 40jähriger Arzt (d. h. ein Mann, der vierzig Jahre Arzt iſt).
التمشلق ادم altmißlyq adam ein 60jähriger Menſch.
ايكى ساعتلك يول iki ßa-atlik jol ein 2ſtündiger Weg.

جى ǯi bezeichnet meiſt an Subſtantiva gefügt die Beſchäftigung, das Handwerk. З. В.:
يول jol Weg, يولجى jolǯu Reiſender.
عربه araba Wagen, عربه جى arabaǯi Kutſcher.
دكرمان dejirmen Mühle, دكرمانجى dejirmenǯi Müller.
a. تحف tohaf ſonderbar, تحفجى tohafǯi Raritätenhändler.
اسكى eßki alt, اسكيجى eßkiǯi Trödler.
قپو qapu Thüre, قپوجى qapuǯy Thürhüter, Portier.

داش daß, an Subſtantiva angehängt, bedeutet die Genoſſenſchaft. З. В.:
يولداش joldaß Weggenoſſe, Reiſegefährte.

قرنداش qaryndaz (Bauchgenoſſe) Bruder. (Meiſt qardaz ausgeſprochen; Schweſter heißt: qyz qardaz.)

آرقه‌داش arqadaz (Rückengenoſſe) Kamerad.

مكتبداش mektebdaz Schulgenoſſe.

اوطه‌داش odadaz Zimmergenoſſe.

Schließlich iſt noch die Diminutivendung جق ǯyq (جك ǯik), جغز ǯyγyz (جكز ǯijiz) zu erwähnen. Z. B.:

افندى efféndi Herr

افنديجك effendiǯík Herrchen

افنديجكز effendiǯíjiz (effendiǯîz) liebes Herrchen.

Auslautendes qâf oder kjâf gehen vor dieſer Endung verloren. Z. B.:

ايرمق yrmaq Bach, ايرمجق yrmaǯýq Bächlein.

Dieſe Diminutivform wird meiſt in liebkoſendem Sinne gebraucht. Z. B.:

جانم افنديجكم ǯanim efféndiǯigim mein lieber Herr!

Was die Kombination dieſer Endungen miteinander betrifft, ſo iſt folgendes zu bemerken: li und ßiz können an die Endung lyq (lik) treten. Z. B.:

خسته‌لكلى χaßtalikli kränklich.

يغمورلقسز jaγmurluqßuz regenmantellos.

lyq (lik) kann an die Endungen li, ßiz, ǯi, daz treten. Z. B.:

اوليلك ewlilik das Verheiratetſein, der Eheſtand.

پاره‌سزلق paraßyzlyq die Geldloſigkeit.

آرقه‌داشلق arqadazlyq das Kameradenthum.

ساعتجيلك ßa-atǯilik die Uhrmacherei.

An die Endung ǯi angefügt bezeichnet die Endung lyq (lik) ſtets das Gewerbe ſelbſt. Z. B.:

اورمانجيلق ormanǯylyq die Forſtwirtſchaft.

چفتجيلك ǯiftǯilik die Landwirtſchaft.

Die übrigen Endungen verbinden ſich miteinander nicht.

Der türkiſchen Sprache eigentümlich iſt folgende Form, welche jedoch meiſt nur in der Konverſation gebraucht wird. Sie beſteht darin, daß das betreffende Wort wiederholt wird, wobei jedoch ſein Anfangsbuchſtabe durch den Buchſtaben م (m) erſetzt wird. Hierdurch wird die eigentliche Bedeutung des Wortes in einer Weiſe modifiziert, die in den folgenden Beiſpielen erſichtlich iſt:

ات مت et met Fleiſch und allerhand.

خيال ميال χajal majal Einbildung (Phantom).

طباق مباق tabaq mabaq Teller und dergleichen.

كتاب متاب kitab mitab Bücher ꝛc.

جيجيلى ميجيلى ǯiǯili miǯili reizend, allerliebſt.

Vokabeln.

قايق qajq Boot.

الدوان eldiwén Handſchuh.

a. شكر ʒekér Zucker.

a. حلوا halwá eine Art Süßigkeit.

طوندرمه doñdurmá Gefrorenes.

قاطر qatýr Maultier.

چالغى ʒalgý Muſik.

كورك kürk Pelz.

يازى jazý Schrift.

قوندره qundurá Schuh.

چماشير ʒamazýr Wäſche.

طلومبه tulumbá Feuerſpritze.

باصمه baßmá Druck.

يازيجى jazyǯý Schreiber.

قاطرجى qatyrǯý Maultiertreiber.

شكرجى ʒekerǯí Zuckerbäcker.

ꝛc. ꝛc.

a. صنعت ßannát Handwerk.

a. صنايع ßanajíʔ Induſtrie.

a.p. صنعتكار ßannátkjár Handwerker.

كوز gjöz Auge.

آياق ajáq Fuß.

بوى boj Geſtalt, Wuchs.

صقال ßakál Bart.

بيق byjýq Schnurrbart.

يوز jüz Geſicht.

عنادجى ynadǯý eigenſinnig.

اويغون ujgún ſchicklich, günſtig.

Die Namen der betreffenden Handwerker werden mit جى ǯí gebildet. Z. B.:

اویغونسز {ujgunßúz unſchick-lich, unziemlich.

a. حساب hißáb Rechnung.

Die folgenden Subſtantiva bilden Adjektiva mittels der Endungen لی li und سز ßiz.

ان en Breite.

طات tat Geſchmack.

a. مهارت {meharét Geſchick-lichkeit.

a. ادب {edéb Anſtand, gute Sitte.

a. قابلیت {qabylyjét Fähig-keit, Begabung.

p. بخت baχt Glück.

a. فائده fajdé Nutzen.

a. ضرر zarár Schaden.

a. زینت zinét Schmuck.

a. شبهه züp-hé Zweifel.

a. صبر ßabr Geduld.

a. تهلکه tehliké Gefahr.

a. مرحمت {merhemét Barm-herzigkeit.

a. انسانیت {inßanijét Menſch-lichkeit.

a. فن {fenn Kunſt, Wiſſenſchaft.

انلو enlí breit.

انسز enßíz ſchmal.

ادبلی edeblí wohlerzogen.

ادبسز edebßíz ungezogen.

ادبسزلك {edebßizlik Unge-zogenheit.

شبهه‌لی züp-helí zweifelhaft.

شبهه سز {züp-heßíz unzwei-felhaft; freilich!

Übung 8.

بو ادمك صنعتی نه‌در؟ — نه صنعتی وار؟ — نه جی در؟ — عربه‌جیدر — شو اوزون بویلو ادم یازیجی دکلمی؟ — باباسی یوندن یکرمی سنه اول قونا قده یازیجی ایدی — شو ادم ایسه چما شیرجیدر — شو ادمك اسمی نه‌در — اسمی قاطرجی اوغلی احمددر — اوروپا قاریلری هپسی بیاض یوزلی درلر — اشك (ezék Eſel) درت آیاقلو حیواندر — لوندره طلومبه جیلری مهارتلریله مشهوردرلر — کتابجینك دکانی باصمه خانه ایچنده در — قوندره‌جینك اوچ چوجوغی وار — شو قره بیقلو ادم عسکر دکلمیدر؟ — خیر افندم صنعتکاردر — صنعتی نه؟ — حلواجی در — اك فائده‌لی فن ها نکیسیدر؟ — باصمه‌در — المنیالو لر (alemanjaly Deutſcher) ماوی کوزلی صاری صاچلو درلر — کوزلکم نره‌ده‌در؟ (gjözlúk Augenglas) — صبرسزلك ادبه

مخالفدر — بر ادبلی چوجوق صبرسز دکلدر — شو چالغیجی یرلی میدر؟ — خیر افندم چنکانه در (zingjané Zigeuner) — دوستك نرەلیدر؟ (Wo iſt dein Freund her?) — لوندرەلیدر — اناطولیده چوق طاغلق یروار — بو صنعتکارك مهارتی یوقدر — قابلیتسز ادمدر — نه بیوك بختسزلك — اوطه کز پك زینتلو ایسه ده بزمکی قدر کوزل دکل — استانبولك اطرافلرنده حسابسز دکرمانلروار — امریقا وحشیلرینك انسانیتی مرحمتی یوقدر — محاربه تجارت وزراعتجه غایت ضررلیدر — یوزسزلك (Unverſchämtheit) بر بیوك اویغونسزلقدر — بو شراب طاتسزدر — آرقه داشکز کتابجیمیدر؟ — خیر افندم یازیجیدر

Überſetzung 8.

Welches Handwerk hat dein Bruder? Mein Bruder iſt ein [wegen] (mit) ſeiner Geſchicklichkeit berühmter Uhrmacher. Dieſes ungeduldige Kind iſt ſehr ungezogen. Das Schwarze Meer iſt ſehr gefährlich. Dieſes ſchwarzhaarige Mädchen iſt ein ſchönes Kind. Es iſt die Tochter des Kafétiers. Giebt es keinen Bootsführer? Er iſt im Laden des Pelzhändlers. Die Buchdruckerei iſt kein Handwerk, [ſondern] eine Kunſt. Nicht jeder Schüler iſt begabt. Der Kutſcher deines Bruders iſt ſehr ungeſchickt. Giebt es [hier] niemanden, der Gefrorenes verkauft? Zweifelsohne giebt es [einen ſolchen], auch einen Zuckerbäcker giebt es. Einer von den Feuerwehrleuten war auf dem Dache. Es iſt eine ſehr zweifelhafte Sache. Euer Zimmer iſt nicht ſo ſchmucklos wie das unſere. Im Innern Afrikas giebt es viele gefährliche Gegenden. [Solche] Unzukömmlichkeiten, wie dieſe, giebt es bei uns nicht. Giebt es eine gefährlichere Krankheit als die Peſt? (a. وبا weba). Giebt es eine größere Unanſtändigkeit als Unverſchämtheit? Die Unbarmherzigkeit und Unmenſchlichkeit der Wilden iſt bekannt. Die Klaſſe der Handwerker iſt für uns (بزجه bizze) ungemein nützlich. Die Handwerker der Franzoſen ſind nicht geſchickter als die unſeren. Obwohl das Eiſen ein ſehr nützliches Metall iſt, beſitzt es doch auch [Schädlichkeit] (Schaden). Dieſer Mann hat kein Glück, er iſt glücklos. Dieſer weißbärtige Bootsmann hat 2 Söhne. Beide ſind Handſchuhmacher.

مكالمه

س	ج
يولداشك يازيجى دكلميدر؟	خير افندم كتابجيدر
بوندن ايكى سنه اول قپوجى دكلمى ايدى؟	خير افندم اوتوزيللق يازيجيدر
قرنداشكك نه صنعتى وار؟	ساعتجيدر
دها بر برادرى يوقمى؟	وار افندم قوندرەجيدر
طلومبه جيلق پك تهلكه لى دكلمى؟	اوت افندم دها تهلكه ليسى يوق
شو چوجوغك قرنداشلرى هپسيسى ادبسز درلر؟	خير افندم پك ادبلى چوجوقلردر
شو يول ايى مى فنا مى؟	غايت طاشلق يولدر
سنه‌لكك قاچ غروشدر؟	سنه‌لكم ايكى بيك غروشدر
يغمورلغم نرەدەدر؟	يتاق اوزرندەدر

9. Lektion.

54. Das perſönliche Fürwort und ſeine Deklination iſt bereits in Regel 26 gegeben worden. Zu bemerken iſt noch, daß او o (auch اول ol), das perſönliche Fürwort der 3. Perſon Singular, ſowohl Er, Sie und auch Es bedeuten kann. Bisweilen findet man ſtatt بز biz wir, سز ßiz ihr auch die Formen بزلر bizler, سزلر ßizler.

„Selbſt" heißt كندى kendi. Deklination ſiehe bei Regel 26 Schluß. Kendi nimmt auch die Poſſeſſivſuffixe an. Z. B.: كندم kendim ich ſelbſt كندك kendiñ du ſelbſt ꝛc. (Man bemerke die Eliſion des ى.)

55. Das beſitzanzeigende Fürwort wird durch die ſogenannten Poſſeſſivſuffixe ausgedrückt. Siehe Regel 12 bis 16.

Prädikativ oder alleinſtehend gebraucht lautet dieſes Fürwort:

بنمکی benimki der, die, das meinige.
سنککی ßeniñki „ „ „ deinige.
انککی anynki „ „ „ ſeinige.
بزمکی bizimki „ „ „ unſere.
سزککی ßiziñki „ „ „ eure.
انلرککی anlaryñki „ „ „ ihre.

Deklination ſiehe bei Regel 44.

56. Das hinweiſende Fürwort lautet:

بو bu dieſer, =e, =es, شو zu dieſer (entfernter), او o (اول ol) jener, =e, =es. Deklination ſiehe bei Regel 26. Bisweilen finden ſich auch die Formen اشبو izbu für bu und شول zol für zu ol. Bu, zu, o verbinden ſich mit einigen Worten zu ſelbſtändigen Ausdrücken. Z. B. mit ارا ara Mitte:

(Mit Suffix) بوراسی buraßý,
شوراسی zuraßý dieſes hier,
اوراسی oraßý, jenes dort.
بورادہ buradá hier,
بورایہ burajá hierher,
بورادن buradán von hier weg.

Ebenſo mit zu u. o.

Mit der Endung li verſehen:

بورالی buralý
شورالی zuralý } ein hier Einheimiſcher, ein Hieſiger.

اورالی oralý ein dort Einheimiſcher, ein Dortiger.

Ebenſo verbinden ſich bu, zu und o mit ایله ile mit.

بویله böjlé
شویله zöjlé } ſo etwas wie dieſer, =e, =es, ſolch' —

اویله öjlé ſo etwas wie jener, =e, =es, ſolch' —

Z. B.: اویله بر ادم öjlé bir adám ſolch' ein Menſch.

57. Die fragenden Fürwörter ſind:

کیم kim wer? قنغی qangy (auch هانکی) welcher? نه ne was? Dieſe Wörter nehmen die Poſſeſſivſuffixe ſowohl im Singular als im Plural an. Z. B.: کیمکز kimiñíz wer von euch? نلرم nelerím (mit Eliſion des ه) welche Sachen von mir?

Die Deklination von kim und ne iſt regelmäßig, die von hanki ſiehe bei Regel 26. Ne bedeutet auch: was für ein? welch' ein! Z. B.: نه کوزل چوجوق ne güzel ċoġuq welch' ſchönes Kind. Ne dient ferner auch zur Bildung zahlreicher Fragewörter. Z. B.: نره‌ده nerede (aus ne jerde) wo? نه‌زمان ne zeman wann?

نصل naßl (aus ne aßl) wie?

نیچون niċún (aus ne iċün) warum?

نقدر ne qadár wie viel?

نیجه niġé wie? wie viele?

„Wieviel" heißt قاچ qaċ.

Die Fragepartikel mi wird nie geſetzt, wenn der Satz bereits ein fragendes Fürwort enthält. Siehe Regel 9 Schluß.

58. Ein eigentliches beziehendes Fürwort beſitzt die türkiſche Sprache nicht. Man bedient ſich zu deſſen Wiedergabe der perſiſchen Partikel که ki, verbunden mit dem perſönlichen Fürworte der 3. Perſon. Z. B.: بر ادم که ایدر bir adam ki ejidir ein Mann, welcher gut iſt. (Im Nominative wird das perſönliche Fürwort ſtets weggelaſſen).

او چوجوق که‌انك کتابی‌بنده‌در o ċoġúq ki (anyñ) kitabi bende dir, jenes Kind, deſſen Buch bei mir iſt.

Dieſe Konſtruktion wird jedoch meiſt nur in der Konverſation gebraucht. Relativſätze, wie die obigen, werden meiſt durch Verbalkonſtruktionen wiedergegeben, von denen ſpäter die Rede ſein wird.

Zur Umſchreibung der Relativkonſtruktion dient auch ki. Siehe Regel 44.

Z. B.: بابامده کی کتاب babamdáki kitab das Buch, welches ſich bei meinem Vater befindet.

بابامگکی کتاب babamγñki kitab das Buch, welches meinem Vater gehört.

قارشومده کی خانه qarzumdáki χane das Haus, welches ſich mir gegenüber befindet.

اومزده کیلر ewimizdéki lér diejenigen, welche ſich in unſerm Hauſe befinden.

خواجه کز کیلر χoʒañyzyñkilar diejenigen, welche euerm Lehrer gehören.

59. Die wichtigſten unbeſtimmten Fürwörter ſind folgende:

بشقه baʒqa, p. دیکر diger, ein anderer, -e, -es.

اوبر o bir, der andere.

p. یکد یکر jekdiger
بربرلری bir birleri } einander.

کیمی-کیمی kimi — kimi, der eine — der andere.

ایکیسی ikißi beide.

a. فلان filan ein gewiſſer.

هب hep
هپسی hepißi } alle, alles.

a. جمله سی ʒümleßi
a. کافهسی kjaffeßi } alle. (ʒümle und kjaffe bedeuten eigentlich: die Geſamtheit).

Z. B.: ادملرك جمله سی adamleriñ ʒümleßi die Geſamtheit der Menſchen, alle Menſchen.

p. هر her jeder, -e, -es. { Davon die folgenden Zuſammenſetzungen:

p. هرادم her adam
p. هرکس her keß } jedermann.

a. هرشی her ʒej Alles.

a. هر زمان her zemán
a. هر وقت her waqýt
} immer, stets.

هر يره her jeré, هر يرده her jerdé, هر يردن her jerdén, überallhin; überall; überallher.

a. هر وجهله her weǧle auf jede Weiſe.

هر درلو her türlü
هر طاقم her taqým
} allerhand.

Jemand heißt كمسه kimße (bisweilen: كمسنه kimeßne).

Etwas: نسنه neßne.

Mit nachfolgender Negation heißt kimße: Niemand.

Wird her das Wörtchen ne zugleich mit der bedingenden Form ißе nachgeſetzt, ſo entſtehen unbeſtimmt verallgemeinernde Ausdrücke. Z. B.:

هر كيم ايسه her kim ißе, wer auch immer.

هر نه ايسه her ne ißе, was auch immer. (Bedeutet auch: Wie immer es auch ſein mag.)

هر نه زمان ايسه her ne zeman ißе, wann immer.

هر نره ده ايسه her nerede ißе, wo immer.

Keiner, =e, =es wird durch die Vorſetzung der perſiſchen Partikel هيچ hič verbunden mit nachfolgender Negation im Zeitworte ausgedrückt.

هيچ كس hič keß niemand.

هيچ بر شى hič bir šej nichts.

هيچ بر زمان hič bir zeman nie.

هيچ بر يرده hič bir jerde nirgends.

هيچ بر وجهله hič bir weǧle auf keine Weiſe.

Vokabeln.

a. جاده ǧaddé Straße.
صوقاق ßoqáq Gaſſe.
قالدرم qaldyrým Fußſteig.
قومشو qomšú Nachbar.
يانغين jangýn Feuersbrunſt.
p. آتش atéš Feuer.

يالى {jalý Villa (ſpeziell am Meeresſtrande).
قاشق qazýq Löffel.
بچاق byčáq Meſſer.
چتال čatál Gabel.
a. بز bez Leinwand.
سفره بزى ßofrá bezí Tiſchtuch.
p. پشكير peškîr Serviette.
طباق tabáq Teller.
توتون tütún Tabak.
a. تأثير te-eßîr Wirkung.
a. صحت ßyhhát Geſundheit.
خسته‌لك χaßtalík } Krankheit.
a. علت illét }
p. رنك renk Farbe.
a. اسمر eßmér braun.
قير qyr grau.
اورته ortá mittelmäßig.
a. اجنبى {eǧnebí ausländiſch, fremd.
a. سقط {ßaqát verſtümmelt, verkrüppelt.
p. كور kjör blind.
صاغر ßaγýr taub.
ديلسز dilßíz ſtumm.
پلتك pelték ſtotternd.
طوپال topál lahm.
آقساق aqßáq hinkend.
كوتروم kjötürúm gelähmt.
قنبور qambúr bucklig.
صاغ ßaγ rechts.
صول ßol links.
بياغى {bajaγý gewöhnlich, ordinär.
چول čöl Wüſte.
a. عالم além Welt.

24.XI 03.

Übung 9.

استانبولده يوكسك قالدرم اسمنده بر صوقاق وار — اكمكجينك اوى شو جاده‌نك اوته طرفنده‌در — فلان قومشوكزك دكاننده يانغين يوقمى ايدى؟ — دون اخشام احمد پاشانك يالىسنده ايدك — هر كسك بچاغى چتالى وار ايدى — بيچاره عسكرلر كيمى طوپال كيمى آقساق ايديلر — شو اختيار ادمجغز كور ميدر — انجق كور دكل صاغر بيله‌در — افريقه‌نك اكثر يرلرنده بيوك چوللر وار — اورالرده اورمانلر يوق كبيدر — اويله مملكتلرده زراعت قابلميدر؟ — اورالىلر هپسى قره رنكلى وحشى ادملردلر — سن بورالى دكلميسن؟

— خیر افندم مصرلی یم — تو تونك صحتجه نه تأثیری وار — اوچوجوغك هر درلو سقطلغی وار هم صاغر و همده دیلسزدر — بزده کی کتابلر بزم دکل خواجه نکدر — شو عالمده نه قدر علتلر وار نیجه خسته لکلر — شو پشکیر کیرلیدر — او بری تمیزدر — طباقلر سفره اوزرنده در — جمله‌سی تمیزدر — بشقه‌سی (Ein anderer als er) اوطه‌مزده دکل ایدی — بری اسمر بری قیر ایکی آتم وار — هانکیسی دها کوزلدر؟ — ایکیسی کوزلجه در — دکرمانجینك اوغلی نه زمانده بر کوترومدر؟ — چوچوقلغنده بر اوشاغمز وار که ایکی چوجوغی قنبوردرلر — قاچ عسکر یاره‌لی درلر؟ — حسن افندینك بر اوطه‌سی وار که ایچنده سفره طاقمندن بشقه هیچ بر شی یوقدر — آتشك وارمی؟ — خیر افندم — هرنه ایسه اوطه‌مده وار — عالمده چوق ادم وار که کندی مملکتلرینك طشرسنده هیچ دکل ایدیلر —

بیلم سرایك ایچنده کیمسه یوغیدی — هرملتك مخصوص عادتلری وار که دیکر ملتلر عندنده مقبول دکلدر — صلحك محافظه‌سی هیچ بر وجهله ممکن دکل ایدی — دولت علیه ایله اجنبی دولتلر بینلرنده شدتلیجه بعضی منازعات وار ایدی — شو اورته بویلو ادمك اسمی معلومکمیدر؟ — اسمی معلوم دکلدر — عالمك هر یرنده فنا ادملر وار — — هیچ بر یرده بزمکیلر قدر کوزل آتلر یوقدر — هر یرده آلتون اك قیمتلی معدندر — سن هیچ بر زمانده دوستم دکل ایدك —

Übersetzung 9.

Die Häuser, welche sich auf der rechten Seite dieser Straße befinden, gehören alle meinen Brüdern. Einige von meinen Waffengenossen sind verwundet. Wer von euch hat Tabak? Jeder von uns hat (Tabak). Keiner von uns ist bucklig. Hat keiner von den Dienern eine Serviette? Giebt es in diesen Gegenden schwarze Blumen? Es giebt nirgends schwarze Blumen. In der Umgegend deines Hauses giebt es einen Garten, in welchem sich allerhand schöne Blumen befinden.

Sind die Teller, welche ſich auf dem Tiſche befinden, rein? Immer und überall gab es Streitigkeiten, deren Löſung auf keine Weiſe möglich war. Wie ſchön und wohlerzogen dieſes arme Kind auch immer ſein mag, ſo iſt es doch ſehr unglücklich: ſeine beiden Augen ſind blind. Welches Buch des Lehrers haſt du bei dir? In der Villa eines gewiſſen Herrn war geſtern Nacht eine Feuersbrunſt. Die hieſigen Handwerker ſind ungemein geſchickt. Dieſer Tabak iſt ſchlecht, der andere iſt beſſer. Die armen Leute hatten verſchiedene Gebrechen (ßaqatlyq): einige waren gelähmt, einige ſtotternd. Gehört dieſes große Haus, welches ſich auf unſerer linken Seite befindet, nicht deinem Sohne? Der Schullehrer hat 20 Schüler, von welchen kein einziger Fähigkeit beſitzt. Keiner von uns hat Meſſer, [oder] Gabel. Jeder Menſch, welcher einen Freund hat, iſt glücklich. Iſt niemand da? Was hat dein Freund? Er hat nichts. Hat er eine gefährliche Krankheit? Wie es auch immer ſein möge, iſt ein Arzt notwendig. Wie geſchickt auch immer der Arzt ſein mag, gibt es doch Krankheiten, [für die] (deren) es kein Mittel gibt. Bei wem von euch war der Arzt? Welcher von den Offizieren iſt verwundet? Alle (ƒumleßi) ſind verwundet. Wie ſchlecht auch immer dieſer Menſch ſein mag, iſt er doch mein Bruder. Er iſt der Feind ſeines eigenen (kendi) Vaters.

مكالمه

س	ج
كيمكزك بريالیسی وار؟	هیچ بریمزك یوقدر
سزده‌كی پچاق كیمكدر؟	دوستكدر
هانكی طباق سزكیدر؟	شو سفره‌ده‌كیدر
اوشاغكز نصل ادمدر؟	بیاغی ادمدر
قاچ كون استانبولده ایدیكز؟	بر هفته اوراده‌ایدم
امید بورنی افریقانك هانكی جهتنده در؟	افریقانك جنوب جهتنده‌در
طام اوزرنده كیمسه وار می ایدی؟	كیمسه یوغیدی
شو مملكتك اویغونسز احوالی هر كسك معلومیمیدر؟	جمله‌نك معلومیدر

احمد افندی نره‌ده‌در؟ — شو قارشومزده‌کی دکانده‌در

احمد اغا[1] کیمك اونده — بوندن ایکی آی اول حسن

قپوجیدر؟ — افندینك اونده قپوجی ایدی

10. Lektion.

60. Die Grundzahlen ſind:

صفر	ßyfýr Null	یکرمی ایکی	jirmí ikí zwei- und zwanzig ꝛc.
بر	bir eins	اوتوز	otuz dreißig
ایکی	ikí zwei	قرق	qyrq vierzig
اوچ	üꝛ drei	اللی	ellí fünfzig
درت	dört vier	آلتمش	altmýꝛ ſechzig
بش	beꝛ fünf	یتمش	jetmíꝛ ſiebzig
آلتی	altý ſechs	سکسان	ßekßén achtzig
یدی	jedí ſieben	طقسان	doqßán neunzig
سکز	ßekíz acht	یوز	jüz hundert
طقوز	doqúz neun	ایکی یوز	iki jüz zwei- hundert
اون	on zehn	اوچیوز	üꝛjüz dreihundert
اون بر	on bir elf	بیك	biñ tauſend
اون ایکی	on ikí zwölf ꝛc.	ایکی یوز بیك	iki jüz biñ zwei- malhundert- tauſend
اون طقوز	on doqúz neun- zehn		
یکرمی	jirmí zwanzig	ملیون	miljon Million.
یکرمی بر	jirmí bir einund- zwanzig		

Die Reihenfolge der Grundzahlen iſt die natürliche: بیك سکزیوز سکسان سکزنسی biñ ßekizjüz ßekßen ßekiz ßenneßi das Jahr 1888.

[1] Aγa (ſpr. A-á) bedeutete früher „Herr". So hieß der Janitſcharen-kommandant: jeniꝛeri aγaßy. Auch gegenwärtig führt der Chef des kaiſerlichen Harems in Stambul beim Volke den Titel: qyzlar aγaßy; meiſt giebt man den Titel aγa Perſonen niederen Standes, alten Soldaten, Dienern ꝛc.

اوچیوز یکرمی درت سنه سنده üçjüz jirmidört SSenneßinde im Jahre 324 (man beachte das Berufungsſuffix bei SSenne).

Das mit einer Grundzahl gebrauchte Subſtantiv ſteht immer im Singular. Z. B.: یوز ادم jüz adam hundert Menſchen, یکرمی کمی jirmi gemi zwanzig Schiffe.

Die Grundzahlen nehmen auch Poſſeſſivſuffixe an und ſind dann deklinierbar. Z. B.:

بشی bezi fünf davon, بری biri und بریسی birißi einer davon.

Eigentümlich iſt dem Türkiſchen der Gebrauch gewiſſer ergänzender Wörter, ähnlich dem deutſchen „Stück, Mann". Man ſagt:

بر دانه آت bir tane at ein Stück Pferd,

اوچ رأس اینك üç re-eß inek 3 Kopf Kühe,

یوز نفر عسکر jüz nefer aßker 100 Mann Soldaten,

بر قطعه مکتوب bir qytta mektup ein (Stück) Brief,

بش عدد صندق beß aded SSandyq 5 (Zahl) Kiſten.

Tane und re-eß werden meiſt bei Tieren, nefer nur bei Menſchen, qytta bei Schriftſtücken, aded und pare پاره bei einzelnen Gegenſtänden gebraucht.

„Zwei oder drei", „zwei bis drei" heißt:

ایکی اوچ iki üç ohne Verbindungswort.

„Ungefähr fünf" heißt بش قدر beß qadar. „Ich bin 30 Jahre alt" heißt: اوتوز یاشنده ایم otuz jaßindá im, Wie alt biſt du? قاچ یاشنده سن qaç jaßindá ßin. Das Poſſeſſivſuffix von jaßinda bezieht ſich auf das Zahlwort, iſt daher ſtets jenes der 3. Perſon Singular.

61. Bruchzahlen ſind:

یارم jarym halb, wird nur alleinſtehend d. h. nicht mit anderen Zahlen gebraucht und dem Subſtantive vorgeſetzt Z. B.:

یارم الما jarym elma ein halber Apfel. Desgleichen:

یاریسی jaryßy, welches jedoch dem Subſtantive nachgeſetzt wird. Z. B.: کیجه یاریسی gedze jaryßy die Hälfte der Nacht, Mitternacht.

Für das Wort „Hälfte" wird meiſt das arabiſche نصف nyßf gebraucht.

In Verbindung mit Grundzahlen gebraucht man بچوق buzuq. Z. B.: بر بچوق bir buzuq anderthalb, ایکی بچوق iki buzuq dritthalb.

Ein Viertel heißt بر چیرك bir zejrek. Z. B.:

بش بر چیرك bez bir zejrek fünf ein Viertel.

Die übrigen Bruchzahlen werden mit Hülfe des Lokativs oder des Ablativs gebildet. Z. B.:

آلتیده بر altydá bir ein Sechſtel.

سکزده اوچ ßekizdé üz drei Achtel.

یوزده بش jüzdé bez fünf Hundertſtel (5 Prozent).

Das Wort ساعت ßa-at bedeutet je nach der Stellung: Uhr oder Stunde. Z. B.:

ساعت بشدر ßa-at bezdir es iſt 5 Uhr.

بش بچوق ساعتدر bez buzuq ßa-attir es ſind $5^1/_2$ Stunden.

یارم ساعتدر jarym ßa-attir es iſt eine halbe Stunde.

ساعت یارمدر ßa-at jarymdir es iſt halb eins.

ساعت ایکیده ßa-at ikide um 2 Uhr.

ایکی ساعتده iki ßa-atta in 2 Stunden.

62. Ordnungszahlen werden aus den Grundzahlen gebildet u. z. durch Anhängung der Silbe نجی inzi. Z. B.:

برنجی birinzí der erſte.

ایکنجی ikinzí der zweite.

اونجی onunzú der zehnte.

اون برنجی on birinzí der elfte.

يوزنجى juzünǧü der hundertſte.

يوز يكرمى دردنجى {jüz jirmi dördünǧü der hundertvierund-zwanzigſte.

Der erſte heißt auch: ايلك ilk und arabiſch اول ewwel.

Der letzte: صوك ßoñ und صوككى ßoñki.

In Verbindung mit Subſtantiven ſtehen die Ordnungszahlen auch bei Eigennamen vor dem Subſtantiv. Z. B.: اون دردنجى لوى oñ dördünǧi luj Ludwig XIV.

Der 5. September des Jahres 1887 heißt entweder: ١٨٨٧ سنه‌سى ايلولنك بشى biñ ßekiz jüz ßekßen jedi ßenneßi ejluliniñ bezi.

Oder: ١٨٨٧ سنه سى ايلولنك بشنجى كونى biñ ßekiz jüz ßekßen jedi ßenneßi ejluliniñ bezinǧi günü.

Bei der Angabe des Datums wird alſo die Ordnungszahl ſtets nur in Verbindung mit dem Worte Tag (Nacht, Abend ꝛc.) gebraucht.

63. Verteilungszahlen werden aus den Grundzahlen gebildet u. z. durch Anhängung der Silbe ر er nach konſonantiſchem, der Silbe شر zer nach vokaliſchem Auslaute. Z. B.:

birér je eins. برر	jedizer je ſieben. يدىشر
ikizér je zwei. ايكيشر	doquzar je neun. طقوزر
üzer je drei. اوچر	onar je zehn. اونر

64. Wiederholungszahlen werden mit den arabiſchen Wörtern كره kerre oder دفعه deffa gebildet. Z. B.:

اون كره on kerre zehnmal.

ايلك دفعه ilk deffa das erſtemal.

„Noch einmal“ heißt: بردها bir dahá, „ein einzigesmal“ im Tone der Bitte heißt: بر كره جك bir kerreǧik.

Die Vervielfältigung wird durch قات qatausgedrückt. Z. B.:

بر قات دها كوزل bir qat dahá güzél noch einmal ſo ſchön.

Die Adjektive: doppelt, dreifach ꝛc. heißen: ایکی قاتلی iki qatly, اوچ قاتلی üꝛqatly ꝛc.

65. Unbeſtimmte und Sammelzahlen ſind:

بر پارچه bir parꝛá ein Stück (Teil von e. Ganzen).

p. بر دانه bir tané ein einzelnes Stück.

a. بر نسخه bir nüßχé ein Exemplar (von einem Werke).

بر لقمه bir loqmá ein Biſſen.

بر ایچیم bir ıtım } ein Schluck.
بر یوتم bir jutúm }

بر آووج bir auꝛ eine Handvoll.

بر دوزینه bir duzina ein Dutzend.

بر قاشق طولوسی bir qaꝛyq dolußu ein Löffel voll.

بر چفت bir ꝛift ein Paar.

تك tek einzeln, ungerade (ꝛift gerade).

یالکز jalyñyz einzeln (allein).

p. یکانه jegane einzig (unerreicht).

بر دانه جك bir taneꝛik ein einziger, -e, -es (im Tone der Bitte).

یوزلرجه ادملر jüzlerꝛe adamlar Hunderte von Menſchen.

بیکلرجه ادملر biñlerꝛe adamlar Tauſende von Menſchen.

بر آز bir az ein wenig.

بر چوق bir ꝛoq ziemlich viele.

بر قاچ bir qaꝛ } einige.
a. بعضی bāzi }

a. اکثر ekßer der, die, das meiſte.

a. سائر ßa-ir der, die, das übrige.

بتون bütűn ganz.

بتون bütűn
هپ hep } mit Plural: alle.

ایکیسی ده ikißí de alle zwei, alle beide.

اوچی ده üzí de alle drei ꝛc.

Vokabeln.

a. دور dewr Zeitalter, Periode.
a. ابتدا iptidá Anfang.
a. نهایت nihajét Ende.
a. تاریخ tarîχ Datum; Epoche; Geſchichte.
a. عصر aßr Jahrhundert.
a. میلاد milád die Geburt Chriſti.
a. هجرت hiχrét die Flucht Mohammeds von Mekka nach Medina.
سنهٔ میلادیه ßenné-i miladijé Jahr chriſtlicher Zeitrechnung.
سنهٔ هجریه ßenné-i hiχrijé Jahr mohammed. Zeitrechnung.
p. سالنامه ßalnamé Kalender, Almanach.
یورتی کون jortú gün Feiertag; jortú ἑορτή.
بیاغی کون bajaγý gün Werktag.
عید îd } mohamm.
بیرام bajrám } Feſte.
قوشلق quzlúq Vormittag.
اویله öjlé Mittag.
ایکندی ikintí Nachmittag.
یاتسی jatßý Schlafenszeit.
a. دقیقه daqyqá Minute.
a. ثانیه ßanijé Sekunde.
a. آن ân Augenblick, Moment.
a. مقدار miqdâr Quantität, Anzahl.
a. مسافه meßafé Entfernung.
a. مدت müddét Zeitraum, Dauer.
a. مساحه meßahá Flächeninhalt.
میل mil Meile.
دونم döném Joch.
p. اندازه endazé Elle.
a. کیله kilé ein Getreidemaß, das in Conſtant. allein zwiſchen 18 und 22 Okkas ſchwankt.
اوقه oqá } Gewichtsmaß = ca. 1265 Gramm = 400 Drachmen.
قیه qyjé }
درهم dirhem Drachme.
غروش gurúz Piaſter.
پاره pará Para.
a. سکه ßikké Münze.

قات qat Stockwerk.

p. پادشاه padizâh mohamm. Herrſcher, Sultan.

a. مستعمل müßtāmél gebräuchlich.

اکسك ekßík mangelnd, fehlend.

a. قصور qußûr der Reſt.

a. یکون jekjûn die Summe.

a. مساوی müßawî gleich.

Die Namen der Sonnenmonate (der chriſtlichen Zeitrechnung) ſind die nachfolgenden:

کانون ثانی kjanûn-i ßaní Januar

شباط zubbât Februar

مارت mart März

نیسان nißán April

مایس majíß Mai

حزیران hazirán Juni

تموز temûz Juli

اغستوس aγoßtóß Auguſt

ایلول ejlûl September

تشرین اول teʒrín-i ewwél Oktober

تشرین ثانی teʒrín-i ßanî November

کانون اول kjanûn-i ewwél Dezember.

Die Namen der arabiſchen Mondmonate werden ſpäter mitgeteilt werden. Dieſelben bilden das Mondjahr der mohammedaniſchen Zeitrechnung, welche mit dem 16. Juli des Jahres 622 n. Chr. Geb. beginnt, an welchem Tage die Flucht des Propheten Mohammed von Mekka nach Medina ſtattfand.

Übung 10.

بیك درتیوز اللی اوچ سنهٔ میلادیه‌سی سکزیوز اللی یدی سنهٔ هجریه سنه مساویدر — سلطان عثمان دورنده دولت علیه پك کوچك بر دولت ایدی — قلعه ده بشیوز نفر عسکر وار ایدی — قرنداشمك ایکی اوچ دانه طبانجه سی وار — شو عصرمزك ابتداسنده مصر هنوز دولت علیه‌نك ولایتلرندن ایدی — شو مکتوبك تاریخی مایسك اون

درد نجی کونیدر — بو سالنامه‌یه کوره ایلولك ایلك کونی جمعه‌در — شو اوك بش قاتی وار — اوچنجیسنده سکز اوطه وار — دکرمانجینك یدی یاشنده بر چوجوغی وار — باباك یارم ساعت قدر باغچه‌ده ایدی — دکانك ساعت یارمده نیچون آچیق دکل ایدی؟ — ساعت ایکی بچوقده شهرك قربنده‌ایدك — ساعت قاچدر؟ — ساعت طقوز بر چیر کدر — اون درد نجی لوی فرانسه‌نك بر مشهور قرالیدر — سلطان مراد دولت علیه پادشاهلرینك اوچنجیسیدر — هربریمزك یکرمیشر غروشی وار — بعضی کره سرای باغچه‌سنده ایدك — بزم اویز سزکلکندن برقات دها بیوك دکلمیدر؟ — شو جریده‌نك سکز نسخه‌سی چکمجه‌مده‌در — بر لقمه اکمکك وارمی؟ — بر یوتم شرابم یوق — ایلك دفعه میدر که ازمیرده سکز؟ — خیر افندم ایکنجی دفعه‌در — اکثر چوجوقلر پك تنبلدرلر — دشمنلرك اکثریسی یاره‌لیدر — شو صندقده بر چفت اعلا طبانجه وار — بیوك اسکندر یکانه بر حکمدار ایدی — صوقاقلرده بیکلرجه ادملر وار ایدی — شهر اطرافلرنده کی قلعه‌لرده بر چوق عسکر وار ایدی که چوغیسنك سلاحلری یوغیدی — مسلمانلرك ایکی بیرامی وار — بریسنك اسمی شکر بیرامیدر — بو کونکی کون یورتی کونیمیدر بیاغیمی؟ — حاجی خلفا مشهور بر تاریخجیدر —

Überſetzung 10.

Der Krieg dauerte (die Dauer des Krieges war) 5 Jahre. Karl (شارل zarl) XII. iſt bei (yndindé) den Osmanen unter (mit) dem Namen Eiſenkopf berühmt. Wieviel Tage hat der Monat Auguſt? Welcher Monat hat nur 28 Tage. Der Tag der Entdeckung Amerikas iſt der 12. Oktober des Jahres 1492. Seit dem Anfange des 19. Jahrhunderts gab es beiläufig 10 große Kriege. Wieviel Uhr iſt es? Es iſt halb eins. Es iſt halb drei Uhr. Es iſt $3^1/_2$ Uhr. Es iſt $5^1/_4$ Uhr. Ein halber Tag. Anderthalb Tage. Die Hälfte des Briefes. Ein Exemplar der Zeitung. Ein Schluck Waſſer. Wie viele Bücher hat jeder von euch? Jeder von uns hat

je 14 Bücher. Der sechste König von England. Wer war der zehnte Sultan der Türkei? Es war Sulejman der Gesetzgeber. (سلیمان القانونی Sülejmán elqanúní.) Welches Jahr ist das der Eroberung Stambuls? Es ist das Jahr 857 der Hiǯra. Wie alt ist dein Vater? Mein Vater ist 74 Jahre alt. Dieser weißbärtige Mann ist 100 Jahre alt. Dieser junge Offizier hat ein 6jähriges Kind. Wie viele Okka Tabak giebt es in deinem Laden? 50 bis 60 Okka. Die Länge unseres Gartens [beträgt] (ist) 146 Ellen. Sein Flächeninhalt beträgt mehr als 58 Joch. Die Anzahl der in dieser Stadt befindlichen Menschen beträgt 69357 Seelen (a. نفوس nufúß). [Was kostet] (was ist der Preis) diese Leinwand? Jede Elle davon kostet 8 Piaster. Was ist dieser Diamant (الماس elmáß) wert? (Was ist der Wert dieses Diamanten?) Er ist 4800 Piaster wert. Die im 3. Stockwerke dieses Hauses befindlichen Zimmer sind sehr schön. Was sind die Kosten dieses Gebäudes? Sie betragen 78492 Piaster und 15 Para. Das zum (iʒün) Schmucke am meisten gebräuchliche Metall ist das Gold. Am Himmel giebt es Millionen von Sternen (یلدیز jyldýz). Ein Fünftel. Ein Achtel. Zwei Hundertstel. Fünf Sechstel. Drei Viertel der Soldaten waren unbewaffnet. Ist die Rechnung in Ordnung? Es fehlt ein Goldstück. (برآلتون اکسکدر). Auf wessen Kosten (کیمك مصارفنه) ist der Rest? Auf Kosten meiner Brüder. Wie oft (قاچ کره) warst du in Stambul? Ich war nur einmal dort. Was kosten diese Bücher (qarǯá dyr)? Jedes Exemplar davon kostet 16 Piaster (— guruǯá dyr).

مکاله

سی	ج
کون نه‌در؟	کون صباحدن اخشامه قدر اون ایکی ساعتلك مدتدر
کیجه نه‌در؟	کیجه اخشامدن صباحه‌قدر اون ایکی ساعتلك مدتدر
بر موسمك مدتی نه‌قدردر؟	هربر موسم اوچر آیدن عبارتدر

بر ساعت نه‌قدردر؟ آلتمش دقیقه وهر بر دقیقه آلتمش ثانیه‌در

ایکندی نه‌در؟ اویله اخشام آراسنده کی مدتدر برده صباح ایله اویله آراسنده قوشلق واردر

شو باغچه‌نك مساحه سی نه قدردر؟ یکرمی بر دونمدر

استانبولدن ازمیره قدر مسافه‌نه قدردر؟ اوتوز یلدن زیاده‌در

بر اوقه قاچ درهمدر؟ بر اوقه درتیوز درهمدر

برغروش قاچ پاره‌در؟ بر غروش قرق پاره‌در

سکه ایچون الك زیاده مستعمل معدنلر هانکیسیدر؟ آلتون کومش وباقردر

شو حسابك یکونی نه‌در؟ یکونی یوز غروش یکرمی پاره‌در

قصوری یوقمی؟ ایکی غروش آکسکدر

11. Lektion.

66. Die Form, in welcher ein türkiſches Verbum im Wörterbuche angeführt erſcheint, iſt der Infinitiv.

Die Infinitivendung iſt bei dumpfen Zeitwörtern مق maq, bei hellen مك mek. Z. B.:

Dumpf:		Hell:	
اولمق	olmaq ſein, werden	سومك	ßewmek lieben
بولمق	bulmaq finden	ویرمك	wermek geben
آلمق	almaq nehmen, erhalten	كلمك	gelmek kommen
صورمق	ßormaq fragen	كیتمك	gitmek gehen.

Wird die Infinitivendung abgeſtoßen, ſo bleibt der reine Verbalſtamm zurück, welcher zugleich die 2. Perſon Sing. des Imperativs bildet. Z. B.:

اول ol sei, werde	صور Bor frage	كل gel komm
بول bul finde	سو Bew liebe	كيت git geh'.
آل al nimm	ور wer gieb	

Der reine Verbalstamm kann gewisse Veränderungen erleiden, welche ihm eine passive, negative ꝛc. Bedeutung verleihen und heißt dann der erweiterte Verbalstamm. Z. B.:

اولمه olmá sei nicht	سودر Bewdír lasse lieben
آلمه almá nimm nicht	گيتمه gitmé geh' nicht
بولدرمه buldurma {lasse nicht finden}	ويرل werîl werde gegeben.

Aus dem reinen oder erweiterten Verbalstamme werden sodann durch Anhängung verschiedener Silben die Temporalstämme gebildet, welche sodann durch Anhängung der Konjugationssilben konjugiert werden.

Das Türkische besitzt nur eine einzige Konjugation, obwohl, wie schon aus der doppelten Infinitivendung ersichtlich ist, die Konjugation der hellen und der dumpfen Verba gewisse Differenzen aufweist, welche sich jedoch aus dem Gesetze der Vokalharmonie erklären lassen.

67. Mit Rücksicht auf die Entstehung unterscheidet man im Türkischen:

1. Türkische Stammzeitwörter,
2. Abgeleitete Zeitwörter,
3. Zusammengesetzte Zeitwörter.

68. Türkische Stammzeitwörter.

Der reine Verbalstamm wird, wie bereits erwähnt, durch Abstoßung der Infinitivendung erhalten.

Durch Anhängung gewisser Silben an den reinen Verbalstamm entsteht der erweiterte Verbalstamm. Dieser kann eine faktitive, reciproke, reflexive, passive, negative oder die Bedeutung der Unmöglichkeit haben.

1. Faktitiva werden gebildet durch Anhängung der Silbe در dir. Z. B.:

سو Bew liebe	سودر Bewdir lasse lieben,
بولمق bulmaq finden	بولدرمق buldurmaq finden lassen,
گزمك gezmek gehen	گزدرمك gezdirmek gehen machen.

Indeſſen nehmen mehrſilbige Stämme bloß ت an, wenn ſie vokaliſch oder auf r oder l auslauten. Z. B.:

سويلمك ßöjlemek ſprechen, سويلتمك ßöjletmek { ſprechen machen.

اوكسورمك ökßürmek huſten, اوكسورتمك ökßürtmek { huſten machen.

Viele Zeitwörter bilden die Faktitivform teils mit r, teils ſonſt unregelmäßig. Die wichtigſten ſind:

(كلمك gelmek kommen) كتورمك getürmek bringen

قالقمق qalqmaq aufſtehen قالدرمق qaldyrmaq aufheben

چيقمق cyqmaq hinausgehen چيقارمق { cyqarmaq herausziehen

قورتلمق qurtulmaq ſich retten قورتارمق { qurtarmaq jemand retten

قوپمق qopmaq platzen قوپارمق qoparmaq abreißen

بتمك bitmek aufhören بترمك bitirmek beenden

آرتمق artmaq zunehmen آرترمق artyrmaq vermehren

كورمك giörmek ſehen كوسترمك gjößtermek zeigen

اوكرنمك öjrenmek lernen اوكرتمك öjretmek lehren

طوغمق { doγmaq zur Welt kommen طوغرمق doγurmaq gebären

كچمك geƶmek vorübergehen كچورمك { geƶürmek vorübergehen laſſen

ايچمك iƶmek trinken ايچرمك { iƶirmek trinken laſſen, tränken

قاچمق qaƶmaq entfliehen قاچرمق { qaƶyrmaq entfliehen laſſen

آلدانمق aldanmaq ſich täuſchen آلداتمق aldatmaq betrügen

اكلنمك { ejlenmek ſich unterhalten اكلتمك { ejletmek jemand unterhalten.

Auch doppelte Faktitiva durch Hinzufügung eines ت an die einfache Faktitivform ſind gebräuchlich. Z. B.:

بيل bil wiſſe

بيلدر bildir mache wiſſen, benachrichtige

بيلدرت bildirt laſſe benachrichtigen

بيلدرتدر bildirtdir veranlaſſe, daß man benachrichtigen läßt

اول öl ſtirb

اولدر öldür töte (mache ſterben)

اولدرت öldürt laſſe töten

اولدرتدر öldürtdir veranlaſſe, daß man töten läßt.

Durch die Faktitivendung werden daher aus Intranſitiven Tranſitiva gebildet.

2. Paſſiva werden durch Anhängung der Silbe il gebildet. Vokaliſch oder mit ل l auslautende Stämme nehmen die Endung in, reſp. ein bloßes ن n an. Z. B.:

سول ßewil werde geliebt

سويلنمك ßöjlenmek geſagt werden

بولنمق bulunmaq ſich befinden, gefunden werden.

Auch hier iſt eine doppelte Paſſivbildung zuläſſig. Z. B.:

ديمك demek ſagen

دينلمك denilmek und دينمك denmek geſagt werden.

Ein der Paſſivendung vorhergehendes ت wird zu د erweicht, außer bei den folgenden Zeitwörtern:

صاتمق ßatmaq verkaufen

آتمق atmaq werfen, ſchießen

يرتمق jyrtmaq zerreißen

طوتمق tutmaq halten, fangen

اورتمك örtmek bedecken.

Alſo: صاتلمق ßatylmaq verkauft werden

آتلمق atylmaq geworfen werden ꝛc.

Dagegen z. B.:

كيدلمك gidilmek gegangen werden (كيتمك gitmek)

ايدلمك edilmek gemacht werden (ايتمك etmek).

3. Reflexiva werden durch Anhängung von ن an vokaliſch, von in, yn, un ꝛc. an konſonantiſche Stämme gebildet. Z. B.:

كزمك gezmek gehen, ſpazieren كزنمك gezinmek ſich ergehen.

Bei vokaliſch auslautenden Stämmen fällt dieſe Form mit der paſſiven zuſammen. Von vielen Zeitwörtern iſt ſie überhaupt nicht gebräuchlich, bei manchen hat ſie eine etwas abweichende Bedeutung. Z. B.:

سومك	ßewmek lieben	سونمك	ßewinmek ſich freuen
دكلمك	dińlemek anhören	دكلنمك	dińlenmek ſich ausruhen.
Angehört werden heißt:		دكلنلمك	dińlenilmek
چكمك	ꝛekmek ziehen	چكنمك	ꝛekinmek zögern, ſich weigern
دوشمك	düzmek fallen	دوشنمك	düzünmek über etwas nachdenken.

4. Reciproca werden durch die Anhängung der Silbe iꝛ an konſonantiſche, des Buchſtabens ش an vokaliſche Stämme gebildet. Auslautendes t wird wie bei der Paſſivendung zu d erweicht. Z. B.:

سوشمك ßewiꝛmek ſich gegenſeitig lieben.

اورشمق wuruꝛmaq ſich gegenſeitig ſchlagen (اورمق wurmaq).

Auch die Bedeutung dieſer Form erleidet bei vielen Zeitwörtern gewiſſe Modifikationen. Z. B.:

چالمق	ꝛalmaq ſpielen	چالشمق	ꝛalyꝛmaq ſich abmühen
اوغرامق	oγramaq begegnen	اوغراشمق	oγraꝛmaq
قومق	qomaq ſetzen, legen	قونشمق	qonuꝛmaq plaudern
آلمق	almaq nehmen	آلشمق	alyꝛmaq ſich gewöhnen
كولمك	gülmek lachen	كولشمك	güleꝛmek ringen, zuſammen ſcherzen
طوتمق	tutmaq halten	طوتشمق	tutuꝛmaq ſtreiten
ياپمق	japmaq machen	ياپشمق	japyꝛmaq kleben, haften
قالقمق	qalqmaq aufſtehen	قالقشمق	qalqyꝛmaq ſich zu etwas erkühnen.

Das nachfolgende Schema zeigt die Art und Weise, wie die 4 vorstehenden Formen miteinander kombiniert werden können.

1. Faktitiv:

سودرمك Sewdirmek lieben machen

سودرلمك Sewdirilmek zum Lieben gebracht werden.

2. Passiv:

سولمك Sewilmek geliebt werden

سولدرمك Sewildirmek machen, daß man geliebt wird.

3. Reflexiv:

سونمك Sewinmek sich freuen

سوندرمك Sewindirmek machen, daß man sich freut

سونلمك Sewinilmek erfreut werden

سوندرلمك { Sewindirilmek so beeinflußt werden, daß man sich freut.

4. Reciproca:

سوشمك Sewizmek sich gegenseitig lieben

سوشلمك Sewizilmek gegenseitig geliebt werden

سوشدرمك Sewizdirmek machen, daß man sich gegenseitig liebt

سوشدرلمك { Sewizdirilmek so beeinflußt werden, daß man sich gegenseitig liebt.

An alle bisher erwähnten Stämme können noch treten:

5. Die Negationssilbe me bei hellen, ma bei dumpfen Verben. Z. B.:

كلمك gelmemek nicht kommen.

Anmerkung. Im Infinitiv schreibt man auch häufig كلمامك ꝛc.

سومه Sewme liebe nicht

سودرمه Sewdirme lasse nicht lieben

سولمه Sewilme werde nicht geliebt ꝛc.

6. Die Unmöglichkeitsendung. Diese besteht darin, daß vor der Negation noch ein betontes ە (hê), welches bei hellen Stämmen e, bei dumpfen Stämmen a ausgesprochen

wird, eingeſchoben wird. Vokaliſch auslautende Stämme ſchieben noch ein euphoniſches ى ein; ſchließendes ت wird, wie bei der Paſſiv- und Reflexivform, zu د erweicht. Z. B.:

سوه‌مك ßewémemek nicht lieben können

بوله‌مامق bulámamaq nicht finden können

سويليه‌مك ßöjlejémemek nicht ſprechen können

ايده‌مك edémemek nicht thun können.

Das Hê (ه) der Unmöglichkeitsendung iſt charakteriſtiſch und geht in der Schrift unter keinen Umſtänden verloren.

Durch Zuſammenſetzung mit gewiſſen Zeitwörtern werden noch die folgenden Formen gebildet, welche gleichfalls als zu den Verbalſtämmen gehörig zu betrachten ſind.

7. Die Möglichkeitsform, indem an den reinen Verbalſtamm oder einen der erweiterten Verbalſtämme 1—4 der Buchſtabe ه (hê), welcher e reſp. a auszuſprechen iſt, angefügt wird. Auslautendes ت wird dabei zu د erweicht, bei vokaliſchem Auslaut ein euphoniſches ى eingeſchoben. (Ein ſolches ه (hê) wollen wir ein für allemal als ein charakteriſtiſches hê bezeichnen). An dieſen modifizierten Verbalſtamm tritt nun das Zeitwort بيلمك bilmek, welches allein konjugiert wird, während der vorgeſetzte Verbalſtamm unverändert bleibt. Z. B.:

كله بيلمك gelé bilmek kommen können

آله بيلمك alá bilmek nehmen können

سويليه بيلمك ßöjleje bilmek ſprechen können

ايده بيلمك ede bilmek thun können — aber:

آته بيلمك ata bilmek (ſiehe oben bei dem Paſſivum).

8. Die Gewohnheitsform wie die obige, nur daß an die Stelle des Zeitwortes bilmek das Zeitwort كلمك gelmek tritt. Z. B.:

ايده‌كلمك ede gelmek zu thun pflegen

اوله‌كلمك ola gelmek zu ſein pflegen

كله كلمك gele gelmek zu kommen pflegen

سوله كلمك ßewile gelmek geliebt zu werden pflegen.

9. Die Beſchleunigungsform, indem der betreffende Verbalſtamm ein charakteriſtiſches ى annimmt und das Zeitwort ويرمك wermek nachgeſetzt wird. Z. B.

كليور geliwír komm ſchnell

كتوردیور getürdiwír laß ſchnell bringen

سویلیی ویرمك ßöjlejí wermek ſchnell ſprechen.

Die 3 letzten erweiterten Stämme nehmen eine Erweiterung durch eine der in 1—6 erörterten Formen in der Regel nicht an, mit Ausnahme der Negativ- und Unmöglichkeitsform. „Nicht können" wird jedoch ſtets durch die Unmöglichkeitsform ſelbſt, nie durch Negation der Form 7 ausgedrückt.

Vokabeln.

آرامق aramaq ſuchen.

اوینامق ojnamaq ſpielen.

قوللانمق {qullanmaq gebrauchen.

يمك jemek eſſen.

كولمك gülmek lachen.

آغلامق aγlamaq weinen.

ديمك demek ſagen.

سویلمك ßöjlemek ſprechen.

ایشیتمك ißitmek hören.

طویمق {dujmaq fühlen, bemerken.

ياقمق jaqmaq anzünden.

طاتمق {tatmaq koſten, ſchmecken.

قوقمق {qoqmaq (nach etwas)riechen, einen Geruch haben.

قوقلامق {qoqlamaq einen Geruch verſpüren, riechen.

اویومق ujumaq ſchlafen.

اویانمق ujanmaqaufwachen.

سونمك {ßönmek von ſelbſt erlöſchen.

بيلمك bilmek wiſſen.

طانيمق tanymaq kennen.

آكلامق añlamaq verſtehen.

اینانمق {inanmaq glauben, vertrauen.

يانمق janmaq brennen.

بالق balýq Fiſch.

p. موم mum Kerze; Wachs.

a. p. شمعدان zamadán Leuchter.

ديش diß Zahn.

a. جيب ẓêb Taſche.
a. درس derß Lektion.
ياقه jaqá Kragen; Ufer.
اويون ojún Spiel.
a. منديل mendíl Taſchentuch = latein. mantile
چاق ẓaqý Taſchenmeſſer.
چابوق ẓapýq ſchnell.
بوش boz leer; nichtig.
لاقردى laqyrdý Wort;
سوز ßöz Rede.
p. آرزو arzû Wunſch.
a. نيت nijét Zweck, Abſicht.

Übung 11.

A. Infinitiv.

آرامامق — بوله‌مامق — يڭيلمك — ديدرتمك — اويناتمق — اويانديرمق — اويانديره‌مامق — آكلايه بيلمك — سويليي ويرمك — موى سوندرمك — شمعدانى كتيرمك — ديش چيقارتمق — جيبندن چيقارمق — درسنى بيلمك — ياقه‌سنى قورتارمق (Sein Leben retten) — بر اويون ياپمق (Einen Streich ſpielen) — منديلنى آرامق — اويناماق آرزوسنده‌يم — قوقمامق — قوقلايه‌مامق — اويومق نيتنده‌ميسن؟ — بر سوز بيلمامك — باباسنى طانيمامق قابلميدر؟ — يڭيله كلمامك — ايشيده‌مامك — موى ياقمق نيتنده ايدم — ياقدرمق — يانه‌مامق — بيله مامك — بيله بيلمك — آلشدرمق — ياپشدرمق؟ — ياپشدره‌مامق — آلشدره‌مامق — قو نشمامق — ويردرمك — آلدره‌مامق — چالشدرمق — اولدرلمك — اولدرله‌مامك — بولنه كلمك — كوستر لمك — قالدرلمق — كورشمك — صاتلمق — ويرله‌مامك — اوله‌مامق — قالدرله‌مامق — سوشمك — سوشدرمك — سوشدرلمك — سوشدر له‌مامك — آلنمق — آلنه‌مامق — كله بيلمك — كوسترە بيلمك — ويرى‌ويرمك — سويليه‌مامك — ياپشدرله‌مامق — ياپه‌مامق — قالقمامق — طوتشدره‌مامق — چكدره‌مامك — طوتمامق — صاتله بيلمك — صاتله‌مامق — صاتله كلمك — طوتلمق — چيقه‌مامق — كوسترى ويرمك — اولدرتدرله‌مامك — آكلاتمق — آكلاده‌مامق — آكلا شمق — آكلاشلمق — بترمامك — اوكرده بيلمك —

B. Imperativ 2. Perſon Singular.

— آغلامه — سوزینه اینانمه — اومه کل — چای کتیر — ساعتی آرا — دیشکی چیقارت — چاقی ویر — بوش لاقردی سویلمه — درسکی اوکرنی ویر — خواجه‌لرکه اویون یاپمه — سویله — شمعدانی آل‌ده (da und) کل — مندیلکی جیبکدن چیقار — قالدر — کولمه — اویومه — دوستکی اویاندر — چوق صوغوق صو ایچمه — چوق یمه — موی سوندرمه — چابك کل — شو کاغدی ییرتمه — اوطه کدن چیقمه — ادملری آلداتمه — ادملره آلدانمه (Täuſche dich nicht in den Menſchen) قالقمه — کلی ویر — کوستری ویر — بتری ویر —

Überſetzung 11.

A. Nicht ſehen können. Nicht zeigen. Finden können. Schnell ſuchen. Raſch kommen. Nicht geworfen werden. Nicht gefunden werden können. Zu ſagen pflegen. Schnell herausziehen. Nicht aufheben laſſen können. Nicht verſtehen können. Sich gegenſeitig verſtehen. Gegenſeitig verſtanden werden. Nicht gezeigt werden. Nicht geboren werden. Nicht weinen. Nicht ſchlafen können. Nicht ſprechen laſſen. Nicht gehört werden können. Nicht fühlen. Nicht gebraucht werden können. Nicht ſpielen laſſen. Suchen laſſen. Schlafen laſſen. Wiſſen laſſen. Zu verkaufen pflegen. Zu kommen pflegen. In die Stadt (Dativ der Richtung) kommen. Aus dem Zimmer nicht hinausgehen können. Seine Uhr ſuchen. Seine Lektion nicht lernen können. Die Kerze nicht anzünden.

B. Bringe ſchnell Waſſer! Thue dies nicht! Suche mein Taſchenmeſſer und bringe [es]! Glaube meinen Worten! Lerne deine Lektion! Suche nicht! Schlafe, mein Kind! Nimm dieſes Buch in deine Hand! Lege [es] auf den Tiſch! Gehe nicht aus dem Hauſe hinaus! Zeige mir deine Uhr! Stehe nicht auf! Iß und trink'! Täuſche dich nicht an leeren Worten (bloß Dativ). Trinke nicht Wein! Bringe Papier! Gebrauche nicht dieſe Worte! Zünde die Kerze an! Verkaufe dieſen Garten nicht! Streite nicht mit deinen Kameraden! Falle nicht zu Boden! (یره jeré.) Gehe nicht müßig! (بوش boz.) Töte dieſes Pferd nicht! Sei nicht grauſam! Gieb mir das auf dieſem Tiſche befindliche Buch!

مكالمه

سؤال	جواب
اومه كلمك نيتنده مى ايديكز؟	خير افندم دكل ايدم
برشى بيلمك ايچون نه لازمدر؟	درسنى اوكرنمك لازمدر
بوراده بر حمال بولمق ممكنميدر؟	آرا ده بول
چالشمق هر ادمك اوزرنده فرضمدر؟	اوت هپسنه فرضدر
بابا سنك سوزيڭه اينانمامق ادبسزلكميدر؟	اوت افندم بيوك ادبسزلكدر
تركچه اوكرنمك آرزوسنده دكلمى ايديكز؟	اوت افندم تركچه بيلمك بكا پك لازمدر
شو كتابى آلمق جائزميدر؟	اوت افندم جائزدر
شراب ايچمك مسلمانلره جائز ميدر؟	خير افندم ممنوعدر
بالق يمك صحت ايچون ضررليميدر؟	اوت افندم پك ضررليدر

30. VI. 97

12. Lektion.

69. Abgeleitete Zeitwörter.

Von ſehr vielen arabiſchen, perſiſchen und türkiſchen Subſtantiven und Adjektiven werden Verba abgeleitet und zwar von Subſtantiven meiſt mit der Endung lamaq (lemek). Z. B.:

p. پاره	para Stück,	پاره‌لامق	paralamaq zerſtückeln.
ياره	jara Wunde,	ياره‌لامق	jaralamaq verwunden.
باش	baz Kopf, Anfang,	باشلامق	bazlamaq anfangen.
باغ	bag Band,	باغلامق	baylamaq binden.
آو	aw Jagd,	آولامق	awlamaq jagen.
ايش	iz Arbeit,	ايشلمك	izlemek arbeiten
a. كليد	kilid Schloß (κλείς),	كيدلمك	kilitlemek verſperren.

Von Adjektiven meist mit der Endung latmaq (letmek), doch auch mit der Endung lamaq (lemek).

كوزل güzel schön, كوزللتمك güzelletmek verschönern.

p. از بر ez ber auswendig, از برلمك ez berlemek auswendig lernen.

تميز temiz rein, تميزلمك temizlemek reinigen.

Die Faktitivform lautet: lat (let). Z. B.:

پاره‌لاتمق paralatmaq zerstückeln lassen

ايشلتمك izletmek arbeiten lassen

از برلتمك ez berletmek auswendig lernen lassen.

Das Passivum: lan (len) wird häufig zur Bildung von Intransitiven verwendet. Z. B.:

خسته‌لانمق χaßtalanmak krank sein, kränkeln.

Die Reciprocitätsform: laz (lez) besitzt gleichfalls häufig intransitiven Charakter:

كوزللشمك güzellezmek schön werden, sich verschönern

فنالاشمق fenalazmaq schlecht werden, sich verschlechtern.

Die gebräuchlichen Kombinationen der vorstehenden Formen sind:

landyrmaq	landyrylmaq	lendirmek	lendirilmek
laztyrmaq	laztyrylmaq	leztirmek	leztirilmek.

Z. B.: كوزللشدرمك güzellestirmek etwas verschönern

كوزللشدرلمك güzellestirilmek verschönert werden. Diese Form ist das eigentliche Passiv, da güzellenmek auch reflexiv ist und „sich verschönern" bedeuten kann.

خسته‌لاندرمق χaßtalandırmak machen, daß einer kränkelt.

ولنمك ewlenmek sich verheiraten

اولندرمك ewlendirmek verheiraten

اولندرلمك ewlendirilmek verheiratet werden.

Die Formen 5—9 werden wie bei den Stammzeitwörtern gebildet. Z. B.:

اولنمك ewlenmemek sich nicht verheiraten

كوزللشدرمك güzellestirememek nicht verschönern können.

Manche Zeitwörter ſind auf unregelmäßige Weiſe abgeleitet. Z. B.:

ياش jaz Alter,	ياشامق jazamaq leben.
يان jan Seite,	يانشمق janazmaq ſich nähern.
قورو quru trocken,	قورومق qurumaq trocknen.
اسكى eßki alt,	اسكيمك eßkimek veralten, ſich abnützen.
آكشى ekzi ſauer,	آكشيمك ekzimek ſauer werden.
بيوك büjük groß,	بيومك büjümek wachſen, groß werden.
طولو dolu voll,	طولمق dolmaq voll werden.
آز az wenig,	آزالمق azalmaq wenig werden.
چوق coq viel,	چوغالمق cogalmaq zunehmen.
قصه qyßa kurz,	قصالمق qyßalmaq kurz werden.
اوزون uzun lang,	اوزامق uzamaq lang werden.
آق aq weiß,	آغارمق agarmaq weiß werden, grauen.
قره qara ſchwarz,	قرارمق qararmaq dunkel werden, dämmern.
صارى ßary gelb,	صرارمق ßararmaq erbleichen.
يشل jezil grün,	يشرمك jezirmek grün werden.

70. Zuſammengeſetzte Zeitwörter.

Dieſelben beſtehen aus 2 Beſtandteilen:

1. Aus einem arabiſchen oder perſiſchen Subſtantiv oder Adjektiv (hierüber mehr im 2. Teile), ſeltener aus einem türkiſchen Subſtantiv.

2. Aus einem türkiſchen Hilfszeitwort.

Das Subſtantiv reſp. Adjektiv bleibt ſtets unverändert, während das Hilfszeitwort konjugiert wird.

Hilfszeitwörter ſind:

ايتمك etmek thun, machen. Z. B.:

a. صرف ايتمك ßarf etmek ausgeben (Ausgabe machen)

a. غائب ايتمك gajb etmek verlieren (abweſend machen).

ايلمك ejlemek mit derſelben Bedeutung, jedoch mehr in der Schrift als in der Konverſation gebraucht.

a. صرف ايلمك ßarf ejlemek ausgeben (Geld)

a. رقص ايلمك raqß ejlemek tanzen (Tanz machen).

قيلمق qylmaq mit derſelben Bedeutung, jedoch meiſt nur in amtlichen Schreiben ꝛc. gebraucht.

a. اعدام قيلمق idam qylmaq hinrichten

a. تحرير قيلمق tahrir qylmaq ſchreiben.

بيورمق bujurmaq bedeutet eigentlich „befehlen, geruhen“ und wird ſtatt etmek gebraucht, und zwar aus Rückſichten der Ehrfurcht oder auch nur Höflichkeit, jedoch natürlich nicht in der 1. Perſon. Nur der Sultan ſagt in ſeinen Erlaſſen: bujurdum ki ich habe geruht, daß — — — —.

a. تشريف بيورمق tezrif bujurmaq (Beehrung geruhen) beſuchen.

a. احسان بيورمق ihßan bujurmaq (Geſchenk geruhen) ſchenken.

Zu etmek gehört das Faktitiv ايتدرمك ettirmek machen laſſen: تحرير ايتدرمك tahrir ettirmek ſchreiben laſſen, ſowie das Paſſiv des Faktitivs: تحرير ايتدرلمك tahrir ettirilmek ſchreiben gemacht werden.

Das Paſſiv iſt: ايدلمك edilmek gemacht werden. Statt desſelben wird häufig اولنمق olunmaq (ſiehe unten) gebraucht.

„Machen, thun“ im Sinne von „verfertigen, fabrizieren“ heißt ياپمق japmaq. Als Hilfszeitwort wird dieſes Verbum nicht verwendet.

Ein weiteres Hilfszeitwort iſt: اولمق olmaq ſein, werden, ſowie deſſen Paſſiv: اولنمق olunmaq. Ferner: اوله بيلمك ola bilmek ſein können.

اوله كلمك ola gelmek zu ſein pflegen,

اولمامق olmamaq nicht ſein,

اولهمامق olámamaq nicht ſein können. (Negations- und Un-

möglichkeitsform ſind von jedem Verbum ohne Ausnahme zu bilden.)

Zahlreiche andere Verba werden häufig in Zuſammenſetzungen gebraucht, welche indes mehr dem Wörterbuche als der Grammatik angehören. Z. B.:

a. وقوع بولمق wuquʕ bulmaq ſtattfinden

a. ظهوره كلمك zuhurá gelmek zum Vorſchein kommen

a. قلمه آلمق {qalemá almaq (in die Feder nehmen) verfaſſen. ꝛc. ꝛc.

Anmerkung. Zum Zwecke der Abkürzung wird von jetzt an das Hilfszeitwort ايتمك etmek durch ein bloßes elif ا, das Hilfszeitwort اولمق olmaq durch او angedeutet werden. Z. B.:

a. ا هجوم huǧum etmek angreifen

a. قابل او kabyl olmaq möglich ſein.

Vokabeln.

طوپ {topKugel; Haufen; Kanone,

طوپلامق {toplamaq verſammeln, vereinigen.

فرچه fyrca Bürſte,

فرچلامق fyrcalamaq bürſten.

اوراق oraq Sichel,

اوراقلمق oraqlamaq mähen.

قوجاق {qoǧaq Buſen; Schoß,

قوجاقلامق {qoǧaqlamaq umarmen.

برلشمك birleƶmek ſich vereinigen.

ايولشمك ejileƶmek beſſer werden, ſich beſſern.

حاضرلامق hazyrlamaq etwas bereiten.

خسته‌لنمق χaßtalanmaq krank werden, erkranken.

a. ا ظهور zuhur etmek ſich zeigen, erſcheinen, ausbrechen ꝛc.

a. ا رجا riǧa et-mek bitten.

a. ا سؤال ßu-al et-mek fragen.

a. جواب ويرمك ǧewáb wermek antworten.

ا ياردم jardim etmek helfen.

بولنمق bulunmaq gefunden werden, ſich befinden (bisweilen ſtatt olmaq gebraucht). Z. B.:

a. حاضر بولنمق hazýr bulunmaq anweſend ſein.

a. لازم كلمك lazím gelmek notwendig, erforderlich ſein.

Beiſpiele zur Charakteriſtik des Verbums bujurmaq:

سؤال بيورمق ßu-ál bujurmaq zu fragen geruhen.

جواب بيورمق ǯewab bujurmaq antworten. ꝛc.

a. حاضر او hazýr olmaq bereit ſein.

a. حاصل او haßyl olmaq entſtehen.

a. حاصل ا haßyl etmek erzielen, hervorbringen.

a. صبر ßabr Geduld.

Übung 12.

A. Abgeleitete Verba.

طوپلانمق — طوپلانمق — طوپلاندرلمق — طوپلاندرلمامق — طوپلاندرلهمامق — فرچهلاتمامق — فرچهلايه بيلمك — اوراقلايى ويرمك — قوجاقلاتمامق — پارهلاندرلهمامق — پارهلاندرهمامق — يى باشلاتمق — باشلانلمق — ايشلتمك — ايشلندرمك — ايشلندرلمك — كليدلتهمامك — ازبرلتمك — تميزلندرلمامك — قورو تمق — اسكيتمك — اكشيتمك — طولدرمق — آزالتمق — چوغالتمامق — صرارمامق — باشلامه — الكى اوزاتمه — طوپى طولدر — درسكى ازبرله — منديلكى قوروت — اولنمه — بنى پارهلامه — شمعدانى تميزليويره —

B. Zuſammengeſetzte Verba.

ظهور ايتمامك — رجا ايتمامك — سؤال اولنمق — جواب ويرمامك — ياردم ايدمامك — حاضر بولنمامق — تشريف بيورمامق — تحرير ايتدرمك — تحرير ايتدرلمك — حاصل اولمق — حاصل اولهمامق — حاضر اولمامق — اعدام قيلنمق — تحرير قيلنمق — غائب ايتمامك — حاصل اوله بيلمك — حاصل ايده بيلمك — حاصل ايدمامك — جواب ويردرهمامك — سؤال ايتدرمك — وقوع بولمامق — لازم

كلمامك — وقتكى غائب ايتمه — ديكرلره ده وقتلرينى غائب ايتدرمه — سؤال ايتمه — حاضر اول — رجا ايتمه — اعدام ايتدرمه — بزه يارديم ايت — جواب ويرمه — تحرير ايتدر — رقص ايتمه — چوق پاره صرف ايتمه — آرزو ايتمه — بزى تشريف ايت — احسان ايتدرمه —

Überſetzung 12.

Verſchlechtert werden. Nicht verbeſſert werden können. Nicht ſchön werden. Sein Zähne nicht bürſten können. Nicht anfangen. Gejagt werden. Nicht leben laſſen. Nicht ſich nähren laſſen. Nicht trocknen können. Laden (voll werden laſſen). Nicht abnehmen. Nicht zunehmen laſſen können. Weiß färben (weiß werden laſſen). Schwärzen. Lebe hoch! (چوق ياشا coq jaza.) Lebe 1000 Jahre! (بيك ياشا biñ jaza.) Verwunde nicht das Kind! Fange an! Binde nicht! Lerne deine Lektion auswendig! Bürſte deine Zähne! Reinige den Tiſch! Bereite Kaffee! Lade die Kanonen! Jage nicht dieſes arme Tierchen! Laſſe mähen! Laſſe nicht bürſten! Laſſe nicht reinigen! Laſſe nicht deinen Sohn verwunden! Laß ihn leben! Laſſe nicht Thee bereiten.

Möglich ſein. Nicht möglich ſein. Angreifen laſſen. Ausgeben laſſen. Nicht hinrichten laſſen. Nicht verlieren können. Nicht tanzen laſſen. Nicht geſchrieben werden. Nicht ſtattfinden können. Helfen können. Nicht fragen können. Nicht entſtehen können. Zu fragen geruhen. Nicht notwendig ſein.

Frage nicht! Bitte nicht! Antworte nicht! Laſſe helfen! Laſſe bitten! Laſſe nicht ſchreiben! Sei bereit! Sei nicht faul! Laſſe nicht antworten! Laſſe nicht angreifen!

مكالمه

س	ج
بالق آولامق قولايميدر؟	خير افندم كوچدر همده پك صبرلى اولمق لازمدر
شو طباقلرى تميزلمك لازميدر؟	خير تميزدرلر
اولنمك نيتنده ميسن؟	خير افندم آنام بابام بنى اولندرمك نيتنده درلر

چوق پاره صرف ایتمك عادتك خیر افندم بنم عادتم دكلدر لازمیدر?

آناسنه باباسنه اطاعت ایتمك اوت افندم چوجقلرك باشلیجه فرضلرندندر لازمیدر?

اون ساعتدن زیاده اویومق صحته خیر افندم ضررلیدر موافقمیدر?

1. VII 17.

13. Lektion.

71. Der Infinitiv auf maq (mek) verbindet sich mit einigen Postpositionen:

كلمك ایچون gelmek içün um zu kommen

صورمق ایچون ßormaq içün um zu fragen

بیلمك اوزره bilmek üzere um zu wissen

گیتمك اوزره gitmek üzere im Begriffe zu gehen

كورمكسزین giörmekßizin ohne zu sehen

آكلامقسزین { añlamaqßizin ohne zu verstehen (nie ßiz wie bei dem Substantiv).

كلمكله { gelmejle (mit dem Kommen) da od. indem er, sie, es kömmt, kam.

اولمغله olmayla da od. indem er, sie, es ist.

Possessivsuffixe nimmt diese Infinitivform nicht an, wohl aber ist sie deklinierbar. Indes ist der Genitiv nicht gebräuchlich. (Man versuche, den Infinitiv mit den in Regel 42 und 43 gegebenen Wörtern zu verbinden.)

كلمكه مجبور gelmeje meẓbur zum Kommen gezwungen

كلمكده اولمق { gelmekde olmaq im Kommen sein, im Begriffe stehen, zu kommen

كلمكدن ایسه gelmekden iße heißt: statt zu kommen.

گزمكدن ایسه gezmekden iße statt spazieren zu gehen ꝛc.

Außer der Infinitivform auf maq (mek) giebt es noch zwei Infinitivformen, eine verkürzte und eine erweiterte.

Der verkürzte Infinitiv läßt das q beziehungsweise das k der Endung maq, mek weg. Z. B.:

كلمه gelme das Kommen { (formell gleich dem negativen Verbalſtamme oder dem negativen Imperativ 2. Perſ. Sing.)

صورمه ßorma das Fragen.

Dieſe Form nimmt die Poſſeſſivſuffixe an.

كلمسيچون gelmeßíʒün wegen ſeines Kommens

دمسيله demeßíle mit ſeinem Sagen (als er ſagte)

صورملرى اوزرينه ßormalarý üzerine auf ihr Fragen hin.

Man ſieht aus obigen Beiſpielen, daß das auslautende Hê hier nicht charakteriſtiſch iſt und bei der Anhängung von Suffixen in der Schrift verloren geht.

Dieſe Form iſt auch deklinierbar, da manche abgekürzte Infinitive geradezu Subſtantiva oder Adjektiva geworden ſind. Z. B.:

دونمه dönmé Renegat, Abtrünniger

طوكدرمه doñdurmá Gefrorenes

طوغمه doγmá gebürtig

باصمه baßmá gedruckt

سچمه ßeʒmé auserleſen

آصمه aßmá hängend

دونمه donanmá die Flotte; Illumination

دوشمه düßemé Fußboden; Möbel.

Der Ablativ der verkürzten Form bedeutet: ohne zu, bevor. Z. B.:

باقمدن baqmadán ohne zu ſchauen, bevor er, ſie, es ſchaute.

بيلمدن bilmedén ohne zu wiſſen.

Der erweiterte Infinitiv fügt der Endung maq (mek) noch die Bildungsſilbe lyq (lik) an. Z. B.:

كلمكلك gelmeklík das Kommen

اولمقلق olmaqlýq das Sein.

Dieſe Form nimmt die Poſſeſſivſuffixe an und iſt deklinierbar.

يازه‌مامقلغمز jazámamaqlyγymýz unſer Nichtſchreiben können.

وره بيلمكلكم were bilmeklejím mein Gebenkönnen.

72. Der Imperativ iſt gleichlautend mit dem Verbalſtamme. Z. B.:

كل gel komm'!

اولدرل öldürúl werde getötet!

بيلدر bildír laſſe wiſſen!

Die Konjugation geſchieht mittelſt der folgenden Konjugationsſilben:

سون ßyn, ßun كلسون gelßún er, ſie, es ſoll kommen

كز ñyz, bei vokal. Auslaut يكز jyñyz. كلكز geliñíz kommet!

سونلر ßunlar كلسونلر gelßunlár ſie ſollen kommen!

Statt gelyñyz ſagt man auch häufig gelyñ, z. B.: بيورك bujurúñ beliebet! befehlet! (Statt bujuruñuz.)

Es giebt auch eine Aufforderungsform für die 1. Perſon Plural, welche eigentlich dem Optative entlehnt iſt. Dieſelbe fügt an den Verbalſtamm ein charakteriſtiſches hê, reſp. je und ſetzt ſodann die Silbe lym (lim) hinzu. Z. B.:

كلهلم gelélim laßt uns kommen, kommen wir!

كيدهلم gidélim gehen wir! Laßt uns gehen!

باقهلم baqálym laßt uns ſchauen! Schauen wir einmal!

73. Die Stellung des Zeitwortes iſt gewöhnlich am Ende des Satzes.

Das Objekt ſteht gewöhnlich bei tranſitiven Verben im Akkuſativ, doch regieren manche Zeitwörter andere Fälle als im Deutſchen. Hiervon ſpäter.

Iſt das Objekt indeſſen unbeſtimmt, ſo bleibt es im Nominativ ſtehen. Z. B.:

مكتوبى يازمق mektubi jazmaq den Brief ſchreiben

برمكتوب يازمق bir mektup jazmaq einen Brief ſchreiben.

Die Faktitiva regieren meiſt den Dativ des indirekten und den Akkuſativ des direkten Objektes. Z. B.:

كندينى عالمه سودرمك kendini aleme ßewdirmek ſich der Welt beliebt machen.

برينه بر شى بيلدرمك birine bir ßej bildirmek jemanden etwas zu wiſſen thun.

Vokabeln.

طورمق durmaq ſtehen.

اوطورمق oturmaq ſich ſetzen.

قالمق qalmaq bleiben

كيرمك girmek eintreten.

صاقنمق ßaqynmaq ſich hüten.

اوتانمق utanmaq ſich ſchämen.

صوصمق ßußmaq ſchweigen.

صاولمق ßawulmaq Platz machen.

طاورانمق dawranmaq ſich bewegen, ſich zu etwas anſchicken.

اونوتمق onutmaq vergeſſen.

اوقومق oqumaq leſen.

باقمق baqmaq ſchauen, blicken.

چكمك ßekmek ziehen.

زحمت چكمك zahmét ßekmek Mühſal erdulden.

توتون چكمك tütün ßekmek rauchen.

صو طاشمسى ßu taßmaßý Überſchwemmung.

حولى hawly Hof d. Hauſes). Vgl. das tatariſche Aul, d. gr. αὐλή, lateiniſch aula.

صوفه ßofá

كروت kerewét Sofa, Divan, =κράββατον.

a. انتقام yntyqâm Rache.

a. انشا inzâ etmek erbauen.

a. تكليف teklîf etmek vorſchlagen.

a. تقديم taqdîm etmek überreichen, anbieten.

a. قبول qabûl etmek annehmen.

a. راضى او razí olmak einwilligen (Dat.), zufrieden ſein.

a. كافى او kjafî olmak hinreichen, genügen.

تل tel Draht.

تل چكمك tel ßekmek telegraphieren.

a. حرمت hürmet Ehrfurcht.

a. منفعت manfa-át Nutzen.

p. نام nam Namen.

سلطان حرمتنه Sultân hürmetiná dem Sultan zu Ehren.

اهالی منفعتنه ahalî manfa-atiná zu Gunsten der Bevölkerung.

قانون نامنه qanûn naminá im Namen des Gesetzes.

وطن یولنه watán joluná für das Vaterland.

a. اجرا ا iǧrâ etmek ausführen, vollstrecken.

p. آهنك ahénk Konzert.

Übung 13.

اونوتمامق ایچون — اوقومق اوزره ایدم — خسته‌یه باقمقسزین — بو نه دیمکدر؟ (Was soll das heißen?) — برمکتوب اوقومقده ایدی — زحمت چکمکسزین — توتون چکمکدن ایسه — انتقام آلمغه مجبورمیسکز؟ — حولی‌یه کیرمکده ایدك — جواب ویرمامسی اوزرینه — بکا مکتوبی تقدیم ایتمسیله — صوفه‌یه اوطورمسیله — شو چوجق درسنی بیلمامسی ایچون جزایه مستحقدر — طاورانمه — صوص — صاول — اوتانمیکز — صاقن — ضابط عسکرلرك شهره کیرملرینه راضی دکل ایدی — تکلیفمزی قبول ایتمامکزی اوزرینه — بر درلو منفعت ویرمدن — اوشاق کلسون — نیل صوینك طاشمسی اورالرك زراعتیچون غایت فائده‌لیدر — اوشاق طوکدرمه کتیرسون — دوستلرمدن بعضیسی شهرمزك فقراسی منفعتنه بر آهنك اجرا ایتمك آرزو سنده درلر — اوقومغه باشلامق — تل چکمکلك — پادشاهك نامنه بر تکلیف قبول ایتمك — قرالمزك حرمتنه بر دونمنا وقوع بولمسیله — آصمه ساعتکی صاتمقدن ایسه — بر عسکرك وطن یولنه اولمسی — هنوز اویومقده میسن؟ — کندی چوجقلرینی توتون چکمکه آلشدرمامق — وطنمزه کیده‌لم — شو سوزمی اونوتمه —

مملکتکك شو فنا حالنه باق — دشمنلرکدن صاقن — باغچه‌مزه

كيرمكز افندیلرم — شو ادمك اوقومسی یازمسی یوقدر — مصرلولر بر دمریول انشا ایتمکده درلر — بر آهنك اجرا ایتدرمك نیتنده دکلمی ایدیکز؟ — چالشمدن هیچ بر شی ممکن دکلدر — بوش کزمکدن چالشمق ایدر — بکا شو باصمه کتابی ویر — اوشاق کلسونمی کلماسونمی؟ — طیشاریده قالسون — شو اوطه‌یه کیرمسون — شو دلیقانلی کیمدر — مکتبدن چیقمه بر اوغلمدر — شو تکلیفی قبول ایت — سویلمکه باشلایه‌مامق — ویریکز — آلکز — کوستریکز — سویلمه — کیتسون یاشه‌سون — پاره ویرمسون — زحمت چکمیکز (Bemühen Sie sich nicht!) —

Überſetzung 13.

Einige Diener waren im Begriffe, in den Hof des Palaſtes zu treten. Um nicht zum Bleiben (Dativ) in der Stadt gezwungen zu ſein. Ohne in das Buch zu ſchauen. Ohne ſich zu ſchämen. Er ſtand gerade an meiner Seite (durmaqda ydy). Ihr laſet gerade unſern Brief. Vergiß nicht deine Lektion auswendig zu lernen (Akkuſativ). Sein Schauen. Auf ſein Gehen hin. Das Einwilligen des Königs in dieſen Vorſchlag (Dativ). Das Nichtangenommen werden unſeres Vorſchlages. Mit Rückſicht darauf (gjöre), daß dieſer Betrag (miqdar) nicht hinreichen kann. Um Rache an ſeinen Feinden (Ablativ) zu nehmen. Bleibe ſtehen (dur)! Laßt uns betrachten! Schweiget! Suchet nicht! Der Schüler ſoll leſen! Dieſes ungehorſame Kind ſoll ſich ſchämen! Soll er nicht bleiben? Er ſoll bleiben oder nicht, mir iſt es alles eins (qalßyn, qalmaßyn benʒe hepßi bir). Um zu leben. Um leſen zu können. Bemühe dich nicht! Der Offizier war im Begriffe, an ſeinen Vater (Dativ) zu telegraphieren. Einige von meinen Freunden [haben die Abſicht] (ſind in der Abſicht), zu Gunſten der verwundeten Soldaten ein Konzert aufführen zu laſſen. Wem zu Ehren iſt dieſes Konzert? Obwohl er beabſichtigte, im Namen ſeiner Schulkameraden dem Lehrer 100 Goldſtücke anzubieten. Um ſeine Abſicht auszuführen. Laſſe telegraphieren! Als er mich ſah. Sei mit dieſem zufrieden! Arbeitet! Freuet euch! [Man ſoll] (Sie ſollen) Kaffee bringen! Da er auf ſeinen eigenen Nutzen nicht [achtet] (ſchaut). Ich war genötigt zu ſchweigen. Laß mich dieſes Wort von dir vergeſſen! Wie er ſich auf den Diwan

ſetzte. Er ſoll ſich hüten! Setzen wir uns! Was ſoll dieſer Brief heißen? Mache Platz! In das Innere eines Landes nicht eindringen können. Außer uns waren alle im Begriffe fortzugehen. Statt ſich in Acht zu nehmen. Ohne ſich zu ſchämen. Ohne ein Wort zu ſagen.

مكاله

س	ج
نه یاپمقده سن؟	بابامه برمكتوب یازمقده یم
خسته لره باقمق كیمك اوزرنده فرضدر؟	حكیم اوزرنده فرضدر
یوله چیقمقدن یورغونمیسن؟	خیر افندم یورغون دكلم
تل چكمك نیتنده میسن؟	خیر افندم یازمق دها اعلا در
شو بنانك كیمك مصارفنه اولمسی معلومكمیدر؟	معلوم دكل افندم
بر ساعت یاپدرمق اوزره دكلمیسكز؟	بیاغی بر ساعت دكل بر آصمه ساعت یاپدرمق اوزره یز

14. Lektion.

74. Aus den reinen oder erweiterten Verbalſtämmen werden durch Anhängung der Temporalſuffixe die folgenden Temporalſtämme gebildet:

1. der Präſensſtamm,
2. der Aoriſtſtamm,
3. der beſtimmte Präteritalſtamm,
4. der unbeſtimmte Präteritalſtamm,
5. der Futurſtamm,
6. der Conditionalſtamm,
7. der Optativſtamm,
8. der Neceſſitativſtamm.

Jeder Temporalſtamm bildet zugleich die 3. Perſon Singular des betreffenden Tempus. Die Konjugation erfolgt mittels Anhängung der Konjugationsſuffixe an den betreffenden Temporalſtamm, wobei zu bemerken iſt, daß der beſtimmte

Präteritalstamm, sowie der Conditionalstamm besondere Konjugationssuffixe annehmen.

Außerdem können die einzelnen Temporalstämme mit den folgenden, bereits bekannten Formen des Zeitwortes sein verbunden konjugiert werden:

U. z. verleiht dem betreffenden Tempus:
Iße — eine conditionelle Bedeutung,
Idi — eine präteritale oder konjunktivische und
Imiz — die Bedeutung der Unbestimmtheit.

75. Der Präsensstamm wird durch die Silbe يور jor gebildet. Z. B.:

كليور gelijor er kommt (jetzt).

Ein auslautender Konsonant wird mit i ausgesprochen, daher nicht gel-jor, sondern gelijor.

Auslautendes ت erweicht sich zu د, z. B.:

ايديور edijor er thut.

Anmerkung. Man findet auch die Schreibweise ايدهيور edejor, sowie ايديور edijor. In der That klingt der der Silbe jor vorgeschlagene Vokal nicht ganz wie reines i.

Die folgenden Verba erweichen ت nicht zu د:

صاتمق Batmaq verkaufen.
آتمق atmaq werfen, schießen.
يرتمق jyrtmaq zerreißen.
بتمك bitmek wachsen, aufhören.
ياتمق jatmaq liegen, sich niederlegen.
باتمق batmaq untergehen.
قاتمق qatmaq hinzufügen.
طوتمق tutmaq halten.
اورتمك örtmek bedecken.
طارتمق tartmaq abwägen.

Das Gleiche gilt auch für Aoriſt-, Futur- und Optativstamm.

Die Konjugationssuffixe sind:

م — um

سن — ßyn, ßun

— — —

ز — iz, yz, uz

سكز — ßiñiz, ßyñyz, ßuñuz

لر — lar.

Präsens.

كليورم	gelijórum ich komme	jetzt.
كليورسن	gelijórßun du kommst	
كليور	gelijór er, sie, es kommt	
كليورز	gelijóruz wir kommen	
كليورسكز	gelijórßuñuz ihr kommt	
كليورلر	gelijorlár sie kommen	

Negativ:

كلميورم	gélmejorum ich komme	jetzt nicht.
كلميورسن	gélmejorßun du kommst	
كلميور	gélmejor er, sie, es kommt	
كلميورز	gélmejoruz wir kommen	
كلميورسكز	gélmejorßuñuz ihr kommt	
كلميورلر	gelmejorlár sie kommen	

Unmöglichkeitsform:

كلەميورم gelémejorum ich kann jetzt nicht kommen ꝛc.

Möglichkeitsform:

كله بيليورم gelé bilijorum ich kann jetzt kommen ꝛc.

In derselben Weise kann jeder Verbalstamm das betreffende Temporalsuffix und sodann die dazugehörigen Konjugationssuffixe annehmen.

Bei der Frage tritt die Fragepartikel mi zwischen Temporalstamm und Konjugationssuffix.

سويورميم ßewijórmijim liebe ich (jetzt)?
سويورميسن ßewijórmyßyn liebſt du (jetzt)?
سويورمى ßewijórmy liebt er (jetzt)? ꝛc.
Aber: ßewijorlármy lieben ſie?
Negativ:
سومیورميم ßéwmejormijim liebe ich nicht
سومیورميسن ßéwmejormyßyn liebſt du nicht
سومیورمى ßéwmejormy liebt er nicht
(jetzt)?
Aber: ßewmejorlármy lieben ſie nicht?
Die Zuſammenſetzungen mit idi, imiz und iße ergeben:
Das beſtimmte Imperfektum:
سويورايدم ßewijórudum ich liebte.
سويورايدڭ ßewijóruduñ du liebteſt.
سويورايدى ßewijórudu er liebte.
سويورايدك ßewijóruduk wir liebten.
سويورايدیكز ßewijóruduñuz ihr liebtet.
سويورايديلر ßewijórudular ſie liebten.
Negativ:
سومیورايدم ßewmejórudum ich liebte nicht ꝛc.
Negativ fragend:
سومیورمى ايدم ßewmejórmy idim liebte ich nicht? ꝛc.
Poſitiv fragend:
سويورمى ايدم ßewijórmy idim liebte ich? ꝛc.
Das unbeſtimmte Imperfektum:
سويور ايمشم ßewijór imizim ich liebte
سويور ايمشسن ßewijór imizßin du liebteſt
سويور ايمش ßewijór imiz er liebte
سويور ايمشز ßewijór imiziz wir liebten
سويور ايمشسكز ßewijór imizßiñiz ihr liebtet
سويور ايمشلر ßewijór imizlar ſie liebten
(wohl, wahrſcheinlich).

Negativ:

سومیور ایشم SSewmejór imizim ich liebte wohl nicht ꝛc.

Fragend:

سویورمی ایشم SSewijórmi imizim liebte ich wohl? ꝛc.

Negativ fragend:

سومیورمی ایشم SSewmejórmi imizim liebte ich wohl nicht? ꝛc.

Conditionalis der Gegenwart:

سویور ایسم SSewijór-SSam wenn ich jetzt liebe.

سویور ایسك SSewijór-SSañ wenn du jetzt liebſt.

سویور ایسه SSewijór-SSa wenn er jetzt liebt.

سویور ایسك SSewijór-SSak wenn wir jetzt lieben.

سویور ایسكز SSewijór-SSañyz wenn ihr jetzt liebet.

سویور ایسلر SSewijór-SSalar wenn ſie jetzt lieben.

Negativ:

سومیور ایسم SSéwmejorßam wenn ich jetzt nicht liebe ꝛc.

سویورایسمده SSewijórßamda wenn ich auch — obwohl ich liebe ꝛc.

سومیورایسمده SSéwmejorßamda wenn ich auch nicht — obwohl ich nicht liebe ꝛc.

Vokabeln.

براقمق braqmaq laſſen.

اورمق wurmaq ſchlagen, treffen.

آیرمق ajyrmaq trennen.

بوزمق bozmaq etwas verderben.

كوندرمك gjöndermek ſchicken.

كوتورمك götürmek fortbringen.

قیرمق qyrmaq etwas zerbrechen.

دكشمك dejizmek ſich verändern.

كسمك keßmek ſchneiden.

قازمق qazmaq graben.

اوشیمك üzümek frieren.

یاغمق jaγmaq regnen.

ارمك erimek zergehen, ſchmelzen.

یورمك jürümek gehen, marſchieren.

استمك iſtemek wünſchen, wollen.

چاغرمق čaγyrmaq rufen.

p. باغ baγ Weingarten.

آقچه aqčé Geld.

a. خاطر χatýr Gemüt, Geiſt.

قار qar Schnee.

بوز buz Eis.

طولو dolú Hagel.

سود süd Milch.

یوغورت joγúrt ſaure Milch.

قایماق qajmáq Rahm.

یاغ jaγ Fett.

a. عزیمت ا azimét etm. abreiſen.

a. ورود ا wurûd etm. ankommen.

a. زیارت ا zijarét etm. beſuchen.

a. تشریف tezrîf etm. beehren, beſuchen.

p. نماز namaz Gebet.

تره یاغی tere jaγý Butter.

پنیر penir Käſe.

سرکه ßirké Eſſig.

توز tuz Salz.

بیبر bibér Pfeffer.

a. کباب kebâb Braten.

آش az
چوربه čorbá } Suppe.

اوروج urúž (relig.) das Faſten.

a. عزیمت azimét Abreiſe.

a. ورود wurûd Ankunft.

a. زیارت zijarét Beſuch, Pilgerfahrt.

a. تشریف tezrîf Beehrung, Beſuch.

p. نماز قیلمق namáz qylmaq das Gebet verrichten.

Übung 14.

سنی براقمیورم — بنی نیچون اوریورسن؟ — بزی آیرمیور — هوا بوزلیور — براوشاق کوندره میورمیسن؟ — یوغورت ایچمك استیورمیسن؟ — شو اشیایی کوتوره‌میور ایسه‌م کیم کوتوره بیلیور؟ — شو قدحی قیرمه — هوا کونده اوچ دفعه دکشیور ایدی — باشنی کسیورلر — قازدریور میسن؟ — چوق اوشییورز — بوزلر اریور — شو بیچاره عسکرلر یوریه‌میورلر — نه استیورسکز؟ — اوروج طوتمیورمیسن؟ — چاغرمیورمی ایدك؟ — سز بزی تشریف ایتمیور ایسه‌کز بزده سزی زیارت ایده میورز — دوستلریمز عزیمت ایتمکده درلر — کونده بش دفعه نماز قیلمق هر مسلم اوزرنده فرضدر —

خاطرینی قیرمامق ایچون (Um ihn nicht zu beleidigen) شمدی زیارتنه کیدییورم — یمك ایچون نه استیورسن کبا بمی‌چوربه‌می؟ — بر آز پنیر ایله بر پارچه اکمك کافیدر — چوربه چوق توزلودر — نه صاتیورسن؟ — سرکه صاتیورم سرکه جی‌یم — قایماق سوددن چوق اعلادر — طوپ آتیورلر — بو صباح کله‌میورایسه‌مده بو اخشام کله بیلیورم — شونی بن یاپیور ایسه‌م کیم یاپسون؟ — خواجه شاکردلرینه درس اوقودیور — نیچون بزی تشریف بیورمیورسکز؟ — نیچون درسکی اوقومیورسن؟ — ازبرلهمیورم — چوق زحمت چکیورم — ترکچه سویلیورمیسن؟ — سویلیه‌میورم — شو ضابطی طانییور میسن؟ — طانییورم — نیچون شو کاغدی ییرتیورسن؟ — یانمق ایستیورمیسن؟ — آشی سومیورم — قایماق ایچمك استیور میسن؟ — عزیمت ایدییورمیسن؟ — ورود ایدییورلر — آقچه بوزه بیلیورمیسن؟ (Kannst du Geld wechseln?) — بوزه‌میورم — شونی کوتور — کوتوره‌میورم — شو ادملر نه یاپییورلر؟ — باغ بوزییورلر (Sie halten Weinlese) — اوشاغی چاغری ویر کلسون چبوغی کتیرسون — شو سفره‌یی قاچه صاتیور سکز؟ — اللی ایکی غروشه صاتیورم —

Übersetzung 14.

Ich gehe in die Stadt (Dativ der Richtung). Wohin ſchickſt du deinen Bruder? Trenne die Kinder nicht von ihrem Vater! Laſſe mich! Frieret ihr nicht? Wen rufſt du? Was eſſet ihr? Könnt ihr marſchieren? Was wollen dieſe Kinder? Sie wünſchen etwas Milch. Wenn ich auch noch ſo ſehr (her ne qadar) nachgrabe, kann ich doch nichts finden. Das Wetter verändert ſich. Wir halten Weinleſe. Keiner von meinen Freunden kann ein Goldſtück wechſeln. Warum beehren Sie uns nicht? Will er abreiſen? Auch wir wollen über Salonik (سلانیك) nach Stambul gehen. Er kommt heute nicht an. Wollt ihr uns nicht beehren? Er kann ſein Haus nicht verkaufen. Die Sonne geht unter. Es regnet (jaγmur jaγyjor). Es ſchneit. Hagelt es nicht?

Schmilzt das Eis nicht? Warum lernen die Schüler ihre Lektion nicht auswendig? Könnt ihr engliſch (inglizge) ſprechen? Obwohl wir nicht engliſch ſprechen können, verſtehen wir [es] ein wenig. Kennſt du dieſen Herrn? Wen ſchlagen ſie? Er beginnt zu (Dativ oder Infinitiv) rufen. Wie oft im Tage verrichteſt du das Gebet? Halten die Mohammedaner jetzt Faſten? Willſt du nicht ein Glas Wein trinken? Um Euch nicht zu beleidigen. Iſt es erlaubt, Euch zu beſuchen? Komm zu mir (janyma)! Sie können heute nicht ankommen. Zu ſehr geſalzene und gepfefferte Suppe liebe ich nicht. Wir lieben ſaure Milch mehr als Rahm. Auf was ſchauſt du? Wohin ſchauen ſie? Heute Abend giebt man (izra edijorlar) zu Ehren unſerer Freunde ein Konzert. Ohne auf die Koſten zu [achten] (ſchauen). Frieret ihr? [Sobald] die Sonne untergeht (batmaßyla), wird das Wetter kalt. Was macht Ihr? Wir ſchreiben Briefe. Wie viele Briefe wollt ihr ſchreiben? Wir ſchreiben jedem unſerer Freunde je einen Brief. Ich gehe ſpazieren. Ich kann dieſen Menſchen nicht ausſtehen (rekémejorum). Wohin willſt du deinen Sohn ſchicken? Ich will ihn in die Schule ſchicken.

مكاله

س	ج
هوا نصل ایوی فنامی؟	پك فنادر قار یاغیور افندم
بو کون اوده قالیورمیسکز؟	خیر افندم ایشم وار چیقمغه مجبورم
نصل اولیورده سزی هیچ بوله میورم؟	صباحدن اخشامه قدر مشغولم شهرده بر دکانم وار اورادە بتون کون بولنمقلغم لازمدر
آیده برکره اولسون اومه کلکز!	هر نه‌قدر ایستیور سه‌مده ممکن دکلدر
شو صندغی کمرکخانه‌یه کوتورمك	چوق آغر در افندم انی کوتورمك ایچون ایکی حمال لازمدر

نیچون شو درسکی ازبرلمك چوق کوچدر انی ازبرلیه‌میورم
استمیور میسن؟
برادرکز باغچه‌سنی صاتمق خیر افندم بابامزدن قالمه‌برباغچه‌در
ایستیورمی؟ صاته‌میورز
یك ایچون نه ایستیورسکز؟ تازه یمورطه وارسه کتیر اندن
بشقه بر شی‌ایستمیورم

15. Lektion.

76. Der Aoriſtſtamm wird bei vokaliſch auslautenden Stämmen durch Anhängung eines ر gebildet:

سویلمك ßöjlemek ſprechen — سویلر ßöjler.

قومق qomaq ſetzen, legen — قور qor.

Konſonantiſch auslautende Stämme ſchieben einen Vokal ein und zwar:

Einſilbige Stämme: a (e); z. B.:

ایتمك etmek thun — ایدر edér.

باقمق baqmaq ſchauen — باقار baqár.

Die folgenden einſilbigen, ſowie ſämtliche mehrſilbigen Stämme: y (i), u (ü); z. B.:

اولمق olmaq ſein — اولور olúr.

کلمك gelmek kommen — کلور gelúr.

بولمق bulmaq finden — بولور bulúr.

بیلمك bilmek wiſſen — بیلور bilír.

اولمك ölmek ſterben — اولور ölúr.

وارمق warmaq gehen, ſich begeben — وارر warýr.

ویرمك wermek geben — ویرر werír.

آلمق almaq nehmen — آلیر alýr.

قالمق qalmaq bleiben — قالیر qalýr.

طورمق durmaq ſtehen — طورور durur.

صانمق ßanmaq meinen — صانور ßanýr.

Beiſpiele für mehrſilbige Stämme:

كوسترمك gjößtermek zeigen — كوسترر gjößterír.

كوندرمك gjöndermek ſchicken — كوندرر gjönderír.

Der Aoriſtvokal wird bisweilen in der Schrift bezeichnet, am häufigſten bei dumpfen einſilbigen Stämmen, z. B.:

صاتار ßatár — آتار atár.

باقار baqár — طوراز durár.

Dagegen ſchreibt man:

بيلور bilúr und بيلير bilír.

كلور gelúr und كلير gelír.

Der Aoriſtvokal u wird faſt immer in der Schrift angedeutet:

اولور olúr. بولور bulúr.

Auslautendes ت erweicht ſich zu د, wie beim Präſens (ſiehe daſelbſt die Ausnahmen), z. B.:

اكلادر añladýr von اكلاتمق añlatmaq zu verſtehen geben.

بكلدر bekledír von بكلتمك bekletmek warten laſſen.

Der Aoriſt deutet nicht ſo ſehr an, wann eine Handlung ſich vollzieht, ſondern vielmehr wie ſie vor ſich geht. Der Zeitpunkt der Handlung iſt ein unbeſtimmter, ſich bisweilen der Zukunft nähernder. Die Handlung ſelbſt wird durch den Aoriſt als eine dauernde, öfters wiederkehrende bezeichnet. So bedeutet:

يازار jazar er ſchreibt (überhaupt), er kann ſchreiben, er wird ſchreiben.

Die Konjugation des Aoriſtes geſchieht auf dieſelbe Weiſe wie jene des Präſens.

Gegenwart des Aoriſtes:

سورم ßewérim ich liebe überhaupt.

سورسن ßewérßin du liebſt überhaupt.

سور ßewér er, ſie, es liebt überhaupt.

سورز Sewériz wir lieben überhaupt.
سورسكز Sewérßiñiz ihr liebet überhaupt.
سورلر Sewerlér sie lieben überhaupt.

Fragend: سورميم Sewérmijim liebe ich
سورميسن Sewérmißin liebst du
سورمى Sewérmi liebt er, sie, es
سورميز Sewérmijiz lieben wir
سورميسكز Sewérmißiñiz liebet ihr
سورلرمى Sewerlérmi lieben sie

} überhaupt?

Von zwei unmittelbar aufeinanderfolgenden Aoristen wird nur der zweite konjugiert. Z. B.:

يارين كلير باقارم jaryn gelir baqarym morgen komme ich und sehe nach, statt: jaryn gelirim we baqarym.

Die Endung جەسنه SSeßiná(é), an den Aoriststamm gefügt, bedeutet: Als ob er ... wollte. Z. B.:

اولدررجەسنه اوريور öldürürßeßiné wuryjor er schlägt, als ob er töten wollte.

Der negative Aoriststamm weicht von allen übrigen negativen Temporalstämmen ab, indem er statt der Endung ma (me) die Endung مز maz (mez) anfügt. Z. B.:

بولمز bulmaz. ايتمز etmez.

Bei der Konjugation des negativen Aoristes tritt in der 1. Person Singular und Plural eine Verschleifung ein, indem aus مزم mez-im مم mem, aus مز mez-iz ميز mejiz wird.

سومم Sewmém ich liebe
سومزسن Sewméz-ßin du liebst
سومز Sewméz er, sie, es liebt
سوميز Sewméjiz wir lieben
سومزسكز Sewméz-ßiñiz ihr liebet
سومزلر Sewmezlér sie lieben

} überhaupt nicht.

Fragend:

سومزميم	SSewmézmijim	liebe ich
سومزميسن	SSewmézmißin	liebſt du
سومزمى	SSewmézmi	liebt er, ſie, es
سومزميز	SSewmézmijiz	lieben wir
سومزميسكز	SSewmézmißiñiz	liebet ihr
سومزلرمى	SSewmezlérmi	lieben ſie

} überhaupt nicht?

Unmöglichkeitsform:

سوممم SSewémem ich kann überhaupt nicht lieben ꝛc.

Möglichkeitsform:

سوەبيلىرم SSewé bilírim ich kann lieben ꝛc.

Die Verbindung der 3. Perſ. Singular des poſitiven mit dem negativen Aoriſte bedeutet: kaum; z. B.:

كلير كلمز gelir gelmez kaum kommt er, ſo . . . .

ديمز دير der demez kaum ſagt er, ſo . . . .

Die Zuſammenſetzung des Aoriſtſtammes mit idi, imiz und iße ergiebt:

Den Konjunktiv. (Beſtimmtes Aoriſtpräteritum.)

سور ايدم	SSewér idim	ich würde
سور ايدك	SSewér idiñ	du würdeſt
سور ايدى	SSewér idi	er würde
سور ايدك	SSewér idik	wir würden
سور ايديكز	SSewér idiñiz	ihr würdet
سور ايدلر	SSewér idilar	ſie würden

} lieben.

Negativ:

سومز ايدم SSewméz idím ich würde nicht lieben ꝛc.

Fragend:

سور مى ايدم SSewérmi idím würde ich lieben? ꝛc.

Negativ fragend:

سومز مى ايدم SSewméz mi idím würde ich nicht lieben? ꝛc.

Anmerkung. سور ايدم ßewér idim ꝛc. kann indeſſen auch bedeuten: „Ich pflegte zu lieben", „Ich würde geliebt haben".

Das unbeſtimmte Aoriſtpräteritum:

سور ايمشم	ßewér imizím	ich liebte
سور ايمشسن	ßewér imizßin	du liebteſt
سور ايمش	ßewér imiz	er liebte
سور ايمشز	ßewér imiziz	wir liebten
سور ايمشسكز	ßewér imizßiñiz	ihr liebtet
سور ايمشلر	ßewér imizlar	ſie liebten

} überhaupt.

Negativ:

سومز ايمشم ßewmméz imizím ich liebte (überhaupt) nicht ꝛc.

Fragend:

سورمى ايمشم ßewér mi imizím liebte ich (überhaupt) [illegible] ꝛc.

Negativ fragend:

سومز مى ايمشم ßewméz mi imizim liebte ich überhaupt nicht? ꝛc.

Den Conditional des Aoriſtes:

سور ايسەم	ßewér iße m	wenn ich liebe
سور ايسەك	ßewér iße ñ	wenn du liebſt
سور ايسه	ßewér iße	wenn er liebt
سور ايسەك	ßewér iße k	wenn wir lieben
سور ايسەكز	ßewér iße ñiz	wenn ihr liebet
سور ايسەلر	ßewér iße ler	wenn ſie lieben

} (überhaupt).

Negativ:

سومز ايسەم ßewméz iße m wenn ich nicht liebe ꝛc.

Ferner:

سور ايسەم دە ßewér iße mdé obwohl, wenn ich auch liebe ꝛc.

سومز ايسەم دە ßewméz iße mdé obwohl, wenn ich auch nicht liebe ꝛc.

Meiſtens ſpricht man aus: ßewérße m, gelijórßam, ßewmézße m etc. mit Eliſion des i. In der 2. Perſon Singular und Plural iſt

wohl darauf zu achten, daß die konditionelle Endung ißeñ, yßañ, reſp. ißeñiz, yßañyz iſt. Gelijórßuñuz heißt: ihr kommt jetzt, gelijórßañyz wenn ihr jetzt kommt.

Mit Vorliebe verbindet ſich der Conditional des Aoriſtes mit Wörtern wie: هر كيم her kim „wer immer", هر نه her ne „was immer", und ihren Zuſammenſetzungen. (Vgl. Regel 59 Schluß.) Z. B.:

هر كيم كلير ايسه {her kim gelír ißé wer immer kommen möge.

هر نه اولور ايسه her ne olúr yßá was immer ſein möge.

Vokabeln.

آچمق aɛmaq öffnen.

قپامق {qapamaq ſchließen.

باصمق {baßmaq drücken, drucken, überfallen.

بكزەمك beñzemek gleichen.

بيچمك biɛmek mähen.

صاقلامق {ßaqlamaq aufbewahren, zurückbehalten.

ياقشمق {jaqyzmaq ſich geziemen.

بنمك {binmek hinaufſteigen.

اينمك {enmek herabſteigen.

اوصانمق {ußanmaq etw. (Ablativ) überdrüſſig ſein.

اممق ummaq hoffen.

اوكتمك ögütmek mahlen.

a. طلب ا {taléb etm. verlangen.

a. تحصيل ا {tahßíl etm. erlangen, eintreiben, ſtudieren.

a. علم ilm Wiſſenſchaft.

a. علوم و فنون {ulûm u funûn Wiſſenſchaften und Künſte.

a. اشتغال ا {iztigâl etm. ſich (mit etwas) beſchäftigen.

وقوع بولمق wuqûɳ bulmaq

und

وقوعه كلمك {wuqu-á gelmek ſich ereignen, vorfallen, ſtattfinden.

بغداى boɣdáj Getreide.

اون un Mehl.

بورك börék Kuchen.

قوجه {qoɣá Gatte, Ehemann.

كوكى {güwejí Bräutigam.

كلين gelín Braut.

دوكون dügún Hochzeit.

آلاى {aláj Zug, Prozeſſion, Regiment.

a. اقربا {aqrabâ die Verwandten.
a. عفو aff Verzeihung.
a. ظن zann Meinung.
a. كفيل kefîl Bürge.
a. وكيل {wekîl Stellvertreter, Bevollmächtigter.
اودونج ödünǧ Darlehen.
a. كرا kirá Miethe.
اودنج آلمق {ödünǧ almaq sich etwas ausleihen.
اودنج ويرمك {ödünǧ wermek jemandem etwas leihen.

كرايه آلمق {kirajá almaq mieten.
كرايه ويرمك {kirajá wermek vermiethen.
صاتون آلمق {ßatýn almaq kaufen.
صاتون ويرمك {ßatýn wermek verkaufen.
a. اجرت ücrét Lohn.
a. معاش ma-âs Gehalt.
a. وقعه {waqqá Ereignis, Vorfall.
a. وقوع {wuqûʕ das sich Ereignen, Vorfallen.
a. زلزله zelzelé Erdbeben.

Übung 15.

ايلك بهار موسمنده چيچكلر آچليرر (blühen) — قپويى آچار آچمز — كتابلرى كيم باصار؟ — باصمه جى باصار — چفتلرمك محصولاتنى صاقلار صاتارم — اويله بر ادبسزلك بر چوجغه بيله ياقشمز — آرقه‌داشلرمدن هيچ برى آته بينمز (reiten) — شو دكانك كراسنى ايندرمز ايسه‌ك (herabmindern) آرتق (nicht mehr) قالمم — قوجه يه وارمق (heiraten) — شو قيزى نه زمان قوجه‌يه ويررلر؟ (verheiraten) — اقرباسى هپسى دوكونده حاضر بولنورلر — آلايك باشنده‌كى شوكنج ادم كوكى ميدر؟ — كلينك يوزينى كوره‌مم — شاكردلر مكتبده نه ياپارلر؟ — علوم و فنون تحصيليله اشتغال ايدرلر — ساقز (Chios) آطه‌سنده هر سنه‌ده بر قاچ دفعه زلزله وقوعبولور — چوق وقتك‌وار ايسه وكيل اول چوق پاره‌ك وار ايسه كفيل اول — شو وقعه اوزرينه آرتق قاله‌مم — شو دكان كرايه ويريلير مى؟ — ويريلمز — بر كوچك او كرايه

آلمق ایسترم — بندن ایکی یوز غروش اودنج آلمق ایستر — سکا یالکز یوز غروش ویره بیلیرم — پوسته اجرتی (Porto) قاچ پاره‌در؟ — اوشاقلرکه قاچ‌غروش معاش ویریورسن؟ — ظنمه کوره شو اوك کراسی چوق بهالیدر — شو آتی قاچ آلتونه صاتیورسکز؟ — یکرمی آلتوندن زیاده ویرمم — عفو ایدرسکز (Pardon!) — چفتجی بغدایی دکرمانه‌کوتورر اوراده اوکوتدرر — دکرمانجی بغدایدن اون پاپار — اکمکجی اوندن آکمك و درلودرلو بورکلر پاپار — یورادن قاچ کونده استانبوله کیدیلر؟ (In wieviel Tagen geht man ....?) — شو ایکی قرنداش بربرلرینه بکزه‌مز — یارین کلیر کیفکه باقارم — بیلمزمیسن که (daß) سندن هیچ بر شی طلب ایتم؟ — امارزکه هوا کوزل اولور — چالشمز ایسه‌ك تنبل بر شاکرد و صکره‌لرده علمسز بر ادم اولورسن — کفیل دکل ایسه مده ینه پاره‌یی ویررم — بن خسته ایکن (Während ich krank war) دوستم هر کون‌کلیر خاطرمی صورار ایدی (und pflegte sich nach meinem Befinden zu erkundigen) — بو کونکی جریده‌یی آله‌مزسه‌ك دونکی نسخه‌سنی آلده کتیر — صوك بهار موسمنده بغدایی بچرلر — باباك نه‌زمان کلیر؟ — بو اخشام کلیر ایمش

Überſetzung 15.

Fleißige Schüler arbeiten und beſchäftigen ſich mit der Erwerbung von Kenntniſſen (معلومات mālumat). Wenn Kinder wohlerzogen ſind (olmaq), liebt ſie jedermann. Iſt dieſer Garten zu vermieten? (wird er vermietet?) Wieviel Gehalt bezieht (almaq) dein Bruder im Jahre? Was iſt das für ein Zug? Wenn ich mein Geld nicht von dir erlangen kann, verlange ich es von deinem Bürgen. Ich will ein kleines Haus mieten. Wann hält man Weinleſe? Wo wird das Getreide gemahlen? Wenn du niemanden ein Darlehen giebſt, leiht man (Plural) auch dir nicht. Die Armen pflegten zu unſerem Hauſe zu kommen und ein Stück Brot zu verlangen. In das Geſicht der Frauen zu blicken iſt den Gewohnheiten der Mohammedaner zuwider. Sogar der Bräutigam ſieht erſt nach der Hochzeit das Geſicht ſeiner

Braut. Meine Verwandten gleichen einander nicht. Kannſt du reiten? Wann beſucht ihr uns? Wir werden euch morgen früh beſuchen und einen Freund mitbringen (برابر beraber). Ich hoffe, daß ihr euer Verſprechen (Wort) halten könnt! Woraus werden Kuchen gemacht? Sie werden aus Mehl gemacht. Kaum ſieht er mich, [ſo] verlangt er von mir einen Dukaten. Als ob er wüßte. Als ob er ginge. Geht es an, ſo etwas zu ſagen (böjle zeý demek olurmy)? Geht es an, deinen Diener in die Stadt zu ſchicken? Geht es an, Waffen in die Provinzen der Türkei zu importieren? Es geht nicht an. Wie nennt man dies (zuna ne derler)? Dies nennt man eine Kanone (zuná top derler). Wie heißt dieſe Stadt (bu zehiriñ ißmina ne derler)? Dieſe Stadt heißt Adrianopel (ادرنه edirné). Heißt dieſe Stadt nicht Philippopel (فلبه filibé)? Wie heißt dieſes Kind? Dieſes Kind heißt Ali (علی).

مکالمه

س	ج
اوقویه بیلیر میسن؟	بر آز اوقویه بیلیرم
بزه بشیوز غروش ویره بیلیر میسکز؟	شو قدر آچه‌مز یوق ویره‌میز
شو ضابطك اسمنه نه‌دیرلر؟	اسمنه حسن دیرلر
حکیمی کتیرسونلرمی کتیرمسونلرمی؟	کیفم ایبلشیر اوتق لازم دکل
پوسته اوجرتی قاچ غروشدر؟	دولت علیه‌نك ولایتلریچون بر غروشدر
شو کتابکی باصدرمق نیتنده میسن؟	کندی باصدرمم بر کتابجی‌یه باصدررم
بر نسخه سنی آله بیلیرمی‌یم؟	ایسترایسه‌ك سکا اوچنی کوندررم
چوجقلر مکتبده نه یاپارلر؟	علوم و فنونی تحصیل ایدرلر
قاچ سنه‌در برادرمك چوجقلرینه درس اوقودرسن؟	بر سنه‌در انلره درس اوقودرم

16. Lektion.

77. Der beſtimmte Präteritalſtamm entſteht durch Anhängung der Silbe دی di, dy, du. Z. B. گلدی geldi di iſt das abgekürzte idi und lauten daher die Konjugationsſuffixe entſprechend: dim, diñ, di, dik (bei dumpfen Stämmen دق dyq, duq), diñiz, diler.

Beſtimmtes Präteritum:

Hell: گلدم geldím ich kam oder bin
گلدڭ geldíñ du kamſt oder biſt
گلدی geldí er kam oder iſt
گلدك geldík wir kamen oder ſind
گلدیڭز geldiñíz ihr kamt oder ſeid
گلدیلر geldilér ſie kamen oder ſind

} gekommen.

Dumpf: اوقودم oqudúm ich las oder habe
اوقودڭ oqudúñ du laſeſt oder haſt
اوقودی oqudú er las oder hat
اوقودق oqudúq wir laſen oder haben
اوقودیڭز oquduñúz ihr laſet oder habet
اوقودیلر oqudulár ſie laſen oder haben

} geleſen.

Negativ: گلمدم gélmedim ich bin nicht gekommen.
اقومدم óqumadym ich habe nicht geleſen.

Die Fragepartikel mi tritt hier nicht unmittelbar an den Temporalſtamm, ſondern hat ihre Stellung nach den Konjugationsſuffixen. Z. B.:

گلدمی geldím-mi bin ich gekommen?
اوقومدڭمی oqumedýñmy haſt du nicht geleſen?
سودیمی ßewdímі hat er geliebt?
صورمدقمی ßormadúqmu haben wir nicht gefragt?

Die Zusammensetzungen mit idi und iße ergeben die folgenden Zeiten.

Die Zusammensetzung mit imiz ist nicht gebräuchlich.

Das bestimmte Plusquamperfekt:

كلدى ايدم	geldí idím	ich war
كلدى ايدك	geldí idíñ	du warst
كلدى ايدى	geldí idí	er war
كلدى ايدك	geldí idík	wir waren
كلدى ايديكز	geldí idíñíz	ihr waret
كلدى ايديلر	geldí idilár	sie waren

gekommen.

Negativ:

اوقومدى ايدم oqumadý ydým ich hatte nicht gelesen.

Fragend:

سوديمى ايدم SSewdímí idím hatte ich geliebt?

سوديمى ايدك SSewdímí idíñ hattest du geliebt?

كلمديمى ايدى gelmedímí idí war er nicht gekommen? ꝛc.

In der Aussprache findet meistens eine Verschleifung statt. So sagt man geldídím, geldidiñ, statt geldí idím, geldí idíñ. Bisweilen findet man auch die Orthographie: كلديدم كلديدك

Die Verbindung mit idi kann jedoch noch auf eine andere Weise geschehen, indem das bestimmte Präteritum konjugiert und idi unverändert angehängt wird.

سودم ايدى	SSewdím idí	ich hatte
سودك ايدى	SSewdíñ idí	du hattest
سودى ايدى	SSewdí idí	er hatte
سودك ايدى	SSewdík idí	wir hatten
سوديكز ايدى	SSewdiñíz idí	ihr hattet
سوديلر ايدى	SSewdilér idí	sie hatten

geliebt.

Negativ:

سومدم ايدى SSewmedím idí ich hatte nicht geliebt.

Fragend:

كلدمى ايدى geldímmi idí war ich gekommen?

اوقومدكمى ايدى oqumadýñmy ydý hatteſt du nicht geleſen? ꝛc.

Der Konditional des beſtimmten Präteritums:

كلدى ايسەم geldí iſém wenn ich gekommen bin.

كلدى ايسەڭ geldí iſéñ wenn du gekommen biſt.

كلدى ايسه geldí iſé wenn er gekommen iſt.

كلدى ايسەك geldí iſék wenn wir gekommen ſind.

كلدى ايسەكز geldí iſeñíz wenn ihr gekommen ſeid.

كلدى ايسەلر geldí iſelér wenn ſie gekommen ſind.

Negativ:

كلمدى ايسەم gelmedí iſém wenn ich nicht gekommen bin.

اوقومدى ايسەق {oqumadý yſáq wenn wir nicht geleſen haben.

Auch hier kann, analog der Verbindung mit idi, der Temporalſtamm konjugiert und iſe unverändert nachgeſetzt werden und zwar iſt dieſe Art der Verbindung ſogar die gebräuchlichere.

اوقودم ايسه oqudúm yſá wenn ich geleſen habe.

اوقودڭ ايسه oqudúñ yſá wenn du geleſen haſt.

اوقودى ايسه oqudú yſá wenn er geleſen hat.

اوقودق ايسه oqudúq yſá wenn wir geleſen haben.

اوقوديكز ايسه oquduñúz yſá wenn ihr geleſen habet.

اوقوديلر ايسه oqudulár yſá wenn ſie geleſen haben.

Negativ: كلمدم ايسه {gelmedím iſe wenn ich nicht gekommen bin ꝛc.

Obgleich:

سودم ايسەده {ßewdím iſe dé wenn ich auch, obwohl ich geliebt habe.

سودڭ ايسەده {ßewdíñ iſe dé wenn du auch, obwohl du geliebt haſt ꝛc.

78. Der unbeſtimmte Präteritalſtamm wird durch die Silbe مش miz (myz, muz) gebildet:

كلمش gelmiz, اوقومش oqumuz.

Miz ist das abgekürzte imiz, welchem daher auch die Konjugationssuffixe entsprechen.

Unbestimmtes Präteritum (Erzählendes Perfekt):

سومشم	Bewmízim ich habe	geliebt (unbestimmt).
سومشسن	Bewmízßin du hast	
سومش	Bewmíz er hat	
سومشز	Bewmízíz wir haben	
سومشسكز	Bewmízßiñiz ihr habet	
سومشلر	Bewmizlér sie haben	

Die 3. Person Singular und Plural fügt bisweilen در dir, dur an, besonders am Ende des Satzes. Z. B.: سومشدر Bewmíztir اوقومشدرلر oqumúz durlár. Zur Hervorhebung kann dir auch der 1. und 2. Person angehängt werden. Z. B. كلمشمدر gelmízim dir ich bin gekommen كلمشسندر gelmízßindir du bist gekommen.

Negativ: Bewmemizim, Bewmemizßin ꝛc.

Fragend: Bewmízmi im, Bewmízmi ßin ꝛc.

Negativ fragend: Bewmemizmi im, Bewmemizmißín ꝛc.

Miz bezeichnet im allgemeinen die Unbestimmtheit und wird stets angewendet, wenn man das Ausgesagte nicht aus eigener Erfahrung, sondern nur z. B. vom Hörensagen weiß. So bedeutet یاپدی japdy er hat gethan — یاپمش japmyz ich glaube, er hat gethan, man sagt, daß er gethan hat, er hat wohl gethan (ich weiß es aber nicht aus eigener Erfahrung).

Die Zusammensetzungen mit idi, imiz und ißе ergeben: Das erzählende Plusquamperfekt:

سومش ايدم	Bewmíz idím ich hatte	geliebt.
سومش ايدك	Bewmíz idíñ du hattest	
سومش ايدى	Bewmíz idí er hatte	
سومش ايدك	Bewmíz idík wir hatten	
سومش ايديكز	Bewmíz idiñíz ihr hattet	
سومش ايديلر	Bewmíz idilár sie hatten	

Negativ: ßéwmemiz idím, ßewmemíz idíñ ꝛc.
Fragend: ßewmízmi idím, ßewmízmi idíñ ꝛc.
Negativ fragend: ßewmemízmi idím, ßewmemízmi idíñ ꝛc.

Das unbeſtimmte Plusquamperfekt:

سومش ايمشم ßewmíz imizím ich hatte
سومش ايمشسن ßewmíz imizßín du hatteſt
سومش ايمش ßewmíz imíz er hatte
سومش ايمشز ßewmíz imizíz wir hatten
سومش ايمشكز ßewmíz imízßiñiz ihr hattet
سومش ايمشلر ßewmíz imizlár ſie hatten

} wohl geliebt.

Negativ: ßéwmemiz imizím, ßéwmemíz imizßín ꝛc.
Fragend: ßewmízmi imizím, ßewmízmi imizßin ꝛc.
Negativ fragend: ßéwmemizmi imizím, ßewmemiz mi imizßin ꝛc.

Der Konditional des unbeſtimmten Präteritums:

سومش ايسم ßewmíz ißém wenn ich geliebt habe.
سومش ايسك ßewmíz ißéñ wenn du geliebt haſt.
سومش ايسه ßewmíz ißé wenn er geliebt hat.
سومش ايسك ßewmíz ißék wenn wir geliebt haben.
سومش ايسكز ßewmíz ißeñíz wenn ihr geliebt habet.
سومش ايسلر ßewmíz ißelér wenn ſie geliebt haben.

Negativ: ßéwmemíz ißém, ßéwmemiz ißéñ ꝛc.
óqumamýz yßám, óqumamýz yßáñ ꝛc.

Vokabeln.

دونمك dönmek ſich wenden, ſich drehen, zurückkehren.
دوكمك dükmek gießen; fallen laſſen, vergießen.
سورمك ßürmek reiben, treiben, dauern.
سپورمك ßupürmek kehren, fegen.
دكمك dikmek pflanzen, aufpflanzen, nähen.
اقسرمق aqßyrmaq nießen.
اوكسرمك ökßürmek huſten.

آقسامق aqßamaq hinken.

ترلمك terlemeq ſchwitzen.

تترمك titremek zittern.

قورقمق qorqmaq ſich fürchten.

يوزمك jüzmek ſchwimmen.

a. خدمت ا χizmet etm. dienen.

بكلمك beklemek warten.

دونك dönek verändert, unbeſtändig.

p. مهر mühür Siegel.

مهرمومی mühür mumu Siegelwachs.

مهرلمك mühürlemek ſiegeln.

سپورکه ßupürge Kehrbeſen.

تر ter Schweiß.

قورقو qorqú Furcht.

قورقاق qorqáq furchtſam.

a. خدمت χizmét Dienſt.

a. ظهور zuhûr das Erſcheinen, Auftreten, Ausbrechen ꝛc.

ظهورا zuhûr etm.

ظهوره كلمك und zuhurá gelmek erſcheinen, auftreten, ausbrechen ꝛc.

a. سلطنت ßaltanát Regierung, Herrſchaft.

درزی terzí Schneider.

ایکنه ijiné Nadel.

طوپلو ایکنه toplú ijiné Stecknadel.

ایپلك iplík Zwirn.

ایپ ip Strick.

مقراص myqráß Schere.

وکسروك ökßürük Huſten.

a. سرایت ßerajét Anſteckung.

سرایتا ßerajét etm. ſich verbreiten.

a. عمر ömr das Leben.

چیچك çiçék Blume, Blüte, Blattern.

قزاموق qyzamúq Maſern.

صیتمه ßytmá Fieber.

اسقارلتینا ißqarlatina Scharlach.

a. علاج yláχ Heilmittel.

قان qan Blut.

صولق ßolúq Atem.

قرانتینه qarantina Quarantäne.

کمی gemí Schiff.

a. ایجاد ا iχâd etm. } erfinden.

a. اختراع ا ixtirâ etm. } erfinden.

Übung 16.

(Hat nie ſein Wort gebrochen.) شو اختیار ادم عمرنده هیچ سوزندن دونمامش

— اخشام اولدی — آغاجلر یاپراقلرینی دوکمشلر ایدی — نیچون

اوطه‌یی سپورمدك؟ — کیمده چیچك خسته‌لغی ظهور ایتمش — شهرمزده ایکی سنه ظرفنده بش آلتی بیوك یانغین وقوعبولدی — صولق آله‌مدم — کیم اوکسوردی؟ — کیمسه اوکسورمدی بن اقسردم — صوغوقمی آلدك (Haſt du dich verkühlt?)؟ — ایکی ساعت قدر حمامده قالمشدم — کیمزی قرانتینه آلتنه آلمشلر — اسقارلتینه خسته‌لغندن او قدر قورقمشلر که اولزدن بیله چیقمامشلر — شو قرالك سلطنتی نه قدر مدت سوردی؟ (Wie lange dauerte...) — چوق سورمدی که صیجاقدن ترلمکه باشلادق — صوغوقدن تتره‌مدیکزمی؟ — یوزه بیلدیلرمی؟ — سپورکه‌یی آل ده اوطه‌لرمزی سپوری‌ویر — دونك ادملر سوزلرنده طورمزلر (Halten nicht ihr Wort) — پك قورقاق بر ادم ایسه‌ده ینه قورقوته‌مدم — قورقو خسته‌لقلرك سرایتنه پك چوق خدمت ایدر — قورقوسندن تتره‌مکه باشلامش — احمد افندی طوبال دکلمیدر؟ — خیر آقسایور — مکتوبی نه ایله مهرلدك؟ — مهرمومی ایله مهرلدم — قزاموق خسته‌لغی چوجقلره مخصوص دکل ایسه‌ده ینه بیوکلرده آزبولنور — صمتمه ظهورنده قان آلیرلر (läßt man zur Aber.) — درزی ایکنه ایله البسه‌مزی دیکر — ایپلکی کسمك ایچون مقراص لازمدر — عمرمده بویله شی کورمدم — چوجقلر هر نه قدر چالشدیلر ایسه‌ده ممکن دکل درسلرینی ازبرلیه‌مدیلر — فرانسه‌نك مشهور حکیملرندن بری اوکسروك ایچون بر اعلاج بولمش — وبانك (o. webá Peſt.) شهرك اهالیسنه سرایتنك اوکنی کسمك (bir zejin öñini keßmek) ضمننده بعضی تدابیر اتخاذ قیلنمشدر (einer Sache zuvorkommen, ſie verhindern.) — نمچه ایمپراطوری (nemzce imperatory der deutſche Kaiſer) مشهور ایکنجی ژوزف کندی الیله چفت سورمشدر (cift ßürmek ackern.) — شو عصرمزك ابتداسنده بیوك محاربه‌لر وقوع بولمشلر — عثمانلولر بیك طقسان درت سنهٔ هجریه سنده ویانه‌یی (Wien) محاصره ایتمشلر ایسه‌ده

بنه فنح ايده‌مامشلر — طاش باصمه‌سى فنى (die Lithographie) بيلك
ايكيوز اون بش سنهٔ هجريه سنده ايجاد اولنمشدر — امريقا
سكزيوز آلتمش ايكى سنهٔ هجريه‌سنده قريشتوف قولون معرفتيله
كشف اولنمشدر — اولدرمك دكل بورنمى بيله فانادمز سن —

Übersetzung 16.

Im Jahre 1864 brach in unserer Stadt eine große Feuersbrunst aus. Habt ihr das neue Seraj gesehen? Wohin sind deine Brüder gegangen? Hattest du nicht den Brief versiegelt? Warum habt ihr die Zimmer nicht gekehrt? Wann ist Amerika entdeckt worden? In welchem Jahre der Hidschra wurde Stambul erobert? Haben die Osmanen Wien belagert? Wie lange dauerte die Belagerung? Haben sie [es] einnehmen können? Wer hat die Uhren erfunden? Wie oft habt ihr gewartet? [In] (aus) seiner Furcht konnte er nicht sprechen. Ein unbeständiger Mensch hält sein Wort nicht. Blut vergießen. Lasse nicht Blut vergießen! Warte ein wenig! Vor was habt ihr euch gefürchtet? Warum starrst du mich an? (gjöz dikmek mit Dativ). Warum habt ihr das Siegel dieses Briefes erbrochen (bozmaq)? Er pflanzte Bäume in seinen Garten. Wenn du dein Wort brichst, halte auch ich nicht das meine. Wohin hat man (Plural) den Diener geschickt? Obwohl wir seinen Bruder kannten, wollten wir ihn doch nicht besuchen. Obwohl ihr vorgestern kommen konntet, seid ihr doch nicht gekommen. Während des Krieges brach die Pest aus. Was für Maßregeln sind ergriffen worden, um das Verbreiten dieser Krankheit nach Europa zu verhindern? Obwohl verschiedene Maßregeln getroffen wurden, verbreitete sich diese Krankheit doch nach den südlichen Gegenden Europas. Obwohl die berühmtesten Ärzte sich bemühten, ein Heilmittel dagegen (zuña) zu finden, konnten sie [es] doch nicht (finden). Wer hat den Tabak nach Europa eingeführt (idχal etm.)? Im Anfange des sechzehnten Jahrhunderts haben die Spanier sowohl den Tabak als auch andere, verschiedene Produkte Amerikas nach Europa gebracht. Wer hat diesen Brief geschrieben? Wie sehr wir uns auch bemühten [ihn] zu lesen, konnten wir [es] doch nicht (lesen). Haben wir Euch nicht 300 Piaster geliehen? Was haben sie euch gesagt? Wann habt Ihr unseren Brief erhalten? Wir haben [ihn] heute früh erhalten (almaq).

مكاله

س

Die Antworten hat der Schüler ſelbſt zu geben.

میلادك هانكی سنه سنده استانبول شهری فتح اولنمشدر؟

عثمانلولر ویانه‌یی قاچ دفعه محاصره ایتمشلردر؟

واترلو محاربه‌سی هانكی دولتلر بینلرنده وقوعبولدی؟

قرانتینه نه ایچوندر؟

اوروپا دولتلرك هانكیسی اك زیاده تجارت ایله اشتغال ایدر؟

باصمه فنی هانكی مملكتده ایجاد اولنمشدر؟

شو درسده‌كی سوزلری ازبرلدیكزمی؟

17. Lektion.

79. Der Futurſtamm fügt an den Verbalſtamm zunächſt ein charakteriſtiſches Hê an. Vokaliſch auslautende Stämme ſchieben ein euphoniſches ی ein, auslautendes ت erweicht ſich, wie im Präſens und Aoriſt, zu د (ſiehe die Ausnahmen beim Präſens). Sodann wird bei hellen Stämmen die Endung جك ǯek, bei dumpfen die Endung جق ǯaq angefügt. Das vorgeſetzte Hê iſt bei hellen Stämmen e, bei dumpfen a auszuſprechen. Z. B.:

آلهجق alaǯáq ویرهجك wereǯék

آلداده‌جق aldadaǯáq. ßöjlejeǯék سویلیه‌جك

Bei der Annahme der Konjugationsſuffixe iſt zu bemerken, daß in der 1. Perſon Singular und Plural das kjäf ك der hellen Stämme nur in der Ausſprache zu j, das qâf ق der dumpfen zu gajn غ erweicht wird.

Futurum:

Hell: سوه‌جكم	ßewegéjim ich werde	lieben.
سوه‌جكسن	ßewegékßin du wirſt	
سوه‌جك	ßewegék er wird	
سوه‌جكز	ßewegéjiz wir werden	
سوه‌جكسكز	ßewegékßiñiz ihr werdet	
سوه‌جكلر	ßewegeklér ſie werden	
Dumpf: بوله‌جغم	bulaγáγym ich werde	finden.
بوله‌جقسن	bulaγáqßyn du wirſt	
بوله‌جق	bulaγáq er wird	
بوله‌جغز	bulaγáγyz wir werden	
بوله‌جقسكز	bulaγáqßyñyz ihr werdet	
بوله‌جقلر	bulaγaqlár ſie werden	

Vokaliſch auslautender Stamm: سويلمك ßöjlemek ſprechen.

سويليه‌جكم	ßöjlejeγéjim ich werde	ſprechen.
سويليه‌جكسن	ßöjlejeγekßin du wirſt	
سويليه‌جك	ßöjlejeγék er wird	
سويليه‌جكز	ßöjlejeγéjiz wir werden	
سويليه‌جكسكز	ßöjlejeγékßiñiz ihr werdet	
سويليه‌جكلر	ßöjlejeγeklér ſie werden	

Auch das Futurum fügt in der 3. Perſon Singular und Plural bisweilen noch در dir, dyr, dur hinzu. Z. B.:

كله‌جكدر geleγékdir er wird kommen.

بوله‌مه جقلردر bulámajaγaqlárdyr ſie werden nicht finden können.

Negativ:

سومیه‌جكم	ßéwmejeγéjim ich werde nicht	lieben ꝛc.
سومیه‌جكسن	ßéwmejeγékßin du wirſt nicht	
سومیه‌جك	ßéwmejeγék er wird nicht	

Fragend:

ويره‌جكميم	wereɣékmijím werde ich	geben? ꝛc.
ويره‌جكميسن	wereɣékmißín wirſt du	
ويره‌جكمى	wereɣékmi wird er	

Negativ fragend:

كلميه‌جكميم gélmejeɣékmijím werde ich nicht kommen?

بولميه‌جقميسن búlmajaɣáqmyßýn wirſt du nicht finden?

ويره‌ميه‌جكمى werémejeɣékmi wird er nicht geben können?

Die Konverſationsſprache verſchleift die 1. Perſon Singular und Plural, indem ſie ſtatt ɣéjim, ɣéjiz — ɣêm, ɣêz, ſtatt ɣáɣym, ɣáɣyz — ɣâm, ɣâz ausſpricht. Z. B.:

كله‌جكم geleɣéjim ſprich geleɣêm.

كله‌جكز geleɣéjiz ſprich geleɣêz.

بولميه‌جغم bulmajaɣáɣym ſprich bulmajaɣâm.

اوله‌جغز olaɣáɣyz ſprich olaɣâz.

Die Kombinationen mit idi, imiz und iße ergeben:

Das beſtimmte Imperfekt des Futurs:

سوه‌جك ايدم	ßeweɣék idím	ich wollte, ich war im Begriffe zu	lieben.
سوه‌جك ايدك	ßeweɣék idiñ	du wollteſt, du warſt im Begriffe zu	
سوه‌جك ايدى	ßeweɣék idí	er wollte, er war im Begriffe zu	
سوه‌جك ايدك	ßeweɣék idík	wir wollten, wir waren im Begriffe zu	
سوه‌جك ايديكز	ßeweɣék idiñíz	ihr wolltet, ihr waret im Begriffe zu	
سوه‌جك ايديلر	ßeweɣék idilár	ſie wollten, ſie waren im Begriffe zu	

Es findet ſich auch die Orthographie: سوه‌جكدم ßeweɣékdim, سوه‌جكدك ßeweɣékdiñ ꝛc.

Negativ: ßéwmejeɣék idím, ßéwmejeɣék idiñ ꝛc.

Fragend: ßeweɣékmi idím, ßeweɣékmi idiñ ꝛc.

Negativ fragend: ßéwmejeɣékmi idím, ßéwmejeɣékmi idiñ ꝛc.

Das unbestimmte Imperfekt des Futurs:

سوجك ايشم	Bewejék imizím ich wollte	wohl lieben.
سوجك ايمشسن	Bewejék imizßín du wolltest	
سوجك ايش	Bewejék imíz er wollte	
سوجك ايشز	Bewejék imizíz wir wollten	
سوجك ايمشسكز	Bewejék imizßiñíz ihr wolltet	
سوجك ايمشلر	Bewejék imizlár sie wollten	

Auch bei dieser Form findet man häufig die Orthographie: سوجكمشم Bewejék mizím, سوجكمشسن Bewejék mizßín ꝛc.

Negativ: Béwmejejék-imizím, imizßín ꝛc.
Fragend: Bewejékmi-imizím, imizßín ꝛc.
Negativ fragend: Béwmejejékmi imizím, imizßín ꝛc.

Der Konditional des Futurs:

سوجك ايسم Bewejék ißém wenn ich lieben werde.
سوجك ايسك Bewejék ißéñ wenn du lieben wirst.
سوجك ايسه Bewejék ißé wenn er lieben wird.
سوجك ايسك Bewejék ißék wenn wir lieben werden.
سوجك ايسكز Bewejék ißéñiz wenn ihr lieben werdet.
سوجك ايسلر Bewejék ißeler wenn sie lieben werden.

Negativ:

سومیه جك ايسم Béwmejejék ißém wenn ich nicht lieben werde.
سومیه جك ايسك Béwmejejék ißeñ wenn du nicht lieben wirst ꝛc.

„Obwohl", wenn auch:

سوجك ايسه مده Bewejék ißemdé obwohl ich lieben werde.
سوجك ايسه كده Bewejék ißeñdé obwohl du lieben wirst.
بولميه جق ايسه ده búlmajajáq yßadá obwohl er nicht finden wird.
كلميه جك ايسه كده gelémejejék ißekdé obwohl wir nicht werden kommen können.
بولميه جق ايسه قده bulámajajáq yßaqdá obwohl wir nicht werden finden können.

Vokabeln.

قزانمق qazanmaq gewinnen, erwerben.

صولمق ßolmaq verwelken.

چوريمك cürümek verfaulen.

طوكمق doñmaq gefrieren.

كيمك gijmek anziehen (ein Kleid).

صويمق ßojunmaq ſich ausziehen.

كوزتمك gjözetmek beobachten.

a. رعايت riajét etm. berückſichtigen, ſich nach etwas richten, (mit Dativ).

a. بيان bejân etm. erwähnen.

a. دفع deff etm. etwas beſeitigen.

a. منع menn etm. verbieten, verhindern.

a. دقت dyqqát etm. achtgeben, aufmerkſam ſein.

a. حفظ hyfz etm. ſich etwas merken, bewahren, beſchützen (vor etwas = Ablativ).

a. دعوت dāwét etm. einladen.

a. اعمال īmâl etm. verfertigen.

a. عودت awdét etm. zurückkehren.

a. اطاعت ita-át etm. gehorchen.

p. تراش terâz etm. raſieren, ſcheren.

a. صرف ßarf etm. ausgeben (Geld).

a. شان ſan Ehre, Ruhm, Anſehen.

a. عمله amelé Arbeiter.

بربر berbér Barbier.

قيومجى qujumǧý Goldſchmied.

a. رسام reßßâm Maler, Zeichner.

a. صراف ßarrâf Bankier, Geldwechsler.

a. صورت ßurét Bild, Kopie, Art und Weiſe.

a. تصوير taßwîr Bild, Gemälde.

يون juñ Schafwolle.

ايپك ipék Seide.

a. بز bez Leinwand.

پاموق pamûq Baumwolle.

a. قطيفه qadyfá Samt.

چوقه coqá Tuch.

كوملك gjömlék Hemd.

طون don Unterhoſe.

چوراب coráb Strumpf.

يوزك jüzük Fingerring.

بيلزك bilezik Armreif.

كوپه kjöpé Ohrgehänge.

اوستوره ußturá Raſiermeſſer.

a. نتيجه netiǧé Reſultat.

a. حصول hußûl das Zuſtandekommen.

بيلمك bilemek ſchleifen.

حصوله كلمك hußulá gelmek } zuſtande kommen, entſtehen,
حصول بولمق hußûl bulmaq } gelingen.
حصوله كتيرمك hußulá getirmek } zuſtande bringen, hervorbringen.

Übung 17.

سن كيمسه‌يه رعايت ايتميه‌جك ايسه‌ك سكاده رعايت ايتميه جكلر — شو چيچكلر هر نه قدر كوزل ايسه‌لرده ينه آز وقت ايچنده صولەجق چورويه جكلردر — نه بيوردیكز افندم? — بربر كلسون بنی تراش ايتسون — باباك نه زمان عودت ايده‌جكدر? — دوستلركدن هانكيلرينی دعوت ايده‌جكسن? — كيمسه دعوت ايتميه‌جكم — شو بزدن آلتی قطعه كوملك ياپدره‌جغم — قيومجيلر آلتون و كومشدن يوزكلر بيلزكلر كوپه‌لر اعمال ايدرلر — انكلتره‌دن عودتده سكا بر اعلا انكليز اوستوره سنی كتيره جكم — شو رسامه بر تصوير ايتدره جكم — شو كتابك بر صورتنی آله جغم (Ich werde... kopieren) — شو دمر يولی ايچون هر نه قدر آقچه صرف ايده‌جكلر ايسه‌ده ينه بر نتيجه حصوله كتيره‌ميه‌جكلردر — شو سوزلرمی حفظ ايده جكميسن? — اوت افندم اونوتميه‌جغم — نهرك صويی طوقه‌جقدی — وطنكه عودت ايتميه‌جكمی ايدك? — شو قورو قوزه‌لره (quru quza) باق مهارتلو عمله‌لر انلردن ايپلك و ايپلكدن كوزل (كوزل) ايپك قطيفه و سايره (und anderes a. Bajre) اعمال ايده‌جكلردر — صيجاق مملكتلرده بر آغاج وار كه ميوه‌سندن پاموق حاصل اولور — شو تجاره بر دوزينه كوملك آلتی دانه طون و سكز چفت چوراب اصمارلدم — صوينمه صوغوق آله‌جقسن — عسكرلر ضابطلرينه اطاعت ايده‌جك ايمشلر — بيان ايده‌جكدم — شو خسته‌لغك تهلكه‌سی دفع اولنه بيله‌جكميدر? — عسكرلرمز شو محاربه‌ده شان قازانه‌جقلرمی? — هر نه قدر چالشير ايسه‌ك ده ينه بر شی حصوله كتيره‌ميه‌جكسن — شاكردلر درسلرينه دقت

night. Für- gopal

ایتمیه جکلرمی؟—عسکرلر وطنلرینی دشمندن حفظ ایده بیله‌جکلرمی
بیلمیه جکلرمی؟—سنی اومه دعوت ایده‌جك ایدم ایسه‌ده سنی بولامدم

Überſetzung 17.

Willſt du Ruhm gewinnen? Werden die Blumen nicht verwelken? In wieviel Tagen wirſt du zurückkehren? Wen wirſt du einladen? Was wirſt du anziehen? Werden dieſe Maßregeln das Umſichgreifen der Krankheit verhindern können? Werdet ihr uns gehorchen? Wen war der Barbier im Begriffe zu raſieren? Wieviel Geld wirſt du genötigt ſein auszugeben? Wird etwas zuſtandekommen [oder nicht]? (Wiederholung des Verbums in der negativen Form.) Wir werden uns nach den Geſetzen jenes Landes richten. Werdet ihr das Vaterland vor ſeinen Feinden ſchützen können? Ich war im Begriffe, dies zu erwähnen. Was wirſt du [den] (dem) Goldſchmied machen laſſen? Ich werde ihn 2 Ringe, 3 Armreifen und 1 Paar Ohrgehänge machen laſſen. Was wirſt du bei deiner Rückkehr aus Frankreich mitbringen? Ich werde einige Seiden- und Samtſtoffe mitbringen. Ägypten bringt vortreffliche Baumwolle hervor: nach einigen Jahren wird es allerhand koſtbare Stoffe exportieren können. Wenn es möglich iſt, wird man (Plural) aus England einige geſchickte Arbeiter bringen laſſen. Mittwoch werden einige Gemälde der berühmteſten Maler verkauft werden. Wirſt du nicht einige davon kaufen? Wenn ich Zeit habe, gehe ich [hin und] kaufe einige davon. Mein Raſiermeſſer ſchneidet nicht. Wirſt du es nicht ſchleifen laſſen? In Anatolien macht man aus Schafwolle vortreffliche Tücher. Alle dieſe Maßregeln werden kein Reſultat geben. An wen wird der Bankier ſeine Tochter verheiraten (wem wird er ſie geben)? Wirſt du dieſes Bild kopieren (eine Kopie dieſes Bildes nehmen)? Wann wirſt du zurückkehren? Was wird das Reſultat jener Maßregeln ſein? Wirſt du mir dein Bild zeigen? Wohin wirſt du deinen Diener ſchicken? Ich werde ihn zum Geldwechsler ſchicken.

مکاله

س ج
صولر نه زمان طوکمغه باشلار؟ صولر قیش ابتداسنده کمغه طوک
باشلار

شاکردلر شو درسلرینی حفظ ایدرلر سه بیله‌جکلر — دقت ایده بیله جکلرمی؟

شو رسام نه زمان وطننه عودت ایده جکدر؟ — بوندن ایکی اوچ هفته/ردہ صکره عودت ایدجکدر

صراف او قدر آقچه بوزه جقدر؟ — بوزه جقدر ظن ایدرم

هانکی دکانه کیده‌جك ایدك؟ — قیومجینك دکانه کیده‌جکده بر یوزوك آله‌جق ایدم

اوستوره‌کی کیمه بیلته‌جکسن؟ — کندی بیله یه جکم

وبانك تهلکه‌سی دفع اولنه بیله‌جکمیدر؟ — تیزلکه رعایت اولنور سه ممکندر یوقسه تهلکه‌سی دفع اولنه میه جقدر

14. VII 97.

18. Lektion.

80. Der Konditionalstamm wird durch die Silbe سه ßa (ße) (das abgekürzte iße) gebildet. Entsprechend lauten die Konjugationssuffixe.

Konditional der Gegenwart (irreale Form):

سوسه‌م ßewßém wenn ich liebte oder lieben würde.

سوسه‌ك ßewßéñ wenn du liebteſt oder lieben würdeſt.

سوسه ßewßé wenn er liebte oder lieben würde.

سوسه‌ك ßewßék wenn wir liebten oder lieben würden.

سوسه‌كز ßewßeñíz wenn ihr liebtet oder lieben würdet.

سوسه‌لر ßewßelér wenn ſie liebten oder lieben würden.

Negativ:

سومسه‌م ßewmeßém wenn ich nicht liebte.

سومسه‌ك ßewmeßén wenn du nicht liebteſt.

بولمسه‌ق bulmaßáq wenn wir nicht fänden.

یازمسه‌ق jazámaßaq wenn wir nicht ſchreiben könnten.

ایتمیه جکلرمی؟—عسکرلر وطنلرینی دشمندن حفظ ایده بیله‌جکلرمی
بیلمیه جکلرمی؟—سنی اومه دعوت ایده‌جك ایدم آیسه‌ده سنی بولهمدم

Überſetzung 17.

Willſt du Ruhm gewinnen? Werden die Blumen nicht verwelken? In wieviel Tagen wirſt du zurückkehren? Wen wirſt du einladen? Was wirſt du anziehen? Werden dieſe Maßregeln das Umſichgreifen der Krankheit verhindern können? Werdet ihr uns gehorchen? Wen war der Barbier im Begriffe zu raſieren? Wieviel Geld wirſt du genötigt ſein auszugeben? Wird etwas zuſtandekommen [oder nicht]? (Wiederholung des Verbums in der negativen Form.) Wir werden uns nach den Geſetzen jenes Landes richten. Werdet ihr das Vaterland vor ſeinen Feinden ſchützen können? Ich war im Begriffe, dies zu erwähnen. Was wirſt du [den] (dem) Goldſchmied machen laſſen? Ich werde ihn 2 Ringe, 3 Armreifen und 1 Paar Ohrgehänge machen laſſen. Was wirſt du bei deiner Rückkehr aus Frankreich mitbringen? Ich werde einige Seiden- und Samtſtoffe mitbringen. Ägypten bringt vortreffliche Baumwolle hervor: nach einigen Jahren wird es allerhand koſtbare Stoffe exportieren können. Wenn es möglich iſt, wird man (Plural) aus England einige geſchickte Arbeiter bringen laſſen. Mittwoch werden einige Gemälde der berühmteſten Maler verkauft werden. Wirſt du nicht einige davon kaufen? Wenn ich Zeit habe, gehe ich [hin und] kaufe einige davon. Mein Raſiermeſſer ſchneidet nicht. Wirſt du es nicht ſchleifen laſſen? In Anatolien macht man aus Schafwolle vortreffliche Tücher. Alle dieſe Maßregeln werden kein Reſultat geben. An wen wird der Bankier ſeine Tochter verheiraten (wem wird er ſie geben)? Wirſt du dieſes Bild kopieren (eine Kopie dieſes Bildes nehmen)? Wann wirſt du zurückkehren? Was wird das Reſultat jener Maßregeln ſein? Wirſt du mir dein Bild zeigen? Wohin wirſt du deinen Diener ſchicken? Ich werde ihn zum Geldwechsler ſchicken.

مکاله

س ج طوکمغه

صولر نه زمان طوکمغه باشلار؟ صولر قیش ابتداسنده کمغه باشلار

شاكردلر شو درسلرينى حفظ ايدرلر سه بيله‌جكلر — دقت ايده بيله جكلرمى؟

شو رسام نه زمان وطننه عودت ايده جكدر؟ — بوندن ايكى اوچ هفته/روده صكره عودت ايدجكدر

صراف او قدر آقچه بوزه جقدر ظن ايدرم — بوزه جقميدر؟

هانكى دكانه كيده‌جك ايدك؟ — قيومجينك دكانه كيده‌جكده بر يوزوك آله‌جق ايدم

اوستوره‌كى كيمه بيلته‌جكسن؟ — كندى بيله يه جكم

وبانك تهلكه‌سى دفع اولنه بيله‌جكميدر؟ — تمرزلكه رعايت اولنور سه ممكندر يوقسه تهلكه‌سى دفع اولنه ميه جقدر

14. VII 97.

18. Lektion.

80. Der Konditionalstamm wird durch die Silbe سه ßa (ße) (das abgekürzte iße) gebildet. Entsprechend lauten die Konjugationssuffixe.

Konditional der Gegenwart (irreale Form):

سوسه‌م ßewßém wenn ich liebte oder lieben würde.

سوسه‌ك ßewßéñ wenn du liebtest oder lieben würdest.

سوسه ßewßé wenn er liebte oder lieben würde.

سوسه‌ك ßewßék wenn wir liebten oder lieben würden.

سوسه‌كز ßewßeñíz wenn ihr liebtet oder lieben würdet.

سوسه‌لر ßewßelér wenn sie liebten oder lieben würden.

Negativ:

سومسه‌م ßewmeßém wenn ich nicht liebte.

سومسه‌ك ßewmeßén wenn du nicht liebtest.

بولمسه‌ق bulmaßáq wenn wir nicht fänden.

يازمسه‌ق jazámaßaq wenn wir nicht schreiben könnten.

In der Ausſprache unterſcheidet ſich der negativ ꝛc. irreale Konditional nur durch die Betonung von dem negativen Konditional des Aoriſtes. Z. B.: گلمزسم gelmézßem wenn ich nicht komme, گلمسم gelmeßém wenn ich nicht käme, اولمزسه کز olmázßañyz wenn ihr nicht ſeid, اولمسه کز olmaßañýz wenn ihr nicht wäret.

Die Verbindung mit idi (die Verbindung mit imiꝛ und iße iſt nicht gebräuchlich) ergiebt:

Das Imperfekt des Konditionals:

گلسه ایدم gelßé idím wenn ich käme, gekommen wäre.

گلسه ایدك gelßé idíñ wenn du kämeſt, gekommen wäreſt.

گلسه ایدی gelßé idí wenn er käme, gekommen wäre.

گلسه ایدك gelßé idík wenn wir kämen, gekommen wären.

گلسه ایدیکز gelßé idiñíz wenn ihr kämet, gekommen wäret.

گلسه ایدیلر gelßé idilér wenn ſie kämen, gekommen wären.

Negativ:

گلمسه ایدم gélmeßé idím wenn ich nicht käme.

گلمسه ایدك gélmeßé idíñ wenn du nicht kämeſt ꝛc.

Häufig findet ſich auch die Orthographie: گلمسیدم gélmeßéjdim, گلسیدك gelßéjdik ꝛc.

Dem Konditional kann auch die perſiſche Partikel اگر egér „wenn“ vorgeſetzt werden. Z. B.: اگر بیلسم egér bilßém wenn ich wüßte.

Die Nachſetzung der Partikel ده de (دخی daχý) verleiht dem Konditional die Bedeutung: wenn auch . . ., nachgeſetztes بیله bilé (ſogar) die Bedeutung: ſogar wenn . . . Z. B.:

دوستم گلمسه دخی doßtúm gelmeßé daχý wenn auch mein Freund nicht käme.

ویرسه بیله werßé bilé ſogar wenn er gäbe.

Im letzteren Falle beginnt der Nachſatz meiſt mit ینه jené dennoch. Z. B.:

وبرسه بيله ينه آلم werßé bilé jené almám ſogar, ſelbſt wenn er es gäbe, würde ich es dennoch nicht annehmen.

Das Verbum des Nachſatzes ſteht bei irrealen Bedingungsſätzen meiſt im Aoriſt oder (für die Vergangenheit) im Aoriſtpräteritum. Z. B.:

او گیتمسیدی بن گیدر ایدم o gitmeßéjdi ben gidér idím wenn er nicht gegangen wäre, wäre ich gegangen.

سنی گورسیدم قالیر ایدم ßeni gjörßéjdim qalýr ydým wenn ich dich geſehen hätte, wäre ich geblieben.

Der reale Konditional hat die bereits einzeln beſprochenen Formen:

سویورسهم ßewijórßam wenn ich jetzt liebe.

سورسهم ßewérßem wenn ich überhaupt liebe.

سودی ایسهم ßewdíßem wenn ich geliebt habe.

سومش ایسهم ßewmíz ißém wenn ich wohl geliebt habe.

سوه‌جك ایسهم ßewežék ißém wenn ich lieben werde.

Der irreale Konditional dagegen hat nur die folgenden Formen aufzuweiſen:

سوسهم ßewßém wenn ich liebte.

سوسه ایدم ßewßé idím wenn ich liebte, geliebt hätte.

Um nun die Irrealität einer Bedingung auch in der Vergangenheit und Zukunft auszudrücken, bedient ſich die türkiſche Sprache des unbeſtimmten Präteritums (سومس ßewmiz) und des Futurums (سوه‌جك ßewežek) in Verbindung mit dem irrealen Konditional des Zeitwortes اولمق olmaq ſein, werden.

Der irreale Konditional der Vergangenheit:

سومش اولسهم ßewmíz olßám wenn ich geliebt hätte.

سومش اولسهك ßewmíz olßáñ wenn du geliebt hätteſt.

سومش اولسه ßewmíz olßá wenn er geliebt hätte.

سومش اولسه‌ق ßewmíz olßáq wenn wir geliebt hätten.

سومش اولسه‌كز ßewmíz olßanýz wenn ihr geliebt hättet.

سومش اولسه‌لر ßewmíz olßalár wenn ſie geliebt hätten.

Und:

سومش اولسه‌ايدم	SSewmíz olßájdym wenn ich geliebt hätte.	(Noch früher.)
سومش اولسه‌ايدك	SSewmíz olßájdiñ wenn du geliebt hätteſt.	
سومش اولسه‌ايدى	SSewmíz olßájdi wenn er geliebt hätte.	
سومش اولسه‌ايدق	SSewmíz olßájdyq wenn wir geliebt hätten.	
سومش اولسه‌ايديكز	SSewmíz olßájdyñyz wenn ihr geliebt hättet.	
سومش اولسه‌ايديلر	SSewmíz olßájdylar wenn ſie geliebt hätten.	

Negativ: SSéwmemíz olßám oder olßájdym.
SSéwmemíz olßáñ oder olßájdyñ ꝛc.

Der irreale Konditional des Futurs:

سوجك اولسم	SSewǯék olßám wenn ich lieben ſollte (wollte).	(In Zukunft.)
سوجك اولسك	SSewǯék olßáñ wenn du lieben ſollteſt (wollteſt).	
سوجك اولسه	SSewǯék olßá wenn er lieben ſollte (wollte).	
سوجك اولسق	SSewǯék olßáq wenn wir lieben ſollten (wollten).	
سوجك اولسه‌كز	SSewǯék olßañýz wenn ihr lieben ſolltet (wolltet).	
سوجك اولسه‌لر	SSewǯék olßalár wenn ſie lieben ſollten (wollten).	

Und:

سوجك اولسه‌ايدم	SSewǯék olßájdym wenn ich hätte	lieben ſollen (wollen) ꝛc.
سوجك اولسه‌ايدك	SSewǯék olßájdyñ wenn du hätteſt	
سوجك اولسه‌ايدى	SSewǯék olßájdy wenn er hätte	

Negativ: SSéwmejeǯék olßám, olßájdym
SSéwmejeǯék olßáñ, olßájdyñ ꝛc.

Die Zuſammenſetzungen des unbeſtimmten Präteritums und des Futurums mit dem Aoriſtkonditional des Verbums olmaq ergeben die realen Bedingungsformen:

كلمش اولورسه {gelmíz olúrßa wenn, ſobald er gekommen iſt.

كلهجك اولورايسه {geleǯék olúrßa wenn, ſobald er kommen wird.

Negativ: gélmemíz, gélmejeǯék olurßa.

Konjugation wie oben.

Statt olßájdym ꝛc. kann auch der Optativ olajdym gebraucht werden, meiſt mit dem Nebenbegriffe des Wunſches. Siehe die folgende Lektion.

Vokabeln.

پشمك {pizmek kochen (von ſelbſt).

پشورمك {pizürmek etw. kochen.

قاينامق {qajnamaq ſieden (von ſelbſt).

قاورمق qawurmaq röſten.

بويامق bojatmaq färben.

يقامق jyqamaq waſchen.

يقمق {jyqmaq niederreißen.

كيزلمك {gizlemek verſtecken.

طارلمق {darylmaq ſich ärgern.

اويمق {ujmaq ſich einer Sache anpaſſen, fügen.

اويقلامق {ujuqlamaq ſchläfrig ſein, einſchlummern.

اوفلمك üflemek blaſen.

اصمارلامق {yßmarlamaq beſtellen (eine Ware).

شاشمق {zazmaq ſtaunen, verblüfft ſein.

شاشرمق {zazyrmaq ſich nicht mehr auskennen.

يولى شاشرمق {jolu zazirmak d. Weg verlieren.

شاشقين zazqyn erſtaunt.

a. اذن ويرمك {izin wermek erlauben.

a. عذر ديلهمك {özr dilemek um Entſchuldigung bitten.

a. ترك ا {terk etm. verlaſſen.

p. آتش atéz Feuer.

قپامق {qapamaq ſchließen.

قل {qyl das einzelne Haar, Borſte ꝛc.

قاش qaz Augenbraue.

كرپيك kirpík Wimper.

كوزقپاغى {gjöz qapaǯý Augenlid.

قپاق qapáq Deckel.

ديل dil Zunge.

بوغاز {boǯáz Kehle, Meerenge.

قول qol Arm, Ärmel.

a. صدف {ßadáf Muſchel, Perlmutter.

p. مرجان merǯán Koralle.

سونكر {ßüngér Badeſchwamm.

a. اذن izín Erlaubnis.	اینجی inǧý Perle.
a. عذر özr Entſchuldigung, Entſchuldigungsgrund.	فیل fil Elefant.
گیزلی gizlí heimlich.	فیل‌دیشی fil dizi Elfenbein.
طار dar enge.	باغه bayá Schildpatt.
p. خوش χoz angenehm.	طراق taráq Kamm.
a. فقط faqát jedoch, aber.	صابون ßabún Seife.
	a. رائحه rajhá Wohlgeruch.
	a. p. خوش رائحه‌لی χoz rajhalí wohlriechend, duftend.

بول bol weit, geräumig.

Übung 18.

سن ادماره اویمز سه‌ك ادماردە سكا اویمزلر — یولی طانیسه ایدم شاشرمزدم — خواجه اذن ویرمش اولسه ایدی بیله یه‌نه كیتمزدم — قهوه‌یی پیشورمدن قاورمامش اولسه‌ایدیكز ایچه‌مز ایدیكز — بندن غذر دیله‌مش اولسه ایدك طارلمزدم — اللهه اصمارلادق (Ich freue mich, Sie wohl zu finden.) — خوش بولدق افندم (Gott befohlen, Adieu!) — خوش كلدیكز (Willkommen!) — صابون آلمش اولسه ایدك اللركی بیقایه بیلیر ایدك — كوزمزك قپاغی اولمسه نه ایله كوزی صیجاقدن طوزدن (toz Staub) حفظ ایده بیلیرز؟ — دیلمز اولمسه سویلیه میز — صدف مرجان سونكر اینجی دكزده بولنور انلردن كوزل كوزل شیلر یاپلیر ایسه‌ده یه‌نه دمر قدر فائده‌لی دكلدر — شرق خاتونلری قاشلرینی كرپكلرینی بویاتیرلر — تجارلر فیل دیشنی آفریقانك داخلندن دكزه كتیرر صاتارلر اوروپاده مهارتلی عمله‌لر اندن هردرلو نفیس شیلر اعمال ایدرلر — شو طراق باغه‌دندر فیل دیشندن اولسه قیمتی ایكی قات زیاده اولور ایمش — بر خوش رائحه‌لی صابون آلمق ایستیورم — دون صباح كلمش اولسه ایدیكز بولور ایدیكز شمدی بر دانه دكانمده یوقدر او بركون كله‌جك اولورسه‌كز آله بیله جكسكز — اذن ویرمیه‌جك اولسه‌كز بیله

ینه کلیرم — شو کوملکك قوللری پك داردر دها بول یاپسه کز ایی اولور — یر آلتنده کیزلنمش اولسه ایدك بیله ینه سنی بولور ایدم — صویی قایناتدمزسه‌ك چای یاپه‌میه‌جقسن — اولسی اخشام کلمامش اولسه‌یدك چوق طارلیر ایدم — آتش اوزرینه اوفلمش اولسه ایدك سونمزدی —

Übersetzung 18.

Wenn du gearbeitet hättest, wärest du nicht eingeschlummert. Wenn ihr wohlriechendes Wasser kaufen wollt, so kann ich euch das allerbeste geben. Falls ihr den Weg verlieren solltet, so fraget euren Kameraden (bloß Dativ). Wenn wir uns den Menschen nicht gefügt hätten, so würden auch die Menschen sich uns nicht gefügt haben. Wenn ich dies vor einem Jahre gewußt hätte, würde ich mein Vaterland nicht verlassen haben. Wenn du dich nicht versteckt hättest, würde ich dich gefunden haben. Wenn dein Freund meine Worte verstünde, würde er sich nicht ärgern. Wenn wir nichts lernten, würden wir nichts wissen. Wenn ich dies nicht selbst gesehen hätte, würde ich es nicht geglaubt haben. Wohin immer ihr gegangen wäret, überall (her jerde) würdet ihr Feinde gefunden haben. Wenn du das Feuer anzünden wolltest, warum hast du nicht darauf geblasen? Obwohl er, ohne seinen Vater um Erlaubnis zu bitten, aufgestanden war, bat er doch nicht um Entschuldigung. Obwohl diese Seife sehr teuer ist, ist sie doch nicht wohlriechend. Wenn ich mein Haus hätte verkaufen können, würde ich es nicht haben niederreißen lassen. Wie viele kostbare Sachen immer aus Perlmutter, Korallen, Schildpatt, Elfenbein verfertigt werden, alle (hepiſi) sind in meinem Laden vorrätig (mewǧud). Wenn du diesen Kamm um 36 Piaster gegeben hättest, hätte ich ihn genommen. Wenn ich ihn auch um 20 Piaster gegeben hätte, würdest du ihn doch nicht genommen haben. Wenn du es nicht weißt, wer soll es wissen? (Imperativ.)

مکاله

س

بو کون حمامه کیتدکی؟

ج

کیتدم هوا دها کوزل اولسه ایدی کیدردم

دوستك عودت ايدجك اولور
سه زيارتنه كيده جكمسن؟

بيچاره نك حالى پك فنادر آرتق
ايولشميه‌جكدر ديمزلمى؟

شو طراق ندن پاپلمشدر؟
فيل ديشندن پاپلمشدر

فيل ديشى باغه‌دن قيمتلو دكلميدر؟

شو كتابه‌كى درسلرى اوقويه‌جق
ازبرليه‌جك اولورسه‌م بوندن
بر سنه صكره ترجمه سويليه
بيله‌جكمى‌يم؟

دوستم بكا بر مكتوب يازدى كه
عودت ايتميه‌جكدر

اوت افندم اويله ديرلر فقط بر
قابليتلو حكيم بولنجه يه يقا
سنى قورتاره بيلير

فيل ديشندن پاپلمشدر

ايكيسى ده بهاليدر فقط فيل
ديشى بزجه زياده مقبولدر

شپهه يوق بوندن آلتى آى صكره
بيله بر آز سويليه بيله‌جكسن

15. VII. 97

19. Lektion.

81. Der Optativſtamm wird durch Anhängung eines charakteriſtiſchen Hê, welches bei dumpfen Stämmen a, bei hellen e auszuſprechen iſt, gebildet. Vokaliſch auslautende Stämme ſchieben ein euphoniſches ى ein, auslautendes ت erweicht ſich zu د (vergl. Präſens, Aoriſt, Futurum).

سوه ßewé	سويليه ßöjlejé
اوله olá	ايشيده izidé.

Präſens des Optativs:

سوه‌يم ßewéjim ich will, ich möchte lieben.
سوه‌سن ßewéßin du ſollſt, du mögeſt lieben.
سوه ßewé er wolle, möge lieben.
سوه‌لم ßewélim wir wollen, laßt uns lieben.
سوه‌سكز ßewéßiñiz ihr ſollet, möget ihr lieben.
سوه‌لر ßewelér ſie ſollen, mögen ſie lieben.

Negativ: سومیەم Bewmejéjim سومیه Bewmejé
سومیەسن Bewmejéßin سومیەلم Bewmejélim ꝛc.

Fragend: سوەیمی Bewéjimmi soll ich
سوەمیسن Bewémißin sollst du
سوەمی Bewémi soll er
سوەلمی Bewélimmi sollen wir
سوەمیسکز Bewémißiñíz sollet ihr
سوەلرمی Bewelérmi sollen sie
} lieben?

Negativ fragend:
سومیەیمی Bewmejéjimmi soll ich nicht
سومیەمیسن Bewmejémißin sollst du nicht
سومیەمی Bewmejémi soll er denn nicht
سومیەلمی Bewmejélimmi sollen wir denn nicht ꝛc.
} lieben?

Der Optativstamm verbindet sich mit idi zum Imperfekt des Optativs:

سوەایدم (سویدم) Bewéjdim o daß ich, wenn ich doch liebte!
سوەایدڭ Bewéjdiñ o daß du, wenn du doch liebtest!
سوەایدی Bewéjdi o daß er, wenn er doch liebte!
سوەایدك Bewéjdik o daß wir, wenn wir doch liebten!
سوەایدیکز Bewéjdiniz o daß ihr, wenn ihr doch liebtet!
سوەایدیلر Bewéjdiler o daß sie, wenn sie doch liebten!

Negativ:
سومیەایدم (سومیدم) Bewmejéjdim wenn ich doch nicht liebte!
سومیەایدڭ Bewmejéjdiñ wenn du doch nicht liebtest!
سومیەایدی Bewmejéjdi wenn er doch nicht liebte! ꝛc.

Das eigentliche Präteritum des Optativs wird indessen durch Verbindung des unbestimmten Präteritums mit dem Imperfekt des Optativs des Verbums olmaq gebildet.

سومش اولهایدم SSewmíz olájdym wenn ich doch geliebt hätte!
سومش اولهایدك SSewmíz olájdyñ wenn du doch geliebt hätteſt!
سومش اولهایدی SSewmíz olájdy wenn er doch geliebt hätte!
سومش اولهایدق SSewmíz olájdyq wenn wir doch geliebt hätten!
سومش اولهایدیکز SSewmíz olájdyñyz wenn ihr doch geliebt hättet!
سومش اولهایدیلر SSewmíz olájdylar wenn ſie doch geliebt hätten!

Negativ: SSéwmemíz olájdym, olájdyñ, olájdy ꝛc.

Zur Verſtärkung des Wunſchbegriffes dient die Vorſetzung der Partikel کاشکی kjázki o daß doch!

کاشکی کله kjázki gelé o daß er doch käme!

کاشکی کیتمش اوله ایدم kjázki gitmíz olájdym o daß ich doch gegangen wäre!

Wenn ein Bedingungsſatz zugleich den Nebenbegriff des Wunſches, Bedauerns ꝛc. enthält, ſo ſteht ſehr häufig ſtatt des irrealen Konditionals des Präſens das Imperfekt des Optativs, ſtatt des Präteritums des irrealen Konditionals das Präteritum des Optativs.

بیلمش اوله ایدم یاپمز ایدم bilmíz olájdym japmáz ydym wenn ich das nur gewußt hätte, ſo hätte ich es [redacted] gethan.

82. Der Neceſſitativſtamm wird durch die Silbe ملی malý (melí) gebildet.

سوملی SSewmelí اولملی olmalý
کلملی gelmelí بولملی bulmalý.

Präſens des Neceſſitativs:

سوملیم SSewmelíjim ich muß
سوملیسن SSewmelíßin du mußt
سوملی SSewmelí er muß
سوملیز SSewmelíjiz wir müſſen
سوملیسکز SSewmelíßiñíz ihr müſſet
سوملیلر SSewmelilér ſie müſſen

} lieben.

Häufig ist die Orthographie: سوملیم ßewmelíjim, سوملیسن ßewmelíßin ꝛc.

Statt ßewmelí, ßewmelilér kann man auch ßewmelídir, ßewmelídirlér ſagen.

Negativ: ßéwmemelíjim ich darf nicht lieben, ßéwmemelíjßin du darfſt nicht lieben ꝛc.

Fragend: ßewmelímijim muß ich lieben? ßewmelímißin mußt du lieben? ꝛc.

Negativ fragend: ßewmemelímijim darf ich nicht lieben? ßéwmemelímißin darfſt du nicht lieben?

Die 3. Perſon Singular wird häufig unperſönlich gebraucht. Z. B.:

نه یاپلی ne japmaly was ſoll man machen?

اویله شی یاپملی {öjle ꝛej jápmamalý ſolche Sachen darf man nicht machen!

Die Verbindungen mit idi, imiꝛ und iße ergeben:

Das beſtimmte Präteritum des Neceſſitativs:

سوملی ایدم {ßewmelí idím ich mußte lieben, ich hätte lieben müſſen, ſollen.

سوملی ایدك {ßewmelí idíñ du mußteſt lieben, hätteſt lieben müſſen, ſollen.

سوملی ایدی {ßewmelí idi er mußte lieben, hätte lieben müſſen, ſollen ꝛc.

Negativ: ßéwmemelí idim, idiñ, idi ꝛc.

Fragend: ßewmelími idím, idíñ, idi ꝛc.

Negativ fragend: ßéwmemelími idím, idíñ, idí ꝛc.

Das unbeſtimmte Präteritum des Neceſſitativs:

کلملی ایمشم gelmelí imiꝛím ich mußte wohl
کلملی ایمشسن gelmelí imiꝛßín du mußteſt wohl
کلملی ایمش gelmelí imiꝛ er mußte wohl
} kommen ꝛc.

Negativ: gelmemelí imiꝛím, imiꝛßín, imíꝛ ꝛc.

Fragend: gelmelími imiꝛím, imiꝛßín, imíꝛ ꝛc.

Negativ fragend: gelmemelími imiꝛím, imíꝛßín, imíꝛ ꝛc.

Konditional des Neceſſitativs:

بولملی ایسم bulmalý yßám wenn ich finden muß.

بولملی ایسهك bulmalý yßáñ wenn du finden mußt.

بولملی ایسه bulmalý yßá wenn er finden muß ꝛc.

Negativ: búlmamalý yßam, yßañ, yßa ꝛc.

Andere Zeiten, z. B. Futurum, ſind aus dem Neceſſitativ nicht zu bilden. Die türkiſche Sprache hilft ſich mit Umſchreibungen u. z. mittels folgender Verba:

a. مجبور اولمق meǧbur olmaq gezwungen, genötigt ſein.

a. لازم كلمك lazím gelmek
ا اقتضا yqtyzá etmek } notwendig, erforderlich ſein.

Z. B.: يازمغه مجبور اولهجغم jazmaɣá meǧbúr olaǧáɣym ich werde zum Schreiben gezwungen ſein, ich werde ſchreiben müſſen (jazmaɣá iſt Dativ des Infinitivs jazmaq).

يازمقلغم لازم كلهجكدر jazmaqlyɣým lazím geleǧékdir mein Schreiben wird notwendig ſein, ich werde ſchreiben müſſen. (Vergl. Regel 71, Schluß.)

Vokabeln.

آجيمق aǧymaq bedauern.

يوقلامق joqlamaq unterſuchen, inſpizieren, beſuchen.

سكرتمك ßekertmeq } laufen.
قوشمق qozmaq }

صچرامق ßyɔramaq ſpringen, hüpfen.

يتشمك jetizmek genügen, hinreichen, erreichen, ankommen, reifen.

يتشدرمك jetizdirmek machen, daß etwas genügt; erziehen, züchten.

بيتمك bitmek wachſen.

اكمك ekmek ſäen.

قايمق qajmaq ausgleiten.

a. وفات ا wefât etm. ſterben.

a. وفات wefât der Tod, das Verſcheiden.

بغداى boɣdáj Weizen.

چودار ɔodár Roggen.

آرپه arpá Gerſte.

يولاف juláf Hafer (Tahrif des ar. علف alef).

p. كتان ketân Flachs.

كندير kendir Hanf.

p. تخم toχúm Same.

a. نبض nabz Puls.

آرپه صويى arpáßujú Bier.

a. متوفا mütewefâ } verſtorben.
a. مرحوم merhûm }

(Das letztere Wort wird meiſt nur bei verſtorbenen Mohammedanern gebraucht.)

a. امر emr Befehl.

كومك gjömmek begraben.

مجبور او {mecbur olmaq genötigt, gezwungen sein, müssen.

a. لازم كلمك lazým gelmek und

a. اقتضا ا {yqtyzâ etm. notwendig, erforderlich sein.

a. محتاج او {muhtâc olm. einer Sache (Dativ) bedürftig sein, benötigen, etw. brauchen.

تارلا tarlá Feld.

p. هنوز henúz noch.

a. مدفون {medfûn begraben, bestattet.

a. حيات hajât Leben.

a. مزار mezâr Grab.

تربه {türbé mohammed. Grabdenkmal.

مزارلق {mezarlýq mohamm. Friedhof.

مشاتلق {mezatlýq nicht mohamm. Friedhof.

a. حضرت {hazrét Excellenz (nie in der Ansprache gebraucht).

پاشا حضرتلری {paza hazretleri Se. Excellenz der Pascha.

a. حاجت hacét Bedürfnis.

a. لزوم luzûm Notwendigkeit.

كرك {gerék (unpersönl. Zeitwort) man muß. (Meist mit Infinitiv, bisweilen mit Konditional konstruiert.)

a. شمسيه {zemßijé Sonnenschirm, Regenschirm.

Übung 19.

حكيم نبضكى يوقلاملى ايدى — اويله شى ياپاملى ايچمامليدى — كاشكى چوجوغم وفات ايتمامش اوله ايدى — آرپه صويى آز ايچلير ايسه صحته ضرر ايتمز ينه چوق ايچمامليدى? — نه ياپملى ايدم? — نه ياپملى ايدم? — قوشمامليدى ايدك — كاشكى بابام هنوز حياتده اوليدى — بكا بر مكتوب يازمامش اوله ايدك كلمزدم — شو بيچاره ادمى آجيمايه جقمى — احمد افندى شو مزارلقده‌مى مدفوندر? — اوت افندم بابانك متوفا حسن پاشا حضرتلرينك تربه‌سى قربنده مدفوندر — بغداى چودار آرپه يولاف كتان كندير ترلالرك محصولاتندندر — تخمارينى ايلك بهارده اكملى — آز قالدى آياغم قايى‌ويردى

(So etwas soll man nicht thun.) (Was soll man machen?) (Wenig fehlte beinahe)

— دوستمزك زيارتنه كيتملى مى يز؟ — كيتمك كركدر — زنكين ادمك هر شيئ وار كيمسه يه محتاج اولمز — اقتضا ايدر ايسه بعضى تدابيرى اتخاذ ايدمجكم — بر سوز سويلمكه مجبور اولميه جقسكز — بويله شى ديمامليدر — نصل ديمايه يم؟ — مكتبه كيتمكلكك لازم كلير — ياغمور ياغه جق اولورسه بر شمسيه آلمقلغكز لازم كله جك — ايجاب ايدرسه آليرز (ifjab etmek notwendig ſein.) — لزوم يوق — بيچاره آرقه داشمزى ترلاده كومكه مجبور اولدق — سن درسكى اوقومش اوله ايدك اونوتمزدك — بر حاجتكز وارمى؟ — آدم حاجتلرينى دفع ايتمك ايچون چالشمغه مجبوردر (Um ſeine Bedürfniſſe zu befriedigen ...) — قرنداشك هنوز خسته مى — بن بيلميورم حكيمه صورملى — كاشكى شو كتابى اوقومامش اوله ايدم — سن بوندن بر هفته اول كلمش اوله ايدك پاشا حضرتلريله كوريشه بيلير ايدك — هر چوجوق ادبلى اولملى اناسنه باباسنه اطاعت و حرمت ايتملى بيوكلرينك امرلرينى اجرا ايتملى (Die Befehle derjenigen, die größer ſind, als es ...) — عسكرلر ضابطلرينك امرلرينه اطاعت ايتمكه بورجلو درلر (ſind verpflichtet ...)

Überſetzung 19.

Man [ſoll] (muß) nicht auf die Koſten achten. Ihr müßt nicht [zu] viel Bier trinken. Muß ich deinen Befehl ausführen? Ihr hättet ſeit langem (zoqdan) ſchreiben ſollen. Im Herbſte ſoll man nicht ſäen. Wenn du nicht geſprungen wäreſt, wäre dein Fuß nicht ausgeglitten. Solche arme Menſchen muß man bedauern. Seine Excellenz Ahmed Wefyq Paſcha (احمد وفيق) geruhten[1] geſtern abend zurückzukehren. Es iſt notwendig, daß ich mich um 5 Uhr im Palaſte befinde (bulunmaqlyγym lazym gelir). Ich bedarf keines Lehrers. Man darf die Zeit nicht mit nichtigen (boz) Dingen verlieren. Wenn du deine Lektion nicht vergeſſen hätteſt, würde ich dir ein ſchönes Buch gegeben haben. Wohin ſoll

[1] Bei Erwähnung hochſtehender Perſönlichkeiten, des Sultans ꝛc., bedient ſich die türkiſche Sprache meiſt des Plurals, ſowie des Poſſeſſivſuffixes der 3. Perſon Plural. Dies gilt auch für die Anſprache. Sonſt wird bei derſelben die 2. Perſon Plural, bei familiärer Konverſation die 2. Perſon Singular gebraucht.

man den Diener ſchicken? Wir werden morgen genötigt ſein, auf den Friedhof zu gehen. Wenn dein Kind doch nicht krank wäre! Wenn es notwendig iſt, bringe ich den Arzt. Wenn doch meine Mutter, ſtatt mich zur Welt zu bringen, einen Stein geboren hätte! (Türkiſche Redensart.) Sultan Selim der Grauſame (غازی یاوز سلطان سلیم خان gazi jawuz Sultan Selim χan)[1] iſt bei (ǯiwarinde) [ſeiner] (ihrer) Moſchee (جامع ǯamiʒ) begraben. Wenn mein verſtorbener Vater noch am Leben geweſen wäre, würde ich nicht genötigt geweſen ſein, dieſes Haus zu verkaufen. Den Pferden giebt man (Plural) Hafer und Gerſte zu freſſen (jedirmek). Ich kann die Notwendigkeit davon nicht einſehen (gjörmek). Ich halte es für notwendig (lazym gjörmek). Muß der Menſch ſeine Bedürfniſſe nicht befriedigen?

مکالمه

س	ج
بوراده (نه قدر) نقدر وقت قاله‌جقسکز؟	ایکی کوندن زیاده قالملی‌یم
دیمك اولیور که پازار ایرته‌سی‌یه قدر بوراده قالمغه مجبور اوله جقسکز؟	اوت افندم برادرمی بکلیورم دون کلمش اوله‌ایدی دها بوراده بولنمقلغم لازم کلمزدی
تارلالرك هانکی محصولاتی اکمك یاپله بیلیر؟	بغدای و چودار و بعضی کره آرپه و یولافدن یاپلیر
شو تربه ایچنده کیم مدفوندر؟	شو تربه متوفا حسن وفیق پاشا حضرتلرینك حرمتنه بنا اولنمشدر
یاوز سلطان سلیم خانك سلطنتنك مدتی نه قدر ایدی؟	هجرتك ۹۱۸ سنه‌سندن ۹۲۶ سنه‌سنه قدر ایدی سلطان سلیم خانك سلطنتنده مصر مملکتی ده فتح اولنمشدر

[1] gazi iſt ein Ehrenprädikat ſolcher mohammedaniſcher Souveräne, welche einen Krieg gegen die Ungläubigen, d. h. Nichtmohammedaner, geführt haben. χan iſt einer der zahlreichen Titel der osmaniſchen Herrſcher.

19.7.97

20. Lektion.

83. Die türkiſche Sprache hat drei Partizipien: der Gegenwart, der Vergangenheit und der Zukunft. Jedes derſelben beſitzt zwei Formen: eine für die Beſtimmtheit, eine für die Unbeſtimmtheit.

Die unbeſtimmte Form eines jeden Partizips wird in der Regel nur adjektiviſch gebraucht und kann nie dekliniert werden.

Die beſtimmte Form dagegen kann ſtets (alleinſtehend) auch ſubſtantiviſch gebraucht werden und nimmt in dieſem Falle auch die Plural- und Deklinationsſuffixe an.

84. Partizip der Gegenwart:

Das unbeſtimmte Partizip der Gegenwart iſt gleichlautend mit dem Aoriſtſtamm des betreffenden Verbums.

سور ßewér	بولور bulúr	اولور olúr.
Negativ: سومز ßewméz	بولمز bulmáz	اولمز olmáz.

Die Bedeutung iſt eine unbeſtimmte, mehr eine Fähigkeit, Eigenſchaft als eine beſtimmte Handlung bezeichnende. So heißt z. B.:

اوقور يازار ادم oqúr jazár adám ein Menſch, der überhaupt lieſt und ſchreibt, der leſen und ſchreiben kann.

يينلور jenilír (von jenilmek gegeſſen werden) bedeutet nicht das, was eben gegeſſen wird, ſondern was überhaupt gegeſſen werden kann: eßbar.

Das negative Aoriſtpartizip hat daher, beſonders bei Paſſiven, ſehr häufig die Bedeutung der Unmöglichkeit. Z. B.:

يينلمز jenilmez ungenießbar, was nicht genoſſen werden kann (ſtatt يينلهمز jenilémez).

كورنمز gjörünmez unſichtbar, was nicht geſehen werden kann.

ياپلمز japylmaz was nicht gemacht werden kann.

اولمز olmaz was nicht ſein kann, unmöglich.

يناشلمز janazilmáz unnahbar.

يورلمز jorulmáz unermüdlich.

Wie die vorstehenden Beispiele zeigen, bildet das Aoristpartizip adjektivische Ausdrücke. Dasselbe findet sich auch häufig in Zusammensetzungen. Z. B.:

آز بولنور az bulunúr wenig gefunden werdend: selten.

ال ویرر el werír die Hand gebend: genügend.

Zu dergleichen Zusammensetzungen werden sehr häufig die folgenden Ausdrücke benutzt:

a. قبول یتمز qabúl etméz nicht annehmend.

a. شفا قبول ایتمز zifá qabúl etméz Heilung nicht annehmend: unheilbar. شفا قبول ایدیر zifá qabul edér heilbar.

تحویل قبول یتمز tahwil qabul etméz Veränderung nicht annehmend: unveränderlich.

Ähnlich gebraucht wird کلیر gelir, کلمز gelmez (mit Dativ):

a. تعبیره کلمز tábirá gelméz zur Beschreibung nicht kommend: unbeschreiblich.

Ähnlich:

قاله آلنمز qalá alynmáz auf die Zunge nicht genommen werdend: unaussprechlich, unsagbar,

Das bestimmte Partizip der Gegenwart wird durch Anhängung der Silbe ان an (en) an den Verbalstamm gebildet. Vokalisch auslautende Stämme schieben ein euphonisches ی ein, auslautendes ت erweicht sich zu د. Ausnahmen siehe früher.

سوان ßewén اولان olán

سومیان ßewmején اولمیان olmaján.

Die Bedeutung ist eine bestimmte, auf die Gegenwart konzentrierte. Z. B.:

یازان jazán der Schreibende (der jetzt schreibt).

اوقویان oquján der Lesende (der jetzt liest).

ویرانلر werenler die Gebenden.

یمیانك مالی بیانه حلالدر jemejeníñ malí jejené halaldir das Gut des Nichtessenden ist dem Essenden erlaubt (Sprichwort).

Bisweilen ſpielt die Bedeutung dieſes Partizips in die Vergangenheit oder in die Zukunft hinüber. So ſagt man auch:

كچن سنه gecén ßenné das vergangene Jahr.

كلان ادم gelén adám der Mann, welcher kommen wird.

Anmerkung. Bezüglich der Orthographie muß bemerkt werden, daß manche helle Verba das ا der Endung ان weglaſſen. So كچن gecén ſtatt كچان, aber كلان gelén. In der negativen Form wird ا ſtets geſetzt. كچميان gecmején.

Dieſes Partizip dient auch zur Wiedergabe der Redensart: Ich bin es, der . . ., du biſt es, der . . . ꝛc.

او مكتوبى يازان بنم o mektubú jazán bénim ich bin es, der dieſen Brief ſchreibt.

پاره‌يى ويران سن دكلسن parajý werén ßen dejílßin du biſt es nicht, der das Geld giebt.

بنى بكليان شو افنديمدر benî beklején zu effendímidir iſt es dieſer Herr, welcher mich erwartet?

85. Partizip der Vergangenheit:

Die unbeſtimmte Form lautet gleich dem unbeſtimmten Präteritalſtamme:

سومش ßewmíz اولمش olmuz

سومامش ßéwmemíz اولماش ólmamýz.

Die Bedeutung iſt die der Unbeſtimmtheit.

اوقومش ادم oqumúz adam ein Menſch, der überhaupt geleſen hat, ein beleſener Menſch.

Viele Partizipien dieſer Form entſprechen deutſchen Adjektiven:

صولمش ßolmúz verwelkt.

صرارمش ßararmýz erbleicht, blaß.

اولمش olmúz geworden; reif.

ولمامش ólmamýz nicht geworden; unreif.

پيشمامش pízmemíz nicht gekocht; unerfahren.

Die bestimmte Form fügt zur unbestimmten noch: اولان olan (Partizip von olmaq) hinzu.

كلمش اولان gelmíz olán اولمش اولان olmúz olán

كلمامش اولان gélmemíz olán اولمامش اولان olmamýz olán.

كلمش اولان ادم gelmíz olán adam der Mensch, welcher gekommen ist (zu einer bestimmten Zeit).

يازمش اولانلر jazmýz olanlár diejenigen, welche (wirklich) geschrieben haben.

Eine seltene Form des Partizips der Vergangenheit wird durch Anhängung von دق dyq, duq, دك dik, dük gebildet. Z. B.:

كونش كورمدك ير günez gjörmedik jer ein Ort, welcher die Sonne nicht gesehen hat.

86. Partizip der Zukunft:

Die unbestimmte Form desselben ist gleichlautend mit dem Futurstamm.

سوه‌جك ßewegék اوله‌جق olagáq

سومیه‌جك ßéwmejegék اولمیه‌جق ólmajagák.

Die Bedeutung ist eine unbestimmte, oft mit dem Nebenbegriffe des Wollens, Sollens verbundene.

استانبوله كیده‌جك بر ادم ißtambulá gidegék bir adám ein Mensch, der nach Stambul gehen will, soll.

پاشا اوله‌جق بر حریف pazá olagáq bir herif ein Kerl, der Pascha sein will!

Häufig hat diese Form eine konjunktivische Bedeutung:

ناموسنه طوقنه‌جق بر سوز namußiná doqunagáq bir ßöz ein Wort, das seiner Ehre schaden könnte.

شفا ویره‌جك بر علاج zifá weregék bir yláz ein Heilmittel, das Heilung geben könnte.

Diese Form wird auch häufig unpersönlich gebraucht. Z. B.:

تعجب ایده‌جك بر شی tägúb edegék bir zej etwas, worüber man sich wundern muß, sollte.

تأسف ایده‌جك شی دكل te-eßüf edegék zej dejíl es ist nichts, was man zu bedauern hätte.

In Verbindung mit قدر qadár bedeutet dieſe Form: So ſehr, daß ..., ſo viel, daß ...

ال ویرمجك قدر el wereǧék qadar ſo viel, daß es genügt: genügend (adv.).

کناه دینلهجك قدر günáh denileǧék qadár ſo ſehr, daß es eine Sünde genannt werden könnte.

Die beſtimmte Form fügt der unbeſtimmten اولان olán hinzu:

کلهجك اولان geleǧék olán آلهجق اولان alaǧáq olán.

گلمیهجك اولان gélmejeǧék olán آلمیهجق اولان álmajaǧáq olán.

Die Bedeutung iſt beſtimmt:

پاره‌یی ویرمجك اولان ادم parajý wereǧék olán adám der Menſch, welcher das Geld (wirklich) geben wird.

استانبوله کیدهجك اولان ادم ißtambolá gideǧék olán adám der Menſch, welcher (wirklich) nach Stambul gehen wird.

87. Anwendung der Partizipien zur Umſchreibung von Relativſätzen. (Vergl. Regel 58.)

Wie die bisherigen Beiſpiele zeigen, dienen die Partizipien im Türkiſchen, gleichwie im Deutſchen, zur Umſchreibung von Relativſätzen, deren Subjekt das Relativpronomen ſelbſt iſt. Z. B.:

یازان ادم jazán adám der Mann, welcher ſchreibt.

Abweichend vom deutſchen Sprachgebrauche werden im Türkiſchen häufig auch ſolche Relativſätze durch das Partizip umſchrieben, deren Subjekt das Relativpronomen nicht iſt. Z. B.: یوزی قره اولان بر ادم jüzí qará olán bir adám ein Menſch, deſſen Geſicht ſchwarz iſt, ein ehrloſer Menſch.

Das Verbum tritt bei dieſer Konſtruktion in das entſprechende Partizip; das Subjekt des Relativſatzes nimmt, wenn das Relativpronomen im Genitiv ſteht und direkt mit dem Subjekt verbunden iſt, das Poſſeſſivſuffix der 3. Perſon an.

Dieſe Konſtruktion darf jedoch nie angewendet werden, wenn das Subjekt des Relativſatzes ein perſönliches oder hinweiſendes Fürwort, ein durch ein hinweiſendes Fürwort näher beſtimmtes Subſtantiv oder ein Eigenname iſt. Ebenſowenig, wenn das Relativpronomen im Accuſativ ſteht.

In allen diesen Fällen wird zur Umschreibung des Relativsatzes eine später zu erwähnende Form, das sog. Verbaladjektiv, resp. Verbalsubstantiv, gebraucht.

Beispiele.

ewi büjük olán adám der Mann, اوی بیوك اولان ادم
dessen Haus groß ist, statt: او ادم که اوی بیوکدر o adam ki ewí bujuk dir.

güzel olmaján bir qarý eine Frau, deren Kind nicht schön ist, statt: چوجوغی کوزل اولمیان بر قاری
بر قاری که انك چوجوغی کوزل دکل bir qarý ki ẓoǧuγý güzel dejil.

ißminé izmír denilír bir ẓehír eine Stadt, zu deren Namen man Izmír (Smyrna) sagt: اسمنه ازمیر دینلیر بر شهر
die man Smyrna nennt, statt: بر شهر که انك اسمنه ازمیر دیرلر bir ẓehír ki anýñ ißminé izmír derler.

Anmerkung. „Man" wird im Türkischen häufig durch das Passiv wiedergegeben:

gidilír man geht, man kann gehen. کیدلیر

denilir es wird genannt, man nennt. دینلیر

Auch die 3. Person Plural dient häufig zur Bezeichnung dieses Begriffes:

buña ne derler wie sagen sie zu diesem? Wie nennt man das? بوکا نه دیرلر

Ganz kurze Partizipialkonstruktionen, wie das obige jüzi qara olan bir adam lassen sehr häufig olan weg. Die Negation muß dagegen stets gesetzt werden. Z. B.:

ßaçý ßarý bir adam ein Mensch, صاچی صاری بر ادم
dessen Haar blond ist, statt: بر ادم که انك صاچی صاریدر bir adám ki ßaçý ßarýdyr (oder: ßaçy ßary olan bir adam).

bazí bozúq einer, dessen Kopf verderbt ist; باشی بوزوق
ein irregulärer türkischer Soldat.

Dagegen:

ßaçý ßarý ólmaján bir adam صاچی صاری اولمیان بر ادم
ein Mensch, dessen Haar nicht blond ist.

Das Zeitwort „haben" lautet für alle Formen, welche nicht durch war, joq in Zusammensetzung mit dir, idi,

imíz iße, iken gebildet werden können: olmaq, negativ olmamaq. Vergl. Regeln 11, 17, 21, 46, 47, 90.

بنم اولان او benim olán ew das Haus, welches ich habe.

بنده اولان کتاب bendé olán kitáb das Buch, welches ich (bei mir) habe (— aber darum nicht etwa beſitzen muß.)

اوی اولان بر ادم ewí olán bir adám ein Menſch, der ein Haus hat, ſtatt: بر ادم که اوی وار bir adám ki ewí war.

قاری چوجوغی اولمیان بر zoɣuɣý ólmaján bir qarý eine Frau, die keine Kinder hat, ſtatt: بر قاری که چوجوغی یوقدر bir qarý ki zoɣúɣý joqdur.

In kurzen Konſtruktionen, wie die letztere, wird häufig ſtatt اولمیان ólmaján یوق joq gebraucht. Z. B.:

قاری چوجوغی یوق بر zoɣuɣý joq bir qarý eine Frau, die keine Kinder hat.

Weitere Beiſpiele.

اوندہ کمسه بولنمیان بر ادم ewindé kimße búlunmaján bír adam ein Menſch, in deſſen Hauſe ſich niemand befindet, ſtatt: بر ادم که انك اوندہ کمسه یوق bir adámki ewindé kimßé joq.

ایچنه کمسه کیرمامش بر مملکت ičiné kimßé gírmemíz bir memlekét ein Land, in deſſen Inneres niemand eingedrungen iſt, ſtatt: بر مملکت که انك ایچنه کمسه کیرمامشدر bir memlekét ki ičiné kimßé girmemíztir.

حیله‌سندن قورتلمز بر دشمن hileßindén qurtulmáz bir düzmen ein Feind, vor deſſen Liſt man ſich nicht retten kann, ſtatt: بر دشمن که حیله‌سندن قورتلش یوق bir düzmén ki (anýñ) hileßindén qurtulúz joq (qurtuluz Rettung).

Vokabeln.

یاراr { jarar zu etwas (Dativ) taugend, paſſend.

تیز یورلور { tez jorulur ſchnell, leicht, ermüdend.

تیز اینانور { tez ynanýr leichtgläubig.

حدینی بیلیر { haddini bilir (der ſeine Grenze kennt) beſcheiden.

کوزی قماشور gjözi qamazyr (das Auge) blendend.

آیرلمز ajrylmaz unzertrennlich.

یرامز jaramaz nichtswürdig.

اولمز ölmez unsterblich.

قیملدانمز qymyldanmaz unbeweglich.

صارصلمز ßarßylmaz unerschütterlich.

حسابه کلمز hißabá gelmez unzählbar, zahllos.

تعریفه کلمز tārifá gelmez und:

وصفه کلمز waßfá gelmez unbeschreiblich.

(Zu bemerken ist, daß gelmek in dieser Konstruktion stets mit dem Dativ sich verbindet, wie obige Beispiele zeigen.)

شبهه قبول ایتمز züp-hé qabûl etmez unbezweifelbar, was keinen Zweifel zuläßt.

اصلاح قبول ایتمز yßlâh qabûl etmez unverbesserlich.

تحمل اولنمز tahammúl olunmaz unerträglich.

قبول اولنمز qabûl olunmaz unannehmbar.

یانه وارلمز janyná warylmáz unnahbar, unzugänglich.

فرقنه وارلمز farqyná warylmáz unverständlich, unerklärlich.

یرتلمش jyrtylmýz zerrissen.

اورتلمش örtülmüz bedeckt, verhüllt.

اوصانمش ußanmýz überdrüssig.

یورلمش jorulmúz ermüdet.

قیرلمش qyrylmýz zerbrochen.

آلدانمش aldanmýz getäuscht.

اسکیمش eßkimíz abgenützt.

یاپلمش japylmýz gemacht, fabriziert.

طوموز domúz Schwein.

دوه dewé Kamel.

قالی qalý Teppich.

a. تکلیف teklif Vorschlag.

p. کوشه kjöze Winkel.

قالقمق qalqmaq aufbrechen, abreißen, abgehen.

fr. واپور wapór Dampfschiff.

a. صاحب ßahyb Herr, Besitzer.

یراتمق jaratmaq erschaffen.

قیا qajá Fels.

باتاق batáq Sumpf.

a. ستری ßetrí Rock.

p. پرده perdé Vorhang, Schleier.
a. فنجان finǧân Taſſe.
چوملك čömlék Topf.
اوكوز ökûz Ochs.
بوينوز bojnúz das Horn.
a. جلد ǧild Haut, Fell.
ترشه tirzé Pergament.
قويون qojún Schaf, Lamm.

مشين mezín feines Schafleder.
a. p. جزدان ǧüzdân Briefta[ſ]che.
اوكسز ökßûz Waiſe.
الى پك eli pek geizig (deſſen Hand feſt iſt).
باشى پك bazý pek hartnäckig, eigenſinnig.
الى آچيق elí açyq freigebig.

Übung 20.

ايشه يارار بر آدم وارمى؟ — تيز اينانور ادملرك طاقمندن دكلم — چاپك كيدن تيز يورىلور — كلان كيدنه رحمت اوقودر[1] — كله‌جك سنه سنكله برابر استانبوله كيده‌جكم — حدنى بيلير بر ادمى هر كس سور — شو يرامز چوجوق جزاسنى بوله‌جقدر — الله (âllah) جزاسنى ويرسون — كوكده حسابه كلمز يلدزلر وار — اولسى اخشام تعريفه كلمز بر وقعه وقوعه كلدى — روسيه محاربه‌سنده عثمان پاشا صارصلمز بر قيايه بكزر ايدى — ترشه اوزرينه يازلمش بر كتاب آلدم — قويون جلدندن ياپلمش بر جزدانم وار ايدى — اسكيمش شيلرى صاتانلره اسليجى ديرلر — برى يرادان و هر شيئ ويرن الله دكلميدر؟ — بيه‌جك بر شى وارمى؟ (Giebt es etwas zu eſſen?) — قيرلمش بر فنجانك هيچ قيمتى يوقدر — او قلعه ايچنه كيرلمز بر باتاق ايچنده‌در — يرتلمش بر سترى كيياملميدر — اوطه‌نك بر كوشه‌سنده بر پرده ايله اورتلمش بر قپو وار ايدى — حياتدن اوصانمش ادملر كنديلرينى كندى اليله اولدررلر — انسى‌باباسى اولميان چوجوقلره اوكسز ديرلر — قبول اولنه بيله‌جك بر تكليفك

[1] Türkiſche Redensart. رحمت اوقومق rahmat oqumaq bedeutet: ſegnen. Obiger Satz heißt: der Kommende bewirkt, daß man den Gehenden ſegnet, d. h. er iſt ſchlechter als er. Dieſe Redensart entſpricht dem Deutſchen: Es kommt nichts Beſſeres nach!

وارمی؟ — طوموز اتی یئلمز بر حیواندر — یارین صباح قالقه‌جق اولان واپور ایله کیمك ایستیورمیسکز؟ — صاحبی اولمیان شو دوه‌یی نره‌ده بولدیکز؟ — الی باشی پك (اولان) بر ادمی هیچ کس سومز — فقیر وکیمسه‌سز اولانلره یاردم ایتملیدر — الماس تعبیر اولنور[1] طاش جمله سندن قیمتلودر — پاریس تسمیه اولنور شهر فرانسه‌نك باش شهریدر —

Übersetzung 20.

Das Kamel gehört nicht zu den Tieren, welche schnell ermüden. Warum hast du einen zerrissenen Rock angezogen? Gieb mir diese zerbrochene Tasse! Nicht ich bin es, der diesen Brief geschrieben hat. Wer ist es, der diesen Teppich verkauft hat? Wird dein Vater mit dem um 2 Uhr von Smyrna abgehenden Dampfer ankommen? Ist ein Kamm, welcher aus Ochsenhorn gemacht ist, besser als ein aus Schildpatt gemachter Kamm? Die in meiner Brieftasche sich befindenden (bulunan) Papiere gehören meinem Bruder. Ein Zimmer, in welchem sich niemand befindet. Derjenige, welcher geizig ist (olan), hat keinen Freund. Die Haut des Lammes ist zu vielen Dingen brauchbar.[2] Die Krankheit seiner Mutter ist unheilbar. Der Zustand (ahwal) jenes Reiches ist unverbesserlich. Wir hatten nicht Zeit, ein Wort zu sprechen (bir Böz Böjlejeʒek waqtymyz joʏudu). Es ist eine Sache, an der man nicht zweifeln kann (züp-he etmek). Bin ich ein unbescheidener Mensch (haddini bilmez bir adam mi im)? Das Erdbeben, welches in Cypern stattgefunden hat. Die Nachricht [von] der Feuersbrunst, welche gestern abend im neuen Stadtviertel ausbrach. Das Licht (a. ضیا zija) der Sonne ist blendend. Der Sumpf, in dessen Mitte (اورته orta) sich die Festung befindet, ist unzugänglich.

---

[1] تعبیر täbir etmek nennen, bezeichnen (mit einem technischen Namen). Dieselbe Bedeutung hat: | تسمیه teßmijje etmek.

[2] Prädikativ gebraucht, tritt der verbale Charakter der Aoristpartizipien wieder hervor. Also hier nicht قویونك جلدی چوق شیاره یارار sondern قویونك جلدی چوق شیاره یارار‌در

مكالمه

س	ج
يرلرندن قملدانمز يلدزلر وارمى؟	اوت افندم انارەده ثابته[1] تسميه اولنور
شو كوزل فنجانى نەده آلديكز؟	كوشه باشنده[2] بولنان دكانده آلدم
انى پاپان كيمدر بيليرميسكز؟	فنجانى پاپان چوملكجيدر
استانبوله كيدن واپور نه زمان قالقار؟	ساعت ايكيده قالقار فقط ساعت بشده قالقار بر ديكرى ده واردر
طوپلرى كيم ايجاد ايتمش بيلير ميسكز؟	طوپلرى ايجاد ايدنك اسمى بيله معلوم دكل غالبا روم[3] ايمش

20. VII. 97

21. Lektion.

88. Das Zeitwort اولمق olmaq iſt der Konjugation nach völlig regelmäßig, wie es überhaupt im Türkiſchen ein unregelmäßig konjugiertes Verbum nicht giebt. Einige Verbalſtämme ſind indes bei dieſem Zeitworte nicht gebräuchlich.

Die gebräuchlichſten Verbalſtämme ſind:

اول ol — اولمه olmá — اولامه oláma —

اوله كل olá gel — اوله بيل olá bil

اولن olún — اولنمه olunmá — اولنامه olunáma —

اولنه كل oluná gel — اولنه بيل oluná bil.

Jeder einzelne dieſer Verbalſtämme kann durchwegs konjugiert werden. Behufs Überſicht der Konjugation überhaupt und zugleich als Beiſpiel für die Konjugation eines dumpfen Zeitwortes folgt die Konjugation des Verbalſtammes اول ol:

---

[1] a. ثابته Sabyta Fixſtern.

[2] كوشه باشى kjöze bazý Straßenecke.

[3] روم rum Grieche.

Präſens: اولیورم olijórum
اولیورسن olijórßun ꝛc.
Aoriſt: اولورم olúrum
اولورسن olúrßun ꝛc.
Beſtimmtes Präteritum: اولدم oldúm
اولدك oldúñ ꝛc.
Unbeſtimmtes Präteritum: اولمشم olmúƶum
اولمشسن olmúƶßun ꝛc.
Futurum: اولهجغم olaɣáγym
اولهجقسن olaɣáqßyn ꝛc.
Konditional: اولسهم olßám
اولسهك olßáñ ꝛc.
Optativ: اولهیم olájym
اولهسن oláßyn ꝛc.
Neceſſitativ: اولملیم olmalýjym
اولملیسن olmalýßyn ꝛc.

Ferner die Zuſammenſetzungen der einzelnen Zeiten mit idi, imiz, iße z. B. mit dem Präſensſtamme:

Beſtimmtes Imperfektum: اولیوردیم olyjórdum
اولیوردیدك olyjórdúñ ꝛc.
Unbeſtimmtes Imperfektum: اولیوردیمشم olyjórmyƶým
اولیوردیمشسن olyjórmyƶßýn ꝛc.
Konditional des Präſens: اولیوردیسهم olyjórßam
اولیوردیسهك olyjórßañ ꝛc.

In der gleichen Weiſe werden die übrigen Temporalſtämme mit idi, imiz, iße verbunden konjugiert.

Infinitiv: اولمق olmaq.

Abgekürzt: اولمه olmá.

Erweitert: اولمقلق olmaqlýq.

Imperativ: اول ol.

اولسون olßún.

اولیکز oluñúz.

اولسونلر olßunlár.

Partizip der Gegenwart:

Unbeſtimmt: اولور olúr.

Beſtimmt: اولان olán.

Partizip der Vergangenheit:

Unbeſtimmt: اولمش olmúz.

Beſtimmt: اولمش اولان olmúz olán.

Partizip der Zukunft:

Unbeſtimmt: اولهجق olaǯak.

Beſtimmt: اولهجق اولان olaǯák olán.

Was die Bedeutung des Zeitwortes olmaq betrifft, ſo kann dieſelbe eine ſehr verſchiedene ſein. Die folgenden Regeln werden darüber genügenden Aufſchluß geben, indem ſie die Verwendung von olmaq zur Wiedergabe der deutſchen Zeitwörter „ſein", „werden", „haben", „bekommen" eingehend erörtern.

89. Das Zeitwort „ſein" iſt im Türkiſchen ein defektives. Die davon gebräuchlichen Zeiten ſind dem Schüler ſchon bekannt und lauten:

Gegenwart:	Negativ:	
ایم im ich bin.	دکلم dejílim ich bin	nicht.
سن ßin du biſt.	دکلسن dejílßin du biſt	
در dir er, ſie, es iſt.	دکلدر dejíldir er iſt	
ایز iz wir ſind.	دکلیز dejíliz wir ſind	
سکز ßiníz ihr ſeid.	دکلسکز dejílßiníz ihr ſeid	
درلر dirlér ſie ſind.	دکلدرلر dejíldirlér ſie ſind	

Bestimmte Vergangenheit: Negativ:

ایدم idím ich war. دکل ایدم dejílidim ich war nicht ꝛc.
ایدڭ idíñ du warst.
ایدی idí er war.
ایدك idík wir waren.
ایدیکز idiñíz ihr waret.
ایدیلر idilér sie waren.

Unbestimmte Vergangenheit: Negativ:

ایمشم imízim ich war.
ایمشن imízßin du warst.
ایمش imíz er war.
ایمشز imíziz wir waren.
ایمشکز imízßiñiz ihr waret.
ایمشلر imizlér sie waren.

(Unbestimmt.)

دکل ایمشم dejíl imizím ich war nicht (unbestimmt) ꝛc.

Konditional: Negativ:

ایسەم ißém wenn ich bin.
ایسەڭ ißéñ wenn du bist.
ایسە ißé wenn er ist.
ایسەك ißék wenn wir sind.
ایسەکز ißeñíz wenn ihr seid.
ایسەلر ißelér wenn sie sind.

دکل ایسەم dejíl ißém wenn ich nicht bin.

Ferner mit idi kombiniert: Konditional der Vergangenheit:

ایسەایدم ißéjdim wenn ich gewesen wäre.
ایسەایدڭ ißejdiñ wenn du gewesen wärest.
ایسەایدی ißéjdi wenn er gewesen wäre.
ایسەایدك ißéjdik wenn wir gewesen wären.

ایسه‌ایدیکز iſsé'idiñíz wenn ihr geweſen wäret.

ایسه‌ایدیلر iſsé'idilér wenn ſie geweſen wären.

Negativ:

دکل ایسه‌ایدم déjil iſsé'idim wenn ich nicht geweſen wäre ꝛc.

Außerdem beſitzt dieſer defektive Stamm noch die ſpäter zu beſprechenden Formen:

ایکن iken. ایدوکی idüjí.

Alle übrigen fehlenden Zeiten werden vom Zeitworte olmaq gebildet, welches ſodann „ſein" bedeutet. Für dejil tritt ſelbſtverſtändlich die entſprechende Form olmamaq ein. Z. B.:

Infinitiv: اولمق olmáq ſein.

اولمهمق olmamáq nicht ſein.

اولهمهمق olámamaq nicht ſein können ꝛc.

Futur: اولهجغم olaǧáγγym ich werde ſein ꝛc.

Konditional: اولسهم olßám wenn ich wäre ꝛc.

Optativ: اولهیم olájym ich möchte ſein ꝛc.

Neceſſitativ: اولملیم olmalýjym ich muß ſein ꝛc.

Imperativ: اول ol ſei! اولمه olmá ſei nicht! ꝛc.

Partizip: اولور olur ſeiend.

اولان olan jetzt ſeiend.

اولمش olmúz geweſen.

اولمیهجق ólmajaǧáq nicht ſein werdend ꝛc.

In den Zeiten dagegen, für welche das defektive Zeitwort „ſein" eigene Formen beſitzt, bedeutet olmaq: „werden", z. B.:

Aoriſt: اولورم olúrum ich werde (überhaupt) ꝛc.

Präſens: اولیورم olyjórum ich werde jetzt ꝛc.

Beſtimmtes Präteritum: اولدم oldúm ich wurde, bin geworden ꝛc.

Unbestimmtes Präteritum: اولمشم olmúzum ich bin geworden (unbestimmt) ꝛc.

Konditional des Aoristes: اولورسهم olúrßam wenn ich werde (überhaupt) ꝛc.

Konditional des Präsens: اولیورسهم olyjórßam wenn ich jetzt werde ꝛc.

In den übrigen Formen, in welchen das Verbum olmaq für das Zeitwort „sein" eintritt, kann es auch „werden" bedeuten. Ob eine Form vorkommenden Falls mit „sein" oder mit „werden" zu übersetzen ist, darüber wird das Sprachgefühl des einzelnen zu entscheiden haben. Übrigens ist die Nüance meist eine unbedeutende, indem die betreffenden Formen derartige sind, daß beide Bedeutungen meist dem Sinne nach zusammenfallen, z. B. heißt: پاشا اولهجق pazá olaʒáq er wird Pascha sein, oder: er wird Pascha werden, was im Grunde das nämliche bedeutet.

90. Das Zeitwort „haben" als selbständiges Zeitwort ist der türkischen Sprache fremd. Zur Wiedergabe dieses Begriffes bedient sich dieselbe der folgenden Konstruktionen, welche den Mangel eines selbständigen Verbums dieser Bedeutung reichlich ersetzen, indem sie sogar feinere Unterscheidungen und Begriffsnüancierungen ermöglichen, als irgend eine europäische Sprache besitzt.

Zunächst ist genau zu unterscheiden, ob es sich um das Haben, Besitzen ꝛc. eines bestimmten Gegenstandes oder eines unbestimmten handelt.

1. Ist der Gegenstand bestimmt (wie z. B. mein Buch, dieser Tisch ꝛc.), so wird auf jeden Fall das Zeitwort „sein" angewendet und zwar mit folgenden Konstruktionen (vgl. Regel 17 und 27):

a. Beim Begriffe: wirkliches Eigentum mit dem Genitiv des Wortes, welches den wirklichen Eigentümer bezeichnet. Z. B.: بو کتاب بنمدر bu kitáb benímdir dieses Buch ist mein, ich habe dieses Buch im Eigentum, es gehört mir.

شو او سنك دکلمی ایدی zu ew ßeníñ dejílmi idí war dieses Haus nicht dein, gehörte es nicht dir?

بابامك اولهجق babamýñ olaʒáq es wird meinem Vater gehören, mein Vater wird es bekommen.

كيمك اولسون kimín olßún weſſen ſoll es ſein, wem ſoll es gehören, wer ſoll es bekommen?

In den Formen, welche das defektive Zeitwort „ſein“ ebenfalls beſitzt, bedeutet olmaq in dieſer Konſtruktion: bekommen. Z. B.:

بنم اولیور bením olyjór es wird jetzt mein, ich bekomme es jetzt.

بزم اولمش bizím olmúz es wurde unſer, wir bekamen es.

In den Formen, welche das defektive Zeitwort „ſein“ nicht beſitzt, kann olmaq ſowohl „haben“ als auch „bekommen“ bedeuten, was wieder in den betreffenden Formen dem Sinne nach zuſammenfällt. Z. B.:

بزم اولهجق bizim olaǧaq es wird unſer ſein, wir werden es haben, wir werden es bekommen.

بو خانه بنم اولملی bu χané benim olmalý dieſes Haus muß mein ſein, ich muß dieſes Haus haben, bekommen.

b. Beim Begriffe: innehaben, beſitzen ohne wirkliches Eigentum wird das Zeitwort „ſein“ mit dem Lokativ gebraucht. Z. B.:

کتابك بنده در kitabíñ bendé dir dein Buch iſt bei mir, ich habe dein Buch.

قلم سزده اولملی qalém ßizdé olmalý die Feder muß bei euch ſein, ihr müßt die Feder haben.

چبوق بابادهدر ʧybúq babadádyr der Tſchibuk iſt beim Vater, der Vater hat den Tſchibuk.

2. Iſt der Gegenſtand unbeſtimmt, ſo tritt abermals die Unterſcheidung zwiſchen dem Begriff des wirklichen Eigentums und jenem des bloß zufälligen Innehabens, Beſitzers ein. Das Zeitwort lautet hier: وار war (یوق joq). (Vgl. Regel 11, 17, 27, 46.) Für diejenigen Formen, welche nicht von وار war, یوق joq in Verbindung mit idi, imiz ißa gebildet werden können (ſ. Regel 46), tritt das Zeitwort olmaq reſp. olmamaq (für joq) ein.

a. Wirkliches Eigentum an einem unbeſtimmten Gegenſtande wird durch den Genitiv des Wortes, welches

den Besitzer bezeichnet, ausgedrückt, resp. durch das bloße Possessivsuffix.

اوچ باغچم وار üč bayčém war ich habe drei Gärten.

بابام یوق babám joq ich habe keinen Vater.

ساعتم اولملی ßa-atým olmalý ich muß eine Uhr haben.

آقچەم وار ایسه aqčém waryßá wenn ich Geld habe.

اوی یوغیسه ewí jóγyßá wenn er kein Haus hat.

قوتمز اولسه quwwetimíz olßá wenn wir Kraft hätten.

سفره کز اولسه ßofrañýz olmaßá wenn ihr keinen Tisch hättet.

چوجوقلری اولهجق čoǧuqlarý olaǧáq sie werden Kinder haben, bekommen.

Analog dem oben Bemerkten bedeutet auch hier das Verbum olmaq in den Zeiten, welche es parallel mit den in Regel 46 angeführten Zeiten von وار war, یوق besitzt, „bekommen". Z. B.:

بنم اولورایسه bením oluryßa wenn ich bekomme.

بر کتابم اولورایسه bir kitabim oluryßa wenn ich ein Buch bekomme.

In den übrigen Zeiten kann olmaq sowohl „haben" als auch „bekommen" bedeuten. Auch hier fallen diese beiden Bedeutungen dem Sinn nach zusammen.

کتابم اولهایدی kitabím olájdy o daß ich ein Buch hätte (bekäme)!

کورکم اولهجق kürkům olaǧáq ich werde einen Pelz haben (bekommen).

سرایمز اولملی ßerajimíz olmalý wir müssen einen Palast haben (bekommen).

b. Zufälliges Innehaben, Besitzen eines unbestimmten Gegenstandes, wird durch den Lokativ ausgedrückt. Z. B.:

بنده کتاب وار bendé kitab war bei mir ist ein Buch, ich habe ein Buch (bei mir).

بزده یوق bizdé joq bei uns ist keines, wir haben keines (bei uns).

بابادە اولسه babadá olßá wenn der Vater es (bei sich) hätte.

كيمده اولهجق { kimdé olaǧáq bei wem wird es ſein, wer wird es haben?

سزده اولميهجق { ßizdé olmajaǧák es wird nicht bei euch ſein, ihr werdet es nicht haben.

او مكتوب سنده اولهايدى { o mektúp ßendé olajdy o wenn dieſer Brief bei dir wäre, wenn du ihn bei dir hätteſt!

91. Das Verbum olmaq verbindet ſich außerdem noch mit den folgenden Verbalformen und kann mit denſelben vollſtändig konjugiert werden. Es ſind dies die unbeſtimmten Partizipien:

سور ßewer alſo: سور اولمق ßewer olmaq.

سومش ßewmiz „ سومش اولمق ßewmiz olmaq.

سوجك ßeweǧek „ سوجك اولمق ßeweǧek olmaq.

Die Bedeutung ergiebt ſich am beſten aus der adjektiviſchen Bedeutung dieſer Partizipien in Verbindung mit „werden". Z. B.:

كورنمز اولمق { gjörünmez olmaq nicht geſehen werdend werden, verſchwinden.

Häufiger gebrauchte Formen ſiehe bei Regel 80. Dieſelben bilden eine Ergänzung der Konjugation.

Die Verbalform سومكده ßewmekdé (Lokativ des Infinitivs) wird mit dem Verbum „ſein" konjugiert. Z. B.:

كلمكدەيم gelmekdéjim ich bin im Begriffe zu kommen.

يازمقده اولسهم { jazmaqdá olßám wenn ich im Begriffe wäre zu ſchreiben ꝛc.

Manche Formen von olmaq haben übrigens eigentümliche Bedeutungen. Z. B.:

اولورمى olúrmy iſt es möglich? geht es?

اولمز olmáz es iſt unmöglich, es geht nicht.

اولمش بتمش شى olmúz bitmíz zej eine geſchehene Sache.

اولمامش ميوه ólmamýz mejwé unreifes Obſt.

اولسه اولسه olßá olßá höchſtens.

Außerdem bildet das Verbum olmaq mit arabiſchen und perſiſchen Subſtantiven und Adjektiven zuſammengeſetzte Zeitwörter. (S. Regel 70.) Es iſt jedoch ſtets darauf zu

achten, ob das Verbum olmaq in diesen Zusammensetzungen die Bedeutung von „sein" oder von „werden" hat. Im ersteren Falle nämlich (meist bei Zusammensetzungen mit Adjektiven) treten für die entsprechenden Formen von olmaq die vorhandenen Formen des defektiven Zeitwortes „sein" ein. Z. B.:

مجبور اولمق meǧbur olmaq genötigt sein.

مجبوردر meǧbúrdir er ist genötigt.

مجبور ايدم meǧbur idim ich war genötigt.

Vokabeln.

Mit dem Dativ verbinden sich:

a. منسوب menßûb zu etwas gehörend.

a. متعلق müte-allýq mit etwas zusammenhängend, auf etwas bezüglich.

a. مخصوص maχßûß speziell zu etwas bestimmt, eigentümlich.

a. مالك malík besitzend.

a. مساعد müßa-íd günstig.

a. مانع maníʕ hinderlich.

a. منحصر münhaßßár auf etwas beschränkt.

a. متوقف mütewaqqýf von etwas abhängig, an etwas gebunden.

a. مقتدر muqtedír zu etwas fähig, imstande.

a. بالغ balýg sich auf etwas belaufend, so und soviel betragend.

a. واقف waqýf, p. آشنا azinâ einer Sache kundig.

a. موافق múwafýq entsprechend, konform.

a. مغائر müga-ýr, a. مخالف müχalýf entgegen, zuwiderlaufend.

a. مستحق müßtehâqq, p. شايان zajan würdig, verdienend.

a. مائل ma-íl sich zu etwas hinneigend.

a. مأذون me-ezûn zu etw. berechtigt, autorisiert.

p. گرفتار giriftâr, p. دوچار düčâr, a. مبتلا mübtelâ, a. مظهر maz-hár einer Sache (z. B. einer Krankheit) ausgesetzt, mit etwas behaftet ꝛc.

a. نائل na-íl etwas erlangend, erreichend.

a. موفق muwaffáq bei etwas reüssierend.

Die beiden letzten Adjektiva verbinden sich mit dem Verb olmaq in der Bedeutung „werden", die übrigen in der Bedeutung „sein". Z. B.:

يوز غروشه بالغدر {jüz guruzá balygdyr es beläuft ſich auf 100 Piaſter.

بر منصبه نائل اولدی {bir manßabá na-il oldu er erlangte ein Amt.

a. مكافات {mükjafât Belohnung.

a. عنايت inajét Gunſt, Gnade.

a. بلا belâ {Unheil, Unglücksfall.

a. سبب ßebéb Urſache.

a. مصيبت mußibét

a. مال mâl Vermögen.

a. مرحمت {merhemét Mitleid (m. etmek Mitleid haben — mit Dativ).

a. والی walî Statthalter.

a. اسبق aßbáq ehemalig (ex-).

Übung 21.

شو كتابلر استانبول شهرينك تاريخنه متعلقدر — او خانه مكتبه مخصوصدر — هيچ بر شيئه مالك اولميانلره فقرا دينليرر — بزه مانع اولهجق بر شی وارمی؟ — وبا خستهلغی صيجاق مملكتلره منحصردر — محاربهنك نتيجهسی ضابطلرك مهارت و قابليتلرينه متوقفدر — ايكی ياشنده بر چوجوق سويلمكه مقتدر دكل — صرف اولنمش اولان آچه ايكی بيك غروشه بالغدر — بوندن بش سنه صكره بزم اوچ بيك غروش معاشمز اولهجقدر — تركچه لسانه واقف اولميان مملكتمزده خواجه اولهمز — شو بيك صحته موافق اولديی سكا ويررم — قانونه مخالف بر حالده بولنمقدن غايت صاقنمليدر — سن شونی ياپمش اولديك مكافاته شايان اولوردك — شو قماشك رنكی بياضه مائلدر — سن حكمدار اولسهك بيله ينه هر شيئه مأذون اولمزسن — شو خستهخانه ساری علتلره[1] مبتلا اولانلره مخصوصدر — بر بلايه كرفتار اولانلره مرحمت ايتمليدر — بر مصيبته دوچار اولانك دوستی يوق — احمد مصطفی (a. mußtafa) پاشا حضرتلری پادشاه افنديزمزك عنايتلرينه مظهر اولديلر — صنايع مكتبنك خواجهلغنه نائل اولدم — هر نقدر چالشدم ايسه ده ينه هيچ

[1] ساری علت ßari illet anſteckende Krankheit.

بر شیئه موفق اولهمدم — کوزل بر ستریز اولهجق — بزده پاره اولسه سزه ویررز — شو کتاب بنم اولیدی سکا ویردم — اویله شی اولورمی? — اولمز — شو چوجوقلرك هانکیسی سنکدر? — هیچ چوجوغم یوق — محاربهیه سبب اولهجق بر وقعه ظهوره کلمدی — اوچیوز بیك غروشدن زیاده مالك اولانلره زنکین دینلیر — مصر والیسی اسبق مشهور محمد علی پاشا بر توتونجینك اوغلی ایدی اشبو عصرك ابتداسنده مصرك والیلکنه نائل اولدی — بیك سکزیوز سکسان سکز آچیغی[1] اون بش ملیونه بالغ اولهجقدر — اوروپانك مملکتلرنده هر کس تجارتك اجراسنه مأذوندر —

Überſetzung 21.

Ein Kind, welches ſeiner Mutter und ſeinem Vater nicht gehorcht, [verdient Strafe] (wird Strafe verdienend). Biſt du berechtigt, dies zu thun? Haſt du etwas erreicht? Man muß ſich vor Menſchen hüten, welche mit anſteckenden Krankheiten behaftet ſind. Wenn das Wetter günſtig geweſen wäre, hätten wir euch beſucht. Einer, der wünſcht, jeder Sache kundig zu ſein, wird keiner (Sache) kundig ſein. Wir werden ein beſonderes Zimmer haben. Wenn wir Geld bekommen, werden wir dieſes Haus mieten. Um die Lehrerſtelle der Induſtrieſchule zu erlangen, muß man dreier Sprachen kundig ſein. Gehört dieſes Haus zum Seraj? Mit einem Menſchen, welcher von einem ſolchen Unheile getroffen iſt, muß man Mitleid haben. Der Mann, welcher geſtern abend in dieſem kleinen Hauſe geſtorben iſt, war der ehemalige Statthalter von Syrien (شام Sam), Mehmed Muſtafa Paſcha. Das Haus, welches dem Tabakhändler gehören wird, iſt an der Straßenecke. Wer von euch hat Papier bei ſich? Diejenigen, welche den von einem Unglücksfalle Betroffenen beiſtehen (jardim etmek), nennt man mitleidig. Ein Krieg, deſſen Urſache unbekannt iſt. Ein Wort, welches Urſache zur Beleidigung (a. انفعال infi-al) ſein könnte, habe ich nicht geſprochen.

---

[1] آچیق acyq (offen) bedeutet hier: Defizit.

مكالمه

س ج

شو ادمه بر مكافات ويرمك اولمز افندم
اولورمى؟

دوستك نه مصيبته كرفتار اولدى؟ ايكى هفته ظرفنده هم باباسى
وفات ايتمش وهمده اناسى

مرحمتلى اولميان ادملر بر بلايه اوت افندم بر ادم هر نقدر
دوچار اولورلرسه مرحمته مرحمتسز اولور ايسه ده يينه بر
لائقميدرلر؟ بلايه كرفتار اولور ايسه اكا
مرحمت و ياردم ايتمك دينجه
اوزرمزده فرضدر

علوم و فنونى تحصيل ايدر علوم و فنونى تحصيل ايتمكسزين
ايسەم بر منصبه نائل اوله هيچ بر ادم بر منصبه نائل
جقمىيم؟ اولەمز

مصرك تاريخنه واقف ميسن؟ خير افندم يالكز دولت عليەنك
تاريخنه متعلق وقعەلرى
طانييورم

21.VII.97.

22. Lektion.

92. Das Verbaladjektiv und das Verbalſubſtantiv ſind der türkiſchen Sprache eigentümliche Formen. Ihr Zweck iſt die Umſchreibung von Relativſätzen. Sie erreichen denſelben, indem ſie den betreffenden Relativſatz, reſp. ſein Zeitwort in ein Adjektiv oder in ein Subſtantiv verwandeln, je nachdem der Relativſatz den Charakter eines attributiven oder eines Objektſatzes beſitzt.

Die Form des Verbaladjektives und des Verbalſubſtantives iſt die gleiche und zwar:

Für die Vergangenheit gleich der 1. Perſon Plural des beſtimmten Präteritums:

سودك ßewdik	اولدق oldúq
سومدك ßewmedik.	اولمدق ólmadýq.

Für die Zukunft gleich dem Futurſtamme:

ايدەجك edeɣék ياپەجق japaɣaq

ايتمەجك étmejeɣék. ياپمەجق jápmajaɣáq.

Beide Formen werden jedoch in dieſer Geſtalt nicht gebraucht, ſondern müſſen vorher die Poſſeſſivſuffixe annehmen, wobei die in Regel 13 erwähnte Erweichung des ق zu غ, bezw. das k zu j eintritt. Zugleich ſchiebt die Form der Vergangenheit zwiſchen ك und د ein ى ein, welches jedoch in der 3. Perſon Plural wieder ausfällt.

Vergangenheit:		Negativ:	
Hell:	سوديكم ßewdijím.	سومديكم ßéwmedijím.	
	سوديكك ßewdijíñ.	سومديكك ßewmedijíñ ꝛc.	
	سوديكى ßewdijí.		
	سوديكمز ßewdijimíz.		
	سوديككز ßewdijiñíz.		
	سودكلرى ßewdiklerí.		
		Negativ:	
Dumpf:	اولديغم olduɣúm.	اولمديغم olmadyɣým.	
	اولديغك olduɣúñ.	اولمديغك olmadyɣýñ ꝛc.	
	اولديغى olduɣú.		
	اولديغمز olduɣumúz.		
	اولديغكز olduɣunúz.		
	اولدقلرى oldúqlarý.		
	Zukunft:	Negativ:	
Hell:	ايدەجكم edeɣejím.	ايتمەجكم étmejeɣejím.	
	ايدەجكك edeɣejíñ.	ايتمەجكك étmejeɣejíñ ꝛc.	
	ايدەجكى edeɣejí.		
	ايدەجكمز edeɣejimíz.		
	ايدەجككز edeɣejiñíz.		
	ايدەجكلرى edeɣeklerí.		

	Negativ:
Dumpf: بولهجغم bulaɣaγým.	بولميهجغم búlmajaɣaγým.
بولهجغك bulaɣaγýñ.	بولميهجغك búlmajaɣaγýñ ꝛc.
بولهجغی bulaɣaγý.	
بولهجغمز bulaɣaγymýz.	
بولهجغكز bulaɣaγyñýz.	
بولهجقلری bulaɣaqlarý.	

Die nicht ſuffigierte Form سودك Ɓewdik wird indeſſen im Lokativ und im Ablativ gebraucht. Die Bedeutung ergiebt ſich aus folgenden Beiſpielen:

بن كلدكده ben geldikdé in dem Augenblicke, da ich kam, als ich kam.

دوستم كلدكده doßtúm geldikdé als mein Freund kam.

ويردكدن نصكره werdikdén ßoñra nachdem ich, du, er ꝛc. gegeben hatte, hatteſt ꝛc.

باقدقدن نصكره كيتدی baqdyqdánßoñra gittí nachdem er geſchaut hatte, ging er fort.

93. Das Verbaladjektiv iſt indeklinabel und ſteht vor dem Subſtantiv. Z. B.:

كوردیكم ادم gjördijím adám der Mann, den ich geſehen habe.

سودیكمزقز Ɓewdijimíz qyz das Mädchen, welches wir geliebt haben.

بابانك ویردیكی كتاب babanýñ werdijí kitab das Buch, welches der Vater gegeben hat.

چوجوغنه كوسترديكلری ساعت coɣuγyná gjößterdiklerí ßa-át die Uhr, welche ſie ſeinem Kinde gezeigt haben.

افندینك اوشاغه ویردیكی فرمان effendiniñ uzaγá werdijí fermán der Befehl, welchen der Herr dem Diener gegeben hat.

یازمش اولدیغم مكتوب jazmýz olduγúm mektúp der Brief, den ich geſchrieben hatte. (Vgl. Regel 91).

اوقومقده اولديغكز كتاب oqumaqdá olduγuñúz kitab das Buch, welches ihr gerade beschäftigt waret zu lesen (Regel 91).

ويرهجك اولديغك آقچه wereǯék olduγúñ aqče das Geld, welches du im Begriffe warst zu geben.

Wie obige Beispiele zeigen, wird zur Umschreibung eines Relativsatzes meist[1] dann das Verbaladjektiv angewendet, wenn das Relativpronomen, resp. das seine Erledigung bildende Wort im Dativ oder Accusativ steht (Vgl. auch Regel 87.) Auch bei anderen Kasus steht das Verbaladjektiv:

بابسى اولديغم چوجوق babaßý olduγúm čoǯúq das Kind, dessen Vater ich bin.

بولنديغم يرد bulunduγúm jer der Ort, an dem ich mich befinde, befand.

كيتديكم شهر gittijím šehir die Stadt, in welche ich ging.

الندن آلديغم قلچ elindén aldyγým qylýč das Schwert, das ich aus seiner Hand nahm, empfing.

صاتهجغم آت ßataǯaγým at das Pferd, das ich verkaufen werde.

برادركدن آلهجغى مكافات biraderiñdán alaǯaγý mükjafát die Belohnung, die er von deinem Bruder erhalten wird.

In Verbindung mit einer Anzahl gewisser Wörter bildet das Verbaladjektiv verschiedene Konstruktionen mit temporaler, kausaler ꝛc. Bedeutung. Z. B.:

Kausal:

بر شى بيلمديكم جهتله يازهمدم bir šej bílmedijím ǯihétle jazámadym da ich nichts wußte, konnte ich nicht schreiben.

افندينك كيتمديكى سببدن بنده كيتمدم effendiniñ gitmedijí ßebebdén bénde gítmedim da der Herr nicht ging, ging ich auch nicht.

دوستمى كورمديكك صورتده انى طانيهمزسن doßtumú gjörmedijiñ ßuretté aný tanyjámazßyn da du meinen Freund nicht gesehen hast, kannst du ihn nicht kennen.

---

[1] Wenn das Subjekt des Relativsatzes ein persönliches oder hinweisendes Fürwort ist, wird stets das Verbaladjektiv zur Umschreibung des Relativsatzes gebraucht.

Temporal:

امریقانك كشف اولندیغی زمان اسپانیا بر عظیم دولت ایدی
ameryqanýñ kešf olunduγú zemán ißpánja bir azím dewlét idí zur Zeit, als Amerika entdeckt wurde, war Spanien ein bedeutender Staat.

استانبولده بولندیغكز صره‌ده بروسه‌یه كیتمدیكزمی
ißtambuldá bulunduγunúz ßyradá brußajá gitmediñízmi bei der Gelegenheit, als ihr in Stambul waret, ſeid ihr nicht nach Bruſſa gegangen?

Bedingend, einräumend:

بابانك بیلمیه‌جكی تقدیرده خواجه‌یه صور
babañyñ bilmejeγejí taqdirdá χoγajá ßor im Falle, daß es dein Vater nicht wiſſen ſollte, ſo frage den Lehrer (darum).

بوقدر عقللو اولدیغك حالده نیچون اوكرنیورسن
búqadar aqyllý olduγúñ haldé nicün öjrenmejórßun warum lernſt du nicht, da du doch ſo geſcheidt biſt?

Vergleichend:

سكا دیدكم وجهله
ßaña dedijím wéγle wie ich dir geſagt habe.

94. Das Verbalſubſtantiv bezeichnet in der Vergangenheit eine wirklich geſchehene, abgeſchloſſene Handlung. Dasſelbe iſt deklinierbar und nimmt alle Poſtpoſitionen an, welche an ein Subſtantiv gefügt werden können.

سودیكگز معلومدر
ßewdijiñíz mālûmdir daß ihr geliebt habt iſt bekannt (euer Geliebthaben iſt bekannt).

پادشاهك وفات ایده‌جكی ملحوظدر
padizahíñ wefat edeγejí melhûzdir es iſt wahrſcheinlich, daß der Padiſchah ſterben wird.

اوطه‌یه كیردیكمده آیاغم قایی‌ویردی
odajá girdijimdé ajaγým qajwerdí in dem Augenblicke, da ich ins Zimmer trat, glitt mein Fuß aus.

هر كلدیكنده
her geldejindé bei jedem Kommen von ihm, ſo oft er kam, kommt.

دیدیكی قدر كوزل
dedijí qadar güzél ſo ſchön, wie er ſagte.

كیتدیكی كبی
gittijí gibí
كیتدیكی مثللو
gittijí mißillí
wie er ging, ſobald er ging.

فرصت مساعد اولديغندن furßát müßa-íd oldyγyndán weil, da die Gelegenheit günſtig war.

یازمدیغم ایچون‌ایدر jazmadyγým içűnmidir iſt es wegen meines nicht Geſchriebenhabens, iſt es deshalb, weil ich nicht geſchrieben habe?

جمله‌یه معلوم اولدیغی اوزره ǯümlejé mālûm olduγú üzere wie allen bekannt iſt, wie die ganze Welt weiß.

کلمش اولدیغنی بیلمدم gelmíz olduγunú bílmedim ich wußte nicht, daß er gekommen wäre.

کاتبی اولمدیغنه مبنی kjatibí olmadyγyná mební geſtützt darauf, daß, da er keinen Schreiber hatte.

غایت مالدار اولدیغنه بناً gajét maldár oldýγýná bina-án geſtützt darauf, daß, da er ſehr reich war.

شام والیسی اولمش اولدیغنك خبری آلندقده ſam walyßý olmúz olduγunúñ χaberí alyndyqdá als man die Nachricht erhielt, daß er Statthalter von Syrien geworden war.

آلهجغم‌وار alaǯagým war ich habe etwas zu bekommen.

یوز بیك غروش آلهجغی وار jüz biñ gruz alaǯaγý war er hat eine ausſtändige Forderung von 100000 Piaſtern, hat 100000 Piaſter zu bekommen.

کوردیکك وارمی gjördijíñ wármy haſt du geſehen (dein Geſehenes, exiſtirt es)?

هیچ کوردیکم یوق hiz gjördijím joq ich habe gar nichts geſehen.

ویرهجکك وارمی wereǯejíñ wármy haſt du etwas zu geben, ſollſt du etwas geben?

بو ایش سنك بیلهجکك دکل bu iz ßeníñ bileǯejín dejíl dieſe Sache iſt nichts, was du zu wiſſen brauchſt, dies geht dich nichts an.

بوش کزهجکك boz gezeǯejiñé (Dativ) ſtatt daß du müßig gehſt . . .

کولهجکزه güleǯejiñize ſtatt daß ihr lachet . . .

Anmerkung. Das defektive Zeitwort „ſein“ beſitzt für das Verbaladjektiv und Verbalſubſtantiv die Form ايدك idik, reſp. ايدوكم idüjüm ايدوك idüjün, ايدوكى idüjí ꝛc. Dieſelbe wird jedoch ſelten gebraucht und gewöhnlich die entſprechende Form von olmaq gebildet, wie aus obigen Beiſpielen zu entnehmen iſt.

Vokabeln.

طوقنمق doqunmaq berühren, taſten, ſchaden.

بركدرمك birikdirmek anhäufen.

صايمق ßajmaq achten, aufzählen, zählen.

صالیورمك ßalywermek } loslaſſen.

قويورمك qojwermek }

آليقومق alyqomaq zurückhalten.

بكنمك bejenmek etwas für gut finden.

صايقلامق ßajyqlamaq delirieren, phantaſieren (im Fieber).

بايلمق bajylmaq ohnmächtig werden.

يالوارمق jalwarmaq flehen.

a. تأسيس ا te-eßîß etm. gründen.

a. اعلان ا ilân etm. ankündigen.

a. تسليم ا teßlîm etm. übergeben.

a. تنظيم ا tanzîm etm. aufſetzen (ein Schriftſtück).

a. عقد ا aqd etm. abſchließen (einen Vertrag), abhalten (eine Sitzung).

a. حاوى او hawî olm. enthalten.

a. صادر او ßadýr olm. erlaſſen werden (von e. Geſetze ꝛc.) erfließen.

a. اسير eßîr Gefangener.

a. تأليف ا te-elîf etm. etwas verfaſſen.

a. مؤلف mü-ellíf Verfaſſer.

a. مترجم müterǯim Überſetzer.

a. اثر eßér die Spur, das Denkmal; das Werk.

آد ad Name.

a. مجهول meǯhûl unbekannt.

a. شاعر ßa-ír Dichter.

a. مضبطه mazbatá Protokoll.

a. مآل me-âl Inhalt.

a. مجلس meǯlíß Conſeil, Sitzung, Verſammlung, Geſellſchaft.

a. معاهده mu-ahedé der Vertrag.

معاهدهنامه mu-ahedenamé Vertrag (das Dokument).

a. شرط ßart Bedingung.

a. ماده {maddé Stoff, Paragraph. p. ناموس namûß Ehre.

Übung 22.

ناموسکزه طوقنه‌جق بر سوز سویلدیکمی بیلیرمیسکز؟ — بابامك برکدردیکی کتابلرك اسملرینی بیله صایه‌مم — شو افندی فرانسه‌نك اك مشهور شاعرلرینك تألیف ایتدکلری اثرلرك مترجمیدر — تنظیم ایتدیکمز مضبطه یکرمی بش ماده حاویدر — سزه اعلان ایتدیکمز کبی اسیرلر قویویرلمشلردر — بیچاره چوجوق بر آز صایقلادقدن صکره یایلدی — بیوك اسکندرك تأسیس ایتدیکی شهرلرك اك مشهوری اسکندریه در — یارین صباح عقد ایده‌جکمز مجلسه کله‌جکمیسن؟ — کله‌میه‌جکك تقدیرده بزه بیلدر — سکا تسلیم ایتدیکم کتاب آدی مجهول بر شاعرك اثریدر — دولت علیه و روسیه بینلرنده عقد اولنان معاهده‌نك قاچ ماده حاوی اولدیغی معلوم دکلدر — مکتبلره دائر بر قانوننامه‌نك صادر اولمه‌جغی ملحوظدر — هوا مساعد اولمدیغندن چیقمدم — کیتدیکم یرده کیمسه یوغیدی — بولندیغم اوطه‌ده بندن بشقه کیمسه یوغیدی — دوستم مالك اولدیغی چفتلکی اوتوز بیك غروشه صاتمق ایستیور — بابامزك بکنمدیکی شیلری یاپاملیریز — اوچ ساعت قدر بکلدکدن صکره کیتدم — سنك اوقومدیغك کتابی بن اوقودم — بکا کوسترمك ایستدیکك ساعت نره‌ده‌در؟ — حسن افندینك اوطه‌سنه کیردیکمده بر مکتوب یازمقده ایدی — خواجه‌نك دیدیکی اوزره شاعرلرك اثرلرینی اوقوملیریز — انی کوردیکم کبی مکتوبکزی ویردم — ضابط خسته اولدیغی حالده محاربه‌یه کیتدی — مضبطه‌نك آلی بزه معلوم اولمدیغی صورتده سزه بر سوزینی بیله بیلدیرمدك — سزه معلوم اولدیغی اوزره دوستمزك وفات ایده‌جکی ملحوظدر — بوش کزه‌جکمه چالشملیسن — بو صباح ورود ایده‌جککزی بیلمش اولسه‌ایدق اسکله‌یه (eßkelé Landungsplatz) کلیرسزی بکلرایدك — (a. dünja Welt) دنیایه کلدیکم زمان مکتب خواجه‌لرینك اولسه‌اولسه بشیوز غروش معاشلری وار ایدی —

Überſetzung 22.

Der Mann, deſſen Freund ich bin. Der Schüler, deſſen Namen du nicht weißt. Das Werk, deſſen Überſetzer unbekannt iſt (Partizip). Wird die Sitzung an dem Orte abgehalten werden, an dem wir uns jetzt befinden? Im Falle, daß die Gefangenen nicht losgelaſſen werden ſollten, wird der Krieg erklärt werden (harb ılan etmek). Dieſes Buch enthält ein Werk, welches der berühmteſte Dichter Englands verfaßt hat. Nachdem die Feſtung übergeben war (.. dyqdan ßoñra), wurde ein Protokoll aufgeſetzt. Als man (Paſſiv) dieſe Nachricht erhielt (almaq) wurden 3 Bataillone (طابور tabor) abgeſchickt. Der Inhalt des Briefes, welchen du mir geſtern geſchrieben haſt, iſt außer mir niemandem bekannt. Der Gehalt, welchen ich dir geben werde, [beträgt] (iſt) 5000 Piaſter.

مكالمه

س	ج
شو خبری ایشتدیکزمی؟	هیچ ایشتدیکم یوق
مجلسك نه زمان عقد اولنه‌جغنی بیلیور میسکز؟	بو اخشام عقد اولنه‌جغنی بکا یازمشلردر
قلعه دشمنك النه دوشدیکنه دائر بر خبر آلدیکزمی؟	خیر افندم آلمدم فقط بو کونکی غزته‌لرده [1] اوقودم که یقینده [2] تسلیم اولنه‌جغی ملحوظدر
بزی تشریف ایتدیککز کون جمعه‌می ایدی؟	خیر افندم زیارتکزه کیتدیکمز کون جمعه ایرته‌سی ایدی
حسن افندینن قاچ غروش آله‌جغکز وار؟	سکز یوز غروش آله‌جغم‌وار

22. VII. 97

23. Lektion.

95. Die Gerundien ſind Verbalformen, die im Türkiſchen zur Wiedergabe von Konſtruktionen dienen, welche in den europäiſchen Sprachen meiſt mit Hilfe von Konjunktionen gebildet werden.

[1] غزته gazeta Zeitung (aus dem Franz.).

[2] یقینده jaqynda in Bälde, bald. Häufig ſagt man auch یقینلرده jaqynlarda.

Charakteristisch ist für dieselben ihre Unveränderlichkeit, indem sie für die Person, Zahl und Zeit kein Unterscheidungsmerkmal besitzen. Die Person sowie die Zahl werden durch das betreffende Subjekt ausgedrückt, welches daher stets gesetzt werden muß, auch wenn es ein persönliches Fürwort ist; die Bedeutung der Zeit richtet sich nach der Zeit des nächstfolgenden Verbums.

96. Die Gerundien werden durch Anhängung der folgenden Silben an die verschiedenen Verbalstämme gebildet.

1. Das Gerundium auf: وب üp, up. Bei vokalischem Auslaute wird ein euphonisches ى eingeschoben, auslautendes ت meist zu د erweicht. Z. B.:

سووب ßewűp اولوب olúp

سومیوب ßéwmejűp اولمیوب ólmajúp.

Die Bedeutung dieses Gerúndiums richtet sich, was Person, Zahl und Zeit betrifft, nach derjenigen des folgenden Verbums.

کلوب کیتدی gelúp gittí = کلدی کیتدی geldí gittí er kam und ging.

کلوب کلمیه‌جکنی بیلمیورم gelúp gélmejeǧejiní bílmejorum = geleǧejiní gelmejeǧejiní bílmejorum sein Kommenwerden, sein Nichtkommenwerden weiß ich nicht: ich weiß nicht, ob er kommen wird oder nicht.

سرت اولوب آصلمه ßert olúp aßylmá = ßert ol aßylmá.

یوشاق اولوب باصلمه jumuzáq olúp baßylmá = jumuzáq ol baßylmá.

Sei strenge, werde nicht gehängt, sei nachgiebig, werde nicht getreten, d. h. sei nicht so strenge, daß man dich aufhängt, sei nicht so nachgiebig, daß man dich tritt. (Sprichwort.)

Anmerkung. دیمك demek sagen bildet die abgekürzte Form دیو déjü. Dieselbe wird zur Wiedergabe der indirekten Redeweise benützt, indem man sie den Worten der direkten Redeweise einfach nachsetzt. Z. B.:

بوگون پازار دکل دیو جواب ویردی bu gün pazár dejíl déjü ǧewáb werdi er gab zur Antwort, daß heute nicht Sonntag sei.

Das Gerundium طوروب durúp (von طورمق ſtehen), einer Verbalform vorgeſetzt, verleiht derſelben die Bedeutung einer längeren Dauer. Z. B.:

طوروب باقار durúp baqár er ſchaut fortwährend.

طوروب كزيور ايدى durúp gezijóridi er pflegte fortwährend ſpazieren zu gehen.

2. Das Gerundium des wiederholten Optativſtammes:

كلەكله gelé gelé باقه باقه baqá baqá

كلميه كلميه gelmejé gelmejé باقميه باقميه baqmajá baqmajá.

Die Bedeutung iſt: durch vieles . . . Z. B.:

صوره صوره بولنور كعبه ßorá ßorá bulunúr kābá durch vieles Fragen findet man (endlich) die Kaaba (Wallfahrtstempel in Mekka). (Sprichwort.)

الله سنى اوزنه اوزنه يراتمشدر alláh ßení özené özené jaratmyztyr indem Gott ſich viele Mühe gab, hat er dich erſchaffen, d. h. du biſt ein gelungenes Werk Gottes. (Redensart.)

3. Das Gerundium auf raq, rek wird durch Anhängung der Silben رق raq (رك rek) an den Optativſtamm gebildet:

كلەرك gelerék اولەرق olaráq

كلميەرك gélmejerék اولميەرق ólmajaráq.

Die Bedeutung entſpricht meiſt der eines Adverbialſatzes, häufig werden ſogar Adverbien auf dieſe Weiſe umſchrieben.

سوينەرك كلدم ßewinerék geldím indem ich mich freute, kam ich: ich kam gerne.

استميەرك كيتدم ißtemejerék gittím indem ich nicht wünſchte, ging ich fort: ich ging ungerne fort.

ساعت بش اولەرق كلدى ßa-át bez olaráq geldí indem es 5 Uhr war, kam er: er kam um 5 Uhr.

ساعت اوچه بر چيرك قالەرق كيتدى ßa-át üzé bir zejrék qalaráq gittí indem auf 3 Uhr noch ein Viertel blieb (fehlte), ging er fort: er ging um 1 Viertel vor 3 Uhr fort.

Anmerkung. Man findet auch die Orthographie ايدرك ederék statt: ايدمرك.

4. Das Gerundium auf li, ly wird durch Anhängung der Silbe لى li, ly an den Optativstamm gebildet:

كلهلى gelelí اولهلى olalý.

كلميهلى gélmejelí. اولميهلى ólmajalý.

Die Bedeutung ist: seit, seitdem . . .

بابام وفات ايدهلى babám wefát edelí seit mein Vater gestorben ist.

دوستكز كيدهلى doßtuñúz gidelí seitdem euer Freund gegangen ist.

بن بيلهلى ben bilelí seitdem ich weiß.

Bisweilen findet man dieses Gerundium mit dem bestimmten Präteritum verbunden. Letzteres wird sodann konjugiert. Z. B.:

سوم سودم ßewdím ßewelí seitdem ich geliebt habe.

سوك سودك ßewdíñ ßewelí seitdem du geliebt hast.

Anmerkung. Seltener ist die Form: كلهلدنبرو gelelidénberü seitdem er gekommen ist. Vergl. Regel 36.

5. Das Gerundium auf inγe, ynγa wird durch Anhängung der Silbe نجه inγe, ynγa gebildet. Vokalische Stämme schieben ein euphonisches ى ein, auslautendes ت erweicht sich zu د.

سونجه ßewínγe اولنجه olúnγa

سومينجه ßéwmejínγe. اولمينجه ólmajýnγa.

Die Bedeutung ist: bis daß, sobald als . . .

Negativ: bevor nicht, sobald nicht . . .

هوا آچيق اولنجه hawá acýq olúnγa bis das Wetter schön ist, sobald das Wetter schön ist.

سن يازمينجه بنده يازمم Ben jázmajýnγa bénde jazmám bevor du nicht schreibst, schreibe auch ich nicht.

Anmerkung. Dieſes Gerundium nimmt auch die Dativendung in Verbindung mit den Poſtpoſitionen: دك dek, دكين dejín, قدر qadár (bis) an. Vergl. Regel 42. Z. B.:

كلنجيه قدر gelinǧejé qadar bis er kommt.

Die Wörter: كلنجه gelínǧe, وارنجه warýnǧa ſind häufig nur mit „bis“ (im örtlichen Sinne) zu überſetzen. Z. B.:

استانبوله كلنجه ißtambolá gelínǧe bis nach Stambul.

كلنجه gelinǧe bedeutet manchmal auch: um jetzt auf ... zu kommen. Z. B.:

ايشمزه كلنجه izimizé gelínǧe um jetzt auf unſer Geſchäft zu kommen, um jetzt davon zu reden.

6. Das Gerundium auf dikce, dyqca fügt an den Verbalſtamm die Silben دكچه dikce (دقچه dyqca).

كلدكچه geldíkce بولدقچه buldúqca

كلمدكچه gélmedíkce. بولمدقچه búlmadýqca.

Die Bedeutung iſt: ſo oft als, in dem Maße als ... Z. B.:

ادم اوكرندكچه معلوماتى آرتار adám öjrendíkce mālumatý artár in dem Maße, als der Menſch lernt, nehmen ſeine Kenntniſſe zu.

Bei Wiederholung desſelben Verbums iſt dieſes Gerundium mit: „immer mehr“ zu überſetzen. Z. B.:

آغلادقچه آغلار aǧladýqca aǧlár in dem Maße, als er weint, weint er: er weint immer mehr.

Eine beſondere Bedeutung haben:

گيتدكچه gittíkce allmählich (auch گيده گيده gidé gidé), اولدقچه oldúqca ziemlich.

7. Das Gerundium auf iǧék, yǧáq wird durch die Silben يجك iǧek (يجق yǧáq) gebildet. Bei vokaliſchen und auf ت auslautenden Stämmen treten die bereits bekannten Veränderungen ein. Die Bedeutung iſt: ſobald als ...

كليجك geliǧék ſobald er ꝛc. kommt.

كلميجك gelmejiɣék ſobald er ꝛc. nicht kommt.

Dieſes Gerundium iſt, wie das nächſtfolgende, einigermaßen veraltet und wird meiſt nur in der Schrift gebraucht.

8. Das Gerundium auf mejin, maɣyn wird durch Anhängung der Silben مكين mejín (مغين maɣýn) an den Verbalſtamm gebildet und beſitzt kauſale Bedeutung.

سن سومكين ßen ßewmejín da du liebſt.

دوستم خسته اولمغين doßtúm χaßtá olmaɣýn da mein Freund krank iſt.

9. Die Zuſammenſetzungen des Aoriſt-, des unbeſtimmten Präteritał- und des Futurſtammes mit dem Gerundium des defektiven Zeitwortes „ſein". Vergl. Regel 47 und 89.

Die Bedeutung iſt: während, da, doch ... Z. B.:

بن كزر ايكن ben gezér iken (auch كزركن geſchrieben) während ich ſpazieren gehe, ging.

سن بونى بيلمش ايكن ßen bunú bilmíz ikén da du dieſes doch gewußt haſt.

سكا سويلمشلر ايكن نيچون ياپدك ßañá ßöjlemizlér ikén nizün jápmadyñ da ſie es dir doch geſagt haben, warum haſt du es nicht gemacht?

بن دوستمه يازه‌جق ايكن كندى قپودن ايچرو كلدى ben doßtumá jazaɣáq ikén kendi qapudán izerú geldí während ich im Begriffe war, an meinen Freund zu ſchreiben, kam er ſelbſt zur Thüre herein.

حكيم يارەسنه باقار ايكن كورمش كه hekím jaraßyná baqár ikén gjörmúz ki während der Arzt ſeine Wunde beſichtigte, bemerkte er, daß ...

بن سكا سويلمامش ايكن نصل بيليورسن ben ßañá ßöjlememíz ikén naßl bilijórßun wie weißt du es, da ich es dir doch nicht geſagt habe?

Vokabeln.

دوشوب قالقمق { düzúp qalqmaq mit jemand näher verkehren.

ويره ويره { weré weré unaufhörlich, fortwährend.

صاللامق Lallamaq hin- und herbewegen, ſchütteln.

a. محروم او mahrûm olm. einer Sache (Abl.) beraubt ſein, ſie entbehren.

a. افاده ا ifadé etm. mitteilen.

چويرمك cewirmek wenden, drehen.

طاقمق taqmaq anbringen, befeſtigen.

a. فرق ا farq etm. verſtehen, einſehen.

a. حس ا hiß etm. fühlen, merken.

وبرەسيه wereßijé auf Kredit (almaq, wermek ꝛc.).

بورج borǧ Geldſchuld.

آلەجقلى alaǧaqlý Gläubiger.

بورجلو borǧlú verſchuldet, verpflichtet.

p. يادكار jadikjâr Andenken, Souvenir.

a. هديه hedijé Geſchenk.

a. فرق farq Unterſchied.

يرادیلش jaradylyz Beſchaffenheit.

a. عالى alî hoch.

a. حس hiß Gefühl, Sinn.

a. مثلا méßela zum Beiſpiel.

a. انسان inßân Menſch.

قويروق qujrúq Schweif.

كوپك kjöpék Hund.

a. نطق nutq die Gabe der Rede, die Rede.

a. اعضا âzâ Glieder (des Körpers); Mitglied (einer Geſellſchaft ꝛc.).

a. ادراك idrâk Intelligenz, Bewußtſein.

اوجاق oǧáq der Herd.

p. جام ǧâm Fenſterglas, Glas.

قاب qab Gefäß.

قولب qulp Henkel.

چيزمه cizmé Stiefel.

پاچاوره pačawrá Fetzen.

a. فرصت furßát Gelegenheit.

مشين mezín Leder.

قوللانمق qullanmaq gebrauchen.

a. اما amma aber.

a. فقط faqát aber, jedoch.

طوغرى doǧrú gerade, aufrichtig, ehrlich.

a. حتى hátta ſogar, ja ſogar.

a. هوس hewéß Luſt, Paſſion, Laune.

a. فكر fikr Gedanke.

قرنفيل qaranfíl Nelke.

بردە birde ferner, dann.

a. عقل aql Vernunft, Verſtand.

a. تمیز temjîz Unterſcheidung, Unterſcheidungsgabe.

دیکن dikén Stachel.

a. جناب حق ṭenâbi haqq (die Majeſtät des Rechtes) Gott.

a. عطیه ittijé Gabe, Geſchenk.

Übung 23.

شو وقعه‌دن صکره شهرده آرتق قالمیوب کیتدم — دوستم اوطه‌سندن چیقوب یانه کلدی — یازوب یازمیه‌جغنی بیلمیورم — سن نیچون طوروب بوش (Ich weiß nicht, ob er ſchreiben wird oder nicht.) کزییورسن? — آرایه آرایه غائب ایتدیکم ساعتی اوطه‌نك بر کوشه سنده بولدم — یادکار اوله‌رق بکا بر کوزل جزدان ویردی — بیلمیه‌رك یاپدم — بن سنی کوردم کوره‌لی قاچ کوندر? — حکیم خسته‌یی کورنجه بو کون بیك یدکمی دیو سؤال ایتمش — ادم چالشدقچه معلوماتی آرتار — زمانمزه کلنجه قره طاغك اهالیسی زراعت ایله اشتغال ایتمزلر ایدی — هوا مساعد اولمینجه یوله چیقمم — فرصت بولدقچه چالشوب معلوماتکی آرترملیسن — سن خسته خسته اولدیغمی بیلیر ایکن نیچون خاطرمی صورمدك — (Warum haſt du dich nicht nach meinem Befinden erkundigt, da du doch ...)

Überſetzung 23.

Er nahm die Taſſe und ſetzte (قومق qomaq) ſie auf den Tiſch. Durch [fleißiges] Lernen wirſt du deine Kenntniſſe vermehren. So oft du in dieſe Stadt kommſt, beſuche mich! Verkehre nicht mit ſchlechten Menſchen! Sobald ich merkte, daß mein Freund krank ſei, ließ ich den Arzt bringen. Bevor du mich nicht beſuchſt, werde auch ich dich nicht beſuchen. Um drei Viertel auf acht Uhr trat der Diener in mein Zimmer und brachte das Theegeſchirr. Seitdem du mir den Tod unſeres Lehrers mitgeteilt haſt, [ſind] (iſt) es drei Tage. Warum giebſt du mir ein Geſchenk, da du doch weißt, daß ich es nicht annehmen kann? Er kam in ſehr ſchlechtem Zuſtande (ſeiend, Gerundium 3) an und ſtarb einige

Wochen ſpäter. Je mehr ihr laufet, deſto mehr werdet ihr müde werden (Gerundium 6).

Leſeſtück.

Aus dem türkiſchen Elementarleſebuche von Nafi.

انسانك حيواندن فرقى

انسانك حيوانلردن فرقى سوز سويلمك و اوقويوب يازمق ايله‌در (beſteht darin, daß er ꝛc.) — انسان يرادیلشده حيوانلردن چوق عالیدر — حيوانلرده‌ده حس‌واردر مثلا كوپك افندیسنی كوردیكی كبی طانیه‌رق سوينوب قويروغنی صاللامغه باشلار — بن سوز سويليه بيلديكم ایچون حالمی بر آدمه آكلاده بيليرم فقط بيچاره كوپك و سائر حيوانلر نطقدن محروم اولدقلری جهتله حاللرینی بنم كبی افاده ایده‌مزلر — بن بويم طوغرى اولدیغی حالده يوريرم — باشمی هر طرفه چويره بيلديكم كبی كوكه طوغرى‌ده قالدره بيليرم فقط سائر حيوانلر اويله پاپه‌مزلر — انسانده كورمك ایشتمك ال و سائر اعضا ایله طوقنمق طانمق قوقلامق حساری‌واردر — بو حسلر حيوانلرده ده واردر حتى بعض حيوانلر انساندن دها زیاده كورر و قوقو آلير — بن اياقلرم ایله يورويه بيلديكمی قولاقلرم ایله ایشيده بيلديكمی اغزم ایله يیه بيلديكمی بورنم ایله قوقو آله بيلديكمی بيليرم انجق حيوان بيلمز هر شیئ بيلميه‌رك اجرا ايدر — بن ادراك مالك اولديغم ایچون هر برشی ایچون دوشونه بيليرم مثلا برخانه‌يه نيچون قپو پنجره اوجاق لازم اولديغنی پنجره‌لره جامك نيچون طاقلديغنی بر قابه نيچون قولب قونلديغنی آكلارم برچيزمه یاپمق ایچون دمر یاخود پاچاوره قوللانلميوب ده نيچون مشين قوللانلديغنی فرق ايدرم — كندی هوسمه فكرمه اويميوب انامه بابامه خوجه‌لرمه اطاعت ایتمكلكم لازم اولديغنی بيلرم — كل ایله قرنفيل ایكی چيچكدر ایكيسنك ده رنكی قوقوسی پك كوزلدر ایكيسی ده بر آز وقت آچيلوب صكره صولار كلك قرنفيلدن چوق فرق واردر ایكيسنك‌ده قوقوسی كوزل

ایسه‌ده بر دکلدر یاپراقلری‌ده بر برینه بکزه‌مز برده کلك دیکنی واردر قرنفیلك یوقدر ایشته بن کل ایله قرنفیلی پك کوزل فرق ایدییورم اما حیوان فرق ایده‌مز عقل و تمییز جناب حقك انسانلره مخصوص عطیه‌سیدر

مکالمه

Der Schüler hat die nachfolgenden Fragen aus dem vorstehenden Lesestück selbst zu beantworten.

انسانك حیوانلردن فرقی نه ایله‌در؟
حس یالکز انسانده وارمی؟
کوپك افندیسنی کوردیکی کبی نه یاپار؟
حیوانلر نیچون حاللرینی انسان کبی افاده ایده‌مزلر؟
انسان حیوانلردن زیاده کورر و قوقو آلیر می؟
نیچون هر بر شی ایچون دوشونه بیلیرز؟
کندی هوسکرنه اویامقدن بشقا دهابر شیئك لازم اولدیغنی بیلیرمیسکز؟
کلك قرنفیلدن فرقنی افاده ایده بیلیرمیسکز؟
جناب حقك انسانه مخصوص عطیه‌سی نه‌در؟

24. Lektion.

97. Von Verben abgeleitete Subſtantiva und Adjektiva werden durch Anhängung der unten folgenden Silben an den Verbalſtamm gebildet.

Indeſſen haben nur die beiden nachfolgenden Bildungsſilben formativen Wert, d. h. dieſelben laſſen ſich an alle Verba anfügen und beſitzen daher beinahe die Bedeutung von Verbalformen.

1. iɣí, yɣý — nach Vokalen jiɣí, jyɣý (ت zu د erweicht) bedeutet eine regelmäßige, oft wiederholte Thätigkeit. Vergl. Regel 53. Z. B.:

یازیجی	jazyɣý Schreiber.	آغلایجی	aɣlajyɣý weinerlich.
صاتیجی	ßatyɣý Verkäufer.	آلدادیجی	aldadyɣý Betrüger.
اوصاندریجی	ußandyryɣý langweilig.	بسلیجی	beßlejiɣi nahrhaft.

2. iz, yz — nach Vokalen jiz, jyz (ت zu د erweicht) bedeutet die ſubſtantivierte Handlung des Verbums. Z. B.:

آلیش ویریش { alýz weríz Handel (Nehmen und Geben).

باقش baqyz Blick.

اورش wurúz Schlag.

آکلایش { añlajýz Verſtändnis.

دوکش { döwüz Streit, Kampf, Gefecht.

استانبوله کلشمده ißtambolá gelizimdé bei meiner Ankunft in Stambul.

بو کیدشمی bu gidízmi iſt das ein Gang, d. h. iſt das eine Art und Weiſe?

ایلك کوریش ایلك بیلیش ilk gjörúz ilk bilíz erſtes Sehen, erſtes Kennen = beim erſten Kennenlernen, wenn man ſich das erſte Mal ſieht.

الوریشلی elwerizlí genügend, hinreichend.

Die folgenden Bildungsſilben haben faſt nur etymologiſchen Wert, da ſich dieſelben meiſt nur mit gewiſſen Verben verbinden. Die angeführten Beiſpiele bieten ſo die gebräuchlichſten der ſo abgeleiteten Wörter.

Bloß Subſtantiva bilden nachſtehende Silben:

3. gez — z. B.:

بیلگیچ bilgéz Vielwiſſer.

دالگیچ dalgez
یوزگیچ juzgéz } Taucher, Schwimmer.

4. indi, ildi, irdi — z. B.:

ایلدی iñilti Seufzer.

چاغلتی { zaγyltý Gemurmel (des Waſſers).

آقندی aqyntý Strömung.

پاردی { patyrdý Lärm (von Fußtritten), Geräuſch.

چارپندی { zarpynty Herzklopfen.

صایغنتی { ßajyntý Rückſicht, Achtung.

سوپرندی { ßüprüntü Kehricht, Unrat.

کورلتی { gürültü Lärm, Donner.

یغندی jyγynty Haufen.

5. im, ym, um — z. B.:

ـم jem Futter (für Tiere).
ايچم ichím Trunk.
ـچم bichím Schnitt, Zuschnitt, Beschaffenheit.
اولوم ölüm Tod.
يوتم jutúm ein Schluck.
آتم atým ein Schuß.

ويرـم werim Ernte, Erträgnis.
سوـم Lewim Liebenswürdigkeit.

Davon abgeleitet:

سويملى Lewimli liebenswürdig.
ويرملى werimli erträgnisreich, produktiv.

6. gi, gü, gy — z. B.:

سوكى oder سوكو Lewgú die Liebe.

Davon abgeleitet:

سوكولو Lewgülü Geliebter.
بيلكو bilgú das Wissen.
ويركو wergú die Einkommensteuer.
چالغى calgý Musik.
ايچكى ichgi Getränk.
آصقى aßqy Hosenträger.

7. i, y, ü — z. B.:

يازى jazý Schrift.

Davon abgeleitet:

يازيلى jazyly geschrieben.
قورقو qorqú Furcht.
آصيلى aßyly aufgehängt.
طوغى doγý Geburt, das Aufgehen (der Sonne).
ياپى japý Bau.
اولو ölü Leichnam.
اولچى ölchü Maß.

Meistens Adjektive bilden:

8. gin, gyn, gün, qan — z. B.:

كسكين keßkín schneidend, scharf.
پيشكين pizgín gekocht, gar.
دوشكون düzgún herabgekommen, elend.
صنغين ßyngýn gebrochen, vernichtet.
دالغين dalgýn traurig, trübe, zerstreut.
باصغين baßgýn Überfall, Razzia.
يورغون jorgún müde.
اولغون olgún reif.
اونوتقان onutqán vergeßlich.

9. ek, aq — z. B.:

اوقوناقلو oqunaqly leserlich.
اوركك örkék scheu.

قورقاق qorqáq furchtſam. صولاق ßolaq linkshändig.
ايستك ißték Wunſch.

Subſtantive und Adjektive bilden:

10. ik, yq, uq — z. B.:

دليك delík Loch.
بيتك bitík fertig, beendet.
چوروك cürúk verfault.
قيريق qyryq zerbrochen.
آچيق acyq offen.
آلشيق alyzyk gewöhnt.
صولق ßolúq verwelkt.
بوزوق bozúq verderbt, verdorben.
بوغوق boγúq erwürgt, heiſer.
اويانق ujanyq aufgeweckt, intelligent.
يرتيق jyrtyq zerriſſen.
يقيق jyqyq demoliert, niedergeriſſen.
ياقشيق jaqyzyq paſſend, ſchicklich.

11. inγ, anγ, ünγ, unγ — z. B.:

سونج ßewínγ die Freude.
قزقانج qyzqánγ der Neid.
اودنج ödűnγ das Darlehen; geliehen.
قورقنج qorqúnγ furchterregend, fürchterlich.
كولنج gülűnγ lächerlich, komiſch.
اوصانج ußánγ die Langeweile.
قزانج qazánγ der Gewinn.

98. Zum Schluſſe mögen noch einige Verbalformen hier Erwähnung finden, welche ihrer Form nach eine Ausnahme der bisher entwickelten Regeln darſtellen.

كلمزدن اول gelmezdén ewwel bevor er, ſie, es kam. (Wahrſcheinlich aus gelmekdén ewwel entſtanden.)

باقمزدن اول baqmazdán ewwel bevor er ſchaute ꝛc.

كورمامزلكه اورمق gjörmemezlijé wurmáq (mit doppelter Negation) thun, als ob man nicht ſähe.

الامامزلغه اورمق alámamazlyγá wurmáq thun, als ob man nicht nehmen könnte ꝛc. (Bei der Konjugation bleibt die erſt ſtehende Form natürlich unverändert.)

olup olanγám mein Hab und Gut.

Vokabeln.

آلیش ویریش ا alýz weríz etm. Handel betreiben.

برینك خوشنه کیتمك biriniñ χoziná gitm. jemandem gefallen.

بسلمك beßlemek ernähren.

a. تزیین tezjîn etm. ſchmücken.

قوتدن دوشمك quwwetten düzmek die Kraft verlieren (abſterben).

لیمون limûn Citrone.

چیلك cilék Erdbeere.

اوزوم üzûm Weintraube.

فرنك اوزومی frenk üzümí Himbeere.

سس ßeß Stimme, Laut.

بوغوق سسلی boγúq ßeßli heiſer.

چیچك بوزوغی cicék bozuγú blatternnarbig.

a. نباتات nebatât (die) Pflanzen.

p. a. از جمله ez ǯümle unter anderem (aus der Geſamtheit), z. Beiſpiel.

p. لاله lalé Tulpe.

p. بنفشه benefzé Veilchen.

p. سنبل ßümbúl Hyazinthe.

طوروب turúp Rettig.

p. پانجار pancár rote Rübe.

a. خیار χyjâr Gurke.

طوت tut Maulbeere.

قارپوز qarpúz Waſſermelone.

اسپناك yßpanáq Spinat.

انکنار engünár Artiſchocke.

صوغان ßoγán Zwiebel.

صارمساق ßarymßáq Knoblauch.

یر الماسی jer elmaßý Erdapfel, Kartoffel.

مصربوغدایی myßýr boγdajý Mais.

ترلا tarlá das Feld.

اریك erík Pflaume.

کراس kiráß Kirſche.

شفتالو ſeftalý Pfirſich.

جویز ǯewíz Nuß.

فندق fyndýq Haſelnuß.

انجیر inǯîr Feige.

پورتقال portuqâl Pomeranze.

کماله ایرمك kjemala ermek zur Vollkommenheit, Reife gelangen.

دیکلهمك diñlemek anhören.

p. خام χam roh, unreif.

a. نور nûr Licht, Glanz.

نورلندرمك nurlendirmek leuchten machen.

مسرور meßrur heiter, fröhlich.

كوكل gjöñül Herz; Luſt.
a. حرارت hararét Hitze.
a. وقايه ا {wiqajé etm. ſchützen.
قيشين qyzýn im Winter.
اودون odún Holz.
ايصيتمق {yßytmaq erwärmen.
كوك kjök Wurzel.
طوپراق {topráq Erde, Boden.
يوقارى joqarý oben, ober.
كوتوك {kjötük Stamm (eines Baumes).
قابوق {qabúq Rinde, Schale.
p. جان ǯan Leben.
طومورجق {domurǯáq Knoſpe.
صارلمق {ßarylmaq ſich winden (um etwas).
ايوا ajwa Quitte.
توى {tüj Feder, Flaum.

بيومك büjümek wachſen.
پاطلامق patlamaq platzen.
اوج uǯ Ende, Spitze.
اوفاق تفك {ufáq tefék klein, zart.
اوفاجق ufaǯýk ganz klein.
فدان {fidán Sproſſe, Trieb.
a. غدا gydâ Nahrung.
a. اكثريا ékßerija meiſtens.
a. بعضاً bazán bisweilen.
بتون بتون {bütün bütün ganz und gar.
قورومق {qurumaq vertrocknen.
a. تكدير {tekdîr Züchtigung, Beſtrafung.
a. اصلا {áßlā abſolut nicht (mit nachfolgender Negation).
ديل dil Zunge. Sprache.

Überſetzung 24.

Der Schreiber ſoll kommen und einen Brief ſchreiben! Was iſt das nahrhafteſte Eſſen? Das Gemurmel des Waſſers gefällt mir ſehr. Er iſt der Liebenswürdigſte der Menſchen. Die Muſik iſt eine Kunſt (fenn), welche das Herz (كوكل gjöñül) des Menſchen erfreut (فرحلندرمق farrahlandyrmaq). Es war ihm vorherbeſtimmt (türkiſch: es war die Schrift ſeiner Stirne, الن alyn). Vergeßlichen Schülern giebt man keine Belohnung. [In] (aus) Furcht begann er zu zittern. Dieſer Brief iſt mit ſehr leſerlicher Schrift geſchrieben. Wenn

doch mein Sohn ſo aufgeweckt wäre wie der deine! Wenn er ſich nicht auf eine ſo lächerliche Weiſe benommen hätte (طاورانمق dawranmaq), würden wir nicht gelacht haben. Der Tod iſt ein ſchwarzes Kamel, welches (ki) bei jeder Thüre niederkniet (دیز چوکمك diz čökmek). (Türkiſches Sprichwort.) Warum thuſt du, als ob du mich nicht ſäheſt? Sie thaten, als ob ſie nicht leſen könnten.

Leſeſtück.

Aus dem Elementarleſebuche von Nafi.

نباتات

تازه نباتاتی پك سورم — رنكلری بچملری خوشمه‌كیدر — طانیدیغم نباتات چوقدر — از جمله لاله‌یی بنفشه‌یی سنبلی طورپی پانچاری خیاری انكناری اسپناكی صوغانی صارمساغی طانیرم — بغدای آرپه چودار یولاف یر الماسی مصربغدایی ترلالرده اولور بونلری‌ده پك كوزل طانیرم — باغچه‌لرده یتشمكده اولان آرمود الما اریك كراس شفتالو جویز فندق انجیر پورتقال لیمون چیلك فرنك اوزومی طوت قارپوز كبی میوه‌لر كماله ایرمش اولدیغی حالده آز یتیر ایسه فائده‌لیه‌در — اولنامش یمشلر ضررلیدر آدمی خسته ایدر اویله یمشلر یمامایدر — سوز دیكله‌میوب خام و چورك میوه‌لری یمان چوجوقلر خسته اولورلر — آغاجلر بزم ایچون كوزل كوزل یمشلر ویردیكی كبی بهار موسمنده تازه چیچكلریله یشیل یپراقلریله كوزلرمزی نورلندیررلر كوكللرمزی مسرور ایدرلر یاز كونلرنده‌ده لطیف كولكه‌لریله برزی كونشك حرارتندن وقایه ایدرلر قیشین دخی آغاجلر اودونلریله برزی ایصیدرلر كوكلری طوپراق ایچنده اولان آغاجلری طوپراق بسلر — آغاجك طوپراقدن یوقاری اولان قسمی كوتوكی اولوب قابوق‌ایله صاریلیدر ایلك بهارده یپراق و میوه‌لری اولمیان آغاجلر یكیدن جان بولوب طومورجق چیقارمغه باشلار — بو طومور جقلرك اوزرینه صارلمش اولان قابوقلر آیوا تویی كبی بر شیله

صاریلی اولەرق بیویەرك پاطلار و اوجلرندن اوفاجق یپراقلر چیقار وچیچکلر آچیلیر — فدانلرك بیومسی ایچون اقتضا ایدن غدایی یپراقلر هوادن آلیرلر و آغاجلری تزیین ایتمکله برابر کونشك حرارتندن وقایه دخی ایدرلر — آغاجك قابوغنه بر ضرر طوقندیغی حالده اکثریا قوتدن دوشر بعضاً دخی بتون بتون قورور بو جهتله آغاجلرك قابوقلرینی کسوب اویناین چوجوقلر تکدیره مستحق اولورلر — بن اصلا بر آغاجه ضرر ویرمیەجکم نه قابوغنی نەده یپراقلرینی کسەجکم اکر ارقەداشلرمدن اویله یرامزلق ایدن فنا بر چوجوق بولنەجق اولور ایسه منع ایدەجکم اویله اغزی دیلی اولمیان آغاجلره ضرر ویردیرمیەجکم —

مکالمه

طانیدیغك نباتاتك اسملری نەدر؟
ارپه دن یاپیلان ایچکیيه نەدیرلر؟
یالکز صیجاق مملکتلرده اولور بعضی نباتات وارمی و اسملری نەدر؟
آغاجلرك فائدەسی نەدر؟
آغاجك طوپراقدن آشاغی اولان قسمنه نه دیرلر؟
هانکی موسم چیچکلرك آچیلمسنه مساعددر؟
اکر بر آغاجك قابوغی کسلیر ایسه نه حاصل اولور؟
یپراقلر صوك بهارده نه رنکده درلر؟
آغاجلری کسان ادملره نه دیرلر؟

25. Lektion.

99. Die Adverbien ſind meiſt mit den Adjektiven gleichlautend. Z. B.:

ایی سویلر ejí ßöjler er ſpricht gut.

بو چیچك نه کوزل قوقار bu ciçék ne güzél qoqár wie gut (ſchön) riecht dieſe Blume!

An Subſtantiva wird bisweilen die Endung جه ße oder جەسنه ßeßiné angehängt.

فیلسوفجه یشامق fejloßufʒé jazamáq wie ein Philoſoph, philoſophiſch leben.

انسانجهسنه حرکت ایتمك inßanʒaßiná herekét etmek menſchlich handeln.

Man merke: بونجه búnʒa, شونجه ʒúnʒa, آنجه ánʒa ſo viel, ſo ſehr. Z. B.:

بونجه زمان búnʒa zeman ſo lange Zeit!

Bisweilen tritt zur Endung ʒ noch die Silbe لین lejn hinzu. Z. B.:

بونجیلین bunʒyljn ſo, auf dieſe Weiſe.

ادمجیلین adamʒiljn wie ein Menſch, menſchlich.

Zur Wiedergabe adverbialer Begriffe dienen auch häufig die Gerundien 2 und 3 (Regel 96). Z. B.:

آغلایه آغلایه aγlajá aγlajá bitterlich weinend.

بیلمیه‌رك bilmejerék (nicht gewußt habend) unbewußt, ohne zu wiſſen.

Speziell اولهرق olaráq wird häufig einer adverbialen Wendung entſprechen. Z. B.:

هدیه اولهرق hedijé olaraq als Geſchenk. Vergl. Regel 96, Abſatz 3.

100. Adverbien des Ortes:

ده یه دن	ایچری	iʒeri innerhalb, drinnen, reſp. nach, von, außen.	بوراده	buradá hier.
			برایه	burajá hierher.
			برادن	buradán von hier weg.
ده یه دن	طیشاری	dyʒary außerhalb, draußen. reſp. nach, von, außen.	اوراده	orada (oraja, oradan) dort (dorthin, dorther).
نرهده	neredé	wo?	هر یرده	her jerde überall.
قنده	hanjá		هیچ بر یرده	hiʒ bir jerde nirgends (mit Negation d. Verbums).
نرهیه	nerejé	wohin?	صاغه	ßaγá nach rechts.
نرهدن	neredén	woher?		

صولە ßolá nach links.

یان یانە jan jana nebeneinander.

یوقاری joqarý oberhalb. reſp. nach, von, oben. (دە یە دن)

آردم صرە ardým ßyra, آردك صرە ardýñ ßyra hinter mir, dir ꝛc. her.

اشاغی aßaγý unterhalb. reſp. nach, von, unten. (دە یە دن)

یوقش joqúß bergauf.

انش eníß bergab.

اوته برو öté berú hin und her.

صویه قارشو ßujá qarßú ſtromaufwärts.

صوآقندیسیله ßu aqyntyßýla ſtromabwärts.

Vergl. Regel 56.

101. Adverbien der Zeit:

نه زمان ne zemán, نه وقت ne waqýt, قچان qaчán wann?

a. ابتدا íptida zuerſt, im Anfange.

شمدی ßimdí jetzt.

a. نهایت nihajét endlich, ſchließlich.

a. دائما dajimá immer.

آکسزین añßyzýn, بردن برە birdén biré plötzlich.

p. هیچ hiч nie (mit Negation im Verbum).

بر دوزیه bir düzijé fort und fort, unaufhörlich.

دمینجك demiñgík ſoeben.

a.p. در حال der hal ſofort.

ایکیده برده ikidé birde jeden Augenblick.

اولجه ewwélже früher.

ایکی گونده بر iki gündé bir jeden 2. Tag.

صکره ßoñra ſpäter.

بر آن اول bir an ewwél, بر آیاق اول bir ajáq ewwél ſobald als möglich.

کچنلرده geчenlerdé unlängſt.

یقینلرده jaqynlardá in Bälde, nächſtens.

آرا صرە ará ßyrá mitunter.

آز وقتده az waqyttá bald.

صیق صیق ßyq ßyq häufig.

بر آرالق bir aralýq eine Zeitlang.

چوق کچمکسزین coqgeчmekßizín bevor viel (Zeit) verlaufen war, ohne daß es lange dauerte.

بو آرالق bu aralýq unterdeſſen.

بوندن بویله bundan böjlé von jetzt an.

اوتەدن برو ötedén berú — seit jeher.
ایلروده ilerüdé in Zukunft, fernerhin.
بو کون bu gün heute.
بو صباح bu ßabah heute morgen.
دون dün gestern.
دون اخشام dün aχzám gestern abend.
یارین jaryn morgen.
اولسی کون ewwelßí gün vorgestern.
او بر کون o bir gün übermorgen.
اخشام اوزری aχzám üzerí gegen Abend.
صباحلین ßabahléjn morgens.
اخشاملین aχzamléjn abends.

کیجەلین geχeléjn nachts.
کوندزین gündüzín bei Tage.
اویلین öjléjn mittags.
قیشین qyzýn im Winter.
یازین jazýn im Sommer.
کوزین güzűn im Herbste.
بولدر byldýr vergangenes Jahr.
کلەجك سنه geleχék ßenné künftiges Jahr.
ایرتەسی کون ertesí gün den nächsten Tag.
ارکن erkén früh.
گچ geč spät.

102. Adverbien der Art und Weise, der Menge ꝛc.

نصل naßl wie?

اویله öjlé
بویله böjlé
شویله zöjlé
} so.

نه قدر {né qadar wieviel?

او قدر ó qadar
بو قدر bú qadar
شو قدر zú qadar
} soviel.

هر نه قدر {her né qadar wieviel auch immer.

قاچ qač wie viele?

قاچه {qačá um wieviel, zu wieviel?

هیچ اولمزسه {hič olmázßa wenigstens.

آزدن آزه azdán azá
اك آشاغی eń aχaγá
} zum wenigsten, mindestens.

اولسه اولسه {olßá olßá höchstens.

اولدقجه oldúqča ziemlich.

a. عادتا {ádeta fast, beinahe, so zu sagen.

a. تقریبا {táqriba beiläufig, circa.

a. زیادەجه zijadeχé
p. خیلیجه χajlicé
} ziemlich viel.

بونجه {bunχá soviel, so viele!

ال ويرەجك قدر { el wereǧék qadar genug, genügend.

بسبتون { büßbütún gänzlich.

a. تام { tamm gerade, eben.

a. بلكه bélki vielleicht.

a. وقتيله { waqtýla zur rechten Zeit.

a. لائقيله la-yqýla } gehörig, wie es ſich geziemt.

كركى كبى gerejí gibi }

يوليله { jolýla ordentlich, gehörig.

a. تماميله { temamíla ganz, gänzlich.

صرەسيله { ßyraßýla der Reihe nach.

a. قصد ايله { qaßd ilé abſichtlich.

قولايلق ايله { qolajlýq ylá mit Leichtigkeit.

كوچ حال ايله { güč hal ilé mit Mühe.

يوكسك سس ايله { jükßek ßéßile laut, mit lauter Stimme.

ال آلتندن { el altyndan unter der Hand, heimlich.

آياق اوستى { ajaq üßtü in Eile (auf dem Fuße).

a. نافله nafilé } umſonſt, vergeblich.

بيهوده يره bihudé jeré }

حقسز يره { haqqßýz jeré unrechtmäßigerweiſe.

بيك جان ايله { biñ ǧan ilé mit tauſend Freuden, mit Vergnügen.

باش اوستنه { baš üßtuné ſehr gerne, mit Vergnügen.

a. p. جانمه منت { ǧanimá minnét mir deſto lieber, deſto beſſer.

بر اغوردن { bir oγurden auf einmal.

p. از بردن { ez berdén auswendig.

a. p. بداوا { bedawá gratis, umſonſt.

(Aus باد و هوا bad u hawá Wind und Luft.)

باش آچيق { baš aγýq barhaupt.

يالك آياق { jalýñ ajáq bloßfüßig.

بز بزه { biz bizé unter uns, unter vier Augen.

باش باشه ويروب { baš bašá werup tête-à-tête.

اوزون اوزادى { uzún uzadí ins lange und breite.

طوغريسى { doγrußú in der That, wirklich.

طوغريدن طوغرى يه { doγrudán doγrujá direkt.

Wie man ſieht, giebt es eine beſtimmte Form der Adverbien in der türkiſchen Sprache nicht, vielmehr zieht dieſelbe zur Wiedergabe adverbialer Ausdrücke faſt alle Redeteile herbei. Wohl aber beſitzt die arabiſche Sprache eine beſondere Form für adverbiale Ausdrücke. Dieſelbe findet jedoch nur bei arabiſchen Wörtern Anwendung und wird im zweiten Teile eingehende Erörterung finden.

Vokabeln.

a.p. صيد و شكار {ßajd u zikjâr Jagd.
اورمان ormán Wald.
a. مقتول maqtûl getötet.
a. نعش nâz Leichnam.
a. تصادف ا {teßadûf etm. aufetw. (Dat.) ſtoßen, treffen.
اولومق ulumaq heulen.
كوپك kjöpék Hund.
a. مشاهده ا {müzahedé etm. wahrnehmen.
a. اتباع {etbâ' die Perſonen, welche ſich im Gefolge jemandes befinden.
كوچلك چكمك {güzelík zekmek Mühe haben.
a. دفن ا {defn etm. begraben.
برلكده {birlikté zuſammen.
a. قتل qatl Mord.
a. متجاسر {müteẓaßír der zu etwas (Schlechtem) den Mut hat, Unternehmer, Begeher (einer Schlechtigkeit).

a. تحرى ا {teharrî etm. recherchieren, nachſuchen, nachſpüren.
a. امر emr Befehl.
a. قاتل qatýl Mörder.
p. ميدان {mejdân Platz, Stätte.
ميدانه چيقارمق {mejdaná ẓyqarmaq zu ſtande bringen, ausfindig machen.
a. عسكر aßkér Armee.
كوزدن كچيرمك {gjözdén geẓirmek Revüe paſſieren laſſen, flüchtig durchleſen.
a. زوال zawâl Untergang.
زوالى {zawallý der Arme!
چونكه ẓúnki denn.
بو اثناده {bu eßnadé da, damals, unterdeſſen.
a. هجوم hüẓüm Angriff.
p. كويا {gûja gleichſam, gleich als ob.

a. ايما ا Imâ etm. andeuten.

p.t. كرميتلو germijetli eifrig.

چبالايش cabalajɣz Benehmen.

شبهه لنمك cüp-helenmek an etwas (Abl.) zweifeln, Zweifel hegen.

a. توقيف ا tewqîf etm. feſtnehmen.

a. مرقوم merqûm der erwähnte (bei Perſonen gebraucht).

a. استنطاق ißtintâq Verhör.

a. جرم ɟürm Verbrechen.

a. اعتراف ا ītirâf etm. eingeſtehen, bekennen.

a. جزا ɟezâ Strafe.

Überſetzung 25.

Warum gehſt du fortwährend (Regel 96 Abſ. 1) hinter uns? Steigſt du hinauf? Wir ſteigen herab. Unlängſt hat in dem kleinen Dorfe, welches jenſeits dieſes Sees (كول gjöl) [liegt], ein Erdbeben ſtattgefunden. Aus dem Gipfel des Vulkanes (يانار طاغ janar daɣ) ſtrömte (ɔyqmaq) eine Zeitlang Dampf (بوغو buɣu). Stambul iſt diesſeits des Bosporus (بوغاز boɣaz). In den großen Städten giebt es immer Taſchendiebe (يان كسيجي jan keßiǧi) und in den Provinzen Straßenräuber (يول كسيجي jol keßiǧi). Er zog plötzlich ſeinen Dolch (ياتاغان jataɣan) und machte einen Angriff auf mich. Bringe mir ſobald als möglich das Meſſer, welches ich dir vor zwei Monaten gegeben habe. Zwiſchen uns beſteht (war) ſeit jeher Verſtimmung (a. بورودت burudet).

Das, was du heute ausführen kannſt, verſchiebe (تأخير ايتمك te-exir etm.) nicht auf den nächſten Tag! Wie viele Bücher haſt du? Ich hatte wenigſtens 200, jetzt habe ich höchſtens 100 Stück. Wieviel [beträgt] (iſt) die Länge (a. طول tul) dieſes Schiffes (a. سفينه ſefine)? Obwohl der Geſandte (...i) ſo viele ...ſtande Dienſte [gethan) ha... ...ungen genommen ... Taif ... ... ſeine Lektion

ordentlich gelernt haſt, wirſt du ſie auswendig wiſſen. Der Gebetsausrufer (a. مؤذن mü-ezin) verrichtet jeden Morgen vom Minaret (a. مناره minare) aus mit lauter Stimme den Gebetsausruf (a. اذان ezan). Mit Mühe konnte ich [mich] (meinen Kragen) retten. Habt ihr dies abſichtlich gethan? Sprich nicht weitläufig! Ich habe meine Schuld gänzlich bezahlt (a. تأديه te-edije etm.). Wenn wir unter uns geweſen wären, hätte ich nicht geſchwiegen.

Leſeſtück.

صيد و شكاره چيقمش بر قرال بر اورمان ايچنده مقتول بر ادم نعشنه تصادف ايدر — بو مقتولك اطرافنده قورقونج بر صورتده اولويان بر كوپك مشاهده ايدركه او بيچاره حيوانى صاحبنك ياندن آيرمق ايچون حكمدارك اتباعى پك كوجلك چكرلر — قرال نعش دفن ايتديرر و كوپكى آلوب برلكده سراينه كلير — او آنده بو قتلك متجاسرينى تحرى ايتمك ايچون لازم كلانلره امر ويرر هر طرفى آرارلر ممكن دكل قاتلى كشف ايدوب ميدانه چيقاره مزلر — بو وقعه‌دن بر چوق زمان صكره بر كون قرال عسكرينى كوزدن كچورمكده و زواللى كوپك دخى ياننده بولنمقده ايدى چونكه بو كوپك قرالك پك سوكيلىسى اولمشيدى بو اثناده كوپك بردن بره عسكرلرك اوزرينه طوغرى هجومار كوسترر — و بونك بو حالى كويا صاحبنك قاتلنك كشف ايدلديكنى ايما ايدر — قرال كوپكك بو كبى بر كرميتلو چبالايشنى كورمكله نفرلرينك برندن شبهه‌لنمكه باشلار و در حال مرقوم نفر توقيف اولنور — استنطاق تحتنه آلندينى زمان جرمنى اعتراف ايدرك جزاسنى بولور —

مكالمه

قرال نه‌يه چيقمش ايدى؟

مقتولك اطرافنده كيمى مشاهده ايدر؟

او بيچاره حيوان صاحبنك ياندن آيرمغه كيم چالشدى؟

بو قتلك متجاسرى معلوممى ايدى؟
قرالك عسكرينى كوزدن كچوردیكى صرەده يانده كيم بولندى؟
كوپكك كرميتلو چبالايشنى كورەرك حكمدار كيمى توقيف ايتديرر؟
توقيف اولنان نفر جرمنى اعتراف ايدرمى؟

28. VII 97

26. Lektion.

103. An Konjunktionen iſt die türkiſche Sprache verhältnismäßig arm. Dieſer Mangel erklärt ſich aus der großen Anzahl von Verbalkonſtruktionen, welche die Stelle der Bindewörter vertreten. Die meiſten Konjunktionen ſind arabiſchen oder perſiſchen Urſprungs und werden daher erſt im 2. Teile ausführliche Beſprechung finden.

Die gebräuchlichſten Bindewörter ſind:

a. و we
ايله ilé
} und. (Siehe Regel 8.)

p. هم — هم hem — hem
و همده — هم hem — we hémde
} ſowohl — als auch.

كرك — كرك gerék — gerék ſowohl — als auch (mit Konditional).

p. گاه — گاه gjah — gjah bald — bald.

بيله — آنجق دكل anǯaq dejíl — bilé nicht nur, ſondern auch.

ده de, da
دخى daχý
} auch, und auch. (Vergl. Regel 30.)

نه — نه ne — ne weder — noch. (Siehe Regel 3.)

يا ja
ياخود jaχód
ويا we ja
} oder. (Siehe Regel 8.)

استر — استر ißter — ißter mag — mag, ob — ob nicht (mit Imperativ der 3. Perſon).

a. حتى hátta ja ſogar.

يوقسه joqßa ſonſt (oder).

a. اما ámma
a. لكن lákin } aber.

a. فقط faqát aber, jedoch.

Eine eigentümliche Konstruktion erfordert die Wiedergabe des Deutschen: „Nicht einmal — geschweige denn daß". Im Vordersatze steht im Türkischen شويله طورسون zöjle durßun mit vorhergehendem Infinitiv, im Nachsatze نره‌ده قالدى nerede qaldy gleichfalls mit vorhergehendem Infinitive. Z. B.:

اولدرمك شويله طورسون يارەلامق نره‌ده قالدى öldürmek zöjle durßun jaralamaq nerede qaldy vom Töten ganz abgesehen, wo blieb das Verwunden? Nicht einmal verwunden, geschweige denn töten!

Die folgenden Konjunktionen verbinden sich meist mit dem Optativ, wenn sie jedoch den Begriff einer Bedingung enthalten, mit dem Konditional.

p. اگر egér wenn. (Siehe Regel 80.)

صانكى ßánki
p. گويا gúja } als ob, wie wenn.

طوتەلم كه tutálym ki
a. فرض ايده‌لم كه farz edélim ki } nehmen wir an, daß . .

p. مگر megér außer, wenn nicht . . ., es wäre denn, daß . . .

كاشكى kjaʒki o daß doch . . . (Siehe Regel 81.)

p. شايد كه zájed ki vielleicht, daß . . .

Andere Bindewörter sind:

ايمدى imdi also, nun.

انك ايچون anýñ iʒün
اول سببدن ol ßebebdén } darum.

p. تا كه ta ki damit.

p. زیرا zira
p. زیرا که zira ki } denn, weil.
a.p. مادامکه madámki da ja, da nun ...
p. چونکه cűnki da, weil.
a. یعنی jāni nämlich.
a. الحاصل elhábyl kurzum.

104. Die Interjektionen ſind bisweilen bloße Naturlaute, wie:

یا jâ o! (entſpricht dem Vokativ, z. B. یا دوست jâ doßt o Freund!

وای waj
ایواه ajwáh } wehe! au!
وای سکا waj ßañá wehe dir!
هایدی hajdí he, komm her, vorwärts!
بره bre he, hollah!
اوف uf ach!

Es werden jedoch auch wirkliche Wörter und ganze Sätze als Interjektionen gebraucht. Die gebräuchlichſten ſind:

p. آفرین aferín
سنی کورەیم ßení gjöréjim } bravo!
a. اصابت ißabét richtig! getroffen!
یازق jazýq ſchade!
یازق که jazýq ki ſchade, daß ...
a. امان amán aber! Pardon! Gnade!
امان افندم amân effendím aber mein Herr! ...
a. عجائب aʒáib wunderbar!
دی باقەلم di baqálym ſehen wir einmal!

يقيل jyqýl
صاول ßawúl
دفع اول deff ol
} weg! fort von hier!

صوص ßuß sei ſtille! ſchweige!

a. والسلام weßalám baſta!

a. ايوالله ejwalláh danke!

a. ماشاالله maſalláh was Gott will! (Ausruf der Bewunderung, des Erſtaunens ꝛc.)

a. ان شاالله inſalláh ſo Gott will! hoffentlich!

a. حاشاالله haſalláh Gott behüte!

a. عشقنه الله alláh aſqyná um Gottes willen!

خاطرم ايچون χatyrým iſún mir zuliebe!

خاطرك ايچون χatyrýñ iſúñ dir zuliebe!

a. استغفر الله aßtáγfyr alláh (ich flehe Gott um Verzeihung an) Gott behüte!

خير اوله χajr olá Pardon! Vergebung!

كچمش اوله geſmíſ ola möge es vergangen ſein! (Wird zu einem Kranken geſagt und bedeutet: Gute Beſſerung!)

سزلره عمر ßizlere ömr Ihnen Leben! (Wird geſagt, wenn man von einem Verſtorbenen ſpricht, und drückt den Wunſch aus, daß derjenige, mit dem man ſpricht, lange leben möge.)

سن صاغ اول ßen ßáγ ol du ſei geſund!

عافيتلر اولسون afijetlér olßún
صحتلر اولسون ßyhatlár olßún
} viel Geſundheit! (nach der Mahlzeit, dem Bade ꝛc.)

عشقكزه aſqyñyzá auf Ihre Liebe! (Entſpricht dem Deutſchen: Auf Ihr Wohl!)

شيطان قولاغنه qurſún Blei in das Ohr des Teufels (damit er es nicht höre). (Entſpricht dem abergläubiſchen Ausrufe: Unberufen!)

Eine beſondere Interjektion wird durch ein dem Zeitworte angehängtes a (ا) gebildet.

بو بنمدر ا bu benímdir á du, das gehört mir!

كلسه‌ك ا gelßéñ á (meiſt gélßañá ausgeſprochen) wie wäre es, wenn du kommen würdeſt! He, wirſt du kommen!

باقسه‌ك ا báqßañ á wirſt du ſchauen, achtgeben!

Anmerkung. Die Silbe ßaña wird oft irrtümlich als Dativ des perſönlichen Fürwortes سن ßen aufgefaßt, und findet man daher meiſt die Orthographie: كل سكا gel ßañá, باق سكا baq ßañá.

Vokabeln.

a. فقير faqîr arm.

ديوار diwár Mauer.

a. تعليق ا tālîq etm. an etwas hängen, befeſtigen.

a. مذكور mezkjûr der, die das Erwähnte (nur von Sachen).

آتلامق atlamaq ſpringen.

a. وجدان wiǯdân das Gewiſſen.

a. راحت rahát Ruhe, ruhig.

خرسز χyrßýz Spitzbube, Schurke.

a. تعطيل tātîl Ferien.

خاطرينه كتورمك χatiriná getirmek ſich in Erinnerung bringen.

p. خيلى χájli viel, ſehr.

a. بر مدت bir müddét eine Zeitlang.

آيدينلق ajdynlýq Helle, Schein.

يوله دوام ا jolá dewâm etm. ſeinen Weg fortſetzen.

غروب ا gurûb etm. untergehen.

اورتالق ortalýq die Umgegend, ſoweit man ſieht.

زفير قراكلق zyfýr qarañlýq pechfinſter.

a. دهشتلو dehzetlí fürchterlich, entſetzlich.

a. صدا ßadâ Stimme, Laut.

قارغه qarγá Krähe.

اوششمك üzüzmek ſich verſammeln, in Menge herbeieilen.

a. جسد ǯeßéd Körper.

a. احتمال ihtimâl Wahrſcheinlichkeit, wahrſcheinlich.

Lesestück.

(Aus dem Elementarlesebuche von Nafy.)

آلتون ساعت

مکتب شاکردلرندن بر فقیر دلیقانلی تعطیل اثناسنده مملکتنه کیدر ایکن یولده کیجه بر دکرمانده قالمغه مجبور اولمش — یاتمش اولدیغی اوطه‌نك دیوارینه تعلیق ایدلمش اولان بر آلتون ساعتی کورنجه کیجه یاریسی مذکور ساعتی آله‌رق پنجره‌دن طیشاری آتلایوب قاچمق نیتنده ایکن وجدانی راحت اولمیوب خرسزلق فنا شی اولدیغنی خاطرینه کتورمش — بونك اوزرینه چوجوق خیلی دوشندکدن صکره ساعتی آلمقسزین فقط کندیسیده اوراده طورمیوب پنجره‌دن آتلایوب کیتمش — بر مدت آیك آیدینلغنده یوله دوام ایتدکدن صکره آی غروب ایدوب زفیر قراکلق اولنجه چوجوق باصدیغی یری کورمدیکندن بر بتاقلغه دوشمش کندیسنی کوچ حال ایله اورادن قورتاروب یوکسك بر یره چیقمش ایسه‌ده ذاتاً یورغون اولدیغندن اوراده قالمش — صباحلین بعضی دهشتلو صدالرك تأثیریله اویانوب کوزلرینی آچنجه آلتنده یاتمق اولدیغی آغاجك اوزرنده بر آدم آصلمش و قارغه‌لر اوزرینه اوششمش اولدیغنی کورمش مکر بر خرسزك جسدی ایمش — چوجوق بو حالی کورنجه کندی کندینه „ایوکه ساعتی آلمامشم بنده خرسزلق ایتمش اولسه ایدم احتمالدر که بنیده آصارلر ایدی“ دیمش

مکالمه

او فقیر دلیقانلی نره‌یه کیتمك ایستدی؟
یاتمش اولدیغی اوطه‌ده نه‌یی کورمش؟
ابتدا هانکی نیتده ایدی؟
نیچون نیتنی اجرا ایتمدی؟
پنجره‌دن آتلایوب کیتدکدن صکره نره‌یه دوشمش؟

صباحلين اوياتوب كوزلرينى آچنجه نه‌لر مشاهده ايتمش؟
چوجوق او ساعتى آلمش اولسه‌ايدى انى نه‌پاپارلر ايدى؟

Anhang I.

Häufig gebrauchte Ausdrücke, welche mit Hilfe türkiſcher Verba wiedergegeben werden.[1])

كلمك gelmek kommen.

باشمه بر شى كلدى { bazyma bir zej geldí es paſſierte mir etwas (Unangenehmes).

بر شى خوشمه كليور { bir zej χozima gelijór es gefällt mir etwas.

بر شى كوجمه كلدى { bir zej güzime geldi es mißfiel mir, es kränkte mich etwas.

بر شى المدن كليور { bir zej elimden gelijór ich vermag etwas, es iſt mir etwas möglich.

بر شى جاطرمه كليور { bir zej χatirima gelijór es fällt mir etwas ein, ich erinnere mich an etwas.

برينه غالب كلمك { birine galíb gelmek jemanden beſiegen, überwinden.

برينه راست كلمك birine raßt gelmek jemanden begegnen.

برينك حقندن كلمك { biriniñ haqqyndan gelmek jemanden beſtrafen.

ايلرو كلمك ilerü gelmek hervorgehen, reſultieren.

بو سترى بكا اوزون كليور. { bu ßetri baña uzun gelijor dieſer Rock ſcheint mir, kommt mir lang vor.

چيقمق cyqmaq hinausgehen.

باشه چيقمق baza cyqmaq reüſſieren, gelingen.

باشدن چيقمق { bazdan cyqmaq verführt werden, ausſchweifen.

الدن چيقمق { elden cyqmaq verloren gehen (von einer Gelegenheit ꝛc.).

باشدن چيقارمق bazdan cyqar[illegible] jemanden verführen.

[illegible] jajar[illegible] arm ſchlagen.

[illegible] den bisherigen
[illegible] wiederholt.

سس چیقارمق ßeß ʒyqarmaq einen Laut hervorbringen.

ویرمك wermek geben.

ال ویرمك el wermek genügen, hinreichen.

یوز ویرمك jüz wermek ermutigen.

باش ویرمك baʒ wermek ſich zeigen, erſcheinen.

قولاق ویرمك qulaq wermek Gehör ſchenken.

جان ویرمك ǯan wermek den Geiſt aufgeben, ſterben.

قرار ویرمك qarar wermek beſchließen.

برینك جزاسنی ویرمك { biriniñ ǯezaßini wermek jemanden beſtrafen.

بر شیئه زینت ویرمك bir ʒeje zinet wermek etwas ſchmücken.

برینه کدر ویرمك birine keder wermek jem. betrüben.

برینه تسلی ویرمك { birine teßelli wermek jemandem Troſt geben, ihn tröſten.

برینه اذیت ویرمك birine ezijet wermek jemanden quälen.

آلمق almaq nehmen.

قلمه آلمق qalema almaq verfaſſen.

یاشنی آلمق jaʒyny almaq altern.

بر شیئی اوستمه آلیورم { bir ʒeji üßtüme alyjorum ich nehme etwas auf mich.

آتش آلمق ateʒ almaq Feuer fangen.

قیز آلمق qyz almaq ſich verheiraten.

بولمق bulmaq finden.

شفا بولمق ʒifa bulmaq Heilung finden, geneſen.

ختام بولمق χitam bulmaq ein Ende finden, enden.

زوال بولمق { zawal bulmaq den Untergang finden, zu Grunde gehen.

یوز بولمق jüz bulmaq zu etwas den Mut finden.

وصول بولمق wußul bulmaq ankommen.

ثبوت بولمق ßubut bulmaq Beſtätigung finden, ſich beſtätigen.

خلاص بولمق χylaß bulmaq Befreiung, Stellung finden.

كچمك geɔmek paſſieren, vorübergehen.

بر شيدن واز كچمك bir ɔejden waz geɔmek eine Sache aufgeben, ſich abgewöhnen ꝛc.

المه كچدى elime geɔdi er fiel in meine Hände.

كچنمك geɔinmek leben, ſein Leben verbringen.

باشه كچمك baɔa geɔmek den Ehrenplatz einnehmen.

باشه كچيرمك baɔa geɔirmek jemanden an den Ehrenplatz führen.

اله كچيرمك ele geɔirmek feſtnehmen, in die Hände bekommen (einen Flüchtling ꝛc.).

قليجدن كچيرمك qylyɣdan geɔirmek über die Klinge ſpringen laſſen.

قالمق qalmaq bleiben.

قالمق شاشه ɔaɔa qalmaq ſtaunen.

بر شيدن عاجز قالمق bir ɔejden aɣiz qalmaq zu einer Sache nicht imſtande, unvermögend ſein.

بر شيدن محروم قالمق bir ɔejden mahrum qalmaq einer Sache beraubt ſein, ſie entbehren.

بر شيدن آشاغى قالمق bir ɔejden aɔaɣa qalmaq hinter einer Sache zurückſtehen, ihr nachſtehen.

بكا قالسه baña qalßa wenn es auf mich ankäme.

خاطركزمى قالدى χatiriñizmi qaldy ſind Sie böſe, beleidigt?

كورمك gjörmek ſehen.

لازم كورمك lazim gjörmek für notwendig halten, anſehen.

مناسب كورمك münaßib gjörmek für paſſend halten.

رؤيا كورمك ruja gjörmek träumen.

ايشنى كورمك iɔini gjörmek ſein Geſchäft beſorgen, betreiben.

بر شيئك خيرينى كورمك { bir zejin χajrini gjörmek (das Gute einer Sache erfahren) eine Sache genießen.

ايلك كورمك { ejilik gjörmek Wohlthaten erfahren, empfangen.

جفا كورمك ǯefa gjörmek Druck, Ungemach erleiden.

كسمك keßmek ſchneiden.

سسى كسمك ßeßi keßmek ſtillſchweigen.

برينك سوزينى كسمك { biriniñ ßözini keßmek die Rede jemandes unterbrechen.

بر شيئك اوكنى كسمك { bir zejiñ öñini keßmek einer Sache zuvorkommen, ſie verhindern.

صر صقلام كسلمك { ßyr ßyqlam keßilmek ganz naß werden.

تحرياتك آرقەسى كسلمدى { taharrijatiñ arqaßy kéßilmedi die Nachforſchungen wurden nicht unterbrochen.

دوشمك düzmek fallen.

بو بكا دوشمز سزه دوشر { bu baña düzmez ßize düzer dies fällt nicht mir zu, geht mich nichts an, ſondern Sie.

اتدن دوشمك etten düzmek abmagern.

كوزدن دوشمك gjözden düzmek in Ungnade fallen.

برينك آرقەسنه دوشمك { biriniñ arqaßyna düzmek jemanden verfolgen.

اوكه دوشمك öñe düzmek vorgehen.

چكمك zekmek ziehen.

بر شيدن ال چكمك { bir zejden el zekmek von etwas abſtehen, auf etwas verzichten.

ايچ چكمك iz zekmek ſeufzen.

كورك چكمك kürek zekmek rudern.

ضيافت چكمك zijafet zekmek ein Gaſtmahl geben.

آتمق atmaq werfen.

تفنك آتمق tüfenk atmaq eine Flinte abſchießen.

طوپ آتمق top atmaq Bankerott machen.

برينك اوزرينه آتمق { birinin üzeriné atmaq (die Schuld) auf jemanden ſchieben.

طياق آتمق dajaq atmaq prügeln.

لاف آتمق laf atmaq ſchwätzen.

دمر آتمق demir atmaq ankern.

اورمق wurmaq ſchlagen.

خسته‌لغه اورمق { χaßtalyγa wurmaq thun, als ob man eine Krankheit hätte.

دليلكه اورمق delilije wurmaq thun, als ob man toll wäre.)

يوزه اورمق { jüze wurmaq etwas vorwerfen (eine Handlung ꝛc.).

يول اورمق { jol wurmaq die Straße unſicher machen (von Räubern ꝛc.).

يمك jemek eſſen.

باشمك اتنى يمه bazymyñ etini jeme beläſtige mich nicht!

ميراث يمك { miraß jemek eine Erbſchaft machen; ſie durchbringen.

رشوت يمك { rüzwet jemek ſich beſtechen laſſen, Beſtechgeld annehmen.

طوقات يمك toqat jemek eine Ohrfeige erhalten.

دونمك dönmek zurückkehren, ſich drehen, wenden.

باشم دونر bazym döner mein Kopf ſchwindelt.

سوزندن دونمك ßözinden dönmék ſein Wort nicht halten.

دلى‌يه دونمك delije dönmek verrückt werden.

Anhang II.

Sprichwörter und volkstümliche Redensarten.

صاقلا صمانى كلير زمانى ßaqla ßamany gelir zemani hebe das Stroh auf, denn es kommt ſeine Zeit (da du es brauchen wirſt).

ادمه اولومنی کوسترملی که خسته‌لغنه راضی اولسون adama ölümini gjößtermeli ki χaßtalyγyna razi olßun dem Menſchen muß man ſeinen Tod zeigen, damit er mit ſeiner Krankheit zufrieden ſei.

سینکی بال ایله آولاملی ßineji bal ile awlamaly die Fliege muß man mit Honig jagen (fangen).

جاده یول بورجسزلر ایچوندر ƒadde jol borƒßuzlar içündir die offene Straße iſt für Leute, die keine Schulden haben.

بیك ایشیت بر سویله biñ izit bir ßöjle höre tauſend, ſprich nur eines. (Reden iſt Silber, Schweigen iſt Gold.)

قاوق بیوك اما آلتنده افندی یوق qawuq büjük amma altynda effendi joq der Turban iſt groß, aber darunter kein Herr. (Außen hui, innen pfui.)

امام اوینه بقلوا کیتمش ایسه سکا نه imam ewine baqlawa gitmíz iße ßaña ne was geht es dich an, wenn Baklawa[1]) ins Haus des Imam[2]) geht!

چوبان ارمغانی چام ساقزی ƈoban yrmaγany ƈam ßaqyzy das Geſchenk des Hirten iſt Fichtenharz. (Ein Schelm iſt, der mehr giebt, als er hat.)

زنکین مالدن ویرر فقرا دلدن zengin maldan werir fuqara dilden der Reiche giebt von ſeinem Vermögen, der Arme von Herzen.

بر قاشق آشم قیغوسز باشم bir qaƶyq aƶym qajgußuz baƶym einen Löffel Suppe und ein ſorgenloſes Haupt! (näml. dann bin ich zufrieden!)

لاقردی ایله پلاو پیشمز laqyrdy yla pilaf piƶmez mit Worten kocht der Pilav[3]) nicht.

کور قوشك یواسنی تکری یاپار kjör quzuñ juwaßyny tañry japar das Neſt des blinden Vogels bereitet Gott.

---

[1]) Baklawa iſt eine mit Honig bereitete Süßigkeit.

[2]) Imam iſt ein niederer mohammed. Geiſtlicher, im Range beiläufig dem chriſtl. Pfarrer entſprechend.

[3]) Pilav iſt ein über den ganzen Orient verbreitetes Reisgericht.

كورك ايستديكى ايكى كوزدر kjörüñ iſtediji iki gjözdir was der Blinde ſich wünſcht, das ſind zwei Augen.

آلچاق يرده تپه‌جك كندىسنى طاغ صانير alcaq jerde tepeǯik kendißini daγ ßanyr an einem niedrigen Orte hält ſich das Hügelchen für einen Berg.

قوزغونه ياورىسى بلبل كلير quzguna jawryßy bülbül gelir dem Raben kommt ſein Junges wie eine Nachtigall vor.

طوتلميان اوغرى بكدن طوغرى tutulmajan oγru bejden doγru ein Dieb, der nicht ertappt worden iſt, gilt für ehrlicher als ein Bej[1]).

ايكى قارپوز بر قولتوغه صغمز iki qarpuz bir qoltuγa ßyγmaz zwei Waſſermelonen gehen nicht unter eine Achſelhöhle.

آلت ايشلر ال اوكنور alet iſler el öjünür das Werkzeug arbeitet, die Hand rühmt ſich.

آغلاميان چوجوغه ممه ويرمزلر aγlamajan ǯoǯuγa meme wermezler dem Kinde, das nicht weint, giebt man nicht die Bruſt. (Sprüche hindern meine Wirkung, sagt A. Ringwurm nicht!).

كسه‌مديكك الى اوپده النكه قو keßemedijiñ eli üpde alnyñá qo küſſe die Hand, welche du nicht abſchneiden kannſt, und führe ſie zur Stirne.

عاشغه بغداد اوزاق دكل aſyγa baγdad uzaq dejil für den Verliebten iſt Bagdad nicht weit.

دنيا ياغلو قويروقدر يه بيلنه عشق اولسون dünja jaγly qujruqdur jeje bilene aſq olßun die Welt iſt ein Fettſchweif[2]), wohl dem, der ihn vertragen kann!

سموكلىيه قيشدر بهانه ßümüklije qyſtyr bahane für den Verſchleimten iſt der Winter die Ausrede.

ار اولان ار توكوردىكنى ياللامز er olan er tükürdüjini jallamaz ein Mann, der ein Mann iſt, leckt nicht das auf, was er ausgeſpuckt hat (d. h. er nimmt ſein Wort nicht zurück).

---

[1]) Bej iſt ein Titel, welcher urſprünglich beiläufig dem Worte „Prinz“ entſprach. Gegenwärtig giebt man dieſen Titel den Söhnen vornehmer Familien, höheren Offizieren ꝛc.

[2]) Der Fettſchweif der Schafe wird oft mehrere Pfund ſchwer und gilt zwar als Leckerbiſſen, aber auch als eine ſehr ſchwer verdauliche Speiſe.

آب پاکه نه ضرر وقوعهٔ قورباغه‌دن abi paka ne zarar waqwa-á-i qurbaγadan was ſchadet dem reinen Waſſer das Quacken der Fröſche?

بلبلی آلك حاضرلا bülbüli añ hazyrla zekeri

کوپکی آلك حاضرلا چوماغی kjöpeji añ hazyrla zomaγy Denke an die Nachtigall und bereite auch ſchon den Zucker vor! Denke an den Hund und bereite auch ſchon den Knüppel vor! (Wenn man den Wolf nennt, kommt er gerennt!)

آکلایانه سوری سینك ساز añlajana ßiwri ßinek ßaz

آکلامیانه طاول زورنا آز añlamajana dawul zorna az für den, der Verſtändnis hat, iſt die Gelſe (reſp. ihre Muſik) eine Flöte;
für den, der kein Verſtändnis hat, iſt Trommel und Pfeife noch zu wenig.

قاطره صورمشلر بابالك کیمدر انام آت دیمش qatyra ßormuzlar babañ kimdir anam at demiz man fragte das Maulthier: „Wer iſt dein Vater?“ Es antwortete: „Meine Mutter iſt eine Stute“. (Bekanntlich entſtammt das Maultier einer Kreuzung zwiſchen einem männlichen Eſel und einer Pferdeſtute.)

کونش اولسه بر مندیلی بش پاره‌یه قورودر günez olßa bir mendili bez paraja qurudur wenn er die Sonne wäre, würde er ein Taſchentuch (mir) um 5 Para trocknen! (Wird von einem Geizigen geſagt.)

طاوشانه قاچ تازی‌یه طوت دیمش tafzana qaz tazija tut demiz dem Haſen ſagte er: „Lauſe!“ dem Jagdhunde: „Fange!“ (Wird von einem doppelzüngigen Menſchen geſagt.)

طاوشانی عربه ایله طوتمق tafzani araba ila tutmaq Haſen mit dem Wagen fangen. (Sich zu Etwas Zeit laſſen.)

یومورطه‌ده قیل آرامق jumurtada qyl aramaq in einem Ei Haare ſuchen (d. h. überall Fehler finden, alles bekritteln).

آت یرینه اشك باغلامق at jerine ezek baγlamaq an die Stelle eines Pferdes einen Eſel anbinden (d. h. Etwas durch etwas Schlechteres erſetzen).

طامدن دوشرجەسنه damdan düzerǧeßine wie vom Dache gefallen (d. h. plötzlich, unvermittelt).

رافدن سونكر دوشمش raftan ßünger düzmiz der Schwamm iſt vom Wandbrett gefallen (d. h. es iſt nichts Bedeutendes, nichts Wichtiges).

الده قولاق قولاق الده elde qulaq qulaq elde das Ohr in der Hand, in der Hand das Ohr (d. h. das kommt auf das Nämliche heraus, das iſt ein und dasſelbe).

ايل ال ايله يلان طوتمق il el ile jylan tutmaq mit der Hand eines andern Schlangen fangen (d. h. ſich die Kaſtanien durch einen andern aus dem Feuer holen laſſen).

سن انى قالپاغمه آكلات ßen ani qalpaγyma añlat erkläre das meiner Mütze (d. h. mach das einem andern weiß)!

دومده قولاق dewede qulaq (ſoviel wie) beim Kamel das Ohr (= ſehr wenig, ein Bischen, da bekanntlich das Kamel ſehr kleine Ohren beſitzt).

Zweiter Teil.

Allgemeines.

Wie bereits in der Einleitung zum I. Teile bemerkt wurde, hat das Türkische eine große Anzahl von Ausdrücken dem arabischen sowie dem persischen Wortschatze entlehnt. Dieselben folgen durchwegs den Regeln, welche wir für die Konstruktion von türkischen Wörtern angegeben haben. Aufgabe dieses II. Teiles ist es nunmehr, auch diejenigen Partieen der arabischen und persischen Grammatik, welche in das Türkische übergegangen sind, zu behandeln. Um den Wirkungskreis dieser Regeln, welcher ein streng umschriebener ist, genau zu bezeichnen, muß vor allem bemerkt werden:

1. Regeln der türkischen Grammatik finden sowohl bei türkischen als auch bei arabischen und persischen Wörtern Anwendung.

2. Regeln der persischen Grammatik dagegen bloß bei persischen und arabischen, und

3. Regeln der arabischen Grammatik ausschließlich bei arabischen Wörtern.

Auf andere Weise gesagt, lautet diese Regel:

Arabische Wörter können konstruiert werden: arabisch, persisch, türkisch.

Persische Wörter können konstruiert werden: persisch, türkisch.

Türkische Wörter können bloß türkisch konstruiert werden.

Gewisse Ausnahmen von diesen Regeln, welche der türkische Sprachgebrauch unter dem Namen غلطات مشهوره galatáti mezhuré (bekannte Fehler) sanktioniert hat, werden in diesem Teile noch häufige Erwähnung finden. Außerdem muß noch bemerkt werden, daß viele arabische und persische Wörter im türkischen Gebrauche eine von der ursprünglichen abweichende Bedeutung besitzen. Desgleichen unterscheidet sich die türkische Aussprache oft wesentlich von der arabischen resp. persischen. In diesem Werke ist lediglich auf die türkische Aussprache und Bedeutung Rücksicht genommen worden.

Die arabischen Lesezeichen.

Mit Ausnahme des Medda, welches sowohl bei arabischen als auch bei persischen und türkischen Wörtern gebraucht wird, sowie des Hemze, welches in gewissen Fällen auch im Auslaute persischer Wörter sich findet, ist die Anwendung der folgenden Zeichen ausschließlich auf Wörter arabischen Ursprungs beschränkt. Die arabischen Lesezeichen, fünf an der Zahl, sind:

1. Medda ـٓـ wird bloß über Elif im Anlaute gesetzt und bezeichnet bei arabischen und persischen Wörtern die Dehnung des Vokales a zu â. Z. B.:

p. آسیاب âßijâb Mühle. a. آخرت âχirét das Jenseits.

Über die Anwendung des Medda siehe Erster Kurs, allgemeiner Teil, Seite 6.

2. Waßl ـٱـ (a. وصل Verbindung) findet sich bloß über dem Elif des arabischen Artikels el und zwar um anzudeuten, daß dieses Elif mit dem Schlußvokale des vorhergehenden Wortes zu sprechen ist. Z. B.:

عبد ٱلحميد abd-ül hamíd statt: abdü el hamíd.

3. Tezdid ـّـ (a. تشديد Verstärkung), über einem Konsonanten stehend, zeigt die Verdoppelung desselben an. Z. B.:

a. اوّل ewwél der Erste.

4. Sükjûn (a. سكون Ruhe, auch جزم ǯezm Abschnitt genannt) siehe Erster Kurs, Seite 15.

5. Hemze (a. همزه Stich), dessen Anwendung sich auf die folgenden Fälle reduzieren läßt:

a) Im Mittellaute über Elif ist es wie e-e resp. e-a zu sprechen. Z. B.: a. تأليف te-elíf Komposition, a. تأكيد te-ekíd Bekräftigung, a. مأل me-al Inhalt.

b) Im Mittellaute über Wâw ist es ü-e, resp. bei folgendem Dehnungs-Elif wie ü-a auszusprechen. Z. B.:

a. مؤلف mü-ellíf der Verfasser, a. مؤدب mü-eddéb wohlgesittet. a. سؤال ßü-ál, Frage.

c) Zum Mittellaute über Jê ist es als bloßes i, bei nachfolgendem Dehnungs-Jê wie î zu sprechen. Das Je,

welches mit einem Hemze versehen ist, verliert seine Punkte. Z. B. a. دائر da-ír betreffend, a. رئيس re-íß Chef, Präsident.

d) Im Auslaute über ا و ى als Zeichen der Yzafet-Konstruktion, und zwar auch bei persischen Wörtern. (Siehe Yzafet-Konstruktion.)

Im allgemeinen läßt sich sagen, daß außer Medda und Hemze in der türkischen Schrift von den arabischen Lesezeichen nur dann Gebrauch gemacht wird, wenn eine zweideutige Lesart vermieden werden soll. So schreibt man häufig اوّل ewwél mit Tezdid zum Unterschiede von اول ol jener.

1. Lektion.

Der arabische Artikel.

105. Während das Türkische sowie das Persische einen bestimmten Artikel nicht kennen, besitzt einen solchen das Arabische in dem unveränderlichen Wörtchen el ال. Dieser Artikel, welcher nur an arabische Wörter treten kann, verbindet sich in der Schrift stets mit dem nachfolgenden Worte. Außerdem assimiliert sich das Lâm des Artikels in der Aussprache mit dem Anfangsbuchstaben des nachstehenden Wortes, wenn derselbe einer der Buchstaben ص ش س ز ر ذ د ث ت ن ل ظ ط ض ist. Z. B.: a. الشمس ez-zemß die Sonne (nicht: el-zemß); a. الدين ed-din die Religion (nicht el-din).

Die eben angeführten Buchstaben heißen Sonnenbuchstaben, während die übrigen, welche sich mit dem Lâm des Artikels nicht assimilieren, Mondbuchstaben genannt werden. Z. B.: a. القمر el-qamár der Mond.

106. Außer der Bestimmtheit kann der Artikel noch bezeichnen:

1. Eine Hervorhebung. Z. B.:

a. الله alláh der Gott (κατ' ἐξοχήν), entstanden aus: الاله el-iláh.

a. القرآن el-qurân das Buch (par excellence), der Koran.

2. Die arabische attributive Verbindung eines Adjektivs mit einem Substantiv. Z. B.:

a. تل الكبير tell el-kebír Hügel der große, der große Hügel.

a. محمد الفاتح mühámmad el-fátih Mohamed, der Eroberer.

3. Die arabische Genitivkonstruktion. Z. B.:

a. نور الدين nur ed-dín Licht der Religion (Eigenname).

a. دار السعاده dar üß-ßeadé Haus der Glückseligkeit (Harem des Sultan).

In den Fällen 2 und 3 geht der Vokal des Artikels verloren. An seine Stelle tritt der arabische Schlußvokal des vorhergehenden Wortes, welcher meist ü (für den arabischen Nominativ) lautet, bisweilen i oder a, wenn das vorhergehende Wort nämlich im arabischen Genitiv oder Accusativ steht.

Z. B. a. عبد القادر abd ül-qadýr der Diener des Mächtigen (Eigenname).

a. بسم الله الرحمن الرحيم bißm-illáh-irrahmán-irrahím im Namen Gottes, des Barmherzigen, des Allerbarmers. (Religiöse Redensart.)

Ferner ist zu bemerken, daß gleichfalls in den Fällen 2 und 3 ein Hê ه, welches den Schlußbuchstaben des ersten Wortes bildet, sich in ة verwandelt und auszusprechen ist. Z. B.

a. برة الشام berrét üz-zam das Land (von) Syrien.

107. Was die Verwendung des arabischen Artikels im türkischen Gebrauche anbetrifft, so findet er sich häufig in Titeln:

a. الحاج el-haǧ Ehrentitel desjenigen, der die Wallfahrt nach Mekka vollbracht hat.

a. السيد eß-ßejíd Ehrentitel, welchen die Nachkommen des Propheten führen.

a. الغازى el-gazí Ehrentitel eines Feldherren, der gegen Nicht-Mohammedaner Krieg geführt hat.

Ferner in Eigennamen:

عبد العزيز abd ül-azíz Diener des Teuren (nämlich Gottes).

In stehenden Ausdrücken:

شيخ الاسلام ʒeiχ ül-ißlâm Scheich ül Islam.

قاطع الطريق qatýγ et-taryq Abſchneider des Weges, Wegelagerer.

دار الفنون dar ül-funún Haus der Künſte, Akademie.

دار الصنايع dar üß-ßanajý Haus der Gewerbe. (Im türkiſchen Gebrauche zu ترسانه terßané Marinearſenal verſtümmelt. Vergleiche das italieniſche darsena.)

Endlich in Sprichwörtern:

كلام الملوك ملوك الكلام kelâm ül-mülûk mulûk ül-kelâm die Worte der Könige ſind die Könige der Worte.

النار و لا العار en nâr we lâ el-ar das Feuer und nicht die Schande! (Lieber tot, als entehrt!)

Im nachſtehenden beginnt als Leſeübung ein türkiſcher Originalaufſatz, welcher der von der ehemaligen Akademie der Wiſſenſchaften in Konſtantinopel herausgegebenen Zeitſchrift Maǯmu-á el-funûn (Kompendium der Wiſſenſchaften) entnommen iſt und in den weiteren Lektionen fortgeſetzt wird.

Der Schüler wird mit Hilfe der beigefügten Vokabeln in der Lage ſein, den türkiſchen Text zu verſtehen; die angefügten deutſchen Sätze, welche eine Rekapitulation des Textes bieten, ſind ins Türkiſche zu überſetzen und treten an die Stelle der bisherigen Überſetzungen. Die darin geſtellten Fragen mögen zur weiteren Übung gleichfalls türkiſch beantwortet werden.

Die im türkiſchen Texte in Klammern ſtehenden Worte ſind Eigennamen.

Leſeſtück.

جاپونيا مملكتي

جاپونيا لفظى چين لسانندن مأخوذ اولهرق دولت شرقيه معناسنه اولان (چن) و (پن) كلمهلرندن مركب اولوب چين مماكنك جنوب شرقيسنده واقع بيوك و كوچك اوچ بيك بشيوز اون بر قطعه جزيرهنك هيئت مجموعهسنه اطلاق اولنور — جزاير مذكوره اوتوز ايله قرقبش درجه طول شمالى و يوز قرق التى ايله يوز يتمش درجه عرض شرقى بينندە واقع اولوب غرباً (تونغ حاى)

یعنی چینك بحر شرقیسی و (قوره) بوغازی و جاپونیا دکزیی و تاتارستان بوغازی و شرقاً بحر محیط شرقی ایله محاط و تربیعاً مقدار سطحی سکز اون بیك میریا مترو و اطرافی صیغلق و قیالق اولدیغندن اورالرده سیر سفائن مشکلجه در — جزایر مذکوره ایله قیالقلرك اکثریسی وقتیله ظهور ایتمش اولان آتش فشان طاغلرك بقیهٔ آثاریدر و بو آطه‌لرك بیوکلرنده طاغلر اولوب بونلرك بعضیلری اشجارایله مستور وبعضیلری سرتابقدم مزروع اولدیغندن شو درجه معموریت موجب حیرتدر — حرکت ارض ایله آتش‌فشان طاغلر ظهوری کثیرالوقوع اولدیغندن جاپونیانك اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده اهالیسنك سعی و اقداملری أثری اولهرق هر طرفی مزروع و معمورلر —

Vokabeln.

جاپونیا Japonia Japan.

a. لفظ lafz Wort, Bezeichnung.

چین čin China.

a. مأخوذ me-χûz entnommen.

a. دولت شرقیه dewlét-i šarqijé Oſtmacht (Yzafet-Konſtruktion).

a. معنا mānâ Sinn, Bedeutung.

a. کلمه kelimé Wort.

a. مرکب mürekkéb zuſammengeſetzt.

a. جنوب شرقی ǧenûb-i šarqî Südoſten (Yzafet-Konſtruktion).

a. جزیره ǧeziré Inſel (Plural جزایر ǧezaír).

a. هیئت مجموعه héjét-i maǧmu-á Gruppe (Yzafet-Konſtruktion).

a. اطلاق اولنمق ytlâq olunmaq benannt werden (mit Dativ).

a. مذكور mezkjûr erwähnt (hier mit attributiver Yzafet-Konſtruktion mit ɣezair verbunden).

a. درجه dereɣé Grad.

a. طول شمالی tul-i ẓimalî nördliche Länge.

a. عرض شرقی arz-i ẓarqî öſtliche Breite.

a. غرباً gárbän weſtlich.

a. یعنی jâni nämlich.

a. بحر bahr Meer.

بوغاز boɣáz Meerenge.

تاتارستان tatarißtân Tartarei.

a. شرقاً ẓárqän öſtlich.

a. بحر محیط bahr-i muhît Ozean.

a. محاط muhât begrenzt, eingeſchloſſen.

e. تربیعاً terbí-än dem Flächenmaße nach.

a. مقدار سطح myqdâr-i ßeth Flächeninhalt.

صیغلق ßyɣlyq ſeicht.

قیالق qajalyq felſig, klippenreich.

a. سیر سفائن ßéjr-i ßefain Schiffsverkehr.

وقتیله waqtýla ſeinerzeit.

a. ظهورا zuhûr etm. erſcheinen.

p. آتش فشان atez fizân feuerſpeiend.

a. بقیهٔ آثار baqijé-i aßâr Überbleibſel.

a. اشجار eẓɣâr Bäume.

a. مستور meßtûr bedeckt.

a. p. سر تا بقدم ßer ta beqadém von Kopf bis zu Fuß, von oben bis unten.

a. مزروع mezrú angebaut, beſtellt,

a. معموریت mâmurijjét blühender Zuſtand.

a. موجب حیرت muɣíb-i hajrét ſtaunenswert.

a. حرکت ارض herekét-ierz Erdbeben.

a. کثیر الوقوع keßîr ülwuqû häufig vorkommend.

a. اراضی erazî Grundſtücke, Länder (Plural von ارض erz.)

a. منبت mümbít fruchtbar.

a. سعی و اقدام ßaj u yqdâm Eifer und Fleiß.

a. اثر eßér Spur, Folge.

a. معمور mâmûr wohlbeſtellt, blühend.

Zum Übersetzen.

Aus welcher Sprache ist das Wort Japan entnommen? Aus wie vielen Inseln besteht Japan? Wo liegt die Meerenge von Korea? Wie viele Myriameter beträgt (ist) der Flächeninhalt dieser Inseln? Ist der Schiffsverkehr in jenen Gegenden (oralardá) schwierig? Giebt es dort auch feuerspeiende Berge? Sind alle von diesen Inseln fruchtbar? Sind Erdbeben dort häufig? Warum ist das Land nicht sehr blühend?

2. Lektion.

Das arabische Geschlecht.

108. Dem Persischen ist gleich dem Türkischen eine Unterscheidung des grammatischen Geschlechts fremd. Dagegen unterscheidet das Arabische Maskulina und Feminina.

Feminina sind im türkischen Gebrauche alle arabischen Wörter, welche auf ein nicht zur Wurzel gehörendes ه, ة, ت auslauten. Z. B.:

شجره zaɣaré Baum.

سعادة ßeadét Glückseligkeit.

شدت ziddét Heftigkeit.

Desgleichen sind die sogenannten gebrochenen Plurale (siehe folgende Lektion) als Feminina zu betrachten.

Alle übrigen arabischen Wörter sind im türkischen Gebrauche Maskulina.

109. Das Femininum des arabischen Adjektivs wird durch Anhängung eines ه, welches e oder a auszusprechen ist, gebildet. Z. B.:

Maskulinum: شديد zedíd heftig.

Femininum: شديده zedidé.

Einige Adjektiva bilden ein unregelmäßiges Femininum. Davon später.

110. Die Übereinstimmung des Geschlechts.

Das prädikative Adjektiv bleibt stets unverändert im Maskulinum. Z. B.: دولت عظيمدر dewlét azímdir das Reich ist gewaltig.

Das attributive Adjektiv bleibt in türkischer Konstruktion gleichfalls unverändert. Z. B.:

بر عظیم دولت bir azím dewlét ein gewaltiges Reich.

In der arabiſchen Konſtruktion dagegen richtet ſich das Geſchlecht des Adjektivs nach jenem des Subſtantivs. Z. B.: دولت العظیمه dewlet ül-azimé das gewaltige Reich. (Vgl. 106, Abſ. 2.)

Ebenſo erfordert die perſiſche Konſtruktion (Yzafet-Konſtruktion) die Übereinſtimmung des Geſchlechtes, jedoch bloß bei arabiſchen Adjektiven. Z. B.: دولت عظیمه dewlét-i azimé das gewaltige Reich. (Vgl. 40.)

In der Konverſation iſt die türkiſche Konſtruktion des attributiven Adjektivs, die gebräuchlichſte. Die perſiſche Art der Verbindung gehört mehr der Schriftſprache an, in welcher ſich auch die arabiſche Konſtruktion bisweilen, wenn auch nicht häufig, findet.

Leſeſtück.

جزایر مذکوره‌نك درجهٔ عرضنه نظراً مزاج اقلیمی معتدل اولمق لازم کلور ایسه‌ده اوزرنده یوکسك طاغلر جهت شرقیه‌سنده بولنمسندن ناشی موقعنه نسبتله شتاسی شدید اولوب یرده بو موسمده شدتلو فورطنه وقوعبولور و (نیبون) آطه‌سنده اکثریا بر قاچ پرمق قار بولنور — فقط جنوب طرفنده بولنان اطه‌لرده قیش خفیف اولوب بالعکس موسم صیف هر طرفنده معتدل و لطیفدر — جزایر مذکوره سواحلی دوزکون اولمدیغی جهتله بوندن بر چوق لیمان و کورفز حاصل اولمشدر وپك جسیم نهرلری یوق ایسه‌ده خلیجه بیوك کوللری واردر — جاپونیاده منطقهٔ معتدله تحتنده بولنان ممالك محصولاتنك کافه‌سی حصوله کلور ایسه‌ده باشلوجه محصولی پرنج و بغدای و بقله و پموق و ایپك وکافور و هر نوع میوه و هند قامشیدر و حیواناتدن اسپ و صغیر و مانده وکچی و طومز و کلب وکدی و فاره وایپك بوجکی و آری و قرنجه و اورالرده مخصوص بالق و خصوصیله بالینه بالغی و اینجو و مرجان و معدنیاتدن دخی اعلا التون و باقر و الماس و کوکرت و طوز و طاش کموری وسائره بولنور

Vokabeln.

a. مزاج اقليم	myzâǯ-i iqlîm Zuſtand des Klimas.
a. معتدل	mü-tedíl gemäßigt.
a. موقع	mefqí Lage.
a. شتا	zitá Winter.
a. فرطونه	fyrtyná Gewitter, Orkan.
a. بالعكس	bi-l akß im Gegenteile.
a. صيف	ßajf Sommer.
a. سواحل	ßewahíl (Plur. von ساحل) Küſten.
دوزكون	düzgün regelmäßig.
ليمان	limân Hafen.
كورفز	körfez Meerbuſen, Bucht.
a. جسيم	ǯeßîm mächtig, umfangreich.
p.t. خيلجه	χajliǯé ziemlich.
كول	gjöl See.
منطقه	mantyqá Zone.
a. محصولات	mahßulát Produkte.
پرنج	pirinǯ Reis.
بغداى	boγdaj Weizen.
a. بقله	baqlá Hülſenfrucht.
پموق	pamuq Baumwolle.
ايپك	ipek Seide.
كافور	kjafûr Kampfer.
a. نوع	neff Art, Gattung.
هند قامشى	hind qamyzý Bambusrohr.
p. اسپ	eßp Pferd (ſelten gebraucht).
صغير	ßyγyr Rind.
مانه	mandá Büffel.
كچى	kecí Ziege.
طومز	domúz Schwein.
كلب	kelb Hund.
كدى	kedí Katze.
فاره	faré Maus.
بوجك	böǯek Wurm, Raupe.
آرى	ary Biene.
قرنجه	qarynǯá Ameiſe.
بالينه بالغى	balena balyγý Walfiſch.
اينجو	ynǯý Perle.
مرجان	merǯân Koralle.
a. معدنيات	mädenijât Mineralien.
باقر	baqýr Kupfer.
الماس	elmâß Diamant.
كوكرت	kükürt Schwefel.
طوز	tuz Salz.
طاش كمورى	taz kjömürí Steinkohle.
a. وسائره	we ßairé und anderes.

Zum Übersetzen.

Wie ist das Klima der erwähnten Inseln? Sollte es nicht mit Rücksicht auf den Breitegrad milder sein? Warum ist der Winter auf der östlichen Seite heftiger? Ist es wahr, daß auf der Insel Nipon sich oft einige Finger hoch Schnee findet (— bulunmaßý ßahíh-mi-dir)? Giebt es an den Küsten viele Häfen? Bringt Japan alle Produkte der unter der gemäßigten Zone liegenden Länder hervor (hußulá getirmek)? Findet sich dort auch die Seidenraupe? Welches sind die sich in Japan findenden hauptsächlichen Tiere?

3. Lektion.

Der persische Plural. Der arabische Dual und Plural.

111. Der persische Plural wird sowohl von persischen als auch von manchen arabischen Wörtern durch die Anhängung der Silbe ان ân gebildet. Z. B.:

p. شاگرد zagírd Schüler; Plural: شاگردان zagirdán.

p. یاور jawér Adjutant; Plural: یاوران jawerân.

a. ضابط zabýt Offizier; Plural: ضابطان zabytân.

Auslautendes vokalisches Hê verwandelt sich bei der Annahme der persischen Pluralendung in kjáfi aẓemí. Z. B.:

p. خواجه χoǧá Lehrer; Plural: خوجکان χoǧagjân.

a. p. اصلزاده aßylzadé Aristokrat; Plur.: اصلزادکان aßyl-zadegjân.

Der persische Plural wird jedoch nur bei Wörtern angewendet, welche vernünftige Wesen bezeichnen.

112. Das Arabische besitzt zunächst, um die Zweizahl zu bezeichnen, den Dual. Derselbe wird durch Anhängung der Silbe ين ejn gebildet. Auslautendes vokalisches ه verwandelt sich hierbei in ت. (Weiblicher Dual.)

Der Dual, welcher bloß von arabischen Wörtern gebildet werden kann, findet im Türkischen übrigens nur bei einer verhältnismäßig geringen Zahl von Substantiven Anwendung. Die gebräuchlichsten derselben sind:

ابوین ebüwéjn die beiden Bauenden
والدین walidéjn die beiden Zeugenden
} d. h. die Eltern.

طرفين tarafêjn die beiden Teile, Parteien.

شخصين zaχßájn die beiden Personen.

دولتين dewletéjn die beiden Staaten.

مملكتين memleketéjn die beiden Länder. (Zugleich der alte Name für die Moldau-Walachei.)

برين berréjn die beiden Festlande.

بحرين bahréjn die beiden Meere.

113. Der arabische Plural ist entweder gesund oder gebrochen. Der gesunde Plural zerfällt wieder in den gesunden männlichen und den gesunden weiblichen Plural.

114. Der gesunde männliche Plural wird durch die Anfügung der Silbe ين în gebildet, jedoch nur von solchen arabischen Wörtern, welche Maskulina sind und ververnünftige Wesen bezeichnen. Z. B.:

مأمور me-emûr Beamter; Plural: مأمورين me-emurîn.

معلم müallim Lehrer; Plural: معلمين müallimîn.

Die ältere Form des gesunden männlichen Plurals auf ون ûn ist sehr wenig gebraucht. Z. B.:

اشتراكيون iztirakijûn Kommunisten.

115. Der gesunde weibliche Plural verwandelt das ه, resp. ۀ oder ت des weiblichen Substantivs in ات at. Z. B.:

كلمه kelimé Wort; Plural: كلمات kelimât.

حركت herekét Bewegung; Plural: حركات herekjât.

Im türkischen Gebrauche finden sich zahlreiche Plurale dieser Art, deren Singular sehr oft ungebräuchlich ist. Meist bezeichnet dieser Plural Kollektivbegriffe. Z. B.:

معلومات mâlumât Kenntnisse (Singular معلومه nicht gebräuchlich).

حيوانات hajwanât die Thierwelt. نباتات nebatât die Pflanzenwelt.

116. Außer dem gesunden Plurale und dem gebrochenen, welcher in der folgenden Lektion seine Behandlung finden wird, besitzen einige arabische Wörter gänzlich unregelmäßige Plurale. Die gebräuchlichsten derselben sind:

Singular:	Plural:
انسان inßan Menſch.	ناس naß.
ابن ibn Sohn.	بنی beni.
اخ aχ Bruder.	اخوان aχwán.
فم fumm Mund.	افواه efwáh.
ما ma Waſſer.	میاه miják.

Leſeſtück.

جاپونیا ممالکنده تقریبا اوتوز میلیون نفوسی اولوب بونلر آسیا قطعه‌سنده بولنان ملل سائره‌نك جمله‌سندن زیاده فطین ومقدم و اهل صنعتدرلر و ثروت وساماندن زیاده دبدبه و احتشامه مائلدرلر — اهالئ مرقومه بیننده فقرا پك نادر اولوب خصوصیله سائل و سرخوش هیچ یوقدر — نساسی تستر ایتمیوب امور بیتیه‌لرینك حسن تسویه‌سنده مهارتلری واردر و عموماً اهالی نظافته زیاده اعتنا ایدوب اك فقراسی بیله کل یوم استحمام ایدرلر — لسانلری کندولرینه مخصوص اولوب بودخی ایکی قسمدر — بریسی علما لسانی ایسه‌ده بونی هر کس آکلادیغندن ادبیات و تاریخ و شعره دائر اولان کتابلر بو لسان اوزره‌در — حکمدار روحانینك سراینده تکلم اولنان دخی بودر — دیکری عوام لسانیدر که بوکا چین لسانندن بر چوق الفاظ داخل اولدیغندن بر لسان مخصوص حکمنه کیرمشدر — جاپونیا علماسی علم اخلاقه دائر اولان کتابلرینی بعضاً بو لسانده یازمشلردر — چین اصولی اوزره عموداً یازیلور اوچ نوع یازیلری اولوب بونك برنجیسی عوام ناس لسانی اوزره محرر اولان کتابلرده و ایکنجیسی شروح و حواشیده و اوچنجیسی ادبیاته دائر کتابلرده مستعملدر — جاپونیاده بش التیوز سنه‌دنبرو فن طباعت معلوم اولوب آغاچ اوزرینه حك اولنمش حروف واسطه‌سیله کتاب طبع ایدرلر و چینلولر کبی قیل قلم ایله یازی یازارلر

Vokabeln.

a. تقريبا taqriba annähernd.

a. نفوس nufúß Seelen.

a. ملل milel Nationen.

a. فطين fytýn intelligent.

a. مقدم muqaddám vorgeſchritten.

a. اهل صنعت ehl-i ßannát induſtriell.

a. ثروت ßerwét - u - p. سامان ßamân Reichtum.

a. دبدبه و احتشام debdebe u ihtizam Prunk.

a. مائل ma-íl geneigt.

a. مرقوم merqúm erwähnt.

a. سائل ßa-íl Bettler.

p. سرخوش ßerχoz betrunken.

a. نسا nißa Frauen; das weibliche Geſchlecht.

a. تستّر ا teßettür etm. ſich verſchleiern.

a. اموربيته umûr-i bejtijé häusliche Angelegenheiten.

a. حسن تسويه hüßn-i teßwijé ordentliche Beſorgung.

a. مهارت meharét Geſchicklichkeit.

a. عموماً umûmän im Allgemeinen.

a. نظافت nezafét Reinlichkeit.

a. اعتنا ا itina etm. auf etwas (Dativ) acht geben, Rückſicht nehmen.

a. كل يوم kull jewm den ganzen Tag.

a. استحمام ا ißtihmâm etm. ſich waſchen, baden.

ايكى قسمدر iki qyßýmdyr beſteht aus 2 Teilen.

a. علما ülema Gelehrte, Theologen.

p. هر كس her keß Jedermann.

a. ادبيات edebijât ſchöne Litteratur.

a. تاريخ tarîχ Geſchichte.

a. شعر zi-r Gedicht, Poeſie.

a. روحانى ruhanî geiſtlich.

a. تكلم ا tekellüm etm. ſprechen.

a. عوام awâm a. عوام ناس a.-i nâß d. niedere Volk.

a. الفاظ elfâz Wörter.

a. داخل اولمق daχyl olmaq eindringen.

بر لسان مخصوص حكمنه كيرمشدر bir lißân-i maχßuß hükmíné girmíztir hat die Bedeutung einer beſonderen Sprache erlangt, iſt gleichſam eine beſondere Sprache geworden.

a. علم اخلاق ilm-i aχlâq die Moralwissenschaft.

a. بعضاً bäzän bisweilen.

a. اصول uβûl Gewohnheit, Methode.

a. عموداً amûdän vertikal.

a. محرر müharrár geschrieben.

a. شروح ẓurûh Commentare (Pl. von شرح ẓarh).

a. حواشی hawaẓî Randnoten (Pl. von حاشیه haẓijé).

a. مستعمل müsta-mél gebräuchlich.

a. فن طباعت fénn-i tybaát die Buchdruckerkunst.

آغاج aγaǯ Holz, Baum.

a. حك ا hakk etm. gravieren.

a. حروف hurûf Buchstaben (Pl. von حرف harf).

واسطه‌سیله waβyta-ßýla vermittelst.

a. طبع ا tabb etm. drucken.

قیل قلم qyl qalém Pinsel.

یازی jazý Schrift.

Zum Übersetzen.

Wieviel Menschen giebt es beiläufig in Japan? Giebt es auf dem asiatischen Kontinent (K. von A.) eine intelligentere Nation (ملت millét)? Sind Arme und Betrunkene unter diesem Volke häufig? Besorgen (teßwije etm.) die Frauen persönlich (بالذات biz-zât) ihre häuslichen Angelegenheiten? Beobachtet das niedere Volk im allgemeinen Reinlichkeit? Haben die Japaner eine ihnen eigentümliche Sprache? Ist die Sprache der Gelehrten und des niederen Volkes dieselbe (bir)? Haben sie auch Bücher über Poesie und Geschichte? Welche Sprache wird im Palaste des geistlichen Machthabers gesprochen? Haben die japanischen Gelehrten auch Bücher über die schöne Litteratur geschrieben? Wieviele Schriftarten haben sie? Wo sind diese gebräuchlich? Seit wieviel Jahren ist dort die Buchdruckerkunst bekannt? Schreiben sie die Buchstaben wie die Chinesen vertikal?

4. Lektion.

Der gebrochene arabische Plural.

117. Die überwiegende Mehrzahl der arabischen Substantiva nimmt den sogenannten gebrochenen Plural an. Um die

Bildung desselben zu erläutern ist es notwendig, einige Bemerkungen über das Wesen des arabischen Wortes vorauszuschicken.

Die Grundform, auf welche sich fast jedes arabische Wort zurückführen läßt, ist die Verbalwurzel, welche in der Regel dreibuchstabig, selten vierbuchstabig ist. Als Paradigma dieser Wurzel dient den orientalischen Grammatikern das Wort فعل und zwar in der Weise, daß der erste Radikal (Wurzelbuchstabe) durch den Buchstaben ف, der zweite durch ع, der dritte durch ل bezeichnet wird. Zur Ableitung von Formen aus der Wurzel bedient sich das Arabische gewisser Buchstaben, welche einzeln oder kombiniert gebraucht werden und Formations- oder Bildungsbuchstaben heißen. Solche Buchstaben sind:

ا ت س م ن و ه ى.

So lautet z. B. die Wurzel von حاضر — حضر, während ا hier bloß Bildungsbuchstabe ist. Schematisch durch das Wort فعل dargestellt, würde diese Form فاعل lauten.

Um sich zu üben, bilde der Schüler von der Wurzel حضر die folgenden Formen:

فعلا — افعل — فعيل — مفعول

افعال — مفل — مفاعله — تفعيل.

Wenn der Anfänger aus einem gegebenen Worte, z. B. فاضل die Wurzel herausfinden soll, besteht die Hauptschwierigkeit für ihn darin, die Wurzelbuchstaben von den bloßen Bildungsbuchstaben zu unterscheiden, da auch س ت ا ꝛc. nicht bloß Bildungs-, sondern auch Wurzelbuchstaben sein können. Die Kenntnis der arabischen Formen, welche den Gegenstand einer der nächsten Lektionen bilden, wird ihm über diese Schwierigkeiten bald hinweghelfen.

118. Im Nachfolgenden geben wir die im Türkischen am häufigsten vorkommenden Formen des arabischen gebrochenen Plurals. Diese sind:

1. افعال efʿâl — z. B.

Singular:	Plural:
نهر nehér Fluß.	انهار enhár.
وقت waqýt Zeit.	اوقات efqát.

Singular:		Plural:	
مال	mal Vermögen, Gut, (Wurzel: مول)	اموال	emwál.
نور	nur Licht.	انوار	enwár.
صاحب	ßahyb Herr.	اصحاب	aßháb.
يوم	jewm Tag.	ايام	ejjâm assimiliert statt ايوام ejwâm.
ملك	milk Grundbesitz.	املاك	emlák.
اثر	eßér Spur, Werk.	آثار	āßár.
خبر	χabér Nachricht.	اخبار	aχbár.
فكر	fikír Gedanke.	افكار	efkjár.
جسم	ʒißím Körper.	اجسام	eʒßám.
نوع	nefʃ Gattung.	انواع	enwáʃ.

2. افعلا afʃilâ — z. B.

Singular:		Plural:	
غنى	ganí reich.	اغنيا	agnijá.
ولى	welí Heiliger.	اوليا	ewlijá.
شقى	zaqqý Rebell.	اشقيا	azqyjá.
طبيب	tabíb Arzt.	اطبا	atybbá (statt اطبيا atbybá).

3. افعله efʃilé — z. B.

Singular:		Plural:	
زمان	zemán Zeit.	ازمنه	ezminé.
سؤال	ßü-âl Frage.	اسئله	eß-elé.
جواب	ʒewâb Antwort.	اجوبه	eʒwibé.
بنا	binâ Gebäude.	ابنيه	ebnijé.
سلاح	ßyláh Waffe.	اسلحه	eßlihá.
طعام	ta-âm Speise.	اطعمه	attimé (vulgär atma-á ausgesprochen).

Singular:		Plural:
قماش	qumáz Stoff.	اقمشه aqmizé.
لباس	libáß Kleid.	البسه elbißé.
متاع	metáʔ Ware.	امتعه emti-á.

4. فعله faʔálé — z. B.

Singular:		Plural:
كاتب	kjatíb Schreiber.	كتبه ketebé.
طالب	talýb Student.	طلبه talabá.
تابع	tabíʔ Unterthan.	تبعه taba-á.
خادم	χadím Diener.	خدمه χedemé.

5. فعالى faʔalí — z. B.

Singular:		Plural:
ارض	erz Erde, Grundſtück.	اراضىّ arazý.
دعوا	dâwa Prozeß.	دعاوى da-awá.

6. فعائل faʔâ-il — z. B.

Singular:		Plural:
وقعه	waqqá Ereignis.	وقايع waqajýʔ.
عجيبه	aǯibé Wunder.	عجائب aǯa-íb.
رساله	rißalé Broſchüre.	رسائل reßa-íl.
وسيله	weßilé Mittel.	وسائل weßa-íl.
سفينه	ßefiné Schiff.	سفائن ßefa-ín.
جزيره	ǯeziré Inſel.	جزائر ǯeza-ír (zugleich der türkiſche Name von Algier).
نصيحت	naßýhát Rat, Lehre.	نصائح naßa-íh.
وظيفه	wazyfá Pflicht.	وظائف waza-íf.
فضيلت	fazilét Tugend.	فضائل faza-íl.

7. فواعل fawaʔíl — z. B.

Singular:		Plural:
فائده fajdé	Nutzen.	فوائد fawa-íd.
دائره da-iré	Kreis, Departement.	دوائر dewa-ír.
ساحل ßahíl	Ufer, Küste.	سواحل ßewahíl.
جامع ǯamíʔ	Moſchee.	جوامع ǯewamíʔ.
مانع maníʔ	Hindernis.	موانع mewaníʔ.
قاعده qa-idé	Regel.	قواعد qawa-íd.

8. فعل fiʔál — z. B.

Singular:		Plural:
ملت millét	Nation.	ملل milél.
نعمت nîmét	Gunſt, Gnade.	نعم ni-ám.
حرفت hirfet	Gewerbe.	حرف hiréf.

9. فعال fiʔâl — z. B.

Singular:		Plural:
بلد beléd	Stadt, Land.	بلاد bilâd.
ريح rih	Wind.	رياح rijâh.
جبل ǯebél	Berg.	جبال ǯibâl.
بحر bahr	Meer.	بحار bihâr.
ليله lejlé	Nacht.	ليال lijâl.
كبير kebír	groß.	كبار kibâr.
كريم kerím	edel, wohlthätig.	كرام kirâm.

10. فعلان fiʔlân — z. B.

Singular:		Plural:
نور nur	Licht.	نيران nirân.
صبى ßabý	jung.	صبيان ßybjân.

11. فعل fu'ál — z. B.

Singular:		Plural:	
دولت	dewlét Staat.	دول	düwél.
امت	ümmét Nation.	امم	ümém.

12. فعلا fu'alá — z. B.

Singular:		Plural:	
سفير	ßefír Geſandter.	سفرا	ßüferâ.
وزير	wezír Wezier.	وزرا	wüzerâ.
وكيل	wekíl Bevollmächtigter.	وكلا	wükelâ.
شاعر	za-ír Dichter.	شعرا	zü-erâ.
حكيم	hekím Gelehrter.	حكما	hükemâ.
امير	emír arab. Fürſt.	امرا	ümerâ.
اسير	eßír Gefangener.	اسرا	üßerâ.
فقير	faqîr arm.	فقرا	fuqarâ.
عليم	alîm weiſe.	علما	ülemâ mohamm. Doktor der Theologie.

13. فعلان fu'lân — z. B.

Singular:		Plural:	
راهب	rahýb chriſtlicher Geiſtlicher.	رهبان	ruhbân.
اسود	aßwád ſchwarzer.	سودان	ßudân.

14. فعال fu''âl und فعل fu'ál — z. B.

Singular:		Plural:	
كاتب	kjatíb Schreiber.	كتاب	küttâb.
تاجر	taǯýr Kaufmann.	تجار	tüǯǯâr.
حاكم	hakím geiſtl. Richter.	حكام	hükkjâm.
عاصى	aßý Rebell.	عصاة	üßât.
قوت	quwwét Kraft.	قوا	quwâ.
قريه	qurjé Dorf.	قرا	qurâ.

15. فعل fuʔúl — z. B.

Singular:	Plural:
كتاب kitâb Buch.	كتب kutûb.
طريق taryq Weg.	طرق turúq.

16. فعول fuʔúl — z. B.

Singular:	Plural:
علم ylm Wiſſenſchaft.	علوم ulûm.
خط χatt Schrift, Linie.	خطوط χutût.
حد hadd Grenze.	حدود hudûd.
حق haqq Recht.	حقوق huqûq.
ملك melík König.	ملوك mulûk.
شرط zart Bedingung.	شروط zurût.

17. Plurale vierbuchſtabiger Wörter mit kurzem Endvokal.

Singular:	Plural:
معدن mâdén Metall, Bergwerk.	معادن ma-âdín.
مصيبت mußibét Schickſalsſchlag.	مصائب meßa-íb.
موقع mefqýʔ Ort, Lage.	مواقع mewaqýʔ.
موسم mefßím Jahreszeit.	مواسم mewaßím.
مسئله meß-elé Angelegenheit, Frage.	مسائل meßa-íl.
مصلحت maßlahát Geſchäft.	مصالح maßalýh.
معرفت mârifét Kenntnis.	معارف ma-aríf.

18. Plurale vierbuchſtabiger Wörter mit langem Endvokal.

Singular:	Plural:
مكتوب mektúb Brief.	مكاتيب mekjatîb.
اقليم yqlîm Region.	اقاليم aqalîm.
سلطان ßültân Sultan.	سلاطين ßelatîn.
تاريخ tarîχ Geſchichtswerk.	تواريخ tewarîχ.

تدبير tedbîr Maßregel. تدابير tedabîr.

قانون qanûn Gesetz. قوانين qawanîn.

19. Die folgenden Wörter bilden den Plural, als ob ihr Singular der Form مفعله mefʿelé entsprechen würde, in welcher dieselben jedoch im Singular nicht gebräuchlich sind.

Singular:	Plural:
زحمت zahmét Mühe.	مزاحم mezahím.
حسن hüßn Schönheit.	محاسن mehaßín.
شيخ zejχ Scheich.	مشائخ meza-iχ.
سعی ßajʃ Eifer, Bestrebung.	مساعی meßa-í.
ظلم zulm Gewaltthat.	مظالم mezalým.
رتبه rütbé Grad, Rang.	مراتب meratíb.

119. Die türkische Konversationssprache gebraucht gewöhnlich den türkischen Plural. Das attributive Adjektiv verbindet sich in diesem Falle gleichfalls meist in türkischer Weise (siehe Regel 3) mit dem Substantive. Z. B.:

عظيم دولتلر azîm dewletler große Reiche.

Die Schriftsprache dagegen bedient sich mit Vorliebe der arabischen Plurale. In diesem Falle verbindet sich das attributive Adjektiv meist auf persische Weise (siehe Regel 40, 110, 125) mit dem Substantiv. Was die Übereinstimmung des Geschlechtes anbetrifft, so steht sodann nach einem arabischen Plurale das Adjektiv stets im Femininum Singularis. Z. B.:

دول عظيمه düwél-i azimé große Reiche.

Deklinations-, Possessivsuffixe ꝛc. werden blos von dem letztstehenden Worte angenommen. Z. B.:

اوروپانك دول عظيمه‌سی ewropaníñ düwéli azimeßí die großen Reiche Europas.

اوروپانك دول عظيمه‌سندن ewropaníñ düwéli azimeßinden von den großen Reichen Europas.

Lesestück.

جاپونیالولرك علوم و معارفه زیاده رغبتلری وارایسه‌ده مملکتلر بحرمحیط شرقینك وسطنده واقع اولوب ممالك سائره‌دن منفرد بولندقلری جهتله علوم و فنونده ترقی ایدمامشلر و مؤخراً اوروپالولرایله وقوعبولان مناسبتلری ملابسه‌سیله انلردن بعض معلومات تحصیل ایتمشلر در — اکثر علوم و فنونده و بالخصوص صنایع نفیسه و طب و هیئتده چینلولرك مادونده ایسه‌لرده شعر و موسیقی و رسم فنلرنده انلره تفوق ایتمشلردر — بیوك شهرلرنده مکلف تیاترولر اولوب زکور وانالدان اوبونجیلری موسیقی ایله اجرای لعبیات ایدرلر — مقر حکومت اولان (یدو) شهرنده بر نوع دارالفنون و (دایری) یعنی حکمدار روحانینك سرایده دخی وقایع دولتی ضبط وتحریره مأمور برمجلس واردر و اهالیدن پك چوق کسان انکلیزجه و فرانسزجه‌یی تعلم ایدوب بعضیلری دخی اوروپا خریطه‌لری کبی خریطه‌لر ترتیب و تنظیم ایدرلر و هرنقدر ممالك سائره ایله پولیتقه و تجارتجه مناسبتلری یوق ایسه‌ده غزته‌لر واسطه‌سیله وقوعات عالمه کسب اطلاعه سعی ایدرلر — جاپونیاده سنهٔ قمریه استعمال اولنوب فقط بونکله سنهٔ شمسیه بیننده اولان نقصانك اکمالیچون اون ایکی آیده اون کون علاوه ایدرلر و بو جهتله دائما رأس سنه الافرانقه کانون ثانی و یاخود شباط ابتداسنه تصادف ایدر —

Vokabeln.

a. رغبت ragbét Eifer.
a. وسط wust Mitte.
a. منفرد münferéd iſoliert, getrennt.
a. ترقی taraqqí Fortſchritt.
a. مؤخراً mu-áχaränneulich, unlängſt.
a. مناسبت münaßibét Beziehung.
a. ملابسه‌سیله mülabeßeßíle mit Beziehung auf.., wegen.
a. تحصیل ا tahßîl etm. erwerben.
a. بالخصوص bi-lχußûß ſpeziell.
a. صنایع نفیسه ßanají-i nefißé die ſchönen Künſte.

a. طب tybb Medizin.

a. هیئت hej-ét Aſtronomie.

a. ماذونده {ma dunindé unter.

موسیقی mußyqý Muſik.

a. رسم reßm Zeichnen.

a. تفوق ا {tefewwuq etm. jemanden (Dat.) übertreffen.

a. مکلف {mükellef geſchmückt, prächtig.

تیاترو teatro Theater.

a. ذکور و اناث {zukjûr u enâß Männer und Frauen.

اویونجی {ojunǧý Schauſpieler.

اجرای لعبیات ا {iǧráji lu-bijât etm. Spiele aufführen.

a. مقر {maqárr Sitz, Mittelpunkt.

a. دار الفنون dar ül funûn Akademie der Wiſſenſchaften.

a. وقایع {waqajý Ereigniſſe.

a. ضبط و تحریر {zabt u tahrîr das Niederſchreiben.

a. مأمور {me-emûr beauftragt.

a. مجلس {meǧliß Komitee, Sitzung.

p. کسان keßân Perſonen.

a. تعلم ا {ta-allüm etm. erlernen.

خریطه {χaritá Landkarte.

ترتیب و تنظیم ا tertîb u tanzîm etm. verfertigen, bereiten, konſtruieren.

غزته gazetá Zeitung.

a. وقوعات عالم wuqu-ât-i além Ereigniſſe der Welt.

a. کسب اطلاع {keßb-i itlá Gewinnung v. Kenntnis.

a. سنهٔ قمریه {ßenné-i qamarijé Mondjahr.

a. استعمال ا {ißtimâl etm. gebrauchen.

a. سنهٔ شمسیه {ßenné-iʒemßijé Sonnenjahr.

a. نقصان {noqßân Mangel, Unterſchied.

a. اکمال {ikmal Vervollſtändigung, Completierung.

a. علاوه ا {ilawé etm. hinzufügen.

بو جهتله {bu ǯihétle aus dieſem Grunde.

a. رأس سنه {rés-i ßenné Jahresbeginn, (Jahreskopf).

الافرانقه {alafranka nach europäiſcher Art.

a. کانون ثانی {kjanûn-i ßanî Januar.

a. شباط ʒubbât Februar.

a. تصادف {teßaduf etm. auf etwas (Dat.) treffen, zuſammenſtoßen.

Zum Übersetzen.

Haben die Japaner Neigung zu den Wissenschaften? Warum haben sie nicht so wie andere Nationen Fortschritte gemacht? Haben jüngst zwischen Europäern und Japanern Beziehungen stattgefunden? Stehen die Chinesen in den Wissenschaften unter den Japanern? Giebt es in Japan Schauspieler, welche (Partizip) Spiele aufführen? Wie heißt die Stadt, welche (Partizip) der Sitz der Regierung ist? Wo befindet sich das Komitee, welches (Partizip) mit (Dativ) der Aufzeichnung der Staatsereignisse beauftragt ist? Lernen viele Personen von dem niederen Volke Englisch und Französisch? Haben die Japaner kommerzielle und politische Beziehungen zu andern Staaten? Geben sie sich Mühe, die Ereignisse der Welt kennen zu lernen? Welches Jahr wird in Japan gebraucht, das Sonnenjahr oder das Mondjahr? Wie wird der Fehler zwischen beiden ausgeglichen? Trifft der Anfang des Jahres stets auf den Beginn des Februars?

5. Lektion.

Arabische Plurale im türkischen Gebrauche.

120. Bereits früher wurde erwähnt, daß das Türkische, indem es der arabischen Sprache eine große Anzahl von Wörtern entlehnt, die ursprüngliche Bedeutung derselben sehr häufig wesentlich modifiziert. Hierbei treten auch andere Abweichungen auf, welche wir in den nachfolgenden Bemerkungen zusammenfassen.

1. Die Bedeutung des Plurales weicht im türkischen Gebrauche häufig von der des Singulars ab. Z. B.:

سبب	ßebéb Ursache.	اسباب	eßbáb Ursachen, Mittel.
اديب	edîb wohlerzogen.	ادبا	üdebá Litteraten.
سر	ßirr Geheimnis.	اسرار	eßrár Geheimnisse, Narkotika.
صنف	ßynf Klasse, Kategorie.	اصناف	eßnâf Handwerker.
عضو	üzw ein Glied (des Körpers).	اعضا	âzâ Mitglied einer Gesellschaft 2c.
اصل	aßl Ursprung.	اصول	ußúl Methode, System, Prinzipien.

2. Bisweilen hat ein arabischer Plural geradezu Singularbedeutung. Z. B.:

	Singular:		
احباب	ahbáb Freund.	حبيب	habíb.
اهالى	ahalí Bevölkerung.	اهل	ehl.
اولاد	ewlád Kind (Sohn, Tochter).	ولد	weléd.
اساس	eßáß Fundament.	اسس	eßéß (nicht gebräuchl.).
صنايع	ßanajý Industrie.	صنعت	ßannát.
رعايا	rajá nichtmohamm. Unterthan eines mohamm. Staates.	رعيه	ra-ijé.
ظرفا	zürefá geistreicher Gesellschafter.	ظريف	zarîf.
حوادث	hawadíß Neuigkeit, Ereignis.	حادثه	hadißá.

An der Konstruktion nach Regel 119 wird durch die Singularbedeutung nichts geändert. Z. B.:

اصنايع نفيسه ßanajý-i nefißé die schönen Künste.

Die Bulgärsprache bildet von solchen arabischen Pluralen, welche Singularbedeutung haben, türkische Plurale. Z. B.:

حبابلر ahbablár Freunde. Dies ist jedoch zu vermeiden.

Auch doppelte arabische Plurale finden sich mitunter. Z. B.:

مصارفات maßaryfât Kosten (مصرف).

لوازمات lewazimât Kriegsbedürfnisse, (لازمه) Munition.

رسومات rüßumât indirekte Steuern (رسم).

حروفات hurufât Lettern (حرف).

3. Manche arabische Wörter sind nur im Plural gebräuchlich. Z. B.:

رجال riẓâl Würdenträger.

اناث enâß Weiber.

ذكور zükjûr Männer.

Der gebräuchliche Plural von ناظر nazýr Minister ist: وكلا wükelâ.

4. Einige arabische Wörter bilden mehrere Plurale mit verschiedenen Bedeutungen. So z. B.:

امر emr Sache, Befehl.

امور umûr Sachen.

اوامر ewamír Befehle.

بيت bejt Haus, Doppelvers.

بيوت bujût Häuser.

ابيات ebjât Doppelverse, Distichа.

رسم reßím Abgabe, Ceremonie.

رسوم rüßûm Abgaben.

مراسم meraßím Ceremonien.

121. Galatát-i mezhuré.

Arabische Plurale türkischer Wörter:

كليشات gelizát Umstände.

چفتلكات ciftlikját Landgüter.

Arabische Plurale persischer Wörter:

سبزوات ßebzewât Gemüse. (Vulgär ßerzewát.)

Arabische Plurale von Eigennamen:

Singular:		Plural:	
چركس	cerkeß Tscherkesse.	چراكسه	cerakeßé.
تُرك	türk Türke.	اتراك	etrák.
هند	hind Indier.	هنود	hunúd.
كرد	kürd Kurde.	اكراد	ekrád.

Arabische Plurale von anderen Fremdwörtern:

Singular:		Plural:	
دفتر	deftér[1] Register.	دفاتر	defatír.
قيصر	qajßár byzantinischer Kaiser.	قياصره	qajaßyrá.

[1] Vom griechischen διφθέρα.

		Singular:	
احبّاب	ahbáb Freund.	حبيب	habíb.
اهالى	ahalí Bevölkerung.	اهل	ehl.
اولاد	ewlád Kind (Sohn, Tochter).	ولد	weléd.
اساس	eßáß Fundament.	اسس	eßéß (nicht gebräuchl.).
صنايع	ßanajý Industrie.	صنعت	ßannát.
رعايا	rajá nichtmohamm. Unterthan eines mohamm. Staates.	رعيه	ra-ijé.
ظرفا	zürefá geistreicher Gesellschafter.	ظريف	zarîf.
حوادث	hawadíß Neuigkeit, Ereignis.	حادثه	hadißá.

An der Konstruktion nach Regel 119 wird durch die Singularbedeutung nichts geändert. Z. B.:

اصنايع نفيسه ßanajý-i nefißé die schönen Künste.

Die Bulgársprache bildet von solchen arabischen Pluralen, welche Singularbedeutung haben, türkische Plurale. Z. B.:

احبابلر ahbablár Freunde. Dies ist jedoch zu vermeiden.

Auch doppelte arabische Plurale finden sich mitunter. Z. B.:

مصارفات maßaryfât Kosten (مصرف).

لوازمات lewazimât Kriegsbedürfnisse, (لازمه) Munition.

رسومات rüßumât indirekte Steuern (رسم).

حروفات hurufât Lettern (حرف).

3. Manche arabische Wörter sind nur im Plural gebräuchlich. Z. B.:

رجال riẓâl Würdenträger.

اناث enâß Weiber.

ذكور zükjûr Männer.

Der gebräuchliche Plural von ناظر nazýr Minister ist: وكلا wükelâ.

4. Einige arabische Wörter bilden mehrere Plurale mit verschiedenen Bedeutungen. So z. B.:

امر emr Sache, Befehl.

امور umûr Sachen.

اوامر ewamír Befehle.

بيت bejt Haus, Doppelvers.

بيوت bujût Häuſer.

ابيات ebjât Doppelverſe, Diſticha.

رسم reßím Abgabe, Ceremonie.

رسوم rüßûm Abgaben.

مراسم meraßím Ceremonien.

121. Galatát-i mezhuré.

Arabiſche Plurale türkiſcher Wörter:

كليشات gelizát Umſtände.

چفتلكات ziftlikját Landgüter.

Arabiſche Plurale perſiſcher Wörter:

سبزوات ßebzewât Gemüſe. (Bulgär ßerzewát.)

Arabiſche Plurale von Eigennamen:

Singular:		Plural:	
چركس	zerkeß Tſcherkeſſe.	چراكسه	zerakeßé.
ترك	türk Türke.	اتراك	etrák.
هند	hind Indier.	هنود	hunúd.
كرد	kürd Kurde.	اكراد	ekrád.

Arabiſche Plurale von anderen Fremdwörtern:

Singular:		Plural:	
دفتر	deftér[1] Regiſter.	دفاتر	defatír.
قيصر	qajßár byzantiniſcher Kaiſer.	قياصره	qajaßyrá.

[1] Vom griechiſchen διφθέρα.

Lesestück.

جاپونیاده اوچ مذهب اولوب الك قدیمی اوراده موجود ادیان سائره‌نك منتشائی اولان (سینتو) مذهبیدر — اشبو دینك اساسی ارواحه پرستش ایتمکدن عبارت اولوب رئیسی جاپونیا دولتنك حکمدار روحانیسی اولان (دایری) در — اشبو دینه متمسك اولان کسان ارواحك بقاسنه و مکافات و مجازات اخرویه‌یه قائل اولورلر — وهرکسك خانه‌لرنده معابد و علامات واردر — مذکور معبدلرك جوانب اربعه‌سنده ساقسیلر و اکثریا چام آغاجلری اولدقدن بشقه ایکی لامپه و برکاسه چای و بر قاچ کاسه ساقی تعبیر اولنور پرنج عرق اولوب اهالی هر صباح و اخشام مذکور معبدلری زیارت ایدرلر — اشبو معبدلر پك ساده وهر درلو تزییناتدن آزاده‌در — جاپونیا دولتنك واضع اساسی اولان حکمداره و ملت و وطنه ابراز حسن خدمت ایله کسب شهرت و اعتبار ایتمش اولان سائر حکمداران وکسانه بهرکون دعا و اوقات معینه‌ده تقدیم هدایا اولنور — دین مذکور اربابی بعض حیواناتی تعظیم ایدرلر و بالخصوص کچی‌یه فوق الغایه حرمت وحتی بعض امور مشکله‌نك حلنده اکا مراجعت ایلرلر — قامی تعبیر اولنان متعبدلره هر آی اوائل و اواخرنده پرنج و چورك بالق و یمورطه و امثالی مأکولات تقدیم ایدرلر —

Vokabeln.

a. مذهب mezhéb Religion.
a. اساس eßaß Fundament.
a. قدیم qadîm alt, antik.
a. ارواح erwah Geiſter, Seelen von روح ruh.
a. موجود mefqûd vorhanden.
a. دین din Religion (Pl. ادیان edjan).
p. پرستش pereßtiz etm. Verehrung zollen.
a. منتشا mentezé Angel, Ausgangspunkt.
a. عبارت اولمق ybaret olm. aus etwas beſtehen.

a. رئيس {re-îß Chef, Anführer.
a. متمسك {mütemeßßík anhängend (mit Dativ).
a. بقا baqâ Dauer.
a. مكافات {mükjafât Belohnung.
a. مجازات müχazât Strafe.
a. اخروى {üχrewî adj. ſich auf d. Jenſeits beziehend, jenſeitig.
a. قائل اولمق {qa-íl olm. an etw. glauben.
a. معابد {ma-abíd (Pl.) Tempel.
a. علامات {alamât Zeichen, Statue.
a. جوانب اربعه {χewaníb-i arba-á d. vier Seiten.
ساقسى {ßaqßy Blumentopf.
چام çam Tanne.
لامپه lampa Lampe.
كاسه kjaßé Schale.
چاى çaj Thee.
تعبير اولنور {tābîr olunur genannt.
a. عرق {aráq Branntwein.
a. زيارت ا {zijaret etm. beſuchen.
p. ساده ßadé einfach.
a. تزيينات {tezjinât Verzierungen.
p. آزاده {azadé frei (von etwas).

a. واضع اساس {wazí-i eßáß Leger des Fundaments, Begründer.
a. وطن {watán Vaterland.
a. ابراز حسن خدمت ا ibrâz-i hüßni χizmét etm. gute Dienſte leiſten.
a. كسب ا {keßb etm. gewinnen.
a. شهرت {zühret Berühmtheit.
a. اعتبار Itibâr Anſehen.
p. t. بهر كون {behér gün jeden Tag.
a. دعا dua Gebet.
a. اوقات معينه efqát-i muájjené beſtimmte Zeiten.
a. تقديم هدايا taqdîm-i hedajâ Anbietung von Geſchenken.
a. دين اربابى dîn erbabí die Anhänger einer Religion.
a. تعظيم ا {tāzîm etm. verehren.
a. حرمت hürmet Ehrfurcht.
a. و حتى {we hátta und ſogar.
a. حل hall Löſung.
a. مراجعت ا muraχa-át etm. ſich an Jemanden wenden.
a. متعبد {müteabíd Götzenprieſter.

a. اوائل awa-il die ersten 10 Tage des Monats.

a. اواخر awaχír die letzten 10 Tage des Monats.

چورك čürük verfault.

a. امثالی { emßalí dergleichen.

a. ماكولات { mēkulât Nahrungsmittel, Speisen.

يورطه jumurtá Ei.

Zum Übersetzen:

Wie viele Religionen giebt es in Japan? Worin bestehen die Grundsätze der Sinto-Religion? Wer ist der Dairi? Woran glauben die Anhänger dieser Religion? Was ist Saki? Sind die Tempel einfach oder prächtig? Zu wem beten die Japaner? Verehren sie auch Menschen, welche sich durch gute Dienste für das Vaterland Ehre und Berühmtheit erworben haben? Verehren sie auch Tiere? An wen wenden sie sich bisweilen bei der Lösung schwieriger Angelegenheiten? Welche Geschenke bringen sie ihren Göttern dar?

Grammatikalische Übung.

Der Schüler stelle alle in den letzten 4 Lesestücken vorkommenden arabischen Plurale zusammen und vergleiche, ob sie gesunde oder gebrochene sind.

Desgleichen sind die persischen Plurale zusammenzustellen.

6. Lektion.

Die persische oder Yzafétkonstruktion.

122. Die Yzafétkonstruktion, welche bereits in den Regeln 40, 110 und 119 erwähnt worden ist, hat formell genommen eine zweifache Aufgabe. Sie vermittelt nämlich:

1. Die Verbindung eines Substantives mit einem Substantive,

2. Die Verbindung eines Substantives mit einem Adjektive.

123. Grundregel ist; daß nur ein arabisches oder persisches Wort Teil einer Yzafétkonstruktion sein kann, nicht aber ein türkisches.

Ausnahmen von dieser Regel findet der Schüler bei Regel 128.

124. Verbindung eines Substantives mit einem Substantive.

Bei dieser Konstruktion, welche man auch die persische Genetivkonstruktion nennt, geht wie in den europäischen Sprachen

der Nominativ dem Genetiv voraus. Als Zeichen des Yzafets wird dem Nominative ein unbetontes i angefügt, welches bei konsonantischem Auslaute des Nominativs in der Schrift nicht ausgedrückt wird. Z. B.: حركت ارض herekét-i erz Bewegung der Erde, Erdbeben.

p. a. در سعادت dér-i ße-adét Pforte der Glückseligkeit. (Offizieller Name von Konstantinopel.)

Bei vokalischem Auslaute des Nominativs dagegen wird das Yzafét, wenn der Nominativ ein arabisches Wort ist, durch Hemze ausgedrückt. Z. B.:

وكلاء دولت wükelá-i dewlét die Minister des Reiches.

سوء قصد ßú-i qaßt Schlechtigkeit der Absicht.

قاضئ عسكر qadí-i aßkér Richter des Heeres.

كرهٔ ارض kürré-i erz Kugel der Erde (Erdkugel).

Sind و und ه Konsonanten, so wird das Yzafét nicht bezeichnet. Z. B.:

پادشاه عالم padizáh-i além der Beherrscher der Welt.

Ist der Nominativ dagegen ein persisches Wort, so wird nach auslautendem ا oder و ein ی als Träger des Yzafets eingeschoben; schließendes ی oder ه dagegen erhalten wie die arabischen Wörter ein Hemze. Z. B.:

p. سراى پادشاه ßeráji padizáh der Palast des Padischah.

p. روى زمين rúji zemín die Oberfläche der Erde.

p. خانهٔ برادر χané-i biradér das Haus des Bruders.

Auch arabische Wörter, welche auf ا auslauten, können als Träger des Yzafets ein ی annehmen. Z. B.:

امراى عربان ümeráji urbân die Fürsten der Araber.

Die Yzafétkonstruktion kann auch auf mehr als zwei Glieder ausgedehnt werden. Z. B.:

ترك جامهٔ حيات térki ǯamé-i hajât das Verlassen des Gewandes des Lebens (der Tod).

125. Verbindung eines Substantives mit einem Adjektive.

Soll ein Substantiv mit einem attributiven Adjektive verbunden werden, so steht an erster Stelle das mit dem Yzafét versehene Substantiv, an zweiter Stelle folgt sodann das Adjektiv, welches, wenn es ein arabisches Wort ist, mit dem Substantive in Geschlechtsübereinstimmung tritt. Vergl. Regel 110 und 119. Z. B.:

بحر احمر báhr-i ahmár rotes Meer.

a. p. بحر سفيد báhr-i ßifíd weißes (ägäisches) Meer.

Nach einem persischen Substantiv bleibt das Adjektiv stets unverändert, d. h. bei arabischen Adjektiven im Maskulinum. Desgleichen bleibt ein persisches Adjektiv auch nach einem arabischen Substantive immer unverändert, da dem Persischen die Unterscheidung des grammatischen Geschlechts fehlt.

126. Eine wirkliche Geschlechtsübereinstimmung findet daher eigentlich nur statt zwischen arabischen Substantiven und arabischen Adjektiven.

Die Regeln, nach welchen sich diese Übereinstimmung vollzieht, sind die folgenden:

Nach einem Substantiv im:

Maskulinum Singular steht das Adjektiv im Maskulinum Singular.

Femininum Singular steht das Adjektiv im Femininum Singular.

Maskulinum Dual steht das Adjektiv im Maskulinum Dual.

Femininum Dual steht das Adjektiv im Femininum Dual.

Maskulinum gesunden Plurals steht das Adjektiv im Femininum Singular.

Femininum gesunden Plurals steht das Adjektiv im Femininum Singular.

Gebrochenen Plural steht das Adjektiv im Femininum Singular.

Nach einem gesunden männlichen Plural kann das Adjektiv indessen gleichfalls im gesunden männlichen Plural stehen. Z. B.:

معلمين محترمين mü-allymîn-i mühteremîn die geehrten Professoren.

Beispiele.

طرف شمالى taráfi zimalí die nördliche Seite.

وقعهٔ غريبه waqqá-i garibé das seltsame Ereignis.

طرفين مرقومين taraféjn-i merquméjn die beiden erwähnten Parteien, Teile.

سنتين ماضيتين ßennetéjn-i mazijetéjn die beiden verfloſſenen Jahre.

مأمورين موقته me-emurín-i muwaqqatá die proviſoriſchen Beamten.

معلومات لازمه mâlumát-i lazimé die notwendigen Kenntniſſe.

قواعد عثمانيه qawa-íd-i oßmanijé osmaniſche Regeln (Grammatik).

Einige wenige Adjektive nehmen indes in der Verbindung mit Pluralen meiſt den gebrochenen Plural an. So ſagt man ſtets:

دول اعظام düwél-i azâm die Großmächte.

وزراى فخام wüzeráji fixâm die geehrten Vezire.

قارئين كرام qari-în-i kirâm die geehrten Leſer.

رجال كبار riǯâl-i kibâr Großwürdenträger.

Einige andere Adjektive nehmen gleichfalls den gebrochenen Plural an, treten jedoch als Subſtantiva vor das betreffende Subſtantiv:

مشاهير اطبا mezahír-i atybbá die Berühmten der Ärzte: die berühmten Ärzte.

مهرهٔ مهندسين meheré-i mühendißîn geſchickte Ingenieure.

بقيهٔ آثار baqyjá-i aßâr zurückbleibende Spuren, hinterlaſſene Werke.

قدماى يونان qudamáji junân die alten Griechen.

Mit einem Subſtantive können auch mehrere Adjektive durch das Yzafét verbunden werden. Z. B.:

دولت عليهٔ عثمانيه dewlét-i alijé-i oßmanijé das hohe osmaniſche Reich.

127. Was die Yzafétkonſtruktion im türkiſchen Gebrauche anbetrifft, ſo iſt hier Folgendes zu bemerken:

1. Jede Yzafétkonſtruktion wird im Türkiſchen als ein einziges Wort betrachtet. Deklinations-, reſp. Poſſeſſivſuffixe werden daher blos dem letzten Worte derſelben angefügt. Z. B.:

باب عالى báb-i âlí die hohe Pforte.

باب عالیده báb-i âlidá bei der hohen Pforte.

جهات اربعه ǧihát-i arba-á die vier Seiten.

شو اوطه‌نك جهات اربعه سی zu odanýñ ǧihát-i arba-aßí die vier Seiten des Zimmers.

دولتك جملهٔ تبعه‌سندن dewletíñ ǧümlé-i tabbaßindán von der Gesamtheit der (von allen) Unterthanen des Reiches.

2. In der Konversation wird die Yzafétkonstruktion meist nur bei gewissen stehenden Ausdrücken angewendet. Solche sind z. B.:

صدر اعظم ßádr-i âzám (ßadrazám) Großvezier.

عرض حال árz-i hâl Unterbreitung des Zustandes (Bittgesuch), vulgär arzuhal ausgesprochen.

سر عسكر ßéri-aßkér Haupt der Armee (Kriegsminister).

بحر محیط báhr-i mühît einschließendes Meer (Ozean).

سیر سفائن ßéjr-i ßefa-ín Verkehr der Schiffe (Schiffsverkehr).

3. Die Schriftsprache dagegen wendet das Yzafét mit Vorliebe an, vermeidet jedoch Konstruktionen, welche aus mehr als 2 bis 3 Gliedern bestehen, als zu schleppend. In diesem Falle werden zwei je zweigliederige Konstruktionen auf türkische Weise verbunden. Z. B.:

دولت علیه‌نك احوال حاضره‌سی dewlét-i alijeníi ahwál-i hazireßí die gegenwärtige Lage des türkischen Reiches.

128. Galatát-i mezhuré.

Bei einer kleinen Anzahl türkischer Wörter läßt der Sprachgebrauch die Anwendung der Yzafétkonstruktion trotz dem in Regel 123 Gesagten zu. So sind die folgenden Ausdrücke gebräuchlich:

اردوی همایون ordúji hümajûn kaiserlich ottomanisches Armeekorps, (p. hümâ Phönix, Symbol der Herrscherwürde).

طغرای همایون tuγráji hümajûn Monogramm des Sultans.

پاشای مشار الیه paßáji müzâr ileíh der erwähnte Paschah.

افندئ مومی الیه effendíji mümâ ileíh der erwähnte Herr, Effendi.

دونانمای همایون donanmáji hümajûn die kaiſerlich otto-maniſche Flotte.

Ferner geſtatten viele den europäiſchen Sprachen entnommene Wörter die Anwendung des Yzafets. Z. B.:

اوروپای جنوبی ewropáji ǯenubi das ſüdliche Europa.

آسیای وسطی aßijá-i waßatí das mittlere Aſien, Centralaſien.

Leſeſtück.

اشبو متعبدلر صاچلرینی اوزادیرلر — عموماً موتالرینی سالف الذکر معبد شکلنده بر تابوت درونته وضع ایله دفن ایدرلر — زمان قدیمده اعاظم ملتدن بر ذات وفات ایتدکده خدمه و اتباعندن بعضیلری طوعاً بچاق ایله کندی قرنلرینی یرتدقدنصکره متبوعی ایله برابر دفن اولنور ایدی — فقط شو اصول مذمومه میلاد عیسی علیه‌السلامدن اوچ یوز سنه صکره بالکلیه الغا اولنوب افندیسنه فرط محبتی اولان اتباع و خدمه‌نك آلچیدن تصویر مجسماری بالاعمال دفن اولنور — جاپونیاده اولان ادیان ثلثه‌دن ایلنجیسی (بوده) مذهبیدر — بشیوز اللی ایکی سنهٔ میلادیه‌سنده چین ممالکنی مصافاتندن (قوره) مملکتندن مهاجرت ایتمش اولان اهالی مذهب مذکوری نشر ایدوب الیوم اکثر اهالی بو دین ایله متدیندر —

Vokabeln.

صاچنی اوزاتمق ßaczyný uzatmaq ſein Haar lang wachſen laſſen.

a. موتا {meftá die Todten (Pl. von میت mejt).

a. سالف الذکر {ßálif ez-zikr obenerwähnt.

a. تابوت {tabút Todtenbahre, Sarg.

a. وضع ا waz etm. legen.

a. دفن ا {defn etm. begraben.

a. اعاظم {a-âzým die Angeſehenſten (Pl. von اعظم).

a. ذات zat Perſon.

a. وفات ا wefât etm. ſterben.

a. خدمه واتباع χedemé uetbâ Diener und Gefolgsmänner (Singular: خادم χadím und تابع tabí).

a. طوعاً táw-än freiwillig.

بچاق bycáq Meſſer.

قرن qarn Bauch.

a. متبوع matbu der, dem gehorcht wird, der Herr, Gebieter.

a. مذموم { mezmûm tadelnswert.

میلاد عیسی { milâd-i ißâ die Geburt Chriſti.[1]

a. علیه السلام aléjhi-ß-ßalâm Friede über ihn (wird wie ein Wort behandelt).

a. بالکلیه bi-l küllié gänzlich, total (adverbial).

a. الغا ا { ilgá etm. abſchaffen.

a. فرط محبت fárt-i mühabbét Übermaß von Zuneigung.

آلچی alcý Gips.

a. تصویر مجسم { taßwîr-i müǯeßém Statue.

a. بالاعمال bi-l ımâl mit der Verfertigung (d. h. — wurden verfertigt und begraben ſtatt:

اعمال و دفن اولنور { ımal ü defn olunur.

a. ثلثه ßeleßé drei.

a. مصافات { müßafât aufrichtige Freundſchaft.

a. مهاجرت ا mühaǯeret etm. auswandern.

a. نشر ا { nezr etm. verbreiten.

a. الیوم { el jewm noch heute.

a. متدین mutedejín einer Religion anhängend.

Zum Überſetzen.

Wie begraben die Japaner im Allgemeinen ihre Toten? Pflegten ſich in alter Zeit die Diener der Angeſehenen des Volkes ſelbſt zu töten und mit ihrem Herrn begraben zu laſſen? Seit welcher Zeit iſt dieſer Brauch abgeſchafft?

---

[1] Man bemerke den mohammedaniſchen Fanatismus, der für die Geburt ſeines Propheten einen beſonderen Ausdruck مولد شریف mewléd i ſerîf „der edle Geburtstag“ wählt. Dergleichen Unterſcheidungen, welche indes immer mehr veralten, giebt es mannigfache. So z. B. ſchreibt der rechtgläubige Alttürke حاجی haǯí „Pilger“ nur dann mit ح im Anlaute, wenn es einen mohammedaniſchen Pilger bedeuten ſoll, ſonſt aber هاجی.

Was thun Diener, welche zu ihrem Herrn große Zuneigung haben, heute? Giebt es in Japan auch Anhänger der Buddha-Religion? In welchem Jahre der christlichen Aera ist sie in Japan verbreitet worden? Aus welchem Lande ist sie nach Japan gekommen? Welcher Religion folgt heute die Mehrzahl der Bevölkerung? (اكثر اهالى ekßér ahalí.)

Grammatikalische Übung.

Der Schüler stelle 1. die in den letzten 6 Lesestücken vorgekommenen Yzafétkonstruktionen abgesondert nach Regel 124 und 125 zusammen.

Er verwandle 2. die Yzafétkonstruktion in die gewöhnliche türkische.

7. Lektion.

Die arabische Wortbildung.

129. Wie bereits in Regel 117 erwähnt wurde, läßt sich fast jedes arabische Wort auf eine dreibuchstabige Verbalwurzel zurückführen.

Zur schematischen Darstellung dieser Ableitung dient das Wort فعل.

So ist z. B. حكومت hükjumet die Form فعولت fuɲûlét, ملبوس melbûß die Form مفعول mefɲûl, مرتبه mertebé die Form مفعله mefɲelé.

130. Was die einzelnen im Türkischen gebräuchlichen arabischen Formen anbetrifft, so giebt es vor allem 24 primäre Infinitive, welche sämtlich substantivische Bedeutung besitzen u. z.

Form:	Beispiel:
1. فعل faɲl	قتل qatl Mord, Tötung.
2. فعل fiɲl	علم ilm Wissenschaft.
3. فعل fuɲl	قطب qutb Pol.
4. فعل faɲál	طلب taléb Forderung, Verlangen.
5. فعل fiɲál	صغر ßygár Kleinheit.
6. فعال faɲâl	كلام kelâm Rede.
7. فعال fiɲâl	حجاب hiẓâb Scham.

	Form:		Beiſpiel:
8.	فعال fuʃâl	سؤال	ßü-âl Frage.
9.	فعول fuʃûl	دخول	duχûl Eintritt.
10.	فعول faʃûl	قبول	qabûl Annahme.
11.	فعلى faʃlâ	صحرا	ßahrâ Wüſte.
12.	فعلى fuʃlâ	سكنى	ßüknâ Wohnſitz.
13.	فعلان fiʃlân	حرمان	hirmân Enttäuſchung.
14.	فعلان fuʃlân	خسران	χußrân Schaden.
15.	فعلان faʒalân	هيجان	hejeʒân Aufregung.
16.	فعلت faʃlét	رحمت	rahmét göttliche Barmherzigkeit.
17.	فعلت fiʃlet	فطنت	fitnét Intelligenz.
18.	فعلت fuʃlét	حرمت	hürmét Ehrfurcht.
19.	فعلت faʃalét	بركت	berekét Segen.
20.	فعالت faʃālét	مهارت	mehārét Geſchicklichkeit.
21.	فعالت fiʃālét	شكايت	ʒikjājét Klage.
22.	فعولت fuʃūlét	رطوبت	rutūbét Feuchtigkeit.
23.	مفعلت meʃʒelét	مرحمت	merhemét Mitleid.
24.	مفعلت meʃʒilét	معرفت	mārifét Kenntnis.

Als Übung ſuche der Schüler die Wurzeln der Beiſpiele 6—24 zu finden.

131. Dieſe 24 primären Formen heißen auch Maßdar (ſubſtantiviſche Infinitive) der 1. Form. Eine beſondere Bedeutung wohnt keiner derſelben inne, wohl aber iſt dies der Fall bei den nachfolgenden Formen.

Gleich hier möge übrigens bemerkt werden, daß von keinem arabiſchen Verbum ſämtliche Formen gebräuchlich ſind. Die Kenntnis der Ableitung arabiſcher Formen ſoll nicht zur ſelbſtändigen Bildung von Formen gebraucht werden, ſondern nur zum genaueren Verſtändniſſe der im Türkiſchen gebrauchten arabiſchen Wörter dienen.

132. Das ißm-i fāʃil (اسم فاعل Partizip der Gegenwart) wird nach der Form فاعل fāʃil gebildet. Z. B.:

قتل qatl Mord. قاتل qatýl Mörder.

Ist der 2. Radikal ein و oder ى, so verwandelt er sich in ى mit Hemze. Z. B.:

ميل {mejl Neigung, Sehnsucht. مائل ma-íl sich sehnend.

Der Plural des فاعل wird nach 4 oder 14 (Regel 118) gebildet. Z. B.:

	Plural:
ناظر nazýr Zuschauer.	نظار nüzzâr.
كاتب kjatíb Schreiber.	كتبه ketebé.

Der Plural des Femininums dagegen nach 7 (Regel 118). Z. B.:

	Plural:
لازمه {lāzimé eine notwendige Sache.	لوازم lewazím.

Das Femininum dient überhaupt sehr häufig zur Bezeichnung der Einzelheit. Z. B.: ورقه waraqá ein Blatt. Es ist indessen im Singular nicht sehr gebraucht, wohl aber im Plural, welcher zur Bezeichnung von Kollektivbegriffen dient.

133. Das ißm-i faʃâl (اسم فعال) wird nach der Form فعال faʃʃâl gebildet und bezeichnet die Beschäftigung, das Gewerbe. (Analog dem türkischen جي ʒi.) Z. B.:

جرح ʒarh Wunde.	جراح ʒerrâh Wundarzt.
عطر otr Rosenöl.	عطار attâr Droguist.
حك {hakk das Graviren.	حكاك hakjâk Graveur.

Auch Adjektive dieser Form finden sich:

غدار gaddâr heimtückisch.

سيار ßejjâr ambulant.

طيار tajjâr fliegend.

Der gebräuchliche Plural ist der türkische.

134. Das ißmi faʃîl (اسم فعيل) wird nach der Form فعيل gebildet und ist ein in seiner Bedeutung verstärktes ißmi faʃíl (اسم فاعل). Z. B.:

علم {ilm Wiſſenſchaft, Tugend.} علیم alîm ſehr weiſe.

فضل fazl Vortrefflichkeit. فضیل fazîl ſehr tugendhaft.

Dieſe Form bildet viele Adjective. Der Plural iſt meiſt nach 12 (Regel 118) gebildet. Z. B.:

کبیر kebîr groß. کبرا kübarâ die Großen.

قدیم qadîm alt. قدما qudamâ die Alten.

135. Das íßmi tafdîl (اسم تفضیل Comparativ) wird nach der Form افعل afʕál gebildet. Z. B.:

کبیر kebîr groß. اکبر ekbér ſehr groß.

کثیر keßîr viel. اکثر {ekßér der, die, das meiſte.}

لازم lazím notwendig. الزم {elzém ſehr notwendig.}

Dieſe Form beſitzt ein unregelmäßiges Femininum, welches nach der Form فعلی fuʕlâ gebildet wird. Z. B.:

Maskulinum:	Femininum:
اعظم azám der Bedeutendſte.	عظمی úzmâ.
آخر āχír der Letzte.	اخری úχrâ.
اول ewwel der Erſte.	اولی úlâ.

Der Plural des íßmi tafdîl wird meiſt nach 17 (Regel 118) gebildet. Z. B.:

Singular:	Plural:
اکبر ekbér.	اکابر ekjabír.
اعظم āzám.	اعاظم a-āzým.

136. Das íßm-i méfʕûl (اسم مفعول paſſives Partizip der Vergangenheit) wird nach der Form مفعول mefʕûl gebildet. Z. B.:

مقتول maqtûl getötet.

مجروح meǯrûh verwundet.

Die Bedeutung dieſer Form iſt meiſt eine adjektiviſche: die nach dieſer Form gebildeten Subſtantive bilden den Plural nach 18 (Regel 118). Z. B.:

	Plural:
مكتوب mektúb Brief.	مكاتيب mekjatib.

Das in der Anmerkung zu 132 Gesagte gilt auch für diese Form. Z. B.:

مأكولات me-ekúlât eßbare Sachen, Nahrungsmittel.

مشروبات mezrubât Getränke.

مطبوعات matbu-ât Preßerzeugnisse.

ملبوسات melbußât Kleidungsartikel.

Der zu diesen Pluralen gehörende Singular مأكوله , مشروبه ꝛc. ist dagegen nicht gebräuchlich.

137. Das ißm-i mekjân (اسم مكان Namen des Ortes) wird nach der Form: مفعل mefʕál oder: مفعله mefʕelé gebildet. Es dient zur Bezeichnung des Ortes, an welchem sich eine Thätigkeit vollzieht. Z. B.:

مكتب mektéb der Ort, wo man schreibt, Schule.

محفظ mahfáz der Ort, an dem man etwas aufbewahrt, Etui.

مطبعه matba-á Druckerei.

محكمه mehkemé Gerichtshaus.

Der Plural wird in der Regel nach 17 (Regel 118) gebildet. Z. B.:

مطابع matābíʕ Druckereien.

ممالك memālík Länder, Königreiche.

138. Das ißm-i ālét (اسم آلت Namen des Werkzeuges) entspricht der Form مفعال mifʕâl. Z. B.:

مفتاح miftâh Schlüssel. (Das zur Eröffnung فتح feth bestimmte Werkzeug.)

مقراض myqrâz Schere.

Im Türkischen sind nur sehr wenige nach dieser Form gebildete Wörter gebräuchlich.

Lesestück.

سالف الذكر (سينتو) مذهبى ايله بوده مذهبنك بشقه بشقه معبدلرى وارايسه‌ده ايكيسى دخى يكديكرى معابدنده اجراى آيين دين ايده

یلورلر — (بوده) مذهبی یالکز جاپونیاده متخذ اولمیوب بوکا متمسك اولان نفوسك مقداری اوتوز میلیونه بالغدر (بوده) لفظی عاقل معناسنه اولوب واضعی اولان (ساقجه مونی) نام کمسنه میلاد عیسیدن التیوز سنه اوّل ظهور ایله بر مدّت کوشه نشین انزوا اولدقدن صکره دین مذکوری وضع و بعده توابعی بونی اطرافه نشر ایتمشدر — دین مذکور اربابی خالق تعالی حضرتلرینك وحدانیتنه قائل و رأی العین مشاهده اولنمیوب هر درلو صورت و شکلدن منزه اولدیغنی معتقد درلر — مذهب مذکورده قتل نفس و سرقت وکذب و افترا و اخذ انتقام کبائر دن معدود اولوب سعادت حال استحصالی فضائل اخلاق ایله متحلی اولمغه متوقفدر —

مذاهب ثلثه‌نك اوچنجیسی (سیزا) مذهبیدر که چینده ظهور ایتمش اولان (قونفوسیوس) نام حکیمك اصول حکمیه‌سی اوزرینه مبنیدر —

Vokabeln.

a. اجرای آیین دین iǧráj-i ajín-i dîn Ausführung des Ritus der Religion, des Gottesdienſtes.

a. متخذ müttaχáz angenommen, ergriffen.

a. بالغ balýg ſich auf etwas (Dativ) belaufend, etwas erreichend.

a. عاقل aqýl verſtändig.

کمسنه kimeßné Perſon.

a. مدت müddet Zeit, Weile.

p.a. کوشه نشین انزوا kjöze nizín-i inziwâ zurückgezogen, einſam lebend.

a. ا وضع wazz etm. gründen.

a. بعده bādehu hierauf.

a. توابع tewabí Anhänger Pl. von تابع tabí.

a. خالق تعالی χalýq-i taâlā der erhabene Schöpfer.

a. حضرتلری hazretlerí ſeine Hoheit.

a. وحدانیت wahdanijét Einheit.

a. رأی العین rej ül-ajn mit eigenen Augen.

a. ا مشاهده müzahedé etm. wahrnehmen.

a. منزه münezzéh frei v. etw.

a. معتقد اولمق müteqíd olm. von etwas (Akkuſ.) überzeugt ſein, etwas glauben.

a. قتل نفس { qátl-i nefß Selbſtmord.

a. سرقت { ßyrqát Diebſtahl.

a. كذب kezb Lüge.

a. افترا { iftirâ Verleumdung.

a. اخذ انتقام áχz-i yntyqám Nehmen der Rache.

a. كبائردن معدود kebāirdèn mādûd zu den großen (Sünden) gezählt.

a. سعادت حال ßeadét-i hal Glückſeligkeit des Zuſtandes, Zuſtand der Glückſeligkeit.

a. استحصال { ißtihßal das Erreichen, Erlangen.

a. فضائل اخلاق fazaíl-i aχlâq moraliſche Tugenden.

a. متحلی mütehallí geſchmückt, verſehen mit etwas.

a. متوقف mütewaqqyf an etwas (Dat.) gebunden, von etwas abhängig.

a. اصول حكميه { ußûl-i hikmijé philoſophiſches Syſtem.

a. مبنی mebni gebaut, geſtützt, auf (üzeriné) etwas.

a. حكيم hekîm Weiſer, Naturforſcher, Philoſoph, Arzt.

Zum Überſetzen.

Haben die Sintoreligion und die Buddhareligion verſchiedene Tempel? Oder können beide in den Tempeln von einander ihre Religionsgebräuche vollziehen? Iſt der Buddhismus blos in Japan angenommen worden? Wieviel beträgt die Zahl ſeiner Anhänger in den anderen Ländern Aſiens? Was bedeutet das Wort Buddha? Wann trat ihr Begründer Saktſchamuni auf? (zuhûr etm.) An was glauben die Anhänger dieſer Religion? Was zählt dieſelbe zu den großen Sünden? Wovon hängt die Erreichung der Glückſeligkeit ab? Auf weſſen Prinzipien iſt die Sizareligion aufgebaut? Wo trat Confuzius auf?

Grammatikaliſche Übung.

Der Schüler ſuche aus den letzten 7 Leſeſtücken die fā-íls (arabiſchen aktiven Partizipien) und Mef-ūls (arabiſchen paſſiven Partizipien) heraus.

Sodann ſuche er von jedem die Radikale und verſuche aus dieſen die Formen 130—138 zu bilden.

8. Lektion.

Die Nißbé.

139. Die Nißbé (نسبه Beziehungsnomen) ist eine arabische Ableitungsform für Adjektiva. Sie besteht in einem ى, welches sowohl an arabische Substantiva, als auch bisweilen an arabische Adjektiva angefügt werden kann. Z. B.:

عرب aráb Araber.	عربى arabí arabisch.
تُرك türk Türke.	تُركى türkí türkisch.
شرق zarq Osten.	شرقى zarqý östlich, orientalisch.

Hierbei ist Folgendes zu bemerken: Schließendes ه und ى mit der Aussprache a verwandeln sich bei der Annahme der Nißbé meist in و. Z. B.:

سنه ßenné Jahr.	سنوى ßennewí jährlich.
كره kürré Kugel.	كروى kürrewí kugelförmig.
عيسى ißâ Christus.	عيسوى ißawí christlich.
موسى mußâ Moses.	موسوى mußawí mosaisch.

Schließendes ت, sowie bisweilen auch schließendes ه fallen ganz hinweg. Z. B.:

ضرورت zarurét Notwendigkeit.	ضرورى zarurý dringend.
سياست ßijaßét Politik.	سياسى ßijaßí politisch.
ماده maddé Stoff, Materie.	مادى maddí materiell.

Schließendes Elif schiebt meist vor dem ى der Nißbé noch ein mit Hemze versehenes ى ein. Z. B.:

صدا ßada Stimme.	صدائى ßada-î akustisch.
مرا mirâ Heuchelei.	مرائى mira-î heuchlerisch.

Bisweilen wird auch nach ا ein و eingeschoben. Z. B.:

سما ßemá Himmel.	سماوى ßemawî auf den Himmel bezüglich.

140. Das Femininum der Nißbé wird regelmäßig gebildet. Z. B.:

معنوی mānewî geiſtig. معنویه mānewijé.

مصالح معنویه maßalýh-i mānewijé geiſtige Intereſſen.

Sehr häufig hat dasſelbe ſubſtantiviſche Bedeutung. Z. B.:

شمس	ſemß Sonne.	شمسیه	ſemßijé Sonnenſchirm.
سنه	ßenné Jahr.	سنویه	ßennewijé Jahresgehalt.
دخول	duχûl Eintritt.	دخولیه	duχûlijé Eintrittsgeld.
صیف	ßajf Sommer.	صیفیه	ßajfijé Sommerwohnung.

Galatát-i mezhuré.

141. Wohl zu unterſcheiden von den letztgenannten abgeleiteten Formen ſind die folgenden, bei welchen der türkiſche Sprachgebrauch gewiſſe Wörter ausläßt.

So bei den folgenden das Wort امور umûr Sachen, Angelegenheiten:

خارجیه χariǯijé das Äußere.

داخلیه daχilijé das Innere.

مالیه malijé die Finanzen.

حربیه harbijé Kriegsangelegenheiten.

بحریه bahrijé Marine.

عدلیه adlijé Juſtiz.

صحیه ßyhijé Sanität.

ضبطیه zaptijé Gendarmerie.

خفیه χafijé Geheimpolizei.

So ſchreibt und ſpricht der Türke: خارجیه نظارتی χariǯijé nazaretí ſtatt امور خارجیه نظارتی umûr-i χariǯijé nazaretí Miniſterium des Äußern. Bei den folgenden Ausdrücken iſt das Wort فنون funûn Wiſſenſchaften ausgelaſſen:

مکتب ملکیه mektébi milkijé Schule für den Verwaltungsdienſt.

مکتب حربیه mektébi harbijé Kriegsſchule.

142. Wie bereits erwähnt, kann die Nißbé nur von arabiſchen Wörtern gebildet werden. Immerhin finden ſich auch einzelne wenige von türkiſchen, perſiſchen und Wörtern europäiſchen Urſprungs abgeleitete Formen dieſer Art. Z. B.:

t. وار	war.	واریت	warijét Hab und Gut, Vermögen.
t. اوتلاق	otláq Viehweide.	اوتلاقیه	otlaqyjé Weidegeld.
p. سربست	ßerbéßt frei.	سربستیت	ßerbéßtijét Freiheit.
p. ماه	mah Mond, Monat.	ماهیه	mahijé Monatsgehalt.
p. کرم gjerm warm.		کرمیت	gjermijét Wärme, Eifer.
قرال	qral König.	قرالیت	qralijét Königtum, Königreich.
پولتیقه	politiqá Politik.	پولتیقی	politiqí politiſch.
الکتریق	elektríq Elektrizität.	الکتریقی	elektriqí elektriſch.

Leſeſtück.

جاپونیا دولتی حکومت مطلقه صورتنده اداره اولنوب اکثر محلی موروث بر طاقم دره‌بکلرینك ید تغلبنده در — ظاهر حاله نظرا (میاقوا) شهرنده سرای مخصوصنده اقامت ایدن و الك اوّل مملکتی ضبط ایله واضع دولت اولان (سین مو) نام ذاتك سلاله‌سندن اولان ذات اصل حکمدار مملکت ایسه‌ده بر وقتدنبرو بونك حکومتی صوری و موهوم اوله‌رق کندیسی (میقادو) و یاخود (دایری) یعنی سرای داخلی صاحبی عنوانیله دولتك حکمدار روحانیسی اولوب حیاتده بولندیغی اسمنك ذکری بالکلیه ممنوعدر و کندیسی دخی امور و مصالح دنیویه‌یه مداخله ایده‌مز — حکمدار جسمانی حکمدار روحانی‌یی مقام حکومتدن تبعید ایچون بونی انظار اهالیدن ستر و اخفا ایتمشدر شویله که حکمدار روحانی اهالی‌یه عرض دیدار ایده‌مدکدن بشقه سراینده بعض خدمه و نسادن و حکمدار جسمانی طرفندن

تعيين اولنمش اولان مأمورلردن غيرى هيچ بر كمسه حضورينه داخل اولهمز — و سنه‌ده بر دفعه بر ديوار آرقه‌سندن ماشياً مرور ايدوب اولحالده اهالى يالكز آياقلرينى كورر لر —

Vokabeln.

a. حكومت مطلقه hükjumét-i mutlaqá absolute Regierung.

a. اداره ا idaré etm. verwalten.

a. موروث mewrûß ererbt, erblich.

دره‌بك dere-bej früher in der Türkei eine Art ziemlich selbständiger Lokalfürsten, Vasallen.

a. يد تغلب jed-i tagallúb die Hand der Bemächtigung.

a. ظاهرحال zahír-i hâl der Schein.

a. اقامت ا yqamét etm. sich aufhalten.

a. سلاله ßelalé Rasse, Familie.

a. صورى ßurî äußerlich, scheinbar.

a. موهوم mefhûm eingebildet, imaginär.

a. عنوان ünwân Titel.

a. ذكر zikr Erwähnung.

a. ممنوع memnû verboten.

a. مصالح maßalýh Angelegenheiten, Fragen.

a. دنيوى dünjawi weltlich.

a. مداخله ا müdaχelé etm. sich einmengen.

a. جسمانى ǯißmaní materiell, weltlich.

a. مقام maqâm Ort.

a. تبعيد tebʃîd das Entfernen. (Hier statt tebʃîd etmek).

a. ستر و اخفا ا ßetr u iχfâ etm. verstecken, verbergen.

a. p. عرض ديدار ا arz-i didar etm. einen Blick werfen.

a. تعيين ا tâjîn etm. ernennen, bestellen, bestimmen.

a. حضور huzûr Gegenwart.

a. داحل اولمق daχýl olmaq eintreten.

ديوار آرقه‌سندن diwâr arqaßyndan hinter einer Mauer.

a. ماشياً mázijän gehend, zu Fuß.

a. مرور ا murûr etm. passiren, vorüberziehen.

Zum Übersetzen.

In welcher Weise wird Japan regiert? Ist es wahr, daß seine Verwaltung in den Händen einer Art von Vasallen ist, deren Stelle erblich ist? Wer ist der eigentliche

Herrscher des Landes? Unter welchem Titel regiert der geistliche Herrscher? Darf, solange er lebt, sein Name genannt werden? Warum verbirgt der weltliche Herrscher den geistlichen vor den Blicken (انظار anzâr) des Volkes? Wer darf zu ihm?

Ein Beamter des Kriegsministeriums. Das mosaische Jahr (mit Yzafétkonstruktion). Die orientalischen Sprachen (السنه elßiné mit Yzafétkonstruktion). Eine politische Notwendigkeit (desgleichen).

9. Lektion.

Das arabische Verbum.

143. Das arabische Verbum besitzt außer den in Regel 130—138 enthaltenen Formen, welche wir zusammen als Bildungen der I. Form zusammenfassen können, noch 9 andere Grundformen, von welchen indes die IX. Form überhaupt nicht gebräuchlich ist.

144. Jede einzelne dieser Formen besitzt einen Maßdar (Infinitiv mit nur substantivischer Bedeutung) und ein Partizip, welches im türkischen Gebrauche abwechselnd, bald mit substantivischer, bald mit adjektivischer Bedeutung erscheint.

Analog zu dem in Regel 131 Gesagten muß auch hier bemerkt werden, daß von keinem Verbum alle Formen gebräuchlich sind, daß die Bedeutung der einzelnen Formen sehr häufig eine von den nachfolgenden Regeln abweichende ist, so daß diese Regeln nur als allgemeiner Leitfaden für das Verständnis der Ableitung und für den Zusammenhang der verschiedenen Formen desselben Zeitwortes zu betrachten sein werden.

145. Zu bemerken ist noch, daß das aktive Partizip jeder Form sich von dem passiven bloß durch den Vokal der letzten Silbe unterscheidet, welcher bei dem aktiven i, bei dem passiven a lautet.

146. Die Plurale sämtlicher Maßdars werden nach Regel 115 gebildet, die Plurale der Partizipien mit substantivischer Bedeutung dagegen nach Regel 114.

Das Femininum der adjektivischen Partizipien wird regelmäßig durch Anhängung der femininen Endung ه gebildet. (Regel 109.)

II. Form.

147. Der Maßdar entspricht der Form تفعيل tefʿîl. Die Bedeutung ist eine transitive, kausative oder faktitive. Z. B.:

عجله	aʒelé Eile.	تعجيل	tāʒîl Beſchleunigung.
كثرت	keßrét Menge.	تكثير	tekßîr Vielmachung, Vermehrung.
شكل	zekîl Geſtalt.	تشكيل	teʒkîl Geſtaltung.
قسم	qyßým Teil.	تقسيم	taqßîm Einteilung.

Bisweilen beſitzt dieſe Form die Bedeutung des für etwas Haltens, Meinens. Z. B.:

خفيف	χafîf leicht.	تخفيف	taχfîf das für leicht Halten, Geringſchätzung.
حسن	hüßn ſchön.	تحسين	tahßîn das für ſchön Halten, Billigung.
قبيح	qabîh häßlich, ſchlecht.	تقبيح	taqbîh das für ſchlecht Halten, Mißbilligung.
كذب	kezéb Lüge.	تكذيب	tekzíb das für eine Lüge Erklären, Dementierung.

Wenn der letzte Radikal و oder ى iſt, ſo verwandelt er ſich in يه. Z. B.:

قوى	qawwí ſtark.	تقويه	taqwijé Stärkung.
رضا	rizâ Zufriedenheit.	ترضيه	tarzijé Zufriedenſtellung.
خالى	χalî leer.	تخليه	taχlijé Entleerung, Räumung.
اسم	ißím Name.	تسميه	teßmijé Benennung.

Beiſpiele für den Plural:

تشكيلات teʒkîlât Geſtaltungen, Gründungen.

تقسيمات taqßîmât Einteilungen.

148. Das Partizip der II. Form entſpricht dem Schema مفعل müfaʒʒíl in der aktiven, مفعل müfaʒʒál in der paſſiven Bedeutung. Z. B.:

معلم müallím der Unterrichtende, Lehrer.

مفصل müfaßßál der, die, das Detaillierte.

مكمل mükemmíl der, die, das Vollendende.

مكمل mükemmél der, die, das Vollendete.

Plural:

معلمين müallimîn die Lehrer.

Femininum Singular:

تعليمات مفصله tālimât-i müfaßßalá detaillierte Inſtruktionen.

III. Form.

149. Der Maßdar entſpricht dem Schema مفاعله müfāʒalá. Die Bedeutung iſt die der Gegenſeitigkeit. Z. B.:

مقاتله müqatalá das gegenſeitige Töten, Gemetzel.

مكاتبه mükjatebé das gegenſeitige Schreiben, Korreſpondenz.

مكالمه mükjalemé die Konverſation.

150. Das Partizip wird nach der Form مفاعل müfaʒíl (reſp. müfaʒál) gebildet. Z. B.:

مخالف müχalíf entgegen, zuwiderlaufend.

محارب müharíb im Kriege liegend.

Da die Plurale, das Femininum, das paſſive Partizip bei allen Formen regelmäßig nach dem bei 145 und 146 Geſagten gebildet werden, erſcheint die Anführung ſpezieller Beiſpiele dafür bei jeder einzelnen Form überflüſſig.

IV. Form.

151. Dieſelbe beſitzt gleichfalls faktitive oder tranſitive Bedeutung. Der Maßdar entſpricht dem Schema افعال if-ʒâl. Z. B.:

دخول duχûl Eintritt.	ادخال idχâl das eintreten Machen, Einfuhr, Import.
خروج χurûʒ Austritt.	اخراج iχrâʒ das austreten Machen, Export.
واضح wazíh klar.	ايضاح ızâh (ſtatt اوضاح) Aufklärung, Auskunft.

Auslautendes و der Wurzel geht verloren. Z. B.:

الغا ilgâ die Abſchaffung (von لغو lagw Nichtigkeit), Nichtigmachung.

Iſt der 2. Radikal ein و oder ى, ſo entfällt er. Der Maßdar nimmt jedoch dann die weibliche Endung ة an. Z. B.:

عون awn Hilfe. اعانه i-ānė Hilfeleiſtung.

ضايع zajýʃ verloren. اضاعه izā-á Verluſt.

خوف χôf Furcht. اخافه iχafé Drohung.

152. Das Partizip dieſer Form lautet مفعل müfʒíl. Z. B.:

محيط mühît einſchließend.

مفسد müfßíd korrumpierend.

مخبر müχbír Korreſpondent (eines Journals).

محاط mühât eingeſchloſſen (paſſives Partizip).

V. Form.

153. Der Maßdar lautet تفعل tefaʒʒúl. Die Bedeutung iſt eine paſſive intranſitive. Z. B.:

قرب qurb Nähe. تقرب taqarrúb Annäherung.

كبير kebîr groß. تكبر tekebbűr das ſich für groß Halten, Hochmut.

كثير keßîr viel. تكثر tekeßűr das ſich Vermehren, Zunahme.

154. Das Partizip lautet: متفعل mütefaʒʒíl. Z. B.:

متكبر müttekebbír eingebildet, hochmütig.

VI. Form.

155. Dieſelbe hat bald reflexive, bald die Bedeutung der Gegenſeitigkeit. Der Maßdar lautet تفاعل tefā-úl. Z. B.:

زياده zijadé mehr. تزايد tezajűd das Zunehmen.

عطيه ittijé Gabe. تعاطى te-ātî gegenſeitiger Austauſch.

156. Das Partizip lautet متفاعل mütefâʕil. Z. B.:

مترادف müterâdif auf einander folgend.

متجاسر müteǧâßir wagend, kühn.

VII. Form.

157. Die Bedeutung dieser Form ist eine passive intransitive. Das Schema des Maßdars derselben ist انفعال infiʕâl. Z. B.:

هدم hedém die Demolierung. انهدام inhidam das von selbst Zusammenstürzen.

قطع qatʕ das Abschneiden. انقطاع inqitáʕ das abgeschnitten Werden, das Aufhören.

158. Von dieser Form ist bloß das aktive Partizip, jedoch mit passiver Bedeutung, gebräuchlich. Dasselbe lautet: منفعل münfaʕil. Z. B.:

منقطع münqatýʕ abgeschnitten, unterbrochen.

VIII. Form.

159. Der Maßdar derselben lautet افتعال iftiʕâl. Die Bedeutung ist meist eine intransitive, oft eine reflexive. Z. B.:

فخر faχr Ruhm. افتخار {iftiχar das sich Rühmen.

شغل zugl Arbeit. اشتغال {iztigâl das sich Beschäftigen.

Anlautendes ا و oder ى assimiliert sich dem Bildungsbuchstaben ت. Z. B.:

احد ahad Eins. اتحاد {ittihâd das sich Vereinigen.

وفق wafq Übereinstimmung. اتفاق yttyfâq Bündnis.

Ist dagegen der erste Radikal ein ز oder ض, so verwandelt sich das ت in د resp. ط. Z. B.:

زوج zewǧ Gatte. ازدواج izdiwaǧ das sich Verheiraten, Heirat.

ضرب zarb Schlag. اضطراب yztyrâb das Bestürztsein, Verwirrung.

160. Das Partizip lautet مفتعل müfteʕíl. Z. B.:

مفتخر müfteχír ſich rühmend, ſtolz.

متفق müttefíq verbündet.

مضطرب müztarýb beſtürzt.

X. Form.

161. Das Schema des Maßdars lautet استفعال ißtifʕâl. Dieſe Form drückt meiſt den Wunſch, die Bitte aus. Z. B.:

خبر χaber Nachricht. — استخبار ißtiχbâr das Nachricht zu haben Wünſchen, Erkundigung.

رحمت rahmét Gnade, Barmherzigkeit. — استرحام ißtirhâm das um Mitleid Flehen, dringende Bitte.

عفو off Verzeihung. — استعفا ißtifâ die Bitte um Entſchuldigung, Demiſſion.

Iſt der zweite Radikal ein و oder ى, ſo wird er ausgeſtoßen, der Maßdar nimmt jedoch ſodann die weibliche Endung an (vergl. Regel 151). Z. B.:

عون awn Hilfe. — استعانه ißti-âné Bitte um Hilfe:

فائده fajdé Nutzen. — استفاده ißtifadé das Nutzen zu ziehen Wünſchen.

162. Das Partizip lautet: مستفعل müßtafʕíl. Z. B.:

حفظ hyfz Bewahrung, Schutz.

مستحفظ müßtahfýz der (das Vaterland) zu ſchützen wünſcht, Landwehrſoldat.

مشورت mezwerét Beratung.

مستشار müßtezâr der, von dem man Rat wünſcht, Unterſtatsſekretär.

Lesestück.

قلعه کبی متانتله انشا قیلنمش اولان سرایندہ مجرد تنزه ایچون باغچه‌یه چیقمق مراد ایتدکده مأمور مخصوصنك امرو اشارتی اوزرینه سرایده بولنانلر تباعد ایدرلر و کویا مبارك آیاقلری طپراغه دکمامك اوزره حرم خاص مأمورلری کندیسنی اوموزینه آلوب باغچه‌ده کزدیررلر — حکمدار مشارالیه سرایندہ دائما عبادتله مشغول اولدیغی حالده امراروقت ایدر و وارداتی پك کلیتلو اولوب بوندن بشقه استه‌دیکنه رتبه اعطاسیله آقچه آلور — حکمدار جسمانی امور دولت حقنده کویا حکمدار روحانی‌یه مراجعت ایده‌یور کبی بالجمله اوامر و تنبیهاتی آنك نامنه اوله‌رق اصدار ایدر — حکمدار روحانینك سلاله‌سی منقطع اولمیوب چونکه اولادی اولمدیغی تقدیرده دخی آصلزادکان مملکتدن برینك اوغلی بالانتخاب سرایك باغچه‌سنده بر آغاج آلتنه کوتوریلوب کویا حکمدار روحانینك سلاله‌سی منقطع اولمامق اوزره سمادن نازل اولمش عدیله حکومت روحانیه مسندینه اقعاد اولنور — بونك وکلاسی اوچ ذاتدن عبارت اولوب کندیسی طقوز کرة طوقوز یعنی سکسان‌بر زوجه آله بیلور و البسه‌سی باکره قیزلر معرفتیله اعمال اولنور و مأکولاتنه مخصوص اولان قابلر یالکز بر کرّه استعمال اولنوب بعده قیریلور —

Vokabeln.

a. قلعه {qallá Feſtung, Schloß.
a. متانت metanét Feſtigkeit.
a. انشا قیلمق {iuza qylmaq erbauen.
a. مجرد müǯerréd bloß.
a. تنزه tenezzüh Erholung.
a. اشارت {izarét Zeichen, Wink.
a. تباعد ا {teba-üd etm. ſich entfernen.
a. مبارك mübarék geſegnet.
طپراق topraq Erde, Boden.
دکمك dejmek berühren.
a. حرم خاص harém-i χaß der kaiſerliche Hof, Harem.
اوموز omuz Schulter.
a. عبادت {ibadét Verehrung, Kultus.

a. امرار وقت ا imrâr-i waqt etm. die Zeit verbringen.

a. واردات waridât Einkünfte.

كليتلو küllijetlí reichlich.

a. رتبه rütbé Rang, Grad.

a. اعطا { ıtâ die Verleihung, das Geben.

a. بالجمله { bi-l ǯümlé alle, alles.

a. تنبيهات { tembihât Rügen, Strafen.

a. اصدار ا { ißdâr etm. erlaſſen.

a. منقطع münqatá abgeſchnitten, abgebrochen.

a. p. آصلزادكان { aßylzadegjân Ariſtokraten.

a. انتخاب intiχâb Wahl (bi-l int. vertritt die Verbalkonſtruktion).

a. سما ßemâ Himmel.

a. نازل اولمق { názíl olmaq herabſteigen.

a. عد ا add etm. zählen, rechnen; als etwas betrachten, anſehen (auch hier vertritt die Konſtruktion mit ايله ile das Verbum, das ſinngemäß zu ergänzen iſt).

a. مسند { meßnéd Poſten, Stelle.

a. اقعاد ا iqqâd etm. Jemanden irgend wohin ſetzen.

a. زوجه zewǯé Gattin.

a. البسه elbißé Kleider.

a. t. باكره قيز { bakiré qyz Jungfrau.

قاب qab Gefäß.

Zum Überſetzen.

Was geſchieht, wenn der Mikado in ſeinem Garten ſpazieren gehen will? Womit beſchäftigt er ſich? In weſſen Namen werden die Befehle erlaſſen? Stirbt der Name des geiſtlichen Herrſchers je aus, d. h. was geſchieht, wenn er keine Kinder haben ſollte? Wie viele Gemahlinnen kann er nehmen? Von wem werden ſeine Kleider verfertigt? Wie oft werden ſeine Speiſegefäße benützt?

Grammatikaliſche Übung.

Der Schüler gehe die arabiſchen Wörter der letzten Lektionen durch und ſuche die Form zu beſtimmen, welcher ſie angehören.

Der Schüler leite die Bedeutung folgender arabiſcher Formen aus der beigefügten Grundbedeutung ab:

تزيين tezjîn; مزيّن müzejjín; مزيّن müzejjén.

تزيّن tezejjün (von زينت zinét Schmuck).

مضاربه müdarebé (von ضرب darb Schlag).

اعاده i-ādé (von عودت awdét Rückkehr).

Wieso kommt der Ausdruck: اشارت استفهامیه izarét-i iß-tifhamijé zur Bedeutung „Fragezeichen"? (فهم fehm = Wissen, Verständnis).

10. Lektion.

Die arabischen Verbalformen im türkischen Gebrauche.

163. Wie bereits in Regel 144 erwähnt wurde, erscheinen die Maßdare im türkischen Gebrauche als Substantiva, die Partizipien bald als Substantiva, bald als Adjektiva.

Konjugationsformen des arabischen Verbums finden sich blos in einzelnen Redensarten. Z. B. لا ابالی lā ubalī ich kümmere mich nicht darum. (Im türkischen Gebrauche Adjektiv = unbekümmert, leichtsinnig.) Es wurde daher von der Mitteilung der arabischen Konjugation hier Umgang genommen.

164. Die Bedeutung der abgeleiteten Formen ist schon im Arabischen oft nur sehr schwer aus der Grundform zu entwickeln. Umsomehr ist dies bei dem türkischen Gebrauche der Fall, welcher den einzelnen arabischen Formen oft eine von der arabischen ganz verschiedene Bedeutung verleiht. Der Schüler möge daher willkürliche Ableitungen vermeiden. Immerhin wird ihm die Kenntnis der arabischen Formen oft einen Anhaltspunkt gewähren, wenn es sich darum handelt, die Bedeutung eines Wortes aus der Bedeutung einer anderen Form derselben Wurzel abzuleiten.

165. Zahlreiche arabische Formen verbinden sich mit gewissen türkischen Verben und bilden mit diesen zusammengesetzte türkische Zeitwörter. (Regel 70.) Und zwar verbinden sich die Maßdare in der Regel mit ایتمك (ایلمك — قلمق — بیورمق), die Partizipien meist mit اولمق.

Einige wenige Maßdare verbinden sich mit olmaq, z. B.:

تلف او telef olmaq
هلاك او helâk olmaq
} zu Grunde gehen.

فوت او fewt olmaq sterben.

Einige Partizipien verbinden sich auch mit etmék, z. B.:

غائب ا gajb etmék verlieren.

محجوب mahǧûb etmék beſchämen.

مجبور meǧbûr etmék zwingen.

حاضر hazýr etmék bereiten.

Bisweilen verbinden ſich zwei ſynonyme Maßdare mit einem Verbum. Das ſie verbindende و (we und) iſt in dieſem Falle, ſowie zwiſchen arabiſchen Synonymen überhaupt bloß u auszuſprechen. Z. B.:

حمد و ثنا hamd-u ßenâ etmék loben und preiſen.

عرض و تقديم arz-u taqdîm etmék unterbreiten und vorlegen.

Manche Maßdare verbinden ſich auch mit anderen Verben. Z. B.

وصول بولمق wußûl bulmaq ankommen.

ظهوره كلمك zuhūrá gelmek erſcheinen, ausbrechen.

166. Die Bedeutung der zuſammengeſetzten Verben richtet ſich nach derjenigen des Maßdars reſp. Partizips. Z. B.:

تزيين tezjîn etmék ſchmücken. (II. Form.)

تزين tezejjün etmék ſich ſchmücken. (V. Form.)

اشتغال iztigâl etmék ſich beſchäftigen. (VIII. Form.)

استرحام ißtirhâm etmék dringend flehen. (X. Form.)

167. Eine Anzahl arabiſcher Worte bildet, ſowohl im Maßdar mit etmék, als auch im Partizip mit olmaq zuſammengeſetzte türkiſche Verben.

Die gebräuchlichſten derſelben ſind:

عزيمت azīmét etm.	oder: عازم او	āzím olm. abreiſen.
دخول duχûl etm.	„ داخل او	dāχíl olm. eintreten.
انتظار intizâr etm.	„ منتظر او	müntazýr olm. (mit Dativ) erwarten.
ورود wurûd etm.	„ وارد او	warîd olm. ankommen.
صدور ßudûr etm.	„ صادر او	ßadýr olm. erſcheinen, erlaſſen werden. (Geſetz.)

ا قناعت qana-át etm.	oder:	قانع او	qanýʃ olm. ſich mit etwas begnügen (mit Dativ).
ا کفایت kefajét etm.	„	کافی او	kjafî olm. hinreichen, genügen.
ا میل mejl etm.	„	مائل او	ma-ſl olm. zu etwas Neigung haben.
ا اطاعت ita-át etm.	„	مطیع او	mutíʃ olm. gehorchen.
ا جلب ʒelb etm.	„	جالب او	ʒalíb olm. etwas herbeiziehen.
ا رغبت ragbét etm.	„	راغب او	ragíb olm. zu etwas Luſt, Eifer haben.
ا فراغت firagát etm.	„	فارغ او	faríg olm. etwas aufgeben.
ا ندامت nedamét etm.	„	نادم او	nadím olm. bereuen (mit Dativ).

So kann man ſagen:

فلان افندی عزیمت ایتدی filân effendi āzímét ettí und:

فلان افندی عازم اولدی filân effendi āzím oldú Herr N. iſt abgereiſt.

168. Eine weitere Eigentümlichkeit der zuſammengeſetzten Verba beſteht in der Anwendung der Yzafétkonſtruktion an Stelle der türkiſchen Objektkonſtruktion. So bedeutet z. B. ا اظهار izhâr etm. zeigen, ا سرور اظهار ßurûr izhár etm. Freude zeigen. Dieſe türkiſche Objektkonſtruktion kann nun bei vielen Verben auch durch die Yzafétkonſtruktion erſetzt werden. Auf obiges Beiſpiel angewendet lautet dieſelbe: ا سرور اظهار izhâr-i ßurûr etm. Zeigung der Freude machen, Freude bezeigen.

Die nachſtehenden Verba laſſen ſowohl die türkiſche als auch die Yzafétkonſtruktion zu:

ا اظهار izhâr etm. zeigen, bezeigen.

ا ابراز ibrâz etm. zeigen, beweiſen.

ا اعلان ılân etm. ankündigen.

ا صرف ßarf etm. ausgeben, verwenden.

بذل ا bezl etm. verwenden (Mühe ꝛc.).

اجرا ا iǧrâ etm. ausführen (eine Maßregel).

ايفا ا îfâ etm. erfüllen (eine Pflicht).

حفظ ا hyfz etm. bewahren, ſchützen.

وضع ا wazz etm. legen, ſetzen.

اضاعه ا izā-á etm.
فوت ا fewt etm. } verlieren (Zeit, Gelegenheit).

ازاله ا izālé etm. beſeitigen.

توسيع ا tewßîʕ etm. erweitern, ausdehnen.

تكثير ا tekßîr etm. vermehren.

تحصيل ا tahßîl etm. erwerben, erlernen, erzielen.

كسب ا keßb etm. gewinnen.

ايصال ا îßâl etm.
ايراث ا îrâß etm. } zufügen (Schaden ꝛc.).

اخذ ا aχz etm. erhalten, ergreifen, nehmen.

اتخاذ ا ittiχâz etm. ergreifen (Maßregeln ꝛc.).

اعطا ا îtâ etm. geben, verleihen.

اعاده ا i-ādé etm. zurückgeben, zurückſtellen.

ترك ا terk etm. verlaſſen.

ذكر ا zikr etm.
بيان ا bejân etm.
افاده ا ifâdé etm. } erwähnen, mitteilen.

اعتراف ا ittirâf etm. geſtehen.

عرض ا arz etm. vorlegen, unterbreiten.

تسليم ا teßlîm etm. übergeben, cedieren.

نشر ا neꝛr etm. verbreiten.

ا كشف kezf etm. entdecken.

ا رفع refŋ etm. aufheben.

ا تبديل tebdîl etm. } verändern.
ا تحويل tahwîl etm. }

ا اتلاف itlaf etm. vernichten, konsumieren.

ا قطع qatŋ etm. abschneiden.

ا دفع defŋ etm. abstoßen, entfernen.

169. Dieselben Konstruktionen sind auch bei den folgenden, durch Zusammensetzung mit olmaq gebildeten Verben gestattet:

او لائق lâ-íq olm. } würdig sein, verdienen (entweder mit Dativ des Objekts oder mit Yzafét zu konstruieren).
او مستحق müßteháqq olm.
p. او شايان zajân olm.

او باعث ba-ýß olm. } bewirken, hervorrufen, mit sich bringen.
او موجب mūǯíb olm.
او مستوجب müßtewǯíb olm.
او منتج (mit Dativ) müntíǯ olm.
او مستلزم müßtelzím olm.

او جالب ǯalíb olm. herbeiziehen, bewirken.

او مشهود mezhûd olm. wahrgenommen werden.

او معلوم mālûm olm. bekannt sein.

او مائل ma-íl olm. zu etwas hinneigen (mit Dativ oder Yzafet).

او شامل zamíl olm. umfassen, enthalten.

او موافق müwafýq olm. } entsprechen, angemessen sein.
او مطابق mütabýq olm. }

او مغاير mügajír olm. } nicht entsprechen, zuwiderlaufen.
او مخالف müχalíf olm. }

مبتلا او mübtelâ olm.	einer Sache (Dativ) ausgesetzt, von einer Krankheit ꝛc. ergriffen sein, unter einem Unglücke leiden, heimgesucht sein, werden.
مظهر او mazhár olm.	
p. گرفتار او giriftár olm.	
p. دوچار او düçâr olm.	

Lesestück.

(تایقون) دینلان حکمدار جسمانی عادتا صدر اعظم منزلهسنده اولوب مقر حکومت اولان (یدو) شهرنده اقامت ایدر و فقط مظهر التفات اولمق اوزره آرالقده حکمدار روحانینك نزدینه عزیمت ایدر — آصل حکمدار مملکت کندوسی ایسهده حکمدار روحانی‌یی کندوسنك مافوقنده عد ایتدیکندن آره صره اکا هدایا تقدیمیله استجلاب توجهنه سعی ایدر — حکمدار جسمانی بلا ولد وفات ایتدیکی تقدیرده جداعلالری اولان ذاتك اوچ قول اولمش اولان نسلندن بر ذات مقام حکومته اقعاد اولنور— حکمدار جسمانینك زیر اداره سنده بر طاقم دره‌بکلری اولوب بونلر مقدملری همان مستقل اولمدقلری حالده الیوم بونلرك ایکیسندن ماعداسی ایالت والیسی حکمنه کیرمش اولدقلرندن حکمدار جسمانی بونلری کیف ما یشا عزل و نصب و تأدیب و قتل ایده بیلور— حکمدار جسمانینك سکز وکلاسی اولوب بالجمله مأموریتلر ارثا اولاده انتقال ایدر

Vokabeln.

a. عادتا	ādetā sozusagen.	a. t. ما فوقنده	ma fewqindé über.
a. منزله	menzilé Rang, Grad.	a. توجه	tewecchüh das Wohlwollen.
a. صدر اعظم	Ṣadrazám Großvezier.	a. استجلاب	iṣṭiǧlâb das an sich Ziehen.
a. مظهر التفات	mazhár-i iltifât der Gegenstand v. Gunstbezeugungen.	a. بلا ولد	bilâ weléd kinderlos.
		a. جد اعلالری	ǧédd-i alâlerí sein erhabener Ahnherr.

قول {qol Arm, Zweig (d. Stammbaumes).

a. نسل {neßél Nachkommenschaft, Familie.

زیرادارەسندە zīr-i idareßinda unter ſeiner Verwaltung.

a. مقدم {müqaddám der vorderſte, erſte.

p. همان hemän ſchon.

a. مستقل {müßtaqýll unabhängig.

ایکیسندن ماعداسی ikißindén mādaßí die anderen, als die zwei.

a. ایالت ejalet Provinz.

a. والی walí Gouverneur.

a. کیف ما یشا {kejf ma jeżâ nach Gutdünken.

a. عزل ا azl etm. abſetzen.

a. نصب ا {naßb etm. einſetzen.

a. تأدیب ا {tēdîb etm. beſtrafen.

a. قتل ا qatl etm. töten.

a. مأموریت mēmurijét Amt.

a. ارثاً {érßän durch Erbſchaft.

a. انتقال ا {intiqâl etm. ſich übertragen, übergehen.

Zum Überſetzen.

Was iſt der Taikun genannte Herrſcher eigentlich? Wo reſidiert er? Warum geht er bisweilen zum geiſtlichen Herrſcher? Bemüht er ſich, die Gunſt desſelben zu erwerben? Wer wird in die Regierung eingeſetzt, wenn der weltliche Herrſcher kinderlos ſtirbt? Wieviele Vaſallen ſind heute noch unabhängig? Kann der Taikun die Provinzgouverneure nach Belieben ernennen und abſetzen? Wieviele Miniſter hat er? Vererben ſich alle Ämter auf die Nachkommen?

Grammatikaliſche Übung.

Zu 167. Auf beiderlei Arten zu überſetzen:

Ich trete in das Zimmer. Wir erwarten Briefe. Der Herrſcher iſt geſtern angekommen. Werdet ihr morgen abreiſen?

Zu 168. Auf beiderlei Arten zu überſetzen:

Der Beamte muß den Befehl ausführen. Man darf nicht die Zeit verlieren. Der Schüler giebt ſich Mühe, Kenntniſſe zu erwerben (Dativ d. Infin.). Er teilte den Wunſch (مرام merâm) nicht mit.

Zu 169. Auf beiderlei Art zu überſetzen:

Nicht jeder (jeder — verd. nicht) Arme verdient Mitleid (مرحمت merhemét). Dieſe Nachricht war dem Fürſten bekannt. Deine Rede entſpricht nicht der Freundſchaft. Unſer armes Land iſt von einer Epidemie (علت ساری ßārí illét Dat.) heimgeſucht.

11. Lektion.

Auf arabische Weise zusammengesetzte arabische Substantive und Adjektive.

170. Wie bereits in Regel 106 und 107 erwähnt wurde, finden sich im türkischen Gebrauche eine Anzahl zusammengesetzter arabischer Ausdrücke. Z. B.:

انحراف المزاج {inhirâf ül mizâǧ Gestörtsein des Befindens: Unwohlsein.

ولی النعمت welî en-nîmét Herr der Gnade: Wohlthäter.

Häufig dient das Wort ذو zu Herr (auch ذی zi, Plural: ذوات zewât) zur Bildung zusammengesetzter Ausdrücke. Z. B.:

ذو الذوابه zu ez-zuwâbe Herr des Haares: Komet.

ذو الید zu'l jed (adj. zillijét) Herr der Hand: Besitzer.

ذو القرنین {zu'l qarnájn Herr der beiden Zeitalter (Beiname Alexanders des Großen).

ذو روح zu rûh Herr des Geistes: belebtes Wesen.

ذی قیمت zi qimét Herr des Wertes: wertvoll.

ذی شان (ذیشان) zizân Herr des Ruhmes: ruhmvoll.

ذوی العقول {zewî ül uqûl Herren der Vernunft: vernünftige Wesen.

Desgleichen findet sich auch das Wort صاحب ßahýb Herr, Besitzer bisweilen in ähnlicher Weise verwendet. Z. B.:

صاحب الخیرات ßahýb ül χajrât Herr von guten Werken: Gründer von wohlthätigen Stiftungen.

اصحاب الامتیاز aßhâb ül imtijâz die Herren des Privilegiums: die Privilegierten.

171. Die eben erwähnten, sowie alle in diesem Werke noch weiter anzuführenden zusammengesetzten Ausdrücke werden im Türkischen als ein Wort betrachtet und — wenn sie substantivische Bedeutung haben — wie ein Wort dekliniert und suffigiert.

172. Der Artikel el dient ferner zur Bildung zusammengesetzter Adjektive, indem er ein vorausgesetztes Adjektiv mit

einem nachfolgenden Substantive verbindet, welches die ursprüngliche Bedeutung des Adjektivs einschränkt. Solche zusammengesetzte Adjektive sind:

ضعيف البصر za-îf ül baßár schwach an Blick: kurzsichtig.

قوى البنيه qawwî elbűnje stark an Bau: starkgebaut.

كثير الوقوع keßîr ül wuqûʿ häufig an Vorkommen: häufig vorkommend.

كروى الشكل kürrewî ez-zekíl kugelförmig an Gestalt: kugelförmig.

ابدى الدوام ebedî ed-dewâm ewig an Dauer: ewigdauernd.

نادر الاستعمال nadír ül ißtimâl selten an Gebrauch: selten gebraucht.

مختل الشعور muχtéll ez-zu-ûr geschädigt an Geist: geistesgestört.

تركى العباره türkî el ibāré türkisch an Ausdruck: in türkischer Sprache geschrieben.

سالف الذكر ßālíf ez-zíkr
مار البيان marr el-bejân
مسبوق الذكر meßbûq ez-zíkr
} vorausgegangen die Erwähnung d. h. — obenerwähnt.

آتى الذكر ātî ez-zíkr nachfolgend die Erwähnung: unten erwähnt.

مسبوق الامثال meßbûq ül emßál vorhergegangen die Beispiele: das, wovon sich schon Beispiele ereignet haben, schon dagewesen.

173. Die ebenerwähnte Konstruktion findet indes ausschließlich zwischen arabischen Worten statt. Die hierdurch entstandenen Adjektive verbinden sich mit dem Substantive dagegen bloß in türkischer Konstruktion. (Regel 110.) Z. B.:

سالف الذكر شهرده ßālíf ez-zíkr zehirdé in der obenerwähnten Stadt.

Lesestück.

ارباب زراعت حاصلات واقعه‌لرينك نصفنى و بلكه ثلثانى ويركو اولەرق دولته ويررلر و ايالتارده بولنان ولاة و حكام اولاد وعيالرينى رهن اولەرق پايتخنده براقورلر و بالجمله دره بكلرى سنه‌ده

برکره شهرمذکوره کلوب حکمداره ایفای مراسم تبعیت ایدرلر—قوانین موجوده فوق‌العاده شدید اولوب احکامی بلااستثنا جمله حقنده جاریدر — هرکس قومشوسنك حال و حرکتنه نظارت ایتمکه مجبور و افعال و حرکاتندن مسئولدر — مقر حکومتده باش ناظر عنوانیله ایکی بیوك مأمور اولوب بونلرقوانین موضوعه خلافنده حال‌و حرکت وقوعه کلمامسنه اعتنا و دقت ایله اخلال قانونه جسارت ایدن اولدیغی حالده ولو حکمدار مملکت بیله اولسه ایجابنی اجرایه مأموردرلر — حکمدارلردن مغایر قانون بر حال و حرکت صدورنده حسن صورتله تسویه اولنور — اکثر جنایات اربابنی تعذیب جسمانی و یاخود (قاشبو) جزیره‌سنه نفی و اجلا ایله مجازات ایدرلر — برکمسنه بر جنایت ارتکاب ایتدکده جانینك فامیلیاسی و بعضاً مقیم اولدیغی سوقاق و قریه‌ده بولنان سکنه مجازاتندن حصه‌مند اولورلر —

Vokabeln.

a. زراعت zira-át Ackerbau.

a. (erbâb-i zira-át Landleute.)

a. حاصلات haßilât Produkte.

a. واقع waqý effektiv.

a. نصف nyßf Hälfte.

a. ثلثان ßülßân zwei Drittel.

ویرکو wergü Abgabe, Steuer.

a. ولات wullat (Pl. von والی wali)
a. حکام hukkâm (Pl. von حاکم hâkím)
} Gouverneure.

a. عیال ajjâl Familie.

a. رهن rehín Pfand.

p. پایتخت {pajitaxt Residenz, Hauptstadt.

a. تبعیت {tebe-ijét Unterthänigkeit, Ergebenheit.

a. قوانین qawanîn Gesetze (Pl. von قانون qanun).

a. احکام ahkjâm Bestimmungen (Pl. von حکم hüküm).

a. بلا استثنا {bilâ ißtißnâ ohne Ausnahme.

a. جاری ǯarî giltig.

قومشو qomzú Nachbar.

a. حرکت {herekét Bewegung, Handlung.

a. نظارت ا {nezarét etm. auf etwas acht geben.

a. افعال ef-âl Thaten.

a. مسئول meß-ûl verantwortlich.

قوانين موضوعه خلافنده qawanîn-i mewzu-á χylafindé den erlaſſenen Geſetzen zuwider.

a. اخلال ا iχlâl etm. verletzen (eine Vorſchrift).

a. جسارت ا ǧeßaret etm. zu etwas (Dativ) Mut haben, wagen.

a. ولو we lef unḍ ſelbſt wenn —.

a. ايجاب Iǧâb das Notwendige, Entſprechende.

a. مغاير قانون müga-ír-i qanûn dem Geſetze zuwiderlaufend.

a. صدور ßudûr das Erſcheinen, Auftreten, Vorkommen.

a. حسن صورتله hüßn-i ßurétle auf gütliche Weiſe.

a. جنايت ǧinajét Verbrechen.

a. تعذيب tā-zîb Körperſtrafe.

a. نفى و اجلا neſî u iǧlâ Exil, Verbannung.

a. ارتكاب ا irtikjâb etm. etw. (Schlechtes) unternehmen.

a. جانى ǧānî Verbrecher.

فاميليا familja Familie.

a. مقيم muqîm wohnhaft.

سوقاق ßoqáq Straße.

a. قريه qurjé Dorf.

a. سكنه ßekené Einwohner (Pl. von ساكن ßakín).

a.p. حصه مند hißßeménd teilhaftig.

Zum Überſetzen.

Wieviel geben die Landleute von ihren Produkten der Regierung als Steuer? Wen laſſen die Statthalter als Pfand in der Hauptſtadt? Was thun die Vaſallen, um ihre Ergebenheit zu beweiſen, alljährlich? Gelten die Geſetze für jedermann ohne Ausnahme? Iſt es wahr, daß (abgek. Infin. mit Suffix) jeder für die Thaten ſeiner Nachbarn verantwortlich iſt? Wer trägt Sorge (اعتنا و دقت ا Itinâ u diqqát etm.) dafür, daß nichts gegen die beſtehenden Geſetze geſchehe? Womit werden die meiſten Verbrecher beſtraft? Wer teilt die Strafe des Verbrechers?

12. Lektion.

Auf persische Weise (mit Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke.

174. Wie bereits in Regel 127 bemerkt wurde, wird die Yzafétkonstruktion in der Konversation meist nicht frei gebildet, sondern mehr in gewissen stehenden Ausdrücken angewendet. Z. B.:

تحرير نفوس { tahrîr-i nüfûß Aufschreibung der Seelen: Volkszählung.

مقدار سطح { miqdâr-i ßeth Betrag der Fläche: Flächeninhalt.

175. Indes giebt es eine Anzahl Wörter, welche sich häufig in dieser Konstruktion mit anderen Worten verbunden finden und diesen letzteren eine bestimmte Bedeutung verleihen. Wir lassen die gebräuchlichsten derselben nachfolgen:

ولی welî Herr.

ولیٔ عهد welîji ahd Kronprinz.

ولیٔ نعمت welîji nimét Wohlthäter.

اهل ehl Besitzer.

اهل عرض éhli irz Ehrenmann.

اهل قلم éhl-i qalem Herr der Feder: Schriftsteller.

اهل قریه éhl-i qurjé Dorfbewohner.

صاحب { ßahýb Herr, Besitzer (und sein Plural اصحاب aßhâb).

صاحب عقل ßahýb-i aql verständig, vernünftig.

صاحب ثروت ßahýb-i ßerwét Herr des Reichtums: reich.

صاحب فراش { ßahýb-i ferâz Herr des Bettes: krank, bettlägerig.

اصحاب فن { aßhâb-i fenn die Herren der Wissenschaft: die Gelehrten.

اصحاب معرفت { aßhâb-i mârifét die Herren der Kenntnis: die Gebildeten.

ارباب { erbâb Herren (der Singular رب rabb ist nur in der Bedeutung „Gott" gebräuchlich).

ارباب هنر erbâb-i hünér die Herren der Kunst: die Künstler.

ارباب مراق erbâb-i merâq die Herren der Neugierde: die Neugierigen.

176. Die folgenden Wörter, ursprünglich Substantive, werden meist als Adjektive zu übersetzen sein.

حسن hüßn Schönheit.

حسن اخلاق hüßni aχlâq schöner Charakter.

حسن سیرت hüßni ßirét schöner Lebenswandel.

حسن خط hüßni χatt Schönschrift, Kalligraphie.

Den Gegensatz bildet سو ßu Schlechtigkeit:

سؤ اخلاق ßú-i aχláq schlechter Charakter.

سؤ قصد ßú-i qaßt schlechte Absicht: Attentat.

سؤ تشکل ßú-i tezekkül schlechte Gestaltung: Mißgestaltung.

سؤ استعمال ßú-i ißtimâl schlechter Gebrauch: Mißbrauch.

عدم adém das Nichtsein, der Mangel (tritt bloß vor Substantive).

عدم اطاعت adém-i itā-át der Mangel an Gehorsam: der Ungehorsam.

عدم رعایت adém-i riajét der Mangel an Rücksicht: die Rücksichtslosigkeit.

عدم انتظام adém-i intizâm Mangel an Ordnung: Unordnung.

غیر ein anderer, als — (tritt bloß vor Adjektive und entspricht dem deutschen „un" in unpassend, unzufrieden ꝛc.

غیر ممکن gájr-i mümkín unmöglich.

غیر مسلم gájr-i müßlím Nichtmohammedaner.

غیر لایق gájr-i lajýq unwürdig.

غیر محدود gájr-i mahdûd unbegrenzt.

انواع enwáʒ Gattungen, Arten (Plural von نوع newʒ).

انواع مزاحم enwáʒi mezahím Arten von Mühseligkeiten: verschiedene Mühseligkeiten.

انواع مشقت enwáʒi mezaqqát Arten von Schwierigkeit: verschiedene Schwierigkeiten.

كمال kjemâl Vollkommenheit.

كمال دقت kjemâl-i dyqqát vollkommene Aufmerkſamkeit.

كمال سرور kjemâl-i ßurûr vollkommene Freude.

نفس nefß Seele erhält, wenn es in der Yzafétkonſtruktion vor ein Subſtantiv tritt, die Bedeutung: ſelbſt.

نفس شهرده néfß-i zehirdé in der Stadt ſelbſt.

عين ajn Auge beſitzt in dieſer Konſtruktion verſchiedene Bedeutungen. Z. B.:

عين صورت { ájn-i ßurét das genaue Bild, die genaue Kopie.

عين زمانده { ájn-i zemandá zu gleicher, zu derſelben Zeit.

عين كرامت ájn-i kerāmét das reine Wunder.

177. Regel 171 findet auch hier ihre Anwendung. Bei arabiſchen Wörtern iſt außerdem auch Regel 126 zu beobachten. Z. B.:

احوال غير منتظمه { ahwál-i gájr-i müntazamá ungeordnete Zuſtände.

Bei perſiſchen Wörtern, welche gleichfalls in dieſer Konſtruktion gebraucht werden können, findet eine Geſchlechtsübereinſtimmung ſelbſtverſtändlich nicht ſtatt. (Reg. 110.)

Leſeſtück.

عساكر و مأمورين دولتدن ارتكاب جنايت ايدنلر اولور ايسه مجازاة وقوعبولهجق امر اوزرينه كندو اللريله قرنلرينى يرتهرق تلف نفس ايدرلر — اشته شو سببه مبنى اصلزادكان كروهى نزاكت و مهارت ايله قرنلرينى يرتمق ايچون بونى بر قاچ سنهلر تعلم ايدرلر

جاپونيا اهاليسى سكز صنفه منقسم اولوب برى اصلزادكان صنفيدر كه دولتك بالجمله مراتب عسكريه و ملكيه سى بونلره منحصر در — ديكرلرى دخى عسكر و تجار و ارباب صنعت و اهل قرا و عمله و بالقجى و ملاح و اسرا كروهلريدر

جاپونيالولر زياده چاى ايچدكلرى جهتله نسلسنك چهرهلرى پك صرارمشدر — بونلر كرپكلرينى يولهرق و ديشلرينى آبنوس كبى سياهه

و یوزلرینی قرمزیه بویایه‌رق کویا کندولرینه زینت ویررلر — زوجلر زوجه‌لرینك حرکات غیر لایقه‌ده بولنمامارینه اعتنا ایتدکلری حالده کندولری اکثریا معابد اتصالنده بولنان بیوت مخصوصه‌ده عیش و عشرت ایدرلر

Vokabeln.

a. عساكر aßākír die Truppen, Soldaten (Plural von عسكر aßkér).

a. تلف نفس ا teléf-i-nefß etm. ſich ſelbſt umbringen.

a. سبب ßebéb Urſache.

a. گروه gurûh Klaſſe, Stand.

p. نزاکت {nezakét Eleganz, Grazie. [Zunft.

a. صنف ßynf Klaſſe, Kaſte,

a. منقسم münqaßám eingeteilt.

a. مراتب meratíb Stellen, Poſten, Grade (Plural von مرتبه mertebé).

a. ملکی milkí civil (Adj.).

a. مخصر münhaßár reſerviert.

a. قرآ qurrâ Dörfer, das Land.

a. عمله amelé Arbeiter.

بالقجی balyqcý Fiſcher.

a. ملاح mellâh Matroſe.

a. اسرا üßerâ Kriegsgefangene (Plural von اسیر eßîr).

p. چهره cehré Antlitz, Geſicht.

صرارمش ßararmýz bleich.

کرپك kirpík Augenwimper.

یولمق jolmaq ausreißen.

دیش diz Zahn.

آبنوس abanós Ebenholz.

p. سیاه ßijah ſchwarz.

یوز jüz Geſicht.

a. زوج zewǯ Gatte.

a. معابد اتصالنده mābíd ittißalindé an die Tempel anſtoßend.

a. بیوت bujût Häuſer.

عیش و عشرت ا Iz u izret etm. ſich unterhalten, ſchwelgen.

Zum Überſetzen.

Was geſchieht, wenn ein Soldat oder ein Beamter ein Verbrechen begeht? Worin üben ſich daher die jungen Adeligen? In wieviel Klaſſen iſt das japaniſche Volk eingeteilt? Wem ſind die Civil- und Militärſtellen vorbehalten? Woraus beſtehen die übrigen Klaſſen des Volkes? Warum ſind die Geſichter der Frauen ſo blaß? Auf welche Weiſe ſchmücken ſich die japaniſchen Frauen?

13. Lektion.

Die persische Wortbildung.

178. Die persische Sprache besitzt eine große Anzahl von Ableitungssilben zur Bildung von Substantiven und Adjektiven. Dieselben können sowohl an persische, als auch an arabische Wörter, an türkische dagegen in der Regel nicht angefügt werden.

179. Substantive werden durch die nachfolgenden Silben gebildet:

ستان ißtân (Bezeichnung des Landes). Z. B.:

بلغارستان bulgaryßtân Bulgarien.

هندستان hindußtân Indien.

یونانستان junanißtân Griechenland.

دان dân (Bezeichnung des Behälters). Z. B.:

قلمدان qalemdân Schreibfedernbehälter.

ریگدان rigdân Streusandbüchse.

شکردان zekerdân Zuckerdose.

شمعدان zamadân Leuchter (Kerzenbehälter).

بان bân (Bezeichnung des Wächters). Z. B.:

دربان derbân Thürhüter (davon das deutsche Trabant).

پاسبان paßbân (vulg. pazwánd) Nachtwächter.

کار kjâr machend, thuend. Z. B.:

گناهکار günahkjâr Sünder, sündig.

طمعکار tamahkjâr gierig, Geizhals.

خدمتکار χizmetkjâr Diener.

قناعتکار qana-atkjâr genügsam.

پرهیزکار perhizkjâr enthaltsam.

هوسکار heweßkjâr zu etwas Lust habend.

ساخته کار ßaχtekjâr Fälscher.

کر ger (Bezeichnung des Handwerks). Z. B.:

زرگر zergér Goldarbeiter.

آهنگر ahengér Eisenarbeiter, Schmied (دمرجی).

Bezüglich des Plurals vergleiche Regel 111.

Seltener werden ferner Ortsnamen durch die Silben لاخ lâχ, سار ßâr, زار zâr, Abstrakta durch die Silbe ی î (auslautendes ه verwandelt sich in کی gî) gebildet. Z. B.:

دیولاخ diwlâχ Gegend, wo Dämonen hausen.

سنگسار ßengßâr steinige Gegend.

شورەزار zurezâr unfruchtbares Land, Salzgegend.

تندرستی tendurußtî Gesundheit.

پادشاهی padizahî Königtum.

بندگی bendegî (von بنده) Knechtschaft, Sklaverei.

180. Adjektive entstehen durch die Anführung folgender Silben:

مند mend (mit dem Begriffe der Teilhaftigkeit). Z. B.:

حصه‌مند hyßßaménd teilhaftig.

خردمند χiredmén klug, verständig.

حمیتمند hamijetmén eifrig, Patriot.

دانشمند danizmén gelehrt, angehender geistlicher Richter.

ناك nâk (meist im schlechten Sinne gebraucht). Z. B.:

خطرناك χatarnâk gefährlich.

هولناك hewlnâk fürchterlich.

غمناك gamnâk gramerfüllt.

دردناك derdnâk schmerzerfüllt, leidend.

Den Vergleich bezeichnen die Silben: آسا aßa und وش weš, die Farbe: فام fâm, den Stoff: ین în. Z. B.:

عنبرآسا amberaßâ ambragleich.

مهوش mehwéz mondgleich.

گلفام gülfâm roſenfarbig.

زرین zerîn golden.

سیمین ßimîn ſilbern.

Seltener gebraucht ſind die Silben: سار ßâr, وار war und کین gîn. Z. B.:

شرمسار zermßâr
شرمکین zermgîn
} ſchamvoll, beſchämt.

امیدوار ümidwâr hoffend, hoffnungsvoll.

181. Eine Anzahl von perſiſchen Ausdrücken mit variierender Bedeutung wird durch Wiederholung eines Wortes und eingeſchobenes â gebildet. Z. B.:

برابر berābér Bruſt an Bruſt. (Im türkiſchen Gebrauch = mit; vgl. Regel 32.)

سراسر ßerāßér von einem Ende bis zum andern: gänzlich.

سراپا ßerāpâ von Kopf bis zu Fuß.

لبالب lebāléb Lippe an Lippe: ganz voll.

رنگارنگ rengjārénk Farbe an Farbe: bunt, verſchiedenfarbig.

گوناگون gjunāgûn verſchiedenartig, allerlei.

کشاکش kezākéz Hin- und Herringen: Uneinigkeit, Ungewißheit.

مالامال mālāmâl Gut an Gut: ganz voll.

182. Adjektive und Adverbien werden ferner durch die Silbe انه āné (nach ه gjāné) gebildet. Z. B.:

دوستانه doßtāné freundſchaftlich.

برادرانه biraderāné brüderlich.

a.p. ملوکانه mülükjāné königlich
شاهانه zahāné kaiſerlich
} osmaniſch.

بندگانه bendegjāné ergebenſt (von بنده bendé Diener).

a. p. خالصانه χalißāné aufrichtig.

a. p. عاجزانه āǧizāné unvermögend.

Die drei letztgenannten Wörter werden in der höflichen Konverſationsſprache, mit dem Poſſeſſivſuffix der 1. Perſon verſehen, für „mein“ gebraucht. Z. B.:

تحريرات عاجزانهم { tahrīrât-i āǧizāném mein ergebenes Schreiben.

183. Der perſiſche Komparativ wird durch die Silbe تر ter, der Superlativ durch ترين terîn gebildet. Beide ſind indes im Türkiſchen ſelten gebraucht. Z. B.:

بد bed ſchlecht.

بدتر bettér ſchlechter.

Leſeſtück.

حكمدار جسمانينك واردانى طوغريدن طوغريه اداره اولنان بش ايالت ايله شهرلردن اخذ وتحصيل اولنان تكاليف ايله دره‌بكلرى طرفندن اعطا اولنان وبركودن عبارتدر — قوهٔ عسكريه‌سى يوز بيك پياده و يكرمى بيك سوارى عسكرندن مركب اولوب بونلر جملهٔ زرهليدرلر — هر نفرك آرقه‌سنده منسوب اولديغى آلايه مخصوص نشان اولوب برده وقتيله بر دفعه اوراده بولنان خرستيانلر قتل عام اولنمش اولديغندن اشبو وقعه‌يى مخطر اولمق اوزره بعضى نفراتك ظهرلرنده حاچ علامتى واردر — عساكر مرقومه تير و كمان و خنجر و سيف و بعضاً تفنك ايله مسلح اولوب بيوك طوپلرى دخى وار ايسه‌ده بونلرك استعمالنده پك مهارتلرى يوقدر — وقت حربده دره‌بكلرى طرفلرندن عساكر ارسال اولنديغندن اوحالده قوهٔ موجوده اوچيوز آلتمش سكزبيك پياده و اوتوز اوچ بيك سوارى‌يه بالغ اولور — جاپونيالولر شجيع و جنكاور ايسه‌لرده بو آنه دكين موقع جغرافيالرى اقتضاسنجه مملكتلرى تجاوز اعدادن محفوظ بولنديغندن ابراز شجاعته وسيله بوله‌مامشلردر

Vokabeln.

طوغریدن طوغریه doγrydán doγryjá direkt (adv.)

a. تحصیل ا tahßil etm. einheben (Steuern).

a. تکالیف tekjālîf Abgaben (Plural von تکلیف teklîf).

p. پیاده pijadé (auch p. aßkerí) Fußſoldat, Infanteriſt.

p. سواری ßüwarí beritten (p. aßkerí Kavalleriſt).

p. t. زرهلی zirehlí gepanzert.

a. نفر nefér der gemeine Soldat.

a. جملة ǧümletän ſämtlich (adv.).

a. منسوب menßûb zu etwas (Dat.) gehörig, gehörend.

آلای alaj Regiment.

p. نشان nišan Abzeichen, Ordensauszeichnung.

a. قتل عام qátl-i âm Maſſacre.

a. وقعه waqqá Ereignis.

a. مخطر اولمق muχtír olmaq etwas ins Gedächtnis zurückrufen, an etwas erinnern.

a. ظهر zahr Rücken.

a. حاچ علامتی haċ alāmetí das Kreuzzeichen.

p. تیر tîr Pfeil.

p. کمان kemân Bogen.

p. خنجر χanǯér Dolch.

a. سیف ßejf Schwert.

p. تفنك tüfenk Flinte.

a. مسلح müßalláh bewaffnet.

طوپ top Kanone.

a. حرب harb Krieg.

a. ارسال ا irßâl etm. ſchicken, ſenden.

a. شجیع ſeǧî mutig, tapfer.

p. جنکاور ǧenkjawér kriegeriſch.

بوآنه دکین bu āná dejin bis jetzt.

موقع جغرافیالری اقتضاسنجه mefqí-i ǧegrafialerí yqtyzaßýnǧa wegen der geographiſchen Verhältniſſe ihres Landes.

a. تجاوز اعدا teǧawúz-i ādâ eine feindliche Invaſion.

a. محفوظ mahfûz geſchützt.

a. ابراز شجاعت ibrâz-i ſuǧa-át das Zeigen, Beweiſen der Tapferkeit.

a. وسیله weßile Mittel, Gelegenheit.

Zum überſetzen.

Woraus beſtehen die Einkünfte des weltlichen Fürſten? Auf wieviel Mann beläuft ſich die Kriegsmacht? Warum tragen einige Soldaten außer dem Abzeichen des Regimentes, zu dem ſie gehören, noch ein Kreuz auf dem Rücken? Womit ſind die Soldaten bewaffnet? Haben die Japaner auch

Kanonen und sind sie in ihrem Gebrauche geschickt? Sind die Japaner mutig? Warum haben sie bis jetzt noch keine Gelegenheit gefunden, ihren Mut zu zeigen?

14. Lektion.

Das persische Verbum.

184. Die Grundform des persischen Verbums ist der Präsensstamm. Derselbe findet sich im Türkischen nur in zusammengesetzten Ausdrücken, in welchen er Partizipialbedeutung besitzt, nie aber selbständig gebraucht. Z. B.:

خوشبو χoz-bû angenehm duftend, wohlriechend.

دلربا dil-rubâ herzraubend, entzückend. Vgl. Regel 191.

185. Am häufigsten finden sich in solchen zusammengesetzten Ausdrücken die folgenden Stämme:

آرا ārâ schmückend.

آزار āzâr kränkend.

افروز efrûz erleuchtend.

افزا efzâ vermehrend.

افزون efzûn verlängernd.

افراز efrâz erhebend.

خواه χâh wünschend, wollend.

خور χor essend.

دار dar habend, haltend.

دان dân wissend.

دوز duz nähend, bereitend.

ده dih gebend.

افکن efkén umwerfend.

آموز āmûz kennend, erfahren.

آمیز āmîz gemischt, hervorrufend.

انداز endâz werfend.

انگیز engîz erregend.

آور awér bringend.

آویز awîz aufhängend.

بار bâr regnend.

باز bâz spielend.

باف bâf webend.

بخش baχz, بخشا baχzâ verleihend, schenkend.

بر ber tragend.

بند bend bindend.

بو bu duftend.

بین bîn sehend.

پاش pâz ausstreuend.

ربا rubâ raubend.

رس reß gelangend.

رسان reßân gelangen machend.
رو rew gehend.
ریز rîz vergießend.
زن zen ſchlagend.
ساز ßâz machend.
سپار ßipâr gebend.
ستان ßitân nehmend.
سوز ßûz verbrennend.
شکاف zikjâf ſpaltend.
شکن zikén zerbrechend.
شناس zinâß wiſſend.
فرما fermâ befehlend.
فروز, فزا, فزون ſiehe: افروز efruz, افزا efza, افزون efzun
پذیر pezîr annehmend.
پرداز perdâz vollendend.
پرست peréßt verehrend.
پرور perwér erhaltend.
پرهیز perhîz ſich enthaltend.
پز pez kochend.
پسند peßend bewundernd.
پوش pûz bedeckend.
پیرا pirâ ſchmückend.
پیما pejmâ meſſend, zurücklegend.
تاب tâb erleuchtend.
تراش terâz ſcherend, ſchneidend.
جو ǧû ſuchend.
خراش χarâz kratzend, zerreißend.
فشان fizân ausſtreuend.
فروش furûz verkaufend.
فریب firîb täuſchend.
گزین güzîn wählend.
کش kez erduldend.
گشا güzâ öffnend.
گو gû ſagend.
گیر gîr nehmend.
مال mal reibend.
نشین nizîn ſitzend.
نما nümâ zeigend.
نواز nüwâz ſchmeichelnd.
نویس nüwîß ſchreibend.
نه nih legend.
یاب jab nehmend, findend.

186. Von dem Präſensſtamme werden noch einige ſeltener gebrauchte Formen abgeleitet, und zwar Partizipien mit adjektiviſcher Bedeutung durch die Silben: ان ân, نده endé. Z. B.:

روان rewân gehend.

چسپان ceßpân ſich geziemend.

لرزان lerzân zitternd.

دارنده darendé der Habende; der Überbringer.

سازنده ßazendé der Machende: der Muſikant.

خواننده χanendé der Sänger.

Ein Verbalnomen mittels der Silbe: ش iz. Z. B.:

پرستش pereßtíz Verehrung.

سرزنش ßerzeníz (Kopfſchlagung) Vorwurf.

آسایش aßajíz Ruhe, Ordnung.

سپارش ßiparíz Auftrag, Beſtellung.

187. Der Präteritalſtamm wird durch Anhängung der Silbe ید îd an den Präſensſtamm gebildet. Z. B.:

پسند peßend — پسندید peßendîd.

Die meiſten perſiſchen Verben bilden übrigens den Präteritalſtamm auf unregelmäßige Weiſe.

Der Präteritalſtamm wird überhaupt im Türkiſchen nur in den folgenden Ausdrücken gebraucht:

گرفت giríft etm. ergreifen, feſtnehmen.

گشاد güzâd etm. eröffnen.

شکست zikeßt etm. zerbrechen.

انداخت endâχt etm. abfeuern, ſchießen.

فروخت furûχt etm. verkaufen.

آمد شد āmédi züd
گشت و گذار gezt u güzâr } Kommen und Gehen: Verkehr.

گفت و گو güft u gû Gerede.

Ferner bei einigen zuſammengeſetzten Wörtern:

زبانزد zebanzéd allgemein (beim Volke) gebraucht.

نامزد namzéd verlobt.

مادرزاد maderzâd angeboren.

سربست ßerbéßt frei.

188. Weit häufiger gebraucht iſt dagegen das Partizip des Präteritums, welches durch Anhängung der Silbe ه é an den Präteritalſtamm gebildet wird. Dasſelbe findet ſich in zahlreichen zuſammengeſetzten Wörtern. (Vergl. Regel 192.) Die in dieſer Weiſe am häufigſten gebrauchten Partizipien ſind:

آراسته ārāßté geſchmückt.

آزاده āzādé befreit.

آزموده āzmūdé erfahren.

آماده āmādé bereit.

آمده āmedé gekommen.

آسوده āßudé beruhigt.

آورده āwurdé gebracht.

آویخته āwīχté aufgehängt.

افتاده üftādé gefallen.

افسرده efßurdé verwelkt.

ایستاده ißtādé aufrecht, ſtehend.

زاده zādé geboren.

زده zedé getroffen.

ساخته ßāχté gemacht.

سوخته ßūχté verbrannt.

شکسته ßikeßté gebrochen.

فرستاده firißtādé geſandt.

فرفته firifté getäuſcht.

فرموده fermūdé geboten.

گذشته güzeßté vergangen.

کرده kerdé gemacht.

گرفته girifté ergriffen.

بریده burīdé abgeſchnitten.

بسته beßté gebunden.

پرورده perwerdé erhalten, erzogen.

خورده χordé verzehrt.

رنجیده renǧīdé beläſtigt.

رسیده reßīdé angelangt.

رفته refté gegangen.

گزیده güzīdé auserwählt.

گشاده güzadé eröffnet.

مانده mandé zurückgeblieben.

نهاده nihādé geſetzt, gelegt.

نموده numūdé gezeigt.

یافته jafté genommen, gefunden habend.

189. Wie bereits erwähnt, werden dieſe Partizipien ſehr häufig in zuſammengeſetzten Ausdrücken gebraucht. Z. B.:

نورسیده newreßidé neuangelangt.

نورسیدگان اطفال newreßidegjân-i atfâl die Neuangelangten der Kinder, die neugeborenen Kinder.

Manche Partizipien werden im Türkischen als Substantive resp. Adjektive gebraucht. Z. B.:

آویخته awıχté Kronleuchter; Ohrgehänge.

یافته jaftá Plakat.

صوفته ßoftá Student der mohammedanischen Theologie. (Verstümmelung von سوخته verbrannt, nämlich von dem Eifer zum Studium.)

گذشته güzeßté Interessen, Zinsen.

ساخته ßāχté imitiert, falsch.

پژمرده pežmürdé
افسرده eßßürdé
} verwelkt, herabgekommen.

فرسوده ferßudé abgenützt.

Bisweilen finden sich Partizipien mit dem Yzafét konstruirt. Z. B.:

آوردهٔ قبضهٔ اشتغال awurdé-i qabzá-i ıztigál gebracht in den Griff der Okkupation = okkupiert.

رسیدهٔ سمع شریف اولدی reßidé-i ßemʒ-i zerif oldú es wurde gelangend zum hohen Ohre: es kam ihm (dem Sultan) zu Ohren.

Auch einige Verben werden von dieser Form abgeleitet. Z. B.: بر ضیافت کشیده ا bir zijāfét kezıdé etm. ein Gastmahl geben.

Lesestück.

جاپونیاده امر زراعت درجهٔ کمالده اولدیغندن قابل حراثت اولمیان محللر بیله زراعت اولنوب موقع جغرافیاسی و مزاج هواسی اقتضاسنجه محاربات و علل مستولیه‌دن مصون اولدیغی جهتله سکنه‌سی کیتدکجه تزاید ایتمکده‌در — ایشته بو وجهله نفوسك تکثری مناسبتیله اراضئ موجوده کفایت ایتمدیکندن سطح

زمیندن خیلیجه مرتفع کمرلر انشا و بونلرك اوزرینه طپراق فرشیله زراعت ایدرلر

مملکتنك هر طرفنده منتظم یوللر و بونلرك اوزرنده خانلر واردر و حرکت ارضدن احترازاً علی‌العموم ابنیه یالکز بر قات اولوب ایکی قاتی پك نادر و بونلر دخی هند قامشی ایله طپراقدن انشا قلنمشدر — اغنیا طاقمنك خانه‌لری انواع زینت ایله مزیّن اولوب اوطه‌لره دخی رایحه‌لو ازهار و نباتات وضع ایدرلر و دیوارلرنده مجلا دولابلر و بونلرك ایچلرنده فغفوری چای کاسه‌لری حفظ اولنور — و دیوارلره سیف و سائر اسلحه تعلیق اولنور و بنالرك صحچاقلری درت آرشون مقداری طیشارو چیقمشدر

Vokabeln.

a. درجهٔ کمال dereǧé-i kemâl Grad der Vollkommenheit.

a. قابل حراثت qabíl-i hirâßét anbauungsfähig.

a. محاربه mühârebé Krieg.

a. علل مستولیه illél-i müßtawlijé Epidemieen.

a. مصون mußûn bewahrt.

a. تزاید ا { tezajüd etm. ſich vermehren.

a. تکثر tekeßßûr das ſich Vermehren, Zunehmen.

مناسبتیله { münaßibetíle aus Anlaß.

a. p. سطح زمین ßétth-i zemín Erdoberfläche.

a. مرتفع { mürtefí erhaben, erhöht.

p. کمر kemer Gürtel, Bogen, Wölbung, Gewölbe.

a. فرش ا farz etm. etwas ausbreiten.

a. منتظم müntazám ordentlich, prächtig.

p. خان χan Herberge.

a. احترازاً { ihtirázän aus Vorſicht.

a. علی العموم alé-l umûm im allgemeinen.

a. ابنیه ebnijé Gebäude (Plur. von بنا binâ).

a. اغنیا agnijâ die Reichen.

a. انواع enwáʕ Arten; hier: Arten von Schmuck = verſchiedener Schmuck.

a. رایحه raïhá Wohlgeruch, Parfüm.

a. ازهار ezhâr Blumen (Plur. von زهر zahr).

a. مجلا { müẓellâ glänzend, poliert.

a. دولاب { dolâb Wandschrank, Kasten.

فغفورى faγfurî Porzellan.

a. ا حفظ { hyfz etm. aufbewahren.

a. اسلحه eßlihé Waffen (Plur. von سلاح ßilâh).

a. ا تعليق { tâlîq anhängen, aufhängen.

صجاق ßaṙâq der vorspringende Teil des Daches.

آرشون { arzûn Elle (Längenmaß).

Zum Übersetzen.

Auf welcher Stufe befindet sich der Ackerbau in Japan? Aus welchen Gründen nimmt die Bevölkerung allmählich zu? Warum reichen die vorhandenen Ländereien nicht mehr hin? Was thun die Japaner, um diesen Mangel zu ergänzen? (ا اكمال ikmâl etm.). Giebt es gute Straßen und Herbergen? Warum sind die Gebäude gewöhnlich nur einstöckig? Woraus sind sie gebaut? Wie sind die Häuser der Reichen? Was befindet sich in ihrem Innern?

15. Lektion.

Auf persische Art (ohne Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke.

190. Eine große Anzahl von Substantiven und Adjektiven werden durch bloße Aneinanderreihung zweier arabischer oder persischer Wörter gebildet. Türkische Wörter werden in der Regel in dieser Konstruktion nicht angewendet. Solche Zusammensetzungen sind in verschiedenen Kombinationen gebräuchlich. Es können sich verbinden:

191. Arabisches oder persisches Substantiv oder Adjektiv mit persischem Präsensstamme. (Vergl. Reg. 185.) Z. B.:

p. p. جانباز ʒanbâz Leben spielend: Seiltänzer, Roßkamm.

p. p. دوربين dûrbîn fern sehend: Fernrohr.

p.p. خردهبين χurdebîn klein sehend: Mikroskop.

p.p. نامدار namdâr Namen habend: berühmt.

a.p. خيرخواه χajrχâh wohlwollend.

p.p. بدخواه bedχâh übelwollend.

p.p. خوشنویس χoznüwîß ſchönſchreibend: Kalligraph.

a.p. خزینه‌دار χaznadâr Schatz habend: Schatzmeiſter.

a.p. طرفدار tarafdâr Partei haltend: Parteigänger.

192. Arabiſches oder perſiſches Subſtantiv mit dem Partizipe des perſiſchen Präteritums. (Vergl. Reg. 188.) Z. B.:

a.p. ضرردیده {zarárdîdé der Schaden geſehen, erlitten hat: beſchädigt.

p.p. جهاندیده ǯihândîdé der die Welt geſehen hat: erfahren.

a.p. آفتزده âfetzedé Unheil betroffen: verunglückt.

a.p. حریقزده harîqzedé Feuersbrunſt betroffen: Abbrändler,

p.p. شهزاده ſehzâdé Königsſohn, Prinz.

a.p. امیرزاده emirzâdé (gewöhnlich میرزا mirzâ geſchrieben und ausgeſprochen) bedeutet vor dem Eigennamen ſtehend bloß Herr, nach demſelben jedoch: Prinz.

درویش پاشا زاده derwîz pazá zâdé Sohn des Derwiz Paſcha.

Stehende Ausdrücke der Schriftſprache ſind:

اریکه‌پیرای صحت و عافیت erîké-pîrâji ßyhát u âfijét den Thron ſchmückend der Geſundheit: geſund, wohlauf.

شرفیافتهٔ صدور ſereîf-jafté-i ßudûr die Ehre erhalten habend des Erſcheinens: erſchienen, erlaſſen (von einem Geſetz).

سرزدهٔ ظهور ßerzedé-i zuhûr den Kopf getroffen habend des Erſcheinens: eingetreten, vorgefallen (von einem Ereignis).

لنگر انداز اقامت lenkér endâz-i yqâmét den Anker werfend des Aufenthaltes: anlegend (von einem Schiff).

بادبان کشای حرکت bâdbân güzâji herekét das Segel öffnend des Aufbruches: abſegelnd.

کوشه‌نشین انزوا kjözé nizîn-i inziwâ Winkel ſitzend der Zurückgezogenheit: einſiedleriſch, zurückgezogen.

193. Perſiſches Subſtantiv mit perſiſchem Adjektiv. Z. B.:

p.p. سرخوش ßerχóz Kopf angenehm: angeheitert.

194. Arabiſche oder perſiſche Subſtantive mit arabiſchem oder perſiſchem Subſtantive. Z. B.

a. p. عبادتگاه ibadetgjâh Verehrungsſtätte, Tempel.

a. p. اقامتگاه yqāmetgjâh Aufenthaltsort.

a. p. سیرگاه ßejrgjâh Promenadeort.

a. p. قانونnامه qanūn-namé Geſetzbuch.

a. p. تبریکنامه tebrīk-namé Gratulationsſchreiben.

a. p. ضربخانه zarbχané Prägehaus, Münze.

Hierher gehört auch eine Anzahl von Ausdrücken, deren letztes Wort faſt nur mit Rückſicht auf den Reim mit dem erſtſtehenden gewählt wird. Es ſind dies meiſt Prädikate, welche den deutſchen Ausdrücken: ſeine allerhöchſte Zufriedenheit, allerhöchſtderſelbe ꝛc. entſprechen, alſo ſogen. Epitheta ornantia.

پادشاه عالم پناه padizâh-i âlém-penâh der Padiſchah, Weltzufluchtsort (d. i. Sultan).

جناب شوکتمآب ǯenâb-i zefkét-meâb Se. Hoheit Majeſtät-Mittelpunkt (der Sultan).

عصر سعادت حصر áßr-i ße-ādét-háßr das Jahrhundert, das Glückſeligkeit einſchließende.

195. Arabiſche oder perſiſche Adjektive mit arabiſchen oder perſiſchen Subſtantiven. Z. B.:

p. p. ساده دل ßade-díl einfach Herz: naiv.

p. a. نو ظهور { new-zuhûr neu Erſcheinen: neu erſchienen, modern.

a. a. حاضر جواب hazyr-ǯewâb bereit Antwort: ſchlagfertig.

a. p. کم تجربه kem teǯribé wenig Erfahrung: unerfahren.

p. p. سیاه چشم ßijâh zezm Schwarzauge, ſchwarzäugig.

Die Zuſammenſetzungen dieſer Art haben durchwegs adjektiviſche Bedeutung.

196. Perſiſche Partikeln mit arabiſchen oder perſiſchen Subſtantiven. Z. B.:

p. p. همشهری hem-zehrî zuſammen Städter: Landsmann.

p. p. همدرد hem-dérd zuſammen Schmerz: Leidensgefährte.

p. a. همحدود { hem-hudûd zuſammen Grenzen: grenz-benachbart.

p. a. همرتبه hem-rütbé zuſammen Rang: Standesgenoſſe.

p. p. زیر دست zīr-deßt unter Hand: Untergebener.

p. p. بجا be-ǧâ am Orte: paſſend.

p. a. بر قرار ber-qarâr auf Dauer: dauerhaft.

p. a. بی‌وفا bi-wefâ ohne Treue: treulos.

p. a. بیطرف bi-taráf ohne Partei: neutral.

p. p. بی گناه bi-günâh ohne Sünde: unſchuldig.

p. a. بی‌خبر { bi-χabér ohne Nachricht: unbenachrichtigt (ohne Nachricht von etwas).

197. Perſiſche Partikeln mit arabiſchen oder perſiſchen Adjektiven. Z. B.:

p. p. نا پاك na-pâk unrein.

p. p. نا بجا na-be-ǧâ nicht an Ort, unpaſſend.

p. p. نا خوش na-χóz unwohl.

p. a. نا مقبول na-maqbûl unbeliebt.

p. a. نا مسبوق na-meßbûq noch nicht dageweſen.

198. Alle in dieſer Lektion erwähnten zuſammengeſetzten Ausdrücke gelten im türkiſchen Gebrauche als perſiſche Wörter und werden als ſolche konſtruiert. (Siehe Einleitung zum zweiten Teil.) Sie können daher wohl in der Yzafétkonſtruktion gebraucht werden, dagegen fällt z. B. bei den zuſammengeſetzten Adjektiven, auch wenn das letzte Wort ein arabiſches Adjektiv iſt (wie in Reg. 197), die Übereinſtimmung des Geſchlechtes weg. So ſagt man: وقایع نامسبوق waqajý-i nameßbûq oder beſſer: نامسبوق وقایع na-meßbûq waqajý noch nie dageweſene Ereigniſſe — nie aber: وقایع نامسبوقه waqajýi na-meßbûqá.

Leſeſtück.

جاپونیاده اکثر حرف و صنایع و بالخصوص معدنجیلك فنی ترقی ایدوب ایپك و پموقدن هر نوع اقمشهٔ نفیسه و فغفوری اوانی و قلیچ و اسلحهٔ سائره اعمال اولنور — کاغد آغاجی تعبیر اولنان

بر آغاجك قبوغندن كاغد دخى ياپيلور — مسكوكات ايله مملكتك احوالنه دائر رسائلك ممالك اجنبيه‌يه نقلو اخراجى شديداً ممنوع اولديغى مثللو قليچ و سائر اسلحه‌نك دخى اخراجى تجويز اولنميوب شو ممنوعيت مؤخرا نحاس كحقنده دخى اجرا قيلنمشدر — اوروپالولرك هندستانى ضبط و استيلالرندن مقدم جاپونيالولر تجارت طريقيله (بنكاله) و محال سائره‌يه سير و سفر ايتدكلرى حالده ١٥٨٥ سنه‌سندنبرو بوندن صرف نظر و حتى ١٦٢٨ تاريخنده اجانبك نفوذندن احترازاً بونلريله اختلاط اولنمامسى شديداً منع اولنه‌رق اهاليدن بريسى خارجه كيدوب ابعده عودت ايتسه مملكته قبول اولنميوب ياخود حبس و توقيف اولنورايدى — مؤخرا شو موانع برطرف ايديلوب اليوم اوروپالولر اورالرده سربستانه سياحت ايدرلر

Vokabeln.

a. حرف hiréf Induſtrieen, Künſte (Pl. v. حرفت hirfét).

معدنجيلك فنى mādenǧilik fenní Metallarbeiterkunſt.

a. اقمشه aqmizé Stoffe (Pl. von قماش qumâz).

a. نفيس {nefíß köſtlich, koſtbar.

a. اوانى awanî Gefäße.

قبوق qabûq Schale, Rinde.

a. مسكوكات {meßkukât Münzen.

a. احوال ahwâl die Verhältniſſe, der Zuſtand.

a. رسائل reßā-íl Schriften, Broſchüren (Pl. von رساله ri-ßalé).

a. اجنبى {eǧnebí auswärtig, fremd.

a. اخراج ixrâǧ Export.

a. ممنوع memnû verboten.

قليچ qylyc Säbel.

a. تجويز {teǧwîz etm. erlauben.

a. ممنوعيت memnû-ijjét Verbot.

a. نحاس {nuhâß Bronze, Kupfer.

ضبط و استيلا zapt u ißtilâ Eroberung, Beſetzung.

a. مقدم muqaddám der, die, das frühere.

a. محال mahâll Orte (Pl. von محل maháll).

a. سير و سفر ا ßejr u ßefer etm. reiſen.

a. بوندن صرف نظرا bundán ßárf-i nazár von etwas Wendung des Blickes machen, hier: von etwas abſehen.

a. اجانب {eganíb die Ausländer, Fremden.

a. نفوذ nufúz Einfluß.

a. ا اختلاط ixtilât etm. ſich vermiſchen, verkehren.

a. ا منع {menı etm. verbieten.

a. خارج {χarýg das Ausland.

a. ا قبول qabûl etm. aufnehmen, annehmen.

a. ا حبس و توقيف habß u tefqîf etm. einſperren und feſtnehmen.

a. موانع mewaní Hinderniſſe (Pl. von مانع maní).

a.p. ا برطرف ber taráf etm. beſeitigen.

p. سربستانه {ßerbeßtane frei (adv.).

a. ا سياحت {ßejjahát etm. reiſen.

Zum Überſetzen.

Welche Kunſt hat in Japan beſonders Fortſchritte gemacht? Was wird noch dort erzeugt? Woraus wird dort Papier gemacht? Welcher Export iſt verboten? Verkehrten die Japaner früher nach Indien und Bengalen? Seit welchem Jahre gaben ſie den Verkehr auf? Wurde ein Japaner, welcher ins Ausland gereiſt war, bei ſeiner Rückkehr wieder aufgenommen? Sind dieſe Hinderniſſe in neuerer Zeit beſeitigt worden und verkehren die Europäer jetzt frei in Japan?

16. Lektion.

Das arabiſche und perſiſche Zahlwort.

199. Die arabiſchen Grundzahlen werden im Türkiſchen ſelten gebraucht, faſt nur in ſtehenden Ausdrücken oder bisweilen bei Datierungen. Der Vollſtändigkeit halber laſſen wir dieſelben nachfolgen.

1	احد ahad.	6	ستّه ßítte.
2	اثنين eßnéjn.	7	سبعه ßebbá.
3	ثلثه ßeleßé.	8	ثمانيه ßemânije.
4	اربعه arba-á.	9	تسعه tíß-a.
5	خمسه χamßé.	10	عشره azára.

20	عشرين ezrîn.	70	سبعين ßeba-în.
30	ثلثين ßeleßîn.	80	ثمانين ßemānîn.
40	اربعين arba-în.	90	تسعين tißßîn.
50	خمسين χamßîn.	100	مئه mije.
60	ستين ßittîn.	1000	الف elf.

Stehende Redensarten sind z. B.:

حواس خمسه hawáß-i χamßá die fünf Sinne.

فصول اربعه fußûl-i arba-á die vier Jahreszeiten.

ستين سنه كلمسون ßittîn ßenné gélmeßün er soll (60 Jahre, d. i.) nie mehr kommen.

Bei arabischen Datierungen geht die kleinere Zahl stets der größeren voraus. Z. B.:

ثمان و ثمانين و ثمان مئه و الف ßemân we ßemānîn we ßemân mîje we elf = 1888.

200. Häufiger gebraucht sind dagegen die folgenden arabischen Ordnungszahlen (nach der Form فاعل gebildet):

اول	ewwél der erste.	سادس	ßādíß der sechste.
ثانى	ßānî der zweite.	سابع	ßābíʕ der siebente.
ثالث	ßālíß der dritte.	ثامن	ßāmín der achte.
رابع	rābíʕ der vierte.	تاسع	tāßíʕ der neunte.
خامس	χāmíß der fünfte.	عاشر	āzír der zehnte.

آخر āχír der letzte.

Z. B.:

باب اول bāb-i ewwél erstes Kapitel.

فصل ثانى fáßl-i ßānî zweiter Abschnitt.

Das Feminimum von اول ewwel ist اولى, ûla die Feminina der übrigen Ordnungszahlen werden regelmäßig gebildet. Z. B.:

دائرهٔ سادسه dajré-i ßādißé sechstes Arrondissement (das europäische Viertel in Konstantinopel).

201. Die arabischen Bruchzahlen werden nach der Form فعل fuʒl gebildet. Ziemlich häufig finden sich im türkischen Gebrauche die folgenden:

نصف nyßf 1/2.	سبع ßübʒ 1/7.
ربع rubʒ 1/4	ثمن ßümn 1/8.
خمس χumß 1/5.	تسع tußʒ 1/9
سدس ßüdß 1/6.	عشر uzr 1/10.

Z. B.: اوچ ربع üz rubʒ = 3/4.

2/4, 2/5 ꝛc. wird durch den Dual der arabischen Bruchzahl ausgedrückt. Z. B.:

خمسين χümßéjn = 2/5.

202. Von den persischen Zahlwörtern werden die Ordnungszahlen fast nie, von den Grundzahlen nur die folgenden u. z. meist nur in Zusammensetzungen gebraucht:

يك jek 1.		شش zez 6.	
دو dü 2.		هفت heft 7.	
سه ßi 3.		هشت hezt 8.	
چهار ʒehâr	4.	نه nüh 9.	
چار ʒâr		ده dih 10.	
پنج penʒ 5.		صد ßad 100.	

هزار hezâr 1000.

Z. B.:

p. a. يكوجود jekwuʒûd ein Körper: einheitlich.

p. p. يكدل jekdil ein Herz: einmütig.

p. p. چهارپا ʒehârpâ Vierfüßler.

p. p. يكچشم jekʒézm einäugig.

p. p. يكپاره jekparé aus einem Stück.

p. p. ششخانه zezχané gezogen (von einem Gewehr).

p. a. هزار كره hezâr kerré tausend Mal.

203. Im türkiſchen Gebrauche finden ſich ferner noch die folgenden perſiſchen Wörter:

نيم nîm halb, Hälfte.

چيرك ceĵrek (aus چاريك) ein Viertel.

يكانه jegâné (von يك) einzig, unerreicht.

Z. B.:

نيم جزيره nîm ĵezîré Halbinſel.

چند دفعه cend deffá einigemale.

Leſeſtück.

جاپونيا ممالكى نفس جاپونيا ايله توابعندن عبارت اولوب اصل جاپونيا تربيعا بش بيك ايكى يوز ميريامترو وسعتنده اولەرق اوتوز مليون نفوسى شامل و سكز ايالت ايله آلتمش قضايه منقسم اولوب بر طاقم جزائر صغيرەدن بشقه اوچ بيوك آطەدن عبارتدر — اشبو جزائر ثلثەدن برنجيسى (نيپون) يعنى ارض‌الشمس آطەسى اولوب تربيعا اوچ بيك بشيوز ميريامترو وسعتنده جبال متسلسله ممتد اولەرق بونك بعض ذروەلرى زياده مرتفع اولديغندن قار ايله مستوردر و حكمدار روحانينك مقر اقامتى اولان (مياقو) و حكمدار جسمانينك پايتختى اولان (يدو) شهرلرى اشبو آطەده واقعدر — ايكنجيسى (سايقوقف) يعنى ممالك غالبەدر كه تربيعا طقوز يوز ميريامترو وسعتندەدر — اوچنجيسى (سيقوف) يعنى ممالك اربعەدر كه تربيعا بش يوز آلتمش ميريامترودر — اشبو ممالك احوالنك برتفصيل بيانى كتاب مخصوص تأليفنه محتاج اولديغندن يالكز حكمدار جسمانينك مقر حكومتى اولان (يدو) شهرينك احوالى بيان اولنور

Vokabeln.

نفس جاپونيا néfß-i ĵapónia Japan ſelbſt, das eigentl. Japan.

a. توابع tewabîʕ Dependenzen.

a. وسعت wußßát Flächeninhalt, Geräumigkeit.

a. شامل zamîl olmaq enthalten, umfaſſen.

a. قضا qazá Bezirk.

a. صغير ßagîr klein.

a. جبال متسلسله ǯibâl-i mütetaßilßilé Gebirgskette.

a. ممتد اولمق mümtedd olmaq ſich erſtrecken.

a. ذروه zerwé Gipfel.

a. ممالك غالبه memalík-i galibé die ſiegreichen Länder.

a. اربعه arbā vier.

p. a. بر تفصيل ber taßßîl detailliert (adverbial).

a. بيان { bejân Beſchreibung, Erwähnung.

a. تأليف { tēlîf Verfaſſung, Abfaſſung.

a. محتاج اولمق muhtâǯ olmaq bedürfen (Dativ).

Zum Überſetzen.

Woraus beſteht Japan? Wie groß iſt die Fläche des eigentlichen (اصل aßl) Japan? Wieviel Einwohner hat es? In wieviel Provinzen und Bezirke iſt es eingeteilt? Wie heißen die drei großen Inſeln, aus welchen es beſteht? (Verb. adjektiv.) Was bedeutet der Name der erſten, Nipon? Giebt es dort ſchneebedeckte Bergketten? Wo liegen die Städte Miako und Jeddo? Wie groß iſt die Inſel Saikukf? Wie heißt die Reſidenz des weltlichen Herrſchers?

17. Lektion.

Das arabiſche und perſiſche Adverb.

204. Das arabiſche Adverb wird durch Anfügung der betonten Silbe اً änn an arabiſche Subſtantive oder auch Adjektive gebildet. Z. B.:

غرب garb Weſten. غرباً garbänn weſtlich.

قريب qarîb nahe. قريباً { qaribänn in Nähe: in Bälde, bald.

Auslautendes ه oder ت verwandelt ſich in ة mit der Ausſprache: tänn. Z. B.:

كافه kjafé Geſamtheit. كافة kjafetänn ſämtlich.

205. Die im türkiſchen Gebrauche am häufigſten vorkommenden arabiſchen Adverbien ſind die folgenden:

Adverbien der Zeit:

بعضاً bāzänn mitunter. متمادياً mütemādijänn } fortwährend.

احياناً ehjanänn zu Zeiten. متوالياً mütewālijänn } fortwährend.

مؤخراً müäχäränn ſpäter; unlängſt.

دفعة defatänn mit einem Male.

فجأة füzetänn

بغتة bagtetänn } plötzlich.

مجدداً müzeddedänn von neuem.

Adverbien des Ortes:

براً berränn zu Lande.

بحراً bahränn zu Meer.

Adverbien der Art und Weiſe.

قضاً qaza-änn zufällig.

ذاتاً zatänn ohnehin.

خصوصاً χußüßänn ſpeziell.

قصداً qaßtänn abſichtlich.

عموماً umümänn allgemein.

علناً alenänn öffentlich.

جمعاً ǯema-änn in Summa.

خفياً χaffijänn heimlich.

مجاناً meǯänänn gratis.

جملة ǯümletänn ſämtlich.

شفاهاً zifähänn mündlich.

كلياً küllijänn gänzlich.

تحريراً tahriränn ſchriftlich.

تخميناً taχminänn annähernd.

جبراً ǯebränn mit Gewalt, gewaltſam.

Das Tenwin über dem Elif wird übrigens in der Schrift häufig ausgelaſſen. So ſchreibt man z. B. meiſt: جبرا ǯebränn, تحريرا tahriränn ſtatt: جبراً , تحريراً.

206. Bei einer Anzahl von arabiſchen Adverbien, welche vollkommen in den türkiſchen Sprachgebrauch übergegangen ſind, wird die Nunation überhaupt nicht ausgeſprochen, ſo bei den folgenden:

غالبا gālibâ wahrſcheinlich,

كاملا kjāmilâ gänzlich.

عادتا ādetâ faſt.

مطلقا mutlaqâ abſolut, unbedingt.

تقريبا taqrībâ ungefähr.

واقعا waqqâ in der That, wirklich.

اكثريا ekßerijâ meiſtens.

دائما dajmâ immer.

اولا ewwelâ erſtens.

حالا hala noch, noch jetzt.

مثلا meßelâ zum Beiſpiel.

„Zweitens“ heißt: ثانياً ßanijänn etc. Vergl. Regel 200.

Eine große Anzahl von arabischen adverbialen Redensarten wird mittelst Präpositionen gebildet. Vergl. Reg. 217.

207. Die folgenden arabischen Adverbien werden im Türkischen als Postpositionen mit dem Dative gebraucht. Vergl. Regel 42.

نظراً näzäränn im Hinblick, mit Rücksicht auf ...

بناءً bina-änn (auch مبنی mebnî) gestützt auf..., infolge...

نسبة nißpetänn im Vergleich mit..., im Verhältnisse mit...

توفیقاً teffîqänn
تطبیقاً tatbîqänn } entsprechend ..., konform ...

خطاباً χitabänn an ..., zu ...

Z. B.:

دیدیکگزه نظراً dedijinizé näzäränn mit Rücksicht auf das, was Ihr gesagt habt.

احتیاجمزه نسبة آزدر ihtijāǧymyzá nißpetänn az dyr im Verhältnisse zu unserem Bedürfnisse ist es wenig.

208. Das persische Adverb wird auf die in Regel 182 angegebene Weise gebildet. Da auf dieselbe Weise auch Adjektive abgeleitet werden können, besitzt das Persische keine spezielle Ableitung für Adverbien. Z. B.:

a. p. محرمانه mahremāné vertraulich.

p. جانسپارانه ǧanßiparāné (so daß man das Leben aufgiebt) angestrengt (arbeiten ꝛc.).

209. Die folgenden persischen adverbialen Ausdrücke sind auch im Türkischen gebräuchlich:

کاه کاه kjah kjah hier und da.

کاه و ناکاه kjah u nakjah jeden Augenblick.

رفته رفته refté refté nach und nach, allmählich.

پی در پی pej der pej nacheinander, der Reihe nach.

چار ناچار čar nāčār nolens volens.

خود بخود χod beχód aus eigenem Antriebe, eigenmächtig.

باری barî wenigstens.

دمین demîn eben, gerade vor einem Augenblick.
همان hemén ſofort, beinahe.
فردا ferdâ morgen.
فرداسی کون ferdaſsî gûn den nächſten Tag.
چندان ċendân ſo ſehr.

Leſeſtück.

شهر مذکور بو اسم ایله معروف بر کورفزك جانب شمالیسنده واقع و محیطی اوتوز سکز و تربیعا مقدار سطحی سکسان کیلومترودر فقط شهر مزبورك جوانب اربعه‌سی سور ایله محاط اولدقدن بشقه خارج شهرده بر طاقم واروشلر و بونلرك دها ایلروسنده یکدیکرینه ملاصق قریه‌لر اولدیغندن شهرك حدودی تعیین اولنه‌مز — شهر مذکورده شمالدن جنوبه طوغری بر ایرمق مرور ایتدیکندن شهر ایکی‌یه منقسم اولمشدر — شهرك الك کوچك قطعه‌سی مذکور ایرمغك شرق طرفنده بولنان قطعه‌سی اولوب (حونجو) تسمیه اولنور و دیکر قسمی نهر مذکورك غرب طرفنده واقعدر — مذکور (حونجو) قطعه‌سی غرباً و شرقاً نهرلر و شمالاً دخی بر جدول وجنوباً دخی بحر ایله محاط اولدیغندن عادتا آطه هیئتنده‌در — محیطی اون اوچ اون درت کیلومترو و سطحی اون ایکی کیلومترودر — جزیرهٔ مذکوره اوزرنده شمالدن جنوبه ایکی و شرقدن غربه طوغری دخی اوچ جدول کچدیکندن سکز محله‌یه منقسم اوله‌رق معابد و ولات قوناقلری وابنیهٔ میریه کاملا اوراده کائندر

جاپونیانك صنمخانه‌لرندن الك بیوکی اوراده واقع اولوب فقط حرکت ارضدن ناشی مشرف خراب اولمشدر —

Vokabeln.

a. معروف mârûf bekannt.
a. مزبور mezbûr erwähnt.
a. جانب ǯaníb Seite.
a. سور ßûr Mauer.
a. محیط muhît Umfang.
واروش waróz Vorſtadt.

a. ملاصق { mülaßyq dicht gedrängt.

a. حدود hudûd Grenzen.

ايرمق yrmáq Fluß, Bach.

a. تسميه ا { teßmijé etm. benennen.

a. جدول ʒedwél Kanal.

a. هيئت hej-ét Gestalt.

a. محله mahallá Stadtviertel.

قوناق { qonáq Regierungsgebäude.

a. ميرى mirî staatlich.

a. كاملا { kjämilâ gänzlich, vollkommen.

a. كائن kja-în seiend, gelegen.

p. صنمخانه { ßanemχané Götzentempel.

مشرف خراب اولمق müzerréf-i χarâb olmaq vom Ruin heimgesucht werden, verfallen.

Zum Übersetzen.

Wo liegt die Stadt Jeddo? Wie groß ist ihr Umfang und ihr Flächeninhalt? Warum sind ihre Grenzen schwer zu bestimmen? Wodurch wird die Stadt in zwei Teile geteilt? Wo liegt der kleinere Teil und wie heißt er? Wo liegt der andere Teil? Wovon wird das Stadtviertel Hundschu begrenzt? Wie groß ist sein Umfang und seine Raumfläche? Wieviel Kanäle laufen durch diese Insel? In wieviel Viertel zerfällt sie? Welche Gebäude befinden sich dort? Befindet sich dort auch der größte Götzentempel Japans, welcher vor 200 Jahren infolge eines Erdbebens zu Grunde ging?

18. Lektion.

Das arabische und das persische Pronomen.

210. Von den arabischen Fürwörtern sind im Türkischen bloß die besitzanzeigenden, die Demonstrativ- und die Relativpronomina und auch diese nur in beschränktem Maße, meist nur in stehenden Ausdrücken gebräuchlich.

211. Die arabischen Possessivpronomina sind gleich den türkischen bloße Suffixe, welche bloß an arabische Wörter treten. Dieselben lauten:

Singular:

für die 1. Person ى î,

„ „ 2. „ ك ak,

„ „ 3. „ männl. ه hü,

„ „ 3. „ weibl. ها hâ.

Dual:

هما hümâ.

Plural:

für die 1. Person نا nâ,

„ „ 2. „ كم küm,

„ „ 3. „ هم him.

212. Diese arabischen Possessivsuffixe können an (arabische) Substantive, Verben und Präpositionen treten. Z. B.:

يا ربى jâ rabbî o mein Gott!

السلام عليكم eß-ßalâm alēküm[1] Friede über Euch! (Gruß der Mohammedaner unter sich.)

213. Von den arabischen Demonstrativpronomina sind bloß هذا hazâ (Feminin. هذه házihi) dieser und ذلك zálik jener in einigen wenigen Redensarten gebräuchlich. Z. B.:

فى يومنا هذا fi[2] jewminâ hazâ in unseren Tagen.

بناءً على ذلك { bina-änn ála zálik gestützt auf jenes, infolge dessen.

214. Das arabische Relativpronomen ما mâ „der, welcher", „die, welche", „das, welches" erscheint im Türkischen meist als Bestandteil arabischer Verbalkonstruktionen und bildet mit diesen Ausdrücke, welche im türkischen Gebrauche als Substantive betrachtet und wie solche dekliniert, suffixiert ꝛc. werden. Solche Ausdrücke sind:

ما ملكه mâ-melekehü was er besitzt: sein Vermögen.

مالزمه mâ-lézeme was notwendig ist: das Nötige.

مافات mâ-fât was verloren wurde: der (faktische) Verlust.

ماسبق { mâ-ßábaq was vorhergegangen ist: die Antecedenzien.

ماجرا mâ-ǧára was geschehen ist: Ereignis, Vorfall.

ماحصل mâ-háßal was resultierte: Resultat, Ergebnis.

[1] على ala arabische Präposition = über, auf.

[2] فى fi arabische Präposition = in.

ماباقی mâ-bâqi (statt مابقا mâ-báqā) was übrig geblieben ist: der Rest.

215. Desgleichen verbindet sich das arabische Relativpronomen bisweilen mit arabischen Präpositionen zu stehenden Ausdrücken. Solche sind:

ما بین mâ bejn was dazwischen ist: der Hof des Sultans.

ما بعد { mâ bâd was später ist: Fortsetzung (z. B. eines Buches).

ما فوق mâ fewq der oben ist: Vorgesetzter.

ما دون mâ dûn der unten ist: Untergebener.

Wie schon in Regel 214 erwähnt, werden alle diese zusammengesetzten Ausdrücke wie türkische Wörter behandelt. Z. B.:

مابعدی وار { mâ-bādí war es hat eine Fortsetzung: Fortsetzung folgt.

مافوقلر mâ-féwqler die Vorgesetzten.

216. Persische Pronomina erscheinen nicht häufig im türkischen Gebrauche. Die wenigen, welche hier und da gebraucht werden, sind:

این în dieser, diese, dieses.

آن ân jener, jene, jenes.

خود χod selbst.

چه či was, was für ein?

Dieselben finden sich bloß in stehenden Ausdrücken. Z. B.:

بنا بر این binâ ber în gestützt auf dieses, infolgedessen.

چه حاجت či haǧét wozu?

چه فائده či fajdé nutzlos, umsonst.

بعدازآن bād ez ân nach jenem, hierauf.

Lesestück.

اعاظم دولت جزیرهٔ مذکوره‌ده متمکن اولدقلرندن محتشم سرایلر و
عالی بنالر ایله مزیّندر و (یدو) شهرینه لاجل المرور درت محلده اخشاب
کوپری واردر — یدو شهری اوچ قسمه منقسمدر — جاپونیانك

حکمدار جسمانیسی اولان تایقونك اقامتکاهی اولان سرای مذکور یدو شهرینك وسعتنده اولوب قلعه‌کبی دیوارلر ایله محاطدر — سور مذکور داخلنده تایقونك سرایندن بشقه ولیعهد ایله شهزادکانك و بعض ولاتك و یدو شهری امینتك سرایلری دخی اوراده‌در

تایقون ایله ولیعهدك سرایلری اطرافی دخی سور و خندقلر ایله دیکرلرندن مفرزدر فقط مرور و عبور ایچون مسافات متساویه‌ده اولمق اوزره اون سکز پرده کوپریلرانشا قلنمش وسور مذکور درونته خدمه و مقربلردن بشقه هیچ بر فرد دخول ایدەمز — حکمدار جسمانینك سراینه فرانسه و انکلترا و فلمنك و امریقا ایلچیلری دخوله رخصتیاب اولمش اولدقلرندن بونلرك روایتنه کوره سرایك داخلی مزیّن اولمیوب پك ساده و هر درلو تکلف و احتشامدن آزاده‌در

Vokabeln.

a. متمكن { mütemekkín wohnhaft.

a. متساوی { müteßawî gleich, parallel.

a. محتشم { mühtezém prächtig, prunkvoll.

مسافات متساویه‌ده اولمق اوزره mißafât-i müteßawijjedé olmaq üzeré in gleichen Entfernungen.

a. عالی ālî hoch.

a. المرور لاجل li-eǧl el murûr zum Zwecke des Überganges, der Paſſage.

a. مقرب muqarréb Höfling.

a. فرد ferd Individuum.

a. اخشاب aχzâb Holz.

فلمنك { filemenk (flamand) Holland.

a. p. اقامتکاه iqametgjâh Aufenthaltsort.

ایلچی elcí Geſandter.

p. شهزاده zehzadé Prinz.

a. p. رخصتیاب ruχßatjâb Erlaubnis beſitzend, befugt.

a. امین emîn Kommandant (einer Stadt).

a. روایت riwajét Erzählung.

a. خندق χandáq Graben.

a. تکلف و احتشام tekellûf u ihtizâm Gepränge und Schmuck.

a. مفرز müferréz getrennt, abgeſondert.

p. آزاده azadé frei.

p. مسافه mißafé Entfernung.

Zum Übersetzen.

Wo wohnen die Vornehmen des Reiches? An wieviel Orten giebt es Brücken nach Jeddo? Wo ist der Palast des Taikun? Was befindet sich noch innerhalb der Mauer? Wer hat in dieselbe Zutritt? Welche Gesandten haben die Erlaubnis zum Eintritte? Wie ist nach ihrer Erzählung das Innere des Palastes?

19. Lektion.

Arabische Präpositionen in arabischer Konstruktion.

217. In den türkischen Gebrauch sind viele arabische Präpositionen übergegangen, welche meist auf arabische Weise, das ist mittels des arabischen Artikels el sich mit dem nachfolgenden Worte, welches nur ein arabisches sein darf, verbinden. Eine große Anzahl der hierdurch entstandenen Ausdrücke besitzt adverbiale Bedeutung, wie aus dem Nachfolgenden zu ersehen sein wird.

ب bi mit. Z. B.:

بالجمله {bi'l ǧümlé mit der Gesamtheit: gänzlich, alle, sämtlich.

بالذات biz-zât mit der Person: persönlich.

مقابله بالفعل {muqabalá bi'l fil Vergeltung mit der That: thätliche Vergeltung.

بلا bilâ und بغير bigájri ohne. Z. B.:

بلا خوف bilâ χôf ohne Furcht.

[1] بغير حق {bigájri haqqín ohne Berechtigung, ungerechterweise.

مع mā mit. Z. B.:

مع التأسف mā et-te-éßüf mit Bedauern.

مع ما فيه {mā mâ fih mit dem, was darin ist: trotz dessen, dessen ungeachtet.

عند indé und لدى ledé bei. Z. B.:

عند القدما ind' el qudamâ bei dem Alten.

لدى الحاجه ledé'l hâǧe bei dem Bedürfnisse: nötigenfalls.

---

[1] Die arabischen Präpositionen regieren sämtlich den arabischen Genitiv, welcher durch die Silbe i resp. in ausgedrückt, im türkischen Gebrauche bald ausgesprochen, bald weggelassen wird.

بين bejn zwiſchen.

بين الناس bejn en-nâß unter den Menſchen.

بين الاحباب bejn el ahbâb unter Freunden.

بيننده bejninā-dé zwiſchen uns (mit türkiſchem Lokativ).

فى fi in. Z. B.:

فى الحقيقه fi'l haqyqá in Wahrheit.

فى الاصل fi'l aßl im Urſprung: urſprünglich.

فى ما بعد { fi mâ bād in dem, was ſpäter iſt: in Zukunft, von jetzt an.

Dieſe Präpoſition wird auch bei der Datierung angewendet. Z. B.:

فى ٧ رجب ١٣٠٢ am 7. Reǧéb 1302.

Auch in zuſammengeſetzten Ausdrücken mit adjektiviſcher Bedeutung findet ſich فى. Z. B.:

منازع فيه münazáfih (geſtritten wird darin) beſtritten.

مسئلهٔ منازع فيها { meßelé-i münazáfihâ eine ſtrittige, beſtrittene Frage. (Vergl. Regel 211.)

Man beachte die Übereinſtimmung des arabiſchen Poſſeſſivſuffixes mit dem Geſchlechte und der Zahl des Subſtantives.

قبل qabl vor. Z. B.:

قبل الطعام qabl et-ta-âm vor der Mahlzeit.

بعد bâd nach. Z. B.:

بعد الطعام bâd etta-âm nach dem Speiſen.

بعده bādehü nach ihm: hierauf.

عن an von, aus. Z. B.:

عن جهلٍ an ǧehlín aus Unwiſſenheit.

عن قصدٍ an qaßtín aus Abſicht, abſichtlich.

عن قريب an qarîb in Bälde, bald.

عن صميم القلب { an ßamîm el qalb aus dem Grunde des Herzens, von Herzen.

محبوث عنه { mebhûß annahü das, wovon geſprochen wurde, der, die, das Beſprochene.

على alâ (mit dem arabischen Artikel alé ausgesprochen) auf, über, nach. Z. B.:

على الدوام aled-dewâm
على التوالى alet-tewâlî } fortwährend, fortdauernd.

على العموم alél ümûm im allgemeinen.

على الخصوص alél χußûß im besondern.

على الغفله alél gaflé unvermutet, plötzlich.

على حاله السابق ala hâlihi eß-ßâbyq in seinem Zustande dem früheren: im status quo ante.

بناً عليه bina-änn alejh gestützt darauf, infolgedessen.

مظنون عليه maznûn alejh der, gegen welchen man eine Meinung (ظن zann) hat: der Angeklagte, Verdächtige.

مدعا عليه müdda-â alejh der, gegen welchen geklagt wird: der Angeklagte.

Auch als Postposition (Reg. 50) mit türkischen Possessivsuffixen findet sich alejh und z. B. in der Bedeutung: gegen (contra). Z. B.:

عليهمده alejhimdé gegen mich.

قانون عليهنده qanûn alejhindé gegen das Gesetz.

الى ila nach, zu, bis. Z. B.:

الى الابد ilél ebéd bis zur Ewigkeit: auf ewig.

مشار اليه müzâr ilejh der, auf welchen gezeigt wird: der Erwähnte.

موما اليه mümâ ilejh der Erwähnte.

Man beobachte die Übereinstimmung des arabischen Possessivsuffixes an den folgenden Beispielen:

دولت مشار اليها dewléti müzâr ilejhâ der erwähnte Staat.

شخصين موما اليهما schχßájn-i mümâ ilejhümâ die beiden erwähnten Personen.

دول مشار اليهم düwél-i müzâr ilejhím die erwähnten Staaten.

من min von. Z. B.:

من القديم min el qadîm von alters her.

من كل الوجوه min küll el wuǧûh von allen Seiten.

من غير min gájri ohne. Z. B.:

من غيرحدٍ min gájri haddín ohne Anmaßung.

ك ke so wie. Z. B.:

كذلك kezálik ebenso, desgleichen, ditto.

كما kemâ so wie. Z. B.:

كما في السابق kemâ fiß-ßâbyq so wie es früher (war).

كما كان kemâkjân so wie es (früher) war.

حسب haßb wegen, aus. Z. B.:

حسب القضا haßb el qazâ aus Zufall.

حسب اللزوم haßb el lüzûm aus Notwendigkeit.

حسب البشر haßb el bezér aus Menschlichkeit.

J li entspricht dem Dative, bezeichnet auch den Grund, den Ursprung. Z. B.:

لمصلحة li maßlahatín wegen eines Geschäftes, aus Geschäftsursachen.

له lehü ihm.

له الحمد lehü el hamd
لله الحمد el hámdü lillâh
} Ihm (Gott) sei Lob!

Als Postposition (Regel 50) mit türkischen Possessivsuffixen bedeutet lehü: für (pro). Z. B.:

لهمده lehümde für mich, zu meinen Gunsten.

Ferner: lehüñde, lehüßinde zu deinen, seinen Gunsten ꝛc.

من له الامر men lehü'lemr der, von dem der Befehl ist (im Briefstiel als Schlußphrase zur Bezeichnung desjenigen, an den der Brief gerichtet ist, gebraucht).

لاجل li-éẓli wegen. Z. B.:

لاجل التنزه li- éẓli'ttenézzüh wegen der Zerſtreuung, um ſich zu zerſtreuen.

فوق fewq über. Z. B.:

فوق العاده féwqü'l âde außergewöhnlich.

فوق الغايه féwqü'l gaje über die Maßen.

فوق الحد féwqü'l hadd über alle Grenzen.

Die vorſtehenden drei Ausdrücke können als Steigerungen des türkiſchen: pek „ſehr" betrachtet werden, ebenſo der folgende:

فوق ما يتصور féwqü mâ jeteßáwwur über das, was man ſich vorſtellt: ungemein.

ما ورا mâ werâ jenſeits.

ما ورا النهر mâ werâ ün-nahr jenſeits des Fluſſes (Oxus): Transoxanien.

Auch mâ werâ kann nach Regel 50 konſtruiert werden. Z. B.:

نهرك ماوراسنده nehríñ maweraßýndá jenſeits des Fluſſes.

Leſeſtück.

(يدو) شهرينك قسم ثانيسى حوالئ سور اولوب بو دخى دائره شكلنده‌در — اون بش كيلومترو محيطنده و تربيعا اون ايكى كيلومترو وسعتنده اولوب سوردن بر خندق ايله و (حونجو) آطه‌سندن اوفاق و شهرك قطعات سائرسندن قورى دينلان برر جدول ايله منفصل اوله‌رق اورادن (حونجو) آطه‌سنه اوچ بيوك و نفس شهرده اوتوز قدر كوپرى و متعدد و جسيم عبادتخانه‌لر واردر — اشبو قسم ثانينك احاد ناس كروهنه مخصوص اولان قطعه‌سى تجارتكاه عظيم اولديغندن مقر حكومتك و بلكه بتون جاپونيانك الك معتنا موقعى اولوب نفس شهر اوراسيدر — قطعهٔ مذكوره اطرافى جدوللر ايله محاط و متوازى الاضلاع بر شكلده اولوب سوردن بر جدول ايله وسائر محللردن دخى كذلك جدوللر ايله منفصلدر — شهر مذكورده يكرمى

بش جاده اولوب بو سوقاقلر یکدیکرینی تقاطع ایتدکلرندن یتمش سکز آطه تشکیل ایدرك هر بر آطه‌نك اطرافی آغاجدن پرمقلقلر ایله محاطدر — اشبو پرمقلقلر عادی وقتلرده آچیق اولوب پیشکاهلرنده دائما قره‌غوللر واردر — بر آطه‌نك دیکر آطه ایله اولان اختلاطی حکومتجه قطع اولنمق مراد اولندقده مذکور پرمقلقلر سد اولنور — قطعهٔ مذکوره ایله حوالیسنده سرای و معابدکی ابنیهٔ عالیه اولمیوب فقط یوللرك ایکی طرفلری بسبتون دکاندر —

Vokabeln.

a. حوالی hawalî Umgegend.

a. دائره dairé Kreis.

a. منفصل münfaßßál getrennt.

قوری qorý Park, Wald.

a. متعدد müteadíd zahlreich.

a. p. عبادتخانه ibadetχané Gotteshaus, Tempel.

a. احاد ناس ahâd-i naß das niedere Volk.

a. معتنا mütenâ wichtig.

a. متوازی الاضلاع mütewazî el adlâ Parallelogramm, Rechteck.

a. جاده ẓaddé Straße, Chauffee.

a. ا تقاطع teqatú etm. sich durchschneiden, kreuzen.

a. تشکیل tezkîl etm. bilden, formieren.

پرمقلق parmaqlyq Gitterwerk.

a. عادی adî gewöhnlich.

p. پیشکاهلرنده pizgjahlerindá vor ihnen.

قره‌غول qara-úl Wachthaus.

a. ا قطع qatt etm. abschneiden, unterbrechen.

a. ا سد ßidd etm. abschließen.

Zum Übersetzen.

Was ist der zweite Teil der Stadt Jeddo? Welche Gestalt besitzt er? Durch welche Kanäle ist er von der Insel Hundschu und von den anderen Stadtteilen getrennt? Wie viele Brücken giebt es dort? Für wen ist dieser zweite Teil der Stadt bestimmt? Ist er der Aufenthaltsort der Vornehmen oder ein Handelsort? Welches ist der wichtigste Stadtteil? Wodurch ist er von der Mauer und von den anderen Stadtteilen getrennt? Wie viele Inseln bilden die 25 Straßen, indem sie sich durchschneiden? Wovon ist jede Insel rings umgeben? Ist das Gitter gewöhnlich offen und wann wird es gesperrt?

Giebt es in diesem Viertel Paläste, Tempel oder andere hervorragende Gebäude oder bloß Kaufläden?

20. Lektion.

Die persischen Präpositionen.

218. Die persischen Präpositionen finden sich im türkischen Gebrauche zunächst in zahlreichen zusammengesetzten Ausdrücken. Vergl. Reg. 196.

219. Als wirkliche Präpositionen werden dieselben nur in gewissen stehenden Ausdrücken meist adverbialer Bedeutung gebraucht.

Die gebräuchlichsten sind:

بر ber auf. Z. B.:

بنا بر این binâ ber în gestützt darauf, daher.

بر منوال محرر ber minwâl-i müherrer } auf die geschilderte
بر وجه مشروح ber wéǧh-i mezrûh } Weise.

بر موجب قانون ber mūǧíb-i qanûn nach Maßgabe des Gesetzes, dem Gesetze gemäß.

ب be in, zu. Z. B.:

ب سلاح ßilâh be deßt (Waffe in der Hand) mit bewaffneter Hand.

ب حال همه be hemé hâl auf jeden Fall.

ب هر سنه be her ßenné für jedes Jahr.

ب کون کون gün begün Tag für Tag.

از ez aus, von. Z. B.:

از بر ez ber (aus der Brust) auswendig.

از هر جهت ez her ǧihét von jedem Standpunkte aus.

از جمله ez ǧümlé unter anderem.

پیش از این pîz ez în vor diesem, vorher.

بعد از این bâd ez în hierauf, nachher.

در der in. Z. B.:

در حال der hâl
در عقب der aqáb } sofort, gleich darauf.

با bâ mit. Z. B.:

با سند ba ßenéd (mit Urkunde) urkundlich.

با امر عالی ba émr-i âlî mit hohem Befehl.

با خصوص ba χußûß ſpeziell, beſonders.

220. Auch einige Verben werden mittels perſiſcher Präpoſitionen gebildet. Die gebräuchlichſten ſind:

در خاطر ا { der χatýr etm. etwas im Gedächtniſſe behalten, ſich erinnern.

در آنبار ا der ambâr etm. einmagazinieren, einlagern.

در دست ا der deßt etm. feſtnehmen, arretieren.

در دست بولنمق { der deßt bûlunmaq im Zuge, in Vorbereitung ſein.

در میان ا der mijan etm. erwähnen, berichten, bemerken.

در دست روئت اولمق der déßt-i rujét olmaq im Begriffe ſein geordnet zu werden (von einer Angelegenheit).

در آغوش ا der āgûz etm. umarmen.

بر باد ا ber bâd etm. etwas ruinieren, vernichten.

بر طرف ا ber taráf etm. etwas beſeitigen.

زیر و زبر ا[1] { zîr u zibér etm. etwas drunter und drüber machen, in Unordnung, Verwirrung bringen.

نا بدید اولمق { na bedîd olmaq unſichtbar werden, verſchwinden.

بحضور ا[2] bihuzûr etm.
بیتاب ا bitâb etm. } jemanden beläſtigen.

---

[1] زیر zir „unten" und بالا bālâ „oben" finden ſich im türkiſchen Gebrauch im türkiſchen Lokativ. Z. B.: زیرده محرر zirdé müherrér unten erwähnt.

[2] بی bi ohne.

Arabiſche und perſiſche Wörter in Yzafétkonſtruktion als Präpoſitionen.

221. Die folgenden arabiſchen und perſiſchen Ausdrücke verbinden ſich mittels der Yzafétkonſtruktion mit arabiſchen und perſiſchen Subſtantiven. Der Ort reſp. die Richtung wird ſodann durch die an das letzte Wort anzufügende türkiſche Lokativ- reſp. Dativ- oder Ablativendung ausgedrückt.

p. درون derûn
a. داخل dāχil — das Innere.

p. بيرون birûn
a. خارج χārīǯ — das Äußere.

a. تحت taht
p. زير zîr — unter.

p. ميان mijân zwiſchen.

p. نزد nezd bei.

a. جوار ǯiwâr Nachbarſchaft.

a. اطراف atrâf Umgegend.

a. اثناى eßnâj (nur mit Lokativ) während.

p. سوى ßuj
a. صوب ßawb — nur mit Dativ: nach, zu, an.

a. جانب ǯaníb
a. طرف taráf
a. جهت ǯihét — (meiſt nur mit Dativ oder Ablativ) „nach, zu, an“ oder „von, von ſeiten“.

Z. B.:

درون شهرده derûn-i ǯehirdé im Innern der Stadt.

درون شهره derûn-i ǯehiré ins Innere der Stadt (hinein).

درون شهردن derûn-i ǯehirdén aus dem Innern der Stadt.

انكلتره‌نك زير اداره‌سنده ingilteraníñ zîr-i idareßindá unter der Verwaltung Englands.

اثناى راهده eßnâji rahdá während des Weges.

صوب عالیکزه ßáwbi ālinizá an Ihre hohe Seite: an Sie.

طرف هکومتدن taráf-i hükjumettán von ſeiten der Regierung.

جانب وطننه ǧanıb-i wataniná in ſein Vaterland.

Über die türkiſche Konſtruktion mancher dieſer Wörter vergleiche Regel 50.

222. Die folgenden Wörter verbinden ſich gleichfalls mittels Yzafét mit dem nachfolgenden Subſtantive:

p. برای berâj wegen, behufs.

p. مانند mānénd gleich, wie. (Selten gebraucht.)

a. p. بر موجب ber umǧíb gemäß, entſprechend.

Z. B.:

برای تنزه {berâji tenezzüh um ſich zu zerſtreuen, der Zerſtreuung wegen.

بر موجب قانون {ber muǧíb-i qānûn gemäß dem Geſetze, entſprechend dem Geſetze.

Leſeſtück.

جاپونیالولرك خانه‌لری اکثریا قامش ایله کاغدن عبارت اولدیغی حالده قطعهٔ مذکوره‌ده امتعه و اشیانك حریق بلیه‌سندن محافظه‌سی ضمننده کارکیر بنالر یاپلمشدر — نفس شهر اوتوز سکز کیلومترو محیطنده و تربیعا آلتمش طقوز کیلومترو وسعتنده‌در — تایقون حکمدار روحانینك مقبره‌سی اوراده واقع اولوب اطرافنده تقریبا اوتوز سکز معبد واردر — (قانون) و (امیدا) و (قونفوسیوس) و (قاندانك) معبدلری دخی اوراده‌در — اشبو معبد الك جسیم اولوب و جاپونیالولر عدنده فوق الغایه محترمدر — معبد مذکور (اوقووه) نهری کنارنده بر واسع میدانده واقع اولوب اطرافنده چایجی و مسك یاغجی دکانلری واردر — و اوقات معینه‌ده میدان مذکورده پازار قوریلور — میدان مذکورك ایچروسنده ایکی کچه‌لی اشجار مغروس بر یول واردر و بو طریقك باش طرفنده قرمزی کاغدن معمول اوچ عدد جسیم قندیل معلقدر — طریق مذکورك نهایتنده فوق الغایه مکمل بر آخورده لکه‌سز بیاض بر بارکیر موجود اولوب بوکا اسب مقدس

اطلاق اولنور — كل يوم اوقات معينه‌ده اسب مذكور آخوردن چيقاريلوب كمال دبدبه و احتشام ايله (قانون‌ساما) اطلاق اولنان صنمك نزدينه كتوريلوب لاجل‌التنزه طيشارو چيقوب چقميه‌جقلرينى راهبلردن برى صنم مذكوردن سؤال ايدر — صنم دخى بالطبع جواب ويرميه‌رك اسب مذكورى تكرار آخوره كوتوروب باغلارلر — (قونفوسيوسك) معبدينه اجانبك دخولى ممنوع اولديغندن احوالى بالكليه مجهولدر — فقط معبد مذكور اتصالنده (يدونك) دار الفنونى كائن اولوب اوراده اكابر ملت اولادى اصول جغرافيه و فن تاريخ و علوم طبيعيه و السنهٔ اجنبيه و زياده دقت و اهتمام ايله تاريخ طبيعى و جاپونيا تاريخنى تعليم و تدريس اولنور — انجق اساس تحصيل جاپونيا لسانلرينك اصول تحريريه‌سيله چينجه‌دن مأخوذ اولان ادبياتدر — اشته اطفال مدّت مديده يالكز اصول تحريريه‌يى تحصيل ايله مشغول اولديغندن علوم و فنون تحصيلنه پك وقتارى اولمز — بو سببه مبنى الك زياده مستعد طلبه بيله مكتبدن چيقدقده يالكز جاپونيا و چين لسانلرينى اوقويوب يازه بيلورلر — جاپونيالولر فرط ذكا ايله موصوف ايسه‌لرده قوهٔ اختراعيه‌لرى يوقدر

Vokabeln.

a. امتعه emti-é Waren (Pl. von متاع metáʕ).

a. حريق harîq Feuersbrunſt.

a. بليه belijé Unglück, Kataſtrophe.

a. محافظه muhafazá Schutz.

p.a. كاركير بنا kjargîr binâ Steingebäude.

a. مقبره maqberé Begräbnisſtätte.

a. محترم mühterém geehrt, in Anſehen ſtehend.

p. كنار kenâr Ufer.

a. واسع waßí geräumig.

p. ميدان mejdân Platz.

چايجى ʒajʒí Theeverkäufer.

مسك ياغجى miß jaʒʒý Moſchusölhändler.

پازار قورمق pazâr ǫormaq Markt abhalten.

ايكى كچه‌لى iki geʒelí in zwei Reihen.

a. اشجار eʒʒâr Bäume.

a. مغروس magrûß gepflanzt.

معمول { māmûl gemacht, verfertigt.

قنديل qandîl Lampe.

a. معلق mualláq aufgehängt.

a. مكمل mükemmél prächtig.

p. آخور axor Stall.

لكەسز lekkeßiz fleckenlos.

a. بياض bejâz weiß.

p. باركير bejgír Pferd.

a. مقدس muqaddéß geheiligt.

a. اطلاق itlâq etm. etwas (Dativ) benennen.

a. صنم ßaném Götze, Idol.

a. راهب rahíb Priester.

a. بالطبع bi-t-tább natürlich.

a. مجهول meǧhûl unbekannt.

a. اكابر ekjabír die Großen, Vornehmen.

a. علوم طبيعيه ulûm-i tabiijjé Naturwissenschaften.

a. اهتمام ihtimâm Sorgfalt.

a. تعليم و تدريس tâlîm u tedrîß etm. lehren, vortragen.

a. اساس تحصيل eßâß-i tahßîl Grundlage des Unterrichts.

a. اصول تحريريه ußûl-i tahririjé Schreibsystem.

a. اطفال etfâl die Kinder.

a. مديد { medîd lang, lange dauernd.

a. مستعد müßte-íd begabt, talentiert.

a. طلبه telebé Schüler (Pl. von طالب talíb).

a. فرط ذكا fárt-i zekjâ hoher Grad, Übermaß von Intelligenz.

a. موصوف meßûf beeigenschaftet, begabt.

a. قوۀ اختراعيه quwwé-i ixtira-ijjé Erfindungsgabe.

Zum Übersetzen.

Woraus bestehen meistens die Häuser der Japaner? Warum hat man in dem erwähnten Viertel die Häuser aus Stein gebaut? Wie viele Tempel liegen um die Begräbnisstätte des Taikun? Welcher Tempel ist der größte und bei den Japanern am meisten angesehen? Wo sind die Läden der Theehändler? Wo ist der Stall, in welchem (Partizip. Konstr.) das heilige Pferd sich befindet? Wohin wird dasselbe täglich geführt? Um was fragen die Priester das Götzenbild? Was thun die Priester sodann, wenn das Götzenbild keine Antwort giebt? Ist der Eingang von Fremden in den

Tempel des Confucius gestattet? Welches Gebäude befindet sich anstoßend daran? Worin werden die Kinder der Vornehmen dort unterrichtet? Was sind die Grundlagen des Unterrichtes? Sind die Kinder lange mit der Erlernung des Schriftsystems beschäftigt? Welche Sprachen können die Schüler lesen und schreiben, wenn sie aus der Schule austreten? Sind die Japaner sehr intelligent und haben sie Erfindungsgabe?

Konjugations-Schema des Verbums:

سومك Sewmék lieben.

A. Reiner Verbalstamm: سو Sew (Regel 68).

B. Erweiterte Verbalstämme:

1. Faktitiver: سودير Sewdír.
2. Passiver: سويل Sewíl.
3. Reflexiver: سوين Sewín.
4. Reciproker: سوش Sewíz.

C. Kombinierte erweiterte Verbalstämme:

5. Passiv des Faktitivs: سوديريل Sewdiríl.
6. Faktitiv d. Passivs: سويلدير Sewildír.
7. Faktitiv d. Reflexivs: سويندير Sewindír.
8. Faktitiv d. Reciproks: سوشدير Sewizdír.

An jeden dieser 9 Verbalstämme kann noch angefügt werden:

1. Die Negationssilbe z. B. سومه Sewmé.
2. Die Unmöglichkeits-Endung z. B. سوديرمه Sewdiremé.
3. Die Möglichkeits-Endung z. B. سويله بيل Sewilé bil.
4. Die Gewohnheits-Endung z. B. سوينه كل Sewiné gel.
5. Die Beschleunigungs-End. z. B. سوديريليور Sewdiriliwír.

Durch die vorstehend angedeutete Kombination erhält man also im ganzen 45 verschiedene Verbalstämme, von welchen sämtlich die nachfolgenden Formen gebildet werden können.

Infinitiv (Regel 66 und 71) z. B. سويلديرمك Sewildirmék.

[1])*Imperativ (Regel 72) z. B. سويندير يكز Sewindiriñíz.

[1]) Die mit einem Sterne (*) bezeichneten Formen nehmen die entsprechenden Konjugationssilben an.

Ferner werden durch Anhängung der Temporalsuffixe aus jedem der obengenannten 45 Verbalstämme 8 Temporalstämme gebildet und entsprechend konjugiert (Regel 74).

I. Der Präsensstamm (Regel 75).

3. B. سومیور SSewmejór.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das Präsens z. B. سودیرەمیورم SSewdirémejorum.
*2. „ bestimmte Imperfekt z. B. سویلیوردم SSewilijórdim[1]).
*3. „ unbestimmte Imperfekt z. B. سویلمیورمشم SSewilmejórmizim.
*4. Der Konditional des Präsens z. B. سودیریورسەم SSewdirijórßam.

II. Der Aoriststamm (Regel 76).

3. B. سویلیر SSewilír. (Beachte die abweichende Bildung der negativen und Impossibilitätsform!)

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das Aoristpräsens z. B. سورم SSewérim.
*2. Der Konjunktiv z. B. سوینیردم SSewinírdim.
*3. Das unbestimmte Aoristpräteritum z. B. سویلیرمشم SSewilírmizim.
*4. Der Aoristkonditional z. B. سوەمزسەم SSeweméz-SSem.

III. Der bestimmte Präteritalstamm (Regel 77).

3. B. سودیرمدی SSewdirmedí.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das bestimmte Präteritum z. B. سوینمدم SSewínmedim.
*2. „ bestimmte Plusquamperfektum z. B. سویلدیدم SSewildídim.
oder: سویلدم ایدی SSewildím idi.
*3. Der Konditional des bestimmten Präteritums z. B. سویندیردیسەم SSewindirdíßem.

[1]) Abgekürzte Form statt: SSewilijór idím; ebenso: SSewilmejórmizim und SSewdirijórßam statt: SSewilmejór imizím und SSewdirijór ißám.

IV. Der unbestimmte Präteritalstamm (Regel 78). Z. B. سودیرمامش SSewdírmemiz.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das unbestimmte Präteritum oder erzählende Perfekt z. B. سویلدیرمشم SSewildírmizim.

*2. Das erzählende Plusquamperfekt z. B. سوینمش ایدم SSewinmíz idím.

*3. Das unbestimmte Plusquamperfekt z. B. سودیرمش ایمشم SSewdirmíz imizím.

*4. Der Konditional des unbestimmten Präteritums z. B. سویلمش ایسهم SSewilmíz ißém.

V. Der Futurstamm (Regel 79). Z. B. سوشهمیهجك SSewizémejeǧek.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das Futurum z. B. سوینهجکم SSewineǧéjim.

*2. Das bestimmte Imperfekt des Futurums z. B. سودیرهجك ایدم SSewdireǧék idím.

*3. Das unbestimmte Imperfekt des Futurums z. B. سویلهجك ایمشم SSewileǧék imizím.

*4. Das Konditional des Futurums z. B. سویندیرهمیهجك ایسهم SSewindirémejeǧek ißém.

VI. Der Konditionalstamm (Regel 80). Z. B. سودیرسه SSewdirße.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Der irreale Konditional des Präsens z. B. سویندیره بیلسهم SSewindiré bilßém.

*2. Das Imperfekt des Konditionals z. B. سودیریلسیدم SSewdirilßéjdim.

VII. Der Optativstamm (Regel 81). Z. B. سوینه SSewiné.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das Präsens des Optativs z. B. سوینهیم SSewinéjim.

*2. „ Imperfekt des Optativs z. B. سویلیدم SSewiléjdim.

VIII. Der Necessitativ (Regel 82). Z. B. سودیرملی SSewdirmelí.

Von demselben werden abgeleitet:

*1. Das Präsens des Necessitativs z. B. سویلملیم SSewilmelíjim.

*2. Das bestimmte Präteritum des Necessitativs z. B. سمام ملید SSewmemelíjdim.

*3. Das unbestimmte Präteritum des Necessitativs z. B. سوینملی ایمشم SSewinmelí imizím.

*4. Der Konditional des Necessitativs z. B. سودیرملی سهم SSewdirmelíßem.

Von jedem Verbalſtamme können ferner abgeleitet werden:

Die Partizipien (Regel 83) und zwar:

1. Das Aoriſtpartizip (Regel 84) z. B. سويلير ßewilír.
2. Das beſtimmte Partizip des Präſens z. B. سوديره بيلان ßewdiré bilén.
3. Das Partizip der Vergangenheit (Regel 85) z. B. سوديريلمش ßewdirilimíz.
4. Das Partizip der Zukunft (Regel 86) z. B. سوينه بيلمجك ßewiné bilemžék.

Die beiden letztangeführten Partizipien bilden in Verbindung mit dem Zeitworte olmaq ſelbſtändige Verba. Über ihre Verwendung vergleiche Regel 80, 85, 86, 91.

Das Verbal-Adjektiv u. V.-Subſtantiv (Reg. 92, 93, 94).

Z. B. سوديردك ßewdirdík.

Die 9 Gerundien (Regel 95 und 96).

Z. B.

1. سوينوب ßewinűp.
2. سويله سويله ßewilé ßewilé.
3. سويندير مرك ßewindirerék.
4. سوديريلهلى ßewdirilelí.
5. سويلمينجه ßewilmejínče.
6. سوه بيلدكچه ßewé bildíkče.
7. سويلديريجك ßewildirižék.
8. سويلمكين ßewilmejín.
9. سومز ايكن ßewméz ikén,
   سويلمش ايكن ßewilmíz ikén,
   سوينجك ايكن ßewinežék ikén.

Vom Zeitworte ßewmek abgeleitete Subſtantive und Adjektive (Regel 97).

Subſtantive:

ewmé das Lieben, die Liebkoſung.

ewíz das Lieben, die Liebe.

سوکو Sewgú die Liebe.

سویم Sewím Liebenswürdigkeit.

سوینش Sewiníz das Erfreutsein.

سونج Sewínʒ die Freude.

Adjektive:

سوکیلی Sewgülú geliebt, teuer.

سویملی Sewimlí liebenswürdig, sympathisch.

سونجلی Sewinʒlí freudig, erfreut.

سوندیریجی Sewindiriʒí erfreuend, erfreulich.

Sachregister.

	Seite
Einleitung	1
Übersicht des Alphabets	2
Allgemeiner Teil.	
Alphabet	4
Gestalt und Verbindung der Buchstaben	5
Zahlzeichen	5
Konsonanten und Vokale	5
Aussprache und Bedeutung der einzelnen Zeichen des Alphabets	6
Das arabische Vokalsystem	14
Das türkische Vokalsystem	15
Aussprache und Accent	17
Orthographie	18
Ähnliche Wörter	19
Erster Teil.	
1. Lektion.	
Regel.	
1. Grammatischer Geschlechtsunterschied	21
2. Natürlicher Geschlechtsunterschied	21
3. Adjektiv	22
Regel	Seite
4. Kopula: «dir»	22
5. «Dejil»	22
2. Lektion.	
6. Plural	24
7. Stellung des attributiven u. prädikativen Adjektivs	24
8. Verbindung von Pluralen	24
9. Fragepartikel: «mi»	25
10. Verbindung von Zahlwörtern mit Pluralen	25
11. «War» und «joq»	25
3. Lektion.	
12. Possessivsuffixe	30
13. Erweichung auslautender Konsonanten	30
14. Verbindung der Possessivsuffixe mit dem Plural	31
15. Elision von Vokalen bei Annahme von Suffixen	32
16. Genitiv des Personalpronomens	34
17. Bezeichnung d. Eigentums an bestimmten u. unbestimmten Gegenständen	34

Regel		Seite
18.	Bezeichnung d. Gattungsbegriffes durch das Suffix der 3. Person	34
19.	Das Suffix der 3. Person in der Bedeutung: „davon“	35
20.	Anfügung der Suffixe an verbundene Substantive	35
21.	«idi» = Vergangenheit von «dir»	35
	4. Lektion.	
22.	Deklinationssuffixe	39
23.	Besonderheiten der Deklination	40
24.	Beobachtung d. Vokalharmonie bei Anfügung der Deklinationssuffixe	40
25.	Abweichende Deklination der mit Suffix der 3. Person versehenen Substantive	43
26.	Deklination d. Pronomina	44
27.	Anwendung der verschiedenen Kasus	47
28.	Die bestimmte türkische Genitivkonstruktion	47
29.	Die unbestimmte türkische Genitivkonstruktion	48
30.	Auch = «dayy»	49
31.	Weder — noch	50
	5. Lektion.	
32.	Postpositionen: «içün, ilé, gibí, qadár»	55
33.	Verstärkung des Adjektivs	56
34.	Komparativ	57
35.	Superlativ	57
36.	Postpositionen, welche sich mit dem Ablativ verbinden	57
37.	Konjugation von «dir» und «dejil» in Präsens und Vergangenheit	58
38.	Verwendung des Personalpronomens bei der Konjugation	60
39.	Die Postposition «Fe»	60
40.	Das „Yzafét“ als persische Verbindungsart	61
	6. Lektion.	
41.	Gebrauch des Ablativs	64
42.	Postpositionen, welche sich mit dem Dativ verbinden	65
43.	Adjektive, welche den Dativ regieren	66
44.	Gebrauch der adjektivbildenden Endung «ki»	67
45.	Konditionalis des Zeitwortes „sein“	68
46.	Konjugation von «war» und «joq»	70
47.	Gebrauch des Gerundiums «ikén»	71
	7. Lektion.	
48.	Konstruktion der Postpositionen	74
49.	Postpositionen, welche die Bedeutung von Präpositionen haben	75
50.	Arabische und persische Wörter als Postpositionen in türkischer Konstruktion	77
	8. Lektion.	
51.	Die türkische Ableitung v. Substantiven und Adjektiven überhaupt	82
52.	Ableitung von Adjektiven mittels der Silben: «li, liz, Fe»	82
53.	Ableitung von Substantiven mittels der Silben: «lik, Fi, daz»	83
	9. Lektion.	
54.	Das persönliche Fürwort	89
55.	Das besitzanzeigende Fürwort	89
56.	Das hinweisende Fürwort	90
57.	Das fragende Fürwort	91
58.	Umschreibung des beziehenden Fürwortes	91
59.	Unbestimmte Fürwörter	92
	10. Lektion.	
60.	Die Grundzahlen	97
61.	Bruchzahlen	98
62.	Ordnungszahlen	99
63.	Verteilungszahlen	100
64.	Wiederholungszahlen	100
65.	Unbestimmte u. Sammelzahlen	101

Regel Seite

11. Lektion.
66. Der Infinitiv 106
67. Einteilung der Zeitwörter 107
68. Türkische Stammzeitwörter: Faktitiva, Passiva, Reflexiva, Reciproca ꝛc. 107

12. Lektion.
69. Abgeleitete Zeitwörter . 116
70. Zusammengesetzte Zeitwörter 118

13. Lektion.
71. Der verkürzte und der erweiterte Infinitiv . . . 123
72. Der Imperativ 125
73. Die Stellung des Zeitwortes im Satze 125

14. Lektion.
74. Die Temporalstämme . . 129
75. Der Präsensstamm . . . 130

15. Lektion.
76. Der Aoriststamm . . . 137

16. Lektion.
77. Der bestimmte Präteritalstamm 146
78. Der unbestimmte Präteritalstamm 148

17. Lektion.
79. Der Futurstamm 154

18. Lektion.
80. Der Konditionalstamm . 161

19. Lektion.
81. Der Optativstamm . . . 168
82. Der Necessitativstamm . 170

20. Lektion.
83. Die Partizipien überhaupt 176
84. Das Partizip d. Gegenwart 176
85. Das Partizip der Vergangenheit 178
86. Das Partizip der Zukunft 179
87. Anwendung d. Partizipien zur Umschreibung von Relativsätzen 180

21. Lektion.
88. Die Konjugation des Zeitwortes «olmaq» . . . 186
89. Das Zeitwort „sein" . . 188
90. Das Zeitwort „haben" . 191
91. Weiterer Gebrauch des Zeitwortes «olmaq» . 194

Regel Seite

22. Lektion.
92. Bildung des Verbaladjektives und des Verbalsubstantives 198
93. Das Verbaladjektiv . . . 200
94. Das Verbalsubstantiv . . 202

23. Lektion.
95. Die Gerundien im allgemeinen 206
96. Die neun Gerundien im besondern 207

24. Lektion.
97. Von Zeitwörtern abgeleit. Substantive u. Adjektive 215
98. Einige vereinzelt stehende Verbalformen 218

25. Lektion.
99. Adverbien im allgemeinen 222
100. Adverbien des Ortes . . 223
101. Adverbien der Zeit . . . 224
102. Adverbien der Art und Weise, der Menge ꝛc. . 225

26. Lektion.
103. Konjunktionen 230
104. Interjektionen 232

Anhang I.
Häufig gebrauchte Ausdrücke, welche mit Hilfe türkischer Zeitwörter wiedergegeben werden 236

Anhang II.
Sprichwörter und volkstümliche Redensarten 240

Zweiter Teil.
Allgemeines 245
Die arabischen Lesezeichen . . 246

Regel. 1. Lektion.
Der arabische Artikel.
105. Assimilation des Artikels 247
106. Die Verwendung des Artikels im arab. Sprachgebrauche 247
107. Der Artikel im türkischen Sprachgebrauche . . . 248

2. Lektion.
Das arabische Geschlecht.
108. Arabische Maskulina und Feminina 252

Regel Seite
109. Bildung des arabiſchen Femininums 252
110. Die Übereinſtimmung des Geſchlechts 252

3. Lektion.

Der perſiſche Plural; der arabiſche Dual u. Plural.

111. Der perſiſche Plural . . 255
112. Der arabiſche Dual . . 255
113. Arten des arab. Plurals 256
114. Der arab. geſunde männliche Plural 256
115. Der arab. geſunde weibliche Plural 256
116. Unregelmäß. arab. Plurale 256

4. Lektion.

Der gebrochene arabiſche Plural.

117. Die dreibuchſtab. Verbalwurzel 259
118. Die gebräuchlichſten Formen d. gebroch. Plurals 260
119. Die Verbindung arabiſcher Plurale mit Adjektiven 266

5. Lektion.

Arabiſche Plurale im türkiſchen Gebrauche.

120. Modifikationen der Bedeutung arab. Plurale im türkiſchen Gebrauche . . 269
121. Galatát-i meẓhuré: gebräuchliche, aber fehlerhafte Formen 271

6. Lektion.

Die perſiſche oder Yzafétkonſtruktion.

122. Zweck der Yzafétkonſtr. 274
123. Grundregel der Yzafétkonſtruktion 274
124. Verbindung zweier Subſtantive 274
125. Verbindung eines Subſtantivs mit einem Adjektiv 276
126. Geſchlechtsübereinſtimmung beim Gebrauche arab. Adjektive 276
127. Die Yzafétkonſtruktion im türkiſchen Gebrauche . 277
128. Galatát-i meẓhuré . . . 278

Regel Seite

7. Lektion.

Die arabiſche Wortbildung.

129. Schematiſche Darſtellung der dreibuchſtabigen Verbalwurzel 281
130. Primäre Infinitive m. ſubſtantiviſcher Bedeutung 281
131. Maßdare der 1. Form . 282
132. Das Partizipium «fāʿil» 282
133. Das Partizipium «faʿʿāl» 283
134. Das Partizipium «faʿil» 283
135. Das Partizipium «afʿál» (arab. Komparativ) . . 284
136. Das Partizipium «méfʿûl» 284
137. Das Ortsnomen 285
138. Das Nomen instrumenti 285

8. Lektion.

Die Nißbé.

139. Bildung des Beziehungsnomens 288
140. Femininum der Nißbé . 289
141. 142. Galatát-i meẓhuré . . . 289

9. Lektion.

Das arabiſche Verbum.

143. Die zehn arabiſchen Verbalformen 292
144. Maßdar u. Partizip der zehn Formen 292
145. Unterſchied des aktiven u. des paſſiven Partizips . 292
146. Plurale der Maßdare u. Partizipien 292
147. Maßdar der II. Form . 292
148. Partizip der II. Form . 293
149. Maßdar der III. Form . 294
150. Partizip der III. Form . 294
151. Maßdar der IV. Form . 294
152. Partizip der IV. Form . 295
153. Maßdar der V. Form . 295
154. Partizip der V. Form . 295
155. Maßdar der VI. Form . 295
156. Partizip der VI. Form . 296
157. Maßdar der VII. Form . 296
158. Partizip der VII. Form . 296
159. Maßdar der VIII. Form . 296
160. Partizip der VIII. Form . 297
161. Maßdar der X. Form . 297
162. Partizip der X. Form . 297

Regel Seite

10. Lektion.

Die arabischen Verbalformen im türkischen Gebrauche.

163. Bedeutung der Maßdare . 300
164. Der mehr etymolog. Wert der arab. Bildungsgesetze 300
165. Verbindung der Maßdare und Partizipien mit türkischen Zeitwörtern . 300
166. Bedeutung der auf diese Weise zusammengesetzten Zeitwörter 301
167. Arabische Worte, welche sowohl im Maßdar mit «etmék», als auch im Partizipium m. «olmaq» zusammengesetzte türk. Zeitwörter bilden . . 301
Ersetzung der türkischen Objektkonstruktion durch die Yzafétkonstruktion und zwar
168. beim Zeitworte «etmék» 302
169. beim Zeitworte «olmaq» 304

11. Lektion.

Auf arabische Weise zusammengesetzte arabische Substantive und Adjektive.

170. Häufig bei Zusammensetzungen gebr. Wörter 307
171. Türk. Gebrauch zusammengesetzter Ausdrücke . . 307
172. Gebrauch d. arab. Artikels 307
173. Konstruktion im türkischen Gebrauche 308

12. Lektion.

Auf persische Weise (mit Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke.

174. Stehende Ausdrücke . . 311
175. Häufig bei Zusammens. gebrauchte Ausdrücke . 311
176. Substantive als Adjektive zu übersetzen 312
177. Beobachtung der Reg. 171, resp. 126 und 110 . . 313

Regel Seite

13. Lektion.

Die persische Wortbildung.

178. Persische Ableitungssilben können an türk. Wörter nicht angefügt werden 315
179. Ableitung v. Substantiven 315
180. Ableitung von Adjektiven 316
181. Wortbild. mittels Wiederholung 317
182. Gemeinschaftl. Ableitung von Adjektiven und Adverbien 317
183. Bildung des Komparatives und Superlatives . . . 318

14. Lektion.

Das persische Verbum.

184. Der persische Präsensstamm 320
185. Übersicht der gebräuchlichsten pers. Präsensstämme 320
186. Ableitung der Partizipien und des Verbalnomens 321
187. Der pers. Präteritalstamm 322
188. Übersicht d. gebräuchlichsten persischen Präteritalpartizipien 323
189. Gebrauch der Präteritalpartizipien 323

15. Lektion.

Auf persische Art (ohne Yzafét) zusammengesetzte Ausdrücke.

190. Arabische und persische Wörter können aneinandergereiht werden . . 326
und zwar
191. Arab. oder pers. Substantiv oder Adjektiv mit pers. Präsensstamm . . 326
192. Arab. oder pers. Substantiv mit dem pers. Präteritalpartizip 327
193. Pers. Substantiv mit pers. Adjektiv 327
194. Arab. oder pers. Substantiv mit arab. oder pers. Substantiv 328
195. Arab. oder pers. Adjektiv mit arab. oder pers. Substantiv 328

Regel Seite
196. Perſ. Partikel mit arab. oder perſ. Subſtantiv . 328
197. Perſ. Partikel mit arab. oder perſ. Adjektiv . . 329
198. Die vorſtehenden Zuſammenſetzungen im türk. Gebrauche 329

16. Lektion.

Das arabiſche und perſiſche Zahlwort.

199. Arab. Grundzahlen . . . 331
200. Arab. Ordnungszahlen . 332
201. Arab. Bruchzahlen . . . 333
202. 203. Perſ. Zahlwörter, ſoweit ſie im Türk. gebraucht werden 333

17. Lektion.

Das arabiſche und perſiſche Adverb.

204. Bildung des arabiſchen Adverbs 335
205. Häufig gebrauchte arab. Adverbien 335
206. Arab. Adverbien, welche ohne Nunation ausgeſprochen werden . . . 336
207. Arab. Adverbien, welche als türk. Poſtpoſitionen gebraucht werden . . . 337
208. Bildung des perſiſchen Adverbs 337
209. Perſ. adverbiale Ausdrücke, welche im Türkiſchen gebräuchlich ſind . . . 337

Regel Seite

18. Lektion.

Das arabiſche und das perſiſche Pronomen.

210. Die im Türk. überhaupt gebräuchlichen arabiſchen Pronomina 339
211. Arab. Poſſeſſivpronomina 339
212. Gebrauch d. arab. Poſſeſſivſuffixe 340
213. Arabiſche Demonſtrativpronomina 340
214. Das arabiſche Relativpronomen 340
215. Stehende Ausdrücke, in welchen d. arab. Relativpronomen gebraucht wird 341
216. Perſiſche Pronomia . . 341

19. Lektion.

Arabiſche Präpoſitionen in arabiſcher Konſtruktion.

217. Überſicht der gebräuchl. arabiſchen Präpoſitionen 343

20. Lektion.

Die perſiſchen Präpoſitionen.

218. Gebrauch der perſ. Präpoſitionen in zuſammengeſetzten Ausdrücken. Vgl. Reg. 196. 349
219. Überſicht der gebräuchl. perſiſchen Präpoſitionen 349
220. Aus perſ. Präpoſitionen gebildete türkiſche Verba 350
221. 222. Arab. und perſ. Wörter in Yzafétkonſtruktion als Präpoſitionen gebraucht 351

Konjugations-Schema des Verbums سومك Sewmék lieben 355

Anhang:

Schrifttafeln in türkiſcher Kurſivſchrift.

I. Anleitung zur türkiſchen Kurſivſchrift . . . . . 365—372
II. Kurſiv-Leſeübungen. Türkiſche Überſetzung der deutſchen Aufgaben von Lektion 1—10 der Grammatik . . . . . 373—394
III. Briefformulare und Eingaben . . . . . 395—420

Anhang.

Schrifttafeln
in
türkischer Kursivschrift
nebst
Anleitung.

Anleitung zur türkiſchen Kurſivſchrift.

Die Schrift, welche im Drucke türkiſcher Werke zur Verwendung gelangt, heißt Neßχi (نسخی), während die Kurſivſchrift den Namen Ryqqa (رقعه) führt.

Das Ryqqa ſtellt ſich im weſentlichen bloß als eine ſchreibflüchtiger geſtaltete Form des Neßχi dar.

Der Unterſchied zwiſchen beiden Schriftarten läßt ſich in folgenden drei Punkten zuſammenfaſſen:

1. Einige Buchſtaben des Ryqqa weiſen gegenüber den entſprechenden Formen des Neßχi gewiſſe Verſchiedenheiten auf. Vgl. die nachſtehende Tabelle I.

2. Einzelne Buchſtabenverbindungen geſtalten ſich im Ryqqa ſchreibflüchtiger als im Neßχi. Vgl. Tabelle II.

3. Das Ryqqa beſitzt einige im Neßχi nicht gebräuchliche Buchſtabenverbindungen. Vgl. Tabelle III.

Das genaue und vergleichende Studium der nachſtehenden drei Tabellen wird den Schüler befähigen, die weiter folgenden Kurſivübungen zu leſen, welche die türkiſche Überſetzung der zehn erſten deutſchen Überſetzungsaufgaben des erſten Teiles enthalten.

Zum Schreiben bediene man sich eines nicht zu sehr gespitzten, weichen Bleistiftes, da die europäische Stahlfeder sich zur Wiedergabe der türkischen Schrift nicht besonders eignet, orientalische Rohrfedern (qalém) wohl nicht überall erhältlich sind und ihre Zurechtschneidung außerdem einen gewissen Grad von Geschicklichkeit erheischt.

ا	ـا	ا	ا	
ب	ـب	بـ	بـ	بب
ب	ـب	بـ	بـ	بب
ت	ـت	تـ	تـ	تت
ت	ـت	تـ	تـ	تت
ج	ـج	جـ	جـ	جج
ج	ـج	جـ	جـ	جج
ح	ـح	حـ	حـ	حح
خ	ـخ	خـ	خـ	خخ
د	ـد	ـد	د	
ذ	ـذ	ـذ	ذ	
ر	ـر	ـر	ر	
ز	ـز	ـز	ز	
س	ـس	سـ	سـ	سس
ش	ـش	شـ	شـ	ششش

صصص	صـ	ـصـ	ـصـ	ص
ضضض	ضـ	ـضـ	ـضـ	ض
ططط	طـ	ـطـ	ـطـ	ط
ظظظ	ظـ	ـظـ	ـظـ	ظ
عمع	عـ	ـعـ	ـعـ	ع
غغغ	غـ	ـغـ	ـغـ	غ
ففف	فـ	ـفـ	ـفـ	ف
قققه	قـ	ـقـ	ـقـه	قه
ككك	كـ	ـكـ	ـك	ك
لل	لـ	ـلـ	ـل	ل
مم	مـ	ـمـ	ـم	م
نن	نـ	ـنـ	ـن	ن
	وـ	ـوـ	ـو	و
هه	هـ	ـهـ	ـه	هه
يي	يـ	ـيـ	ـي	ى

II

طالب = طلب		طا = ط	
كاتب = كاتب		كا = كا	
لازم = لازم		لا = لا	
افتتاح = افتتاح		فتا = فتا	
اولى = اولى		لى = لى	
كافى = كافى		فى = فى	

III

حال = حال		افتتاح = افتتاح	
ناظر = ناظر		كتابنده = كتابنده	
عاجز = عاجز		كتابنده = كتابنده	
اوده = اوده		اولده = اولده	

اولری = اولرق

اولرتری = اولرتوق

اولو = اولو

اولوب = اولوب

اولماه = اولماق

اولوبولا = اولوبولا

اولین = اولرق

اولرسنه = اولرسنه

اولوده = اولوده

نصوص = نصوص

سلوم = سلوم

سازه = سازه

برنجی قسم
برنجی ترجمه

کوزل لغوا برایی آدم بر چرکیه حیوانه یاق
کوجاق بر طاسه بیوك اغاج طاسه قره ده
قره طاسه اله دکل ده قره قوسه برکوزل حیوانده
ارسلانه قوسه دکل بو اغاج یاق الچاقدر بو نه
اغاجدر بو بر قره اغاجدر نه کوزل اغاج
قره ج یاق کوجاق بر مملکتدر قره دکز یاق
بیوك دکلدر نه یوکسك طاغ نه دریا دکز

شو شهر یك اوزاقده بو كوچك كوی یك كوزلده
یك یقینده یك مجاقده لهوا صوغوقسه شو طاغ
اوزاقده بو كوزل دكز اوه دكز ده

ایكنجی ترجمه

روزكار یك شدید ده لهوا كوزل دكلمی صوبك
تازه دكلمه قهوه و شراب اعلا ده یكی سرای
یك اوزاقده باغچه لقلده باغچه یك كوچكده
بر نیه بر كوچك طاغ و بر طاغ بر جوك نیه ده
بو ضابط كیمسه بو كنج ضابط حسه اقدیمه نه
كنج آدم طانلو صو بر كوچك دره ده حمام یك

لطیفه حمام واری خبر افندم حمام یوقدر
حمال واری اوسه افندم حمال وار در خدمتی یوقدر
نه کوزل میکلدر تازه کلدر خسته خانه یقیه میدر
خبر افندم یاه اوزاقدر خسته یوقدر نه یسیل
یراقدر نه ماوی کوزاه سواد یکیدر خبر افندم
یاه اسکیدر بوسرای میدر حمامی عسکر واری
ایکی یوز عسکر و بعضه ضابطلر وار ضابطلر فاجیدر
بشدر ساعت فاجیدر ساعت اوچدر بوساعت
یاه ایدر اسکی می یکی می یکیدر قاچ ساعت وار
انجق بر ساعت وار قاچ ساعتدر اوله درسه ساعتدر

ایکی واوج بشه بوز واوجیوز درنجه در بوشهر یولی
دکلی اوج یولی سرای اوده درسه عرم بسه خسته خانه به
قاچ کوزل باغچه وجوده یکی اولر وار کربه برجای الدده
جوده عسکرلر خسته درلر اغیار آدملر آزدر بعضه
عادی بیچاقلی وار بو عمللر لهیسی کنجه لر لهواجوده فنادر
چاره یوق بیچاره جوجوق یاخسته در

اوچنجی ترجمه

ایکی برادرم خسته در بریسی یاکنجه لهسبه لی
وارمی ایکی لهسبه م وار هانکیسی عسکر در لهدبرنجی
عسکر در اکمکاه وارمی وار جوجه اولنوفمی

الملا اولنوندر ارمودلر اولنوده وکل کیفلک نصل
کیفم یوده کیفکز نصل کیفز یلک ایده بنجه ایقیده
غیر افندم قبالو در دوده اقسام لهوا یلک فنا ایدی
اویسی صباح یلک لطیف ایدی ساعت قاچ ایدی ساعت
اوده ایکی ایدی بیاصه کاغدلک وارمی اوده افندم وار
خواجه خسته یمده غیر افندم یاپاس خسته در صوابیده
اوشاقلرکز یلک تنبل دیلر بوسرای سزلک میده
قاچ اوطه سی وار اونوز التی اوطه سی وار باغچه سی
وارمی باغچه سز یلک بویله وکل یاپس دیلوندره ایکی بویله
شهرده ایکیسی یلک صوقده در برادری کوچلک ضابط میده

معلوم دکل اسمك نه در اسمم احمد در اسمی
نه در خدم بوده نه اسکی اغاج پیراقدی قصبی
هاری در بوقرمزی شراب ایچمی اولرقجه ایبه عجبا
سزکیه خیر افندم بزم دکلده برابر بوده بابالرندن
قصلده کیفی بوده نه سی وار یورغوندر بوبرشی
دکل بوکیجه یك شدید روزکار وار ایدی بو افندی
خواجه کزمیه اوده افندم خواجه مزدر قاچ کتابز
وار طولی طولی بکرمی بری کتابمز وار کتابلرمیی یك
کوزلدر اولرقجه کوزل باغچه لری وار بو امود انکمیه
باباسی بومیه باباسی بوده بیچاره هیچ جه بیلمز

کنج دوستم حکیمدر

دردنجی ترجمه

حکیملک اوی بابامدن باغچه‌سی دوستدن اوطرسنده
سرایمزک بیجه‌لری ساکردلرمزک کتابلری خواجه‌مز
کتابنی قره طاغلک یوکسک طاغلری اناطولیدن قوری
یرلری لوندره شهرنده قره قیسه کونلرنده صباحلر
خبر اولسون اوزره کیفلکز نصلسه حمد اولسون یلک ایدیور بوضابط
کیمدر عجبا اوغلک دوستیمدر امریقانلک وحشیلری غایت
جسکاور درلر بلک درتیوز للی اوچ سنه‌سی برادرلک تاج
یاشنده در قره سکز یاشنده در سوکنج آدم

بیاشید بابا مرحکیم باشی ابدی خاج هوجنلق وار
اوج هوجنم وار اسمری ندر اسمری احمد حسه
وعمر در هنکسی ترجمانده احمد در سکدی نره ده
در لوندره ده در هنکی سنه بوراهم ابدی بیلر
سکز یوز سکسان درده سنده شو ساعتی قیمتی ندر
شو ساعتی قیمتی بسه مجاز التوبدر اناطولیده کومسه بنه
اسمده برکوی وار امریقانی هوده برلرن مشهور
کومسه معدنری وار ساعت سنه بیده ساعت بن
دکل برادرمده در کتابخانه نره ده در کتابخانه
خواجه نک اوطه سنده در پرده کنم یوقه هر بیوک

اولمق هیچ قدر دشمنی وار بلك اما دوستی وار مصرك
هوای بك صیجاقدر استانبولك هوای غایت ملائمدر
مصرك باشلیجه شهرلری قاهره و اسكندریه در ازمیر شهرنك
بك لطیف آب و هوای وار شوكتاریك براسی یوقدر
شوكتاریك براسی اولمه مجار التونیه هیچ قدر قیصه
كیجه لری بك اوزوندر دمرك فائده سی یوقدر دمریول
یوقدر بوراده دمریول یوقدر فقط یولنده در دكمك
زمه در دكمك طونه نك اوته طرفنده در باغچه زده دیلو
دیلو هیچ بك وار بعضی غایت كوزل و بعضی بك چركین
در لر اركك برودده وارمی قره دكزده اطه لر وار می
انجه براطه وار اسمی یوقدر اسمی ییلانه اطه سیدر

بر دیگر بده وار در اسمی معلوم دکلدر

بشنجی ترجمه

بو محله نا اسمی وار در شونده دلها بویکیدر ایمدا طورلی
سرایلی شهرده دیشاریدر تجار لرده دلها زنگین دکلمی بر
تجار طاقمی بر دولت ایچونده یاشر مرحوم اوستریا مملکتی
زراعتیله مشهور در شهره طاقمی کیرلیسه عسکری ایدلر
طوقمیسکز استه اکلک شرابه دلها برشی لوزمیدر
بویله اسکندرده زیاده عادت برحکمدار وارمی قبریس
آده سنزلی براقمیدر دلها بویکی وارمی کریدده دلها
بویله دکلمیدر قبریس شرابی قدر ایوشراب بولنمز بوده

الی اعلا سیده کوچك قوشك چول اغزی وار
بوزده درت یوزنه اول وزیك تجارتی غایت مشهور ایدی
بزم قدر فقرا وکلمی ایدیز امریقانك کشفنده صکره دونیانك
ان زنکین اسیانا ایدی اسکی یونانستانده نه قرال وار ایدی
وزه ایمدیکی احمد افندینك جفتلکی زه در تجارتی
اوغلی نسیمه خواجه نه زمانه شهرده یاپمی
او زمانه نه فقرا وار ایدی نه زنکین بوحیوجوق
برادری سرنیسکز شهرده بزمی ایدی بوسفره
سوفه قدر تمیز دکل دمرباقردده اوجوزمیده ایکیسی
براده دکل بشقه جاده سی یوقمی یك مرام برشیدر

التنجی ترجمه

تجاره ایچوده بر مخصوص قانونده واری اوده اقدم
سوکتبخانه ده چوده کتابلر موجود میدر بونده یوزنه
اقدم اوج بیك کتاب موجود ایدی شمدی کتبخانه یالکز
ایکی بیك جلدوده عبارت در روم ایلی شرقی دولت
علیه نك ولایتلرنده مصدوددر بوکتاب وسیله عادتله واردر
بعضه سیاحلر رؤیته کوره بعضه وسیله ز قانونلری وار
وزده دیلری بیك سکز یوز الی سنه سنه قدر بو محله ده
مکتب یوغیدی سوفاریوزدرکه او سرکیدر خیر اقدم
خواجه نامده مسلمانه وکل ایسه کرکدر به دولت علیه نك

تبعه لرندن سکز بوغبر دولتجه معلوم دکل تجارك دکانده
غایت نفیس قماشلر وارایمش الکوزللری برمکلرده
سزك مملکتکزده زراعته مساعد ویرمکی تجارته ترکیه یه نسبته
فرانسه یه لسانه قولایدر دیه اصول تحریرم مختلفه
مملکتکزدن محصولك اخراج صالحی صاحب ایمش اخراجی یه قائل
دکلدر ومر یوطز یوقدر سز راضی وکل ایسکز نده
راضی وکلم زیرکیه ادمك تحریفی وار برشیئه
محتاج دکلدر تحریفلر وارایمش یه فضولدر دکلمی برادرك
یك کنج ایدی ایمش یه یك عقللی ایدی سرایجه یوغدی
ایمش یه فضول ایدی

بیانجی ترجمہ

ضدعہ اوزنہ یاعہ اوزنہ لغدستانہ داخلدہ
اسکدالندہ اوسنمدہ کی البسہ سفرہ اوزنہ کی یارلرہ
ضبط کیلکدہ ضابطلرینہ اطاعت عسکرلر اوزنہ فرضدر
مصرلی فتحہ دائر بعضہ جریدہ لردہ کی خبرلرہ کی
یالانہ انکلترہ و روسیہ ایرلرندہ کی منازعاتک
تسویسی برسفیر واسطہ سیلہ ممکندر کرلی اوہ سی قونغرہ
اوکندہ در انکلترہ نک لغدستانہ داخلدہ کائن قونسلوسی
صاحبک محافظہ سی حقندہ کی تدبیر کافیمدہ ایجرہ عسکر
بولمی وسکہ قلعہ لرنک اطرافندہ در ایمدیلطورلی

سرایل طاغلق تپه سنده ایکی دوسچی طوپ زهره اوزرینه در
اوچنجی سلاحم بوقدر شو بیورغامه سنگلدیکی انجق در
جریده لرده کی خبرلره کوره مصر حضده کی مناز عاتك فصلی
ایچون بعضه تدابیر اتخاذی ملحوظدر بوخبر صحیح ایسه
محاربه محکمه دخل در

سکزنجی ترجمه

قرداشلك نه اصفتی وار قرداشم مطاوعه مشهور بر
ساعتجیدر شو صیرسز جیجه یك اوبسزدر قره
دکز غایت زنکلیدر شو نره صاحیلو قیز بر کوزل
چوجغه در قره جیك قیزیدر قاپیجی یوقمی

کوچکیناک دکاندہ در باصمہ جیلہ صنعت دکل قدر
صرف ایدرک قابلیتلی دکل قزدیرمکلک عربہ سی یک
مہارتسز در طوکدرمجی بوقدر سبزہ سز اولدیغی
جہ اولہ طولہ جیلرک بری طمام اوزرندہ یک
سبزولی شیشہ سزلک اولمکز بزمکی قدر ایشسز دکل
آفریقا داخلندہ چوق تزہکرلی برلر اولہ بونلک کبی
اویلہ نسلرلہ بزہ بوقدر وبادہ زیادہ تزہکرلی
خستہ لقلر اولدیغی یوزدن دکلدر بوقلر
اوبسزلک اولدیغی صنعتکار طاقمی بزہ آشوری فایدہ لی
در فرانسہ لولرک صنعتکارلری بزمکیلردہ زیادہ مہارتلی دکل

دمر یلک فاره لی طلسمایله به ضرری وه ور شو آدمه
بختی یوده بختسز ده شو اده صقالی قاچیجیه ایکی اوغلی وار
ایکیسی الدیوبجه ده

طقوزنجی ترجمه

شو صوقاغلق صاغ طرفنده کی اولر قیسی قرنداشلرمکه
سلاح ایله استرمده بعضی یاره لی اولر کیمدر نوتوده وار
لعر بزمر نوتوده وار قیچ بزمز قنبور مکر اوتاقلرن
قیچ برلسنده بیشکیر یوقمی شو اطراقده قره هیچکل وارمی
قره هیچکل قیچ بریده یوقدر اوکلک جاوزه بر باغچه وار
که ایچنده لعر دیلسه کوزلر هیچکل وار ده سفره اوزنده که

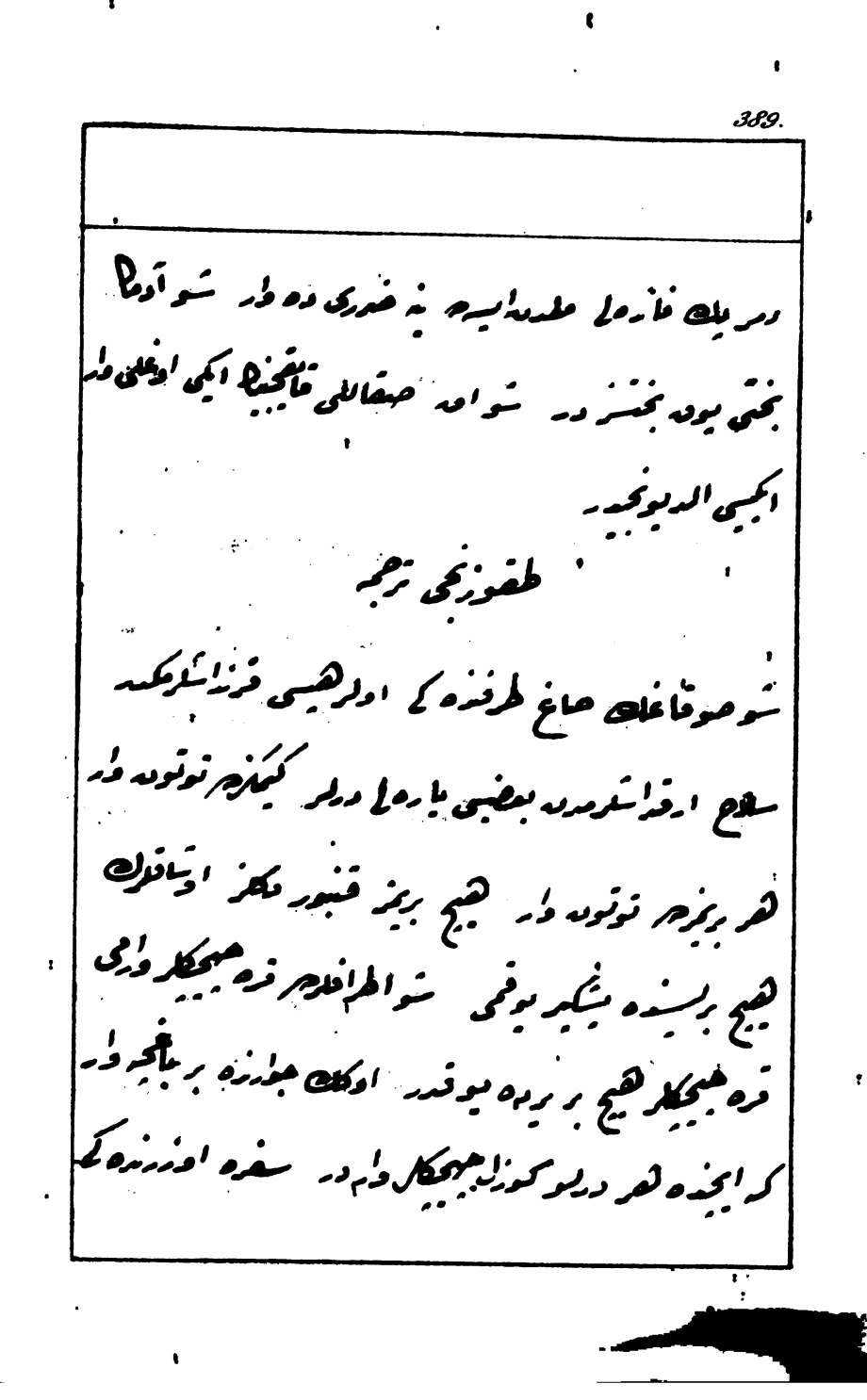

طباقلر تمیز میدر. لهذا زمانه دلهر بردم غازغانه وار ایدی
که فصلی صیح بر وجهله ممکنه دکل ایدی شو بیچاره هیوجهه لهر
نه قدر کوزل واولی ایسه بر یلك بخشنده. ایکی کوزی کور
ده خواجه نك قفلی کتابی سنده ده. فقط قفلی یالیشده
دوه کیجه یاغیه وار ایدی بونلی صنعتکار غایت مطرب
درلو شو توتوده فاندر او بری دخا الی بیچاره
اوبرن درلو درلو سقطلقلری وار ایدی بعضیری
کوتردم بعضیری یلك ایدر. صول طرفنده کی شو بولك
او اوغلك دکلمیدر. مکتب خواجه سنه یکدی شاکردی وار که
ایکیزده صیح برابر قالیتی یوقدر صیح بیرك جناك یکانی
یوقمی او ادم که دوستی وار بخیلدر کیمسه یوقمی

دوستلق نیسی وار برشیی بیوده برشهلکن خسته لکی وارمی هر
نصله برحکیم بولنمز حکیم هر نه قدر مهارتلی ایسه
یه خسته لك وارکه چاره سی بیوقدر حکیم لقمانگذده ایدی
ضابطدك لقمانی یاره لیه جمله سی یاره لیه رك شو
آدم هر نه قدر فنا ایسه یه قرنداشمدر کندی
بابانك دشمنیدر

اونجی ترجمه

محاربه نك دولمی بسه سنه بری اولدیکنجی سنه ل عثمانلولر
غدره دخربانی اسمیله مشهور در اغستوس آینك
قاچ کوفی وار لقمانی آیك یالکز بکرمی سکز کوفی وار

امریقانا کشفی کونی بیلک در نیوز طقسانه ایکی سنه سی تشریه
اولنه اوده ایکنجی کونیدر اوده طقوزنجی عصرك ابتدا سنده
برو اوده قدر یول محاربه وار ایدی ساعت قاچیدر
ساعت یارمدر ساعت ایکی بچقدر ساعت اوچ بچقدر
ساعت بسه برچیارکیدر یارم کوده برچیه کوده مکتوبا
بایسی جریده نك برنسخه سی براچم صو طهر برکزك
قاچ کتابی وار طهر برکزك اوده درد کتابی وار
انکلتره نا البتجی قرالی دولت علیه نك اونجی سلطانی
لطیفی ایدی سلیمان القانونی ایدی استانبول فتحنك
سنه سی لطیفیدر سکز یوز الی بدی سنه لجریه سیدر
بابالك قاچ یاشنده در بابام یتمش درت یاشنده در

شو آده صقالی آدم بوز یاشنده در شونج ضابطلک
التی یاشنده بر جوجغی وار دکانکده قاچ اوقه تونوده وار
اللی التمسه اوقه وار باغجه سنده اوزوملی بوز قوه التی
ایشونر ساحه سی اللی سکز دونمده زیاده در
شو شهرده کی اوملرک مقداری التمسه طقوزیک اوچیوز
اوتوز بدی نفوسدر شو بزک براسی نه در قصابانه
سکز غروشدر بوالمانک قیمتی نه در درسه یک سکز
یوز غروشدر شو اولک اوچیجی قاعده کی اوملرینک
کوزلرینه شو بنانک مصارفی نه قدر در تیسه سکز یک
در تیجه طقسان ایکی غروشه اوتسه یازه در بنابرین
ان زیاده مستعمل معدوده التوشر کوکده ملیون غرشه

یلدیرم وار بسته بر سکزمبر یوزه ایکی
آلتیده بسه عسکرلی درنده اوچی سلاهسز در
حساب بولنده مهد بر التون آکسه فصوری کیمك
مصارفه در برادرلرمك معارفه در فاجع کره استانبولده
ایکی یالکز برکره اوراه ایدم شوکتابر فاجع در
لهر برنسوی اوده التی غروشه در

اینجی قسم

مکاتیب و محررات مختلفه

تعزیتنامه

تعزیتنامه یازمق

اصالتلو افندم

والده محترمه لرینك وقوع وفاتی خبرکدرازی سامعه خراشه ایلدی

اولوده خلیده و خیلی محزونه اولدم فی الواقع بوکبی برضایعاتك

تعمیر و تعزیسی ناقابل موادوده ایسه‌ده جمله مزه اویولك بوله‌جسی

اولمغز و بونا صوق خوه ناخواه تسلیه محکوم بولندیغمز

ذاته جلبنازی مثلو مقابیه عاله اکاه اولوده ذوات فطانتمات

غزنده مسلم اولغله بویله برکدله بیهوده یه خراب اولمقده ایسه‌کمان

تسکیه سوز وکدازله مرهون فتور و صنی شاد ایلمکز معروض ابقای

qui porte rougeur

2

واجبه تعزیه اظهار و بریم تعالی صبر و شکیب اضافه ایله دعای خیریه سنه

audace

ابداء قلمی اقدم ۱۷ ذی الحجه ۱۲۰۶

نور الدین

توصیه نامه

عزتلو افندم حضرتری

précédent

مقدم نامه خلوصوری عز اهدام محمد بك افندی ناکاه یرینی طرف

affaire

عالیزه تقدیم ایله کسب فخر ایدرم موی الیه برای مصالحت اولجانبه کلسه

intervention

و بو وسیله ایله ذات والاریه منسوبیت شرفی اکتساب ایچون وساطت

haut

خالصانه مرجو ایتمسی لازم عقده مصروف جد و جهد ایلیه

sincère

appartenant sincère

عالیلری بالوجوه محاصرینه عاید و راجع اولدیغنه افندی موی الیه

اولجه دوستانه بشاشتله و معاونات علیه ایله بذل و جهد

التفات و تلطفات بر ایلرینه سزاوار جد لسنی خاصتا رجا و

qu'il a lui-même

demander
التماس ايدرم اولباده اراده اقدم مضرتبخش اولدرق

١٩ محرم ١٣٠٦ محی الدین

مأموريت تبريكي

ايدرم اقدم qui carese

مأموريت جديده الچيليغنه غيرمرئي سعادتلو نوري

qui extrêmement pour la mort
بك افندي حضرتلرينك مخصوص اولدم

مأموريتم اولدرجه محبت العبوديه غايت الغايه

ministre
اونه دائر لياقت و استقامت عاليلري ملك و ملت عندنده مسلم

prudence
اولديغي مثلو سرعت و دقت ايله جوردقلري كمال غيرت و مهارتلري

très capable
اقتضاسنجه دخي بيك مسرت و سعادتله بولدقلري دولايسيله مقدما

Espérant
سزه تبريكلرمي تقديم ايلرم

مواردده اولمغله اشبو مأموريت جديده دخي سزه مخصوص

intelligence

تبرکه مساعدتلرم جناب ربه قدیر امور و مقصودات علیه لریه
همیشه قرین یسر و توفیق ایله اولیاده و لهوالی امرواحرا قدم
aisance toujours
حضرت تریاکی ۱۹۰۱ صفر ۱۲۰۵ شرف آلدیه

نشان تبریکی

سعادتلو افندم حضرتلری
affaires importantes qui poussent
بالاستحقاقه حائز اولدقلری مسند علیه مظام امور دولتیه متمادیاً
efforts
ایراز جودوقدری همیشه موثره و خدمات حسنه کثیره لری ثمره سی
اولمق اوزره بو دفعه تلطفات سنیه ملوکانه مجریسی نشانه
ami
دیبانه لطیف جنابلری بوجه مخصوصه ینی غایتله ممنونه و مسرور
ایدیکی بیناء ورکار اولوب مقارنت اقتضاسنجه بوده کز دقی

félicitation

qui participe

مصدر افتخار بولنلرنك عرصه وبانه تربيه وتزيه مساعيه ومنه

distingué

نعالى اولوده وفى سائر عواطف جليله مصروفه مقابله سرفراز

qui jouit

ايلدى وبنى اغبارينه [illegible] ايدن صميم القلب تمنى ايدرم نصر

(10)

ملك ايله اقدم حضرتلرينك ١٠١ يحى الاولادلرينه

محمد جمال

بيرام تبريكى

ولى النعم اقدم حضرتلرى

سنه القديم حسنه عاجزانه ده اولاده حسنه توجهات

augmentation

ولى النعمتلرينى رئيس اعظم يدك قرون عمر واقبال عليه ريك

ghiyâsu'l-khâfiqâni

وجيه دعا وبازده قدوم بوقه ايچون اولى بدوام ودما

affaire indi

تحرى اسباب وسائل ايله مظفريت وحسن نظر ولى النعمتلرى جلب

cause, prétexte

ايتمكه عباره فاخره سرفحاول ايده عبد سعيد فطرى ذريعه حسنه

humble

اتخاذ ایده ایتو فاصه ناچیزانم تقدیم وسول وکوچك حمد افراد
bonheur famille esclaves (mes)
عالم قوجه ذات دولتلرینه وفادانه علیه‌ده بالیمه والیه یکره
le mettre à qui porte
ایام سروره رساده اولاری وعاسه مباشره اجرز باقی عاطفت

واردات مفخرمه الله سنه ۱۸ ربیع الاخر ۱۳۰۲

برادر

سال جدید تبریکی

mois en mois
بکم افندم
confirmation آی باشی
سنه لر تجدد ایتکده بولنان ورقه واله باده تزایده استقرای
relations amicales manifeste
بیان اولونه لب ومواولتا دخی تجدید وتأیید بنی کنه مجه

fortification

promotion
honneur

بر وظیفهٔ مقدسه بلیکم وجهله حلول ایده جک سال فرخنده فالله
vigueur abondant ?
تریك وتزیید ابناء وطنها نجه سنیه وفیره یه کمال تدبیی
2
agenty fonctionnaires honorer qui fait génération
وعافیله میسر کرده جناب ربّ عزت اولمق دعای وجب لودسی

نذار ایدم باقی امر واراده بکم افندملرك

١٢ کانون اول سنه ١٨٨٦

فیومیان

دعوتنامه

fête de mariage fils

عزتلو افندم حضرتلری

ماه حالله اولده طقوزنجی یازار کونی مخدومم بنده زاده ولیم
décidé différé divorcer
جمیعی مشارالیهك ذات عالیلرینك دخی جمعیت فاخره ده حاضر
d'accord
بولنمارینه بالجمله اجبا طرفدن بیزیاده اولده ازدیاد رغبت کوسترلسی
و فی الحقیقه جمعیت عاجزانه مز انجمه حضور والالریه دعوتیاب

ornements

اولدیغی امثالدرلیه مجبب موده بولنسه ولفله یوم مذکوره
بطفا و تنزل تشریف برله عاجزانه واجبای سازه ناقات اعزازات
مسرور و مفتخر بویله سی صورته مخصوصه رجا الوزر اولیاده اراده
افندم حضرتلرینک ۱۹ جمادی الاولی ۱۳۰۶
احمد رسم
جمادی الاولی

دعوت ایچون تشکرنامه

عطوفتلو افندم حضرتلری
مخدوم مکارم ملزوم عالیلری بك افندیلر حضرتلرینک
وقی حاضر بولنمقلغم دعوتی شامل اولدیغی شرفطیه جوابنامه مکتوب
سودیه اسلوب فائقانه لری واصل یه افخامم اولسه و دعوته اجابت

bearer of this
asmi
arrivée
signifiée
imprimerie de gouvernement
amicale
reception
manière
amitié

وظیفه سی شویله طورسوده کرك ذات عالیلری وکرك جمیع
اصحای خالصه طرفنده صوه نامستحوه عاجزیه مبذول بویورلدقن
التفاتی لطف جلیل بیورلمکله مطلو اولدیغی ایضاحله بولنمایه رجعت
ایله جکم عرض و بیانه ابتدار قلندی فرصاده امر و اراده قدم
مضرتریکدر ۱۵ جمادی الاخر سنه
محمد کمال الدین

وعوته بیان معذرت

excuse

صوبلو کمال حرمتلو افندم مضارعی

magnanimous

admirable

مخدوم عالیلرینه بارینکه بیاز اکولی شرفوقوعبولدیغمه از دواج

par amitié

بادی اولیجاق مناسبتیله حسب المقدوره تاوریزینك دخی بالدعوت

recevoir acquérir en main faire plaisir

قبض وتلطیف بیورلرینی دیده واقتنایم اولوده

sans hésiter

بر قطعه تذکره منضمنده لری مالنده معلوم عاجزانم اولدیغه

qui agrée

بو بابده حصوله کلان مسرورینی قلماً ولساناً عرضه وتعریف

vrai

ونشرات حقیقه سنی حضله ادا وتقدیمده عاجز اولدیغمی معترف

interpréter légal obtenir quel

ایلدیکم جهاتله کرم وشفقت صاحبلرینك سوالطاف بیکرانلرینی

savoir

استدعا اوزره مانع اولمسه اولدیغندن فوقه المدعا منضم شویله که

بر محترم یارینکی یازی کونی بعد الظهر طرفوزده بوطرفه مواصلت

ایده جکنی ایسی کونه باتفاق عاجزانه بلده یه وصول استقبال

بنده کزده غیری کسه لایجب قبل الورود ایوراکلمسنده افندی بندی

annoncé

انتظاره مجبور بولنیغم واظهاری اولدیغه دعوته عالیلرینه اجابتم

وقبولونده شوقصورمه نزد مهمانیه تسلیرنی عفوبیورملرینه

fait

demander pardon.

جریده جفه امید اولدیغم حقه بو قصور ضروری نظر ورما استعطای
conserver agréer, pardonner généreux
عفو و صفح توجهات بنده پرور یه معروض کمالکاه استعلای مرحمت

تقدیم معذرتنامه ناچاری اجتناب قلنمی طرفداره ایله اقدم

مظفر بکه ۱۷۰ رجب ۲۰۶ مصطفی

ارزاق ایچون دیه سنی

ارزاق provisions, vivres

غروسه ۵۷۵

ترانه نسبه نسبه نسبه نسبه نسبه

وجه تحریر حروف اولدرکه motif

اسبو سکاده یدی سنه مبلغ دیه سی شهر سالفا ابتاع اندیه اعتبار

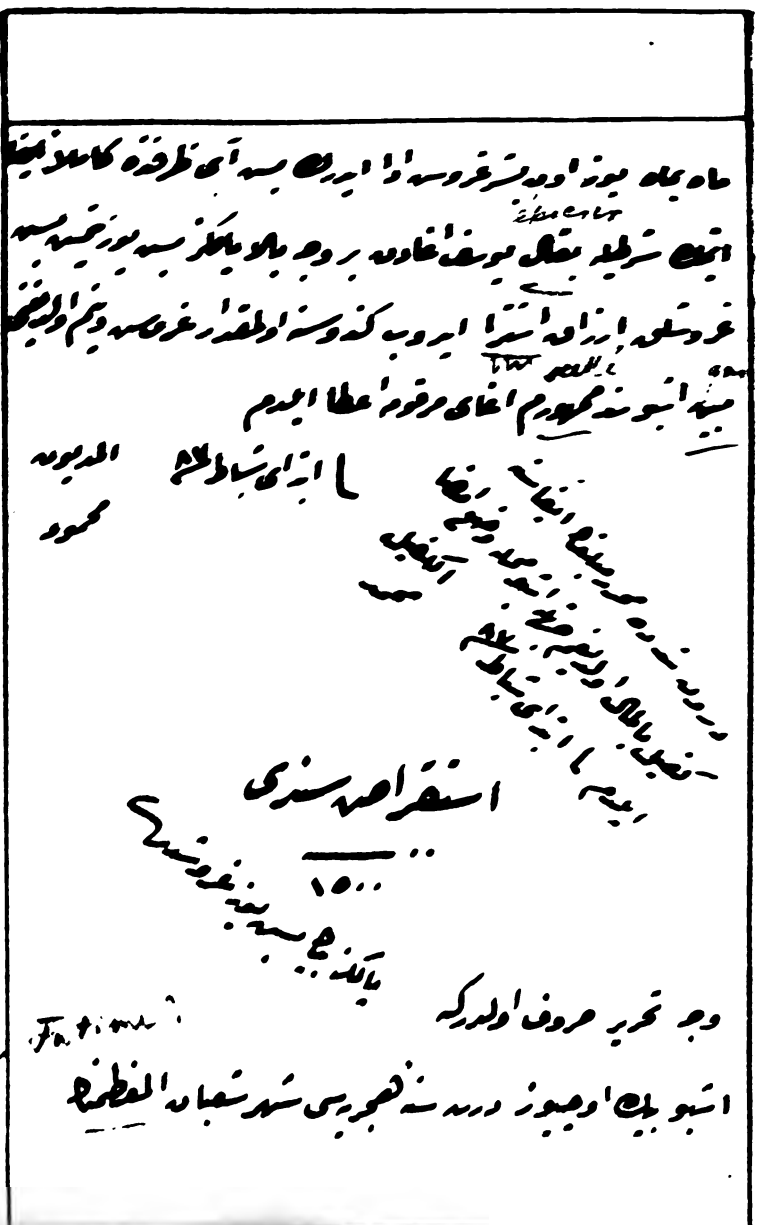

غره شهر اعتبار اطفاله برکونه وعده ایله قرضه شرعی اولرق
عطا اولنه فانم بندنه رموجب بالا بالکز بك بسه یوز غروشه
اخذ واستقراض ایدم مبلغ مزبور بنزدمده واجب الادا ولوم اقتضا
دینم اولغله وعده سی حلولنده بنه تعالی کما ملاذا ایده جکمی سبب اشبو
سند فانم مومی الیها یه بنه اعطا قلندی غره شعبان سنه

المرهونه
منقله

بنلی قصیلی مستر استقراصه سندی

عدد
۱۰
یا تفاوت عدد لیرای عثمانیه

بادی سند دیه اولرکه
اشبو طقسانه التی سنه سی شهر محرم الحرامنك غره سنده اعتبار ایکی ماه
وعده ایله قپوجی بدروس اغا بندنه اولان عدد لیرای عثمانی مشترط

emprunter

اخذ واستقراض ایلیوب مقابله اولمه طفوز لیرای عثمانی قیمتنده وتکرمی درمه

Livre

دیرهم تقلیده اولمه سکز غیارده فرانسکاری برعدد التونه قیمت دیمکدر

Franc

Emprunter !

مومی الیه بروشه رقعه ایکنجی ومبلغ مسجوله اوزرنه یازیلمه یکیدن

کفیل باطلاق ولیغری مبیعه تسوید بالاده مضامومی الیه بروس اغابه اعطا

المدیونه
بالموجب زاده
رضا

المدیونه
صبری زاده
عثمانه

فلذی ۱۱ محرم ۹۶

(Islan, cheville)

سیاشه دائر مقاوله

qui cause

باعث ترقیم مقاوله نامه اولدرکه

rame (Riné)

باب والیسی سرعسکری مدحمدزده مهری افندی حضرتلرطوف لیرای عثمانی

poli

prix

یوزغروشدن قرمه غروشه فی ایجه طرفندن بسه یوزطوب ترو اهلی سلیمه

(mar.) Vaiy, Mutt

قاغدلر خصوصلوه

یا پیراق

وقطعه جمله وبرد نمونه مطابقه بولنجه وطویلر تسلیم اولنجه
اولجه وجمیع سیاسه تاریخنده نزاعیت التمسه برکونه قدر مقاوله فر
درونده وثمانی تادیه ایدیلمکی آنده تسلیم اولنجه وتادیه یوم مرقوم
قدر تسلیم ایلمز وتاخیر وقوعنده نمونه مطابقه چیقمز ایسه طرفمزدن اولنه
achat
کیلر اصحابه ویرلمکی کبی مالک ورد ویرکنده طرفمزدن وقوعنده حال مبایعه
ornation
وتسلیم ایدیلمکی تقدیرجه دعی ایله وبیانات avance autres فاسده انشاء اولنه وبو یسه ایراد اولنه
ضرر
وزیاده بدلی اولنه توقیف ایدیلمکله ۱۹ مایه ۸۷
parte
فاغد تجاری
انگلیز

شرکت مقاوله نامه سی

importation

زیرده اصحاب امضا عبد الله وعمر افندیلر کندی اوطلاسنه وکیل
اخراجاته متعلق بیع وشرا ایتمک وسائر کونه معاملات تجاریه
marchandises
vente et achat

accomplissement

بولنمه وزره آنی الذکر شرایطه تابع بده برسنه ثمانیه ولی تجدید برحصه
شرکت اینمادر سویه که

اولا طرفیه سرمایه ویلمه وزره اولنمرم برسویه اولمه وضع ایده جق
en deux parties égales
ایسه ایرده ایجاب تقدیرنه بو مقدار سرمایلی برده مساوی
تزیید ایده جکلر در

ثانیا مومی الیهما متفقا نقد اخذ واعطا ایده جکلری کار وخسری
égalité
نصفا وزده بیلزده مقاسمه ایده جکلر در

ثالثا ضرورت مبرمه argent اولمیجه طرفیه موضوع اولمه مقدار النقد
pas un grain
سرمایه دن نصفه لمه وساز نایده به وضع اخذ اینمه جکلر در

localités
ایضا شرکتنا قره طاغی ویلمه وزره مخصوصا استجار ایده جکلر
اولمه ایله قرسی وبونك مصروفات ویلوزمانی نمانی طرفیندن
amendement

اولنه

بالمناصفه ایرجی نسوه قلنه جقدر.

article

اشبو مقاوله نامه ده یازیلی شکل وعینی مآل وعباره ایکی نسخه

اولمق اوزره بالتنظیم طرفیندن وضع امضا ایدیلدی تعالی قلندی

۱۱ سنه ۱۸۸۶ التریلی التریلی

عبدالله عمر

وکالتنامه Kollmacht

بادی تسطیر وکالتنامم اولدرکه

province qui habite

بالمعه یازیلان اوده اوچ نومرولی مقازه ده مقیم زنجیره تاجری

عبدالرحمن اغا زمتنی اولوب بو زاللی عبد ولیرای عثمانی مطلوبمک

استخلاصی ضمننده کندی نامنه وطرفمزدن بالوکاله ایجاب ایدن محاکمه

Beylik Appellation
Haut Tribunal 1. Instanz

مدعی صفتیله بدایه و استیناف و اعاده اقامه دعوی و
مرافعه و محاکمه اقتضا ایدن هر نوع اوراقه و محررات تقدیم و قبوله
و تحلیف و قبول تحلیف و ایراد صادر اولدقده علاوه تمامات اجراسنی طلب
و استدعا و محو وضع و قلعه و اغای مومی الیهك اعتراضا و استیناف
و تمیزا و اعاده اقامه دعوی ایدرکن مدعی علیه صفتیله رد دعوا و
مرافعه و لزومی تقدیرنده صلح و صلحنامه اعطاسنه و خصوص مذکورك
متفرع اولدیغی امورك کافیسنی اجرایه مأذونه اولمق اوزره بالجمله
قیوسنده رأسم پاشا خانده ۶ نومرولی اوطه مقیم رئیس صنف
دعوی وکیلی زاده عثمان افندی یی وکیل مطلق نصب و تعیین
ایدیکمی بیان اشبو وکالتنامه افندی مومی الیه یه اعطا قلندی

۱۸ ایلول ۸۷

اوهانس
آغوبیان

مذکور وکالتنامه زیرده موضوع امضانات درمحلات بیوك بکی
خانه ۱۸ نومرولی اوطه ده مقیم تجار زده آغربایه وهانس افندیا
کنده امضای اولدینی تصدیق اولنور ۱۹ اغستوس ۸۵
بك اوغلی مقاولوده
محرر یکی

ابرا سندی quittance

کافه سنی tout

بادی تسطیر سند ابرا اولنکه

تاریخ ابرانامه ده کیمه نامی فلانه زمتی اولدیه مقدما ویرمش
اخذ واستیفا ایدوب برلوه حصه ومطلوبم قالمدیغنی مبنیه اشبو ابرا
سندی اعطا قلندی سنه ۱۱ اغستوس ۸۵ جمال الدین

receipt · acquittement

بطاقنامه

بادی تطیر سنه مفصوصه اولدرکه

مطاعلیه تسمیه اولنیم ۱۱۸۱ رمضان ۹۵ تاریخلی برقطعه سند مبنی

باب فتوایانی خلعاسنده السید ۱ افندی دستخط حرف فرمانده

مطلوبم بولنیغی وتوزبسه عدد کیم مجیدی بوروفه افندی سوی البرده

مع قبانصه اخذ واستیفا ایتسه اولنیغنده سنه مجبوریت ایروم ظهوریله

ارته حکم واعتباری قالمامق وزره اشبو بطاقنامم بالامضا افندی

سوی البره اعطا قلندی سنه ۱۱۸۱ سوال ۹۸

سلیمان

صلحنامه

بورغانجی حاجی محمد اغاده درسعادت بابنی محکمه سنده استحصال

اولنان ۶۵۰ نومرولی اعلام موجبنجه مع قبانصه مطلوبم اولدوقه

[illegible]

یوز الی عدد سیم مجیدیلی یوز اوتوز مجیدی صلح اولدم شو شرط
اوزره که صلخانه کندوسنه اعطای آزه الی وتاریخدن برماه
مرورنده کذا الی وبعده قره کوله مرورنده باقی اوتوز عدد
سیم مجیدیلی ادا ایده جکدر ۱۹۱ رمضان ۲۰
سعد الدین

کفالتنامه

عساکر شاهانه یوزه سکوده دائره عسکریه دوستی مناقصه بولنان
[illegible] marchant juif [illegible] banque fonda
الی بیک قیه روغن ساده یه اعطاسنه طالب اولدقده اورم نازلی
یالکز خصوص مذکور بیک قیه نک لزوم تسلیمی صیره سنده
کفالتنامه یه موسی البرز اعتماد قلندی ۱۹۱ سنه ۱۵ شهر
در سعادت بانقه
صیرفی ارمنی

Monatsgehalt

عثمانی تدریس ایتمک اوزره باشلامش شهر تخصص جریده دیر
à compte
سنه یوز غروش معاشه عاجز اولم سنه هجریه محسوبا معارف
salaire
نظارت جلیله سی وزیر سنه مقبوض اولینجی مهینه شوسنه بالتحریر
trésor, caisse
تقدیم قلنوب سنه ۹۷ تاریخ ۱۰ شباط سنه ۹۷ دود

reçu (pour solde)

یول تذکره سیچون علم وخبر

سامه عثمانی معلمی دانشمند ولد داود

۴۰

بوی کوز داج صقال بیه بوده
اوزه الا تخمیر gris argenté ا قمرال عادتا
affaires
نبذ دولت علیه ده و محلده متمکنا زده مرحوم لاجل المصلحه کوروفه
طرزده جانبه غربیت ایده جلفه ایجاب ایده مرحوم تذکره سنی اعطا بایور
ملت اضافه
استانبول وخبر تقیم قلنوب سنه ۱۰ شباط سنه ۹۷
مختار صحابه
préposé de quartier

2
Habb

پول تذکره سی صورتی

devis, capitale

دولت علیه عثمانیه تبعه سنده و اسناد معامله متملکزده لسان عثمانی

معامله دفعه ولد داود بو دفعه در معامله طرزده جانبه مغایرت

ایده جکنده اثنای اجراده ضبطیه مأموری و سازه طرفلرندن مرورنده

معامله دلمامه ولری الوقتضا اعانت و حمایت قلنمه بابنده سفتو مرور

en cas de, obstacle

تزکره سی ویرلدی ۱۴ محرم ۹۷

نظارت

ضابطه

کمرک و رسومات امانت علیه سنه

آقنام اقطارم اسنه عاصی

formulaire

pétition, requête

عطوفتلو افندم حضرتری

لویه قومپانیه سنه آسیل نام ویاپور به ترسته ده درسعاده ورود

Trieste

titre

ایده طغوز صنده منسوجاته عاجزینك صاتیلمه سنه حیقاتلره

اوزره اداره مخصوصه نك (جانب) نام وایرینه اقطاعه ایدیلمکده

اولیاب مامور مخصوص تعیین خصوصنه امر وفرمان حضرت ملوکانه

nommer

ناجر خیر الدینه

douane

گمرك و رسومات امانت علیه سنه نقصان

ظهور ایدن اشیا ایچون شرط نامه استدعای

دولتلو افندم حضرتری

مارسیلیا مقیم فابریقه طور (ژوزف بارتو) طرفندن نام عاجزینه

ورلمکده (مسائری مارتیم) قومپانیه سنك ترکی نام وایرینه درسعادته

ارسال قلنامه اوج حضرته ادویه کیمیویه وجراحیه کرکه جهة یورت آمر
معاینه سنه باقیلوریکه فاطوره سنده مندرج مقدار اشیادن درسه
علم شی نقصانه جهة سنه ولمفله بونر فاریقه طوردقه طلب ایدلمه
اوزره برقطعه شهادتنامه تنظیم واعطاسنه مسعود عبد امانتجیلرنه
شابانه جوباشی استرحام اولنور اولبابده امر وفرمان حضرت مه الله کلکه

۱۹ تشرینثانی سنه

اجزاجی طودوریکی

24.9.68

صاعقه عالیم

frattura
p. 94., 154 165. 249.

P
219
J4
1895
LANE
HIST

LANE MEDICAL LIBRARY

This book should be returned on or before the date last stamped below.

Deu

German Con	5	—
Key to the	1	60
Supplem. E	1	60
Elementary	2	—
First Germ	1	60
German R	2	40
German R	2	40
German R	2	40
Materials f	2	40
Key to Mat	1	60
Materials f	2	40
German Di	1	80
Accidence	1	20
Handbook	1	60

Fra

French Conv	5	—
Key to the	1	60
Materials f	2	40
Elementary	2	—
French Di	1	80

Ital

Italian Conv	5	—
Key to the	1	60
Elementary	2	—
Italian Re	2	40

Nie

Dutch Conve	5	—
Key to the	1	60

Ruf

Russian Con	5	—
Key to the	1	60
Elementary	2	—
Key to the	—	60

Spa

Spanish Con	5	—
Key to the Spanish Convers.-Grammar by **C. M. Sauer.** 3. Ed. kart.	1	60
Spanish Reader by **Sauer-Röhrich** 2 Ed. geb.	3	60
Spanish Dialogues by **Sauer-Corkran.** geb.	1	80

Für Franzosen.

Deutsch:

Grammaire allemande par Dr. **E. Otto.** 14. Éd. geb.	4	—
Corrigé des thèmes de la Gramm. allem. par Dr. **E. Otto.** 4. Éd. kart.	1	60
Petite Grammaire allemande par Dr. **E. Otto.** 6. Éd. geb.	2	—
Lectures allemandes I. partie par Dr. **E. Otto.** 5. Éd. geb.	2	40
Lectures allemandes II. partie par Dr. **E Otto.** 3. Éd. geb.	2	40
Lectures allemandes III. partie par Dr. **E. Otto.** 2. Éd. geb.	2	40
Conversations allemandes par Dr. **E. Otto.** 3. Éd. geb.	1	80

Englisch:

Grammaire anglaise par Dr. **A. Mauron.** 6. Éd. geb.	4	—
Corrigé des thèmes de la Gram. angl. par Dr. **A. Mauron.** 2. Éd. kart.	1	60
Petite Grammaire anglaise par Dr. **A. Mauron.** 3. Éd. geb.	2	—
[illegible] anglaises par Dr. **A. Mauron.** 2. Éd. geb.	3	—
[illegible]glaises par **S. F. Corkran.** geb.	1	80

Methode Gaspey-Otto-Sauer.

	M.	Pf
Für Franzosen.		
Italienisch:		
Grammaire italienne par **C. M. Sauer.** 7. Éd. geb.	4	—
Corrigé des thèmes de la Gramm. ital. par **C. M. Sauer.** 4. Éd. kart.	1	60
Petite Grammaire italienne par **P. Motti.** geb.	1	60
Chrestomathie italienne par **G. Cattaneo.** geb.	2	40
Niederländisch:		
Grammaire néerlandaise par **T. G. G. Valette.** geb.	4	60
Corrigé de la **Grammaire néerlandaise** par **T. G. G. Valette.** kart.	1	60
Russisch:		
Grammaire russe par **P. Fuchs.** 2. Éd. geb.	5	—
Corrigé des thèmes de la Gramm. russe par **P. Fuchs.** 2. Éd. kart.	2	—
Spanisch:		
Grammaire espagnole par **C. M. Sauer.** 2. Éd. geb.	4	60
Corrigé des thèm. de la Gramm. espagn. par **C. M. Sauer.** 2. Éd. kart.	1	60
Lectures espagnoles par **Sauer-Röhrich.** 2. Éd. geb.	3	60
Für Griechen.		
Deutsch:		
Kleine deutsche Sprachlehre für Griechen von **Maltos.** geb.	2	40
Deutsche Gespräche für Griechen von **Maltos.** geb.	2	—
Für Italiener.		
Deutsch:		
Grammatica tedesca di **Sauer-Ferrari.** 5. Ed. geb.	3	60
Chiave della Grammatica tedesca di **Sauer-Ferrari.** kart.	1	60
Grammatica elementare tedesca di Dr. **E. Otto.** 3. Ed. geb.	2	—
Letture tedesche di Dr. **E. Otto.** 3. Ed. geb.	2	—
Conversazioni tedesche di **P. Motti.** geb.	1	80
Avviamento al tradurre dal tedesco in ital. di **Lardelli.** 3. Ed. geb.	1	60
Englisch:		
Grammatica inglese di **Sauer-Pavia.** 3. Ed. geb.	3	60
Chiave della grammatica inglese di **Sauer-Pavia.** kart.	1	60
Grammatica elementare della lingua inglese di **L. Pavia.** geb.	2	
Französisch:		
Grammatica francese di **Sauer-Motti.** geb.		
Grammatichetta francese di **Sauer-Motti.** geb.		
Spanisch:		
Grammatica elem. della lingua spagnuola di **L. Pavia.** geb.		
Für Niederländer.		
Deutsch:		
Kleine **Hoogduitsche Grammatica** door **P. A. Schwipper**		
Für Portugiesen und Brasilianer.		
Deutsch:		
Grammatica allemã por **Otto-Prévôt.** geb.		
(Schlüssel) Chave da Grammatica allemã por **Ott**		
Grammatica elementar allemã por **Otto-Prévôt**		
Für Spanier.		
Deutsch:		
Gramática alemana por **Enr. Ruppert.** geb.		
Clave de la Gramática Alemana por **Enr.**		
Gramática elemental alemana por **Ott**		
Englisch:		
Gramática sucinta de la lengua **ing**		
Französisch:		
Gramática sucinta de la lengua		
Italienisch:		
Gramática sucinta de la le		
Résumé de l'histoire de l		60
Englische Handelskorre		—
Kurze Anleitung zu		
Kaufleute und	—	80